

Programmabegroting 2018-2021

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief	3
Leeswijzer	5
Financiële positie	8
Financiën programma's in één oogopslag	15
Thema's	16
Kracht van de samenleving	17
(Regionale) samenwerking en netwerken	21
Programma's	25
Programma 1. Zorg en welzijn	26
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	41
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	55
Programma 4. Veiligheid	64
Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte	75
Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur	85
Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	96
Programma 8. Economie en vrije tijd	108
Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening	119
Programma 10. Financiën en belastingen	133
Paragrafen	142
Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	143
Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	157
Paragraaf financiering	162
Paragraaf verbonden partijen	167
Paragraaf grondbeleid	185
Paragraaf lokale heffingen	197
Paragraaf bedrijfsvoering	202
Paragraaf Integraal Voorzieningenbeleid (IVB)	204
Paragraaf investeringsplan	211
Bijlagen	217
Bijlage 1. Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte	218
Bijlage 2: Overzicht incidentele baten en lasten	222
Bijlage 3: Budgettaire neutrale wijzigingen	226
Bijlage 4: Uitkomsten septembercirculaire 2017	228
Bijlage 5: Financieel overzicht totale begroting	232
Bijlage 6: Financieel overzicht totale begroting volgens taakvelden	237
Bijlage 7: Totaaloverzicht subsidies	241

Aanbiedingsbrief

Geachte leden van de gemeenteraad,

Afgelopen voorjaar hebben we samen met u de kadernota opgesteld, met daarin de belangrijkste plannen vanaf 2018. We hebben ze uitgewerkt in de programmabegroting, die we u hierbij aanbieden.

Net als in de kadernota houden we in de begroting vast aan vijf hoofdthema's: het stadscentrum, zorg & welzijn, voorzieningen in wijken en dorpen, duurzaamheid & buitengebied en tot slot de stimulering van de economie en de werkgelegenheid. Binnen deze thema's lagen en liggen nog steeds de nodige uitdagingen. Op veel terreinen hebben we flinke vooruitgang geboekt. Daarnaast trekt ook de economie weer aan. Oss heeft een relatief lage werkloosheid. We zien het aantal mensen met een uitkering dalen. Maar we moeten ook nog steeds rekening houden met enkele onzekerheden, onder meer in het sociaal domein. De gevolgen van de grote transitie binnen het sociaal domein zijn na 3 jaar nog niet helemaal uitgekristalliseerd.

Ontwikkeling van het stadscentrum

De ontwikkelingen in het Osse centrum staan volop in de belangstelling; in de politiek, maar ook in de rest van de gemeente. Tijdens de presentatie van de schetsen van de locatie V&D en De Wal en de uitvoeringsafspraken zagen we dat veel mensen zich bij het centrum betrokken voelen. Ook u heeft als gemeenteraad aangegeven het proces positief kritisch te willen volgen. Dat is goed, het moet een centrum voor veel Ossenaars worden.

Omslag in zorg en welzijn

We moesten een keus maken: voeren we onze taken rond zorg en welzijn uit met het geld dat we van het Rijk krijgen? Of is er toch meer nodig? We willen dat zoveel mogelijk inwoners zelf het heft in handen kunnen nemen. Maar we willen ook een goed vangnet bieden aan iedereen die dat niet zelf kan. Samen met onze partners ontwikkelen we de zogenoemde complexe zorg: de zorg voor mensen die meerdere vormen van hulp nodig hebben. We investeren in woonvormen voor inwoners die psychische hulp nodig hebben. Onze jeugd blijft op de agenda staan. Jeugdpreventie, goed onderwijs en een baan zijn belangrijk om hen een goede start te geven. Als we rond de jeugdzorg de risico's willen verminderen, dan is het geld uit Den Haag niet voldoende. We hebben besloten om er extra geld voor uit te trekken.

Voorzieningen in wijken en dorpen

Niet alleen goede zorg, maar ook andere voorzieningen dichtbij zijn nodig om mensen het heft in eigen hand te kunnen laten nemen. Sportvelden, gemeenschapshuizen en andere ontmoetingsplekken zorgen dat onze inwoners mee blijven doen – dat ze letterlijk in beweging blijven. Daarom werken we met hen aan voorzieningenkaarten. Hierdoor komen soms forse dilemma's op tafel. Zijn de ontmoetingsplekken wel voldoende toegerust voor hun taken en mogelijkheden in de toekomst? Zijn voorzieningen in sommige wijken en kernen op termijn nog wel houdbaar? En gaan we vol voor zelfwerkzaamheid of accepteren we dat de oplossing vaak als vanzelfsprekend van de gemeente moet komen?

Duurzaamheid en aandacht voor ons buitengebied

Oss wil voorop lopen bij duurzaamheid. De opgaven rond energie, een klimaatbestendig Oss, een duurzame, zogenoemde 'circulaire' economie en transitie van het buitengebied vragen om grote veranderingen. We hebben de afgelopen maanden flinke stappen gezet, bijvoorbeeld rond windenergie en de Routekaart Groen, Blauw en Natuur. We doen dat met een realistische blik: niet alles kan nu. We zijn afhankelijk van anderen, we weten niet welke ontwikkelingen nog allemaal op ons afkomen. Juist daarom zijn we nu veel voorbereidend werk aan het doen. Zo zorgen we ervoor dat we de komende jaren nog meer 'massa' kunnen maken, oftewel nog grotere stappen kunnen zetten.

Stimulering economie en werkgelegenheid

We investeren in de economische infrastructuur. Dat wil zeggen in wegen, haven, bedrijventerreinen, maar ook ons netwerk in binnen- en buitenland. Daardoor worden we nog aantrekkelijker voor bedrijven die werkgelegenheid bieden. Tegelijkertijd moeten we omgaan met de zogenoemde omgevingseffecten van bedrijven die soms maatschappelijke onrust veroorzaken. Denk bijvoorbeeld aan windmolens of een grootschalige mestfabriek. Maar ook aan het goederenspoor. We zoeken steeds naar een goede balans tussen economische ontwikkeling en acceptabele omgevingseffecten.

Voor onze ambities rond duurzaamheid én voor de economie is innovatie een absolute voorwaarde. Hoger opgeleiden spelen daarin een sleutelrol. Zij ontwikkelen nieuwe technologie, nieuwe manieren van werken en een frisse blik op hardnekkige problemen. In onze marketing en promotie richten we ons vooral op het aantrekken van hoger opgeleiden naar Oss als woongemeente. Belangrijk gereedschap is niet een grootschalige campagne, maar het stimuleren van ambassadeurschap door Osse trendsetters, bedrijven en anderen.

Naast onze ambities uit de hoofdthema's versterken we de gemeentelijke organisatie. Dat is nodig om voorbereid te zijn voor de toekomst. Voorbeelden hiervan: we investeren in E-dienstverlening, de ICT-samenwerking met omliggende gemeenten en de aanpak van ondermijnende criminaliteit.

In deze begroting hebben we onze ambities financieel uitgewerkt. De lastendruk is relatief laag in Oss. Dat wil zeggen: de belastingen voor Osse burgers en bedrijven zijn lager dan in de meeste andere gemeenten.

We hebben in de afgelopen raadsperiode samen met u gebouwd aan de toekomst van Oss. Met deze begroting willen we zorgen voor een warme overdracht aan een volgend bestuur. Financieel is Oss op orde. De vooruitzichten zijn positief. Maar we zien nog uitdagingen, in de zorg, maar ook in onze openbare ruimte en onze economie. Het Rijk geeft de gemeenten meer taken dan geld. Daar zijn dus ook voor Oss in de toekomst waarschijnlijk nog grote investeringen nodig. Of duidelijke keuzes over wat we níét (meer) doen. Het is aan de nieuwe gemeenteraad en het college samen om hier vanaf 2018 richting aan te geven.

Burgemeester en wethouders van Oss.

De secretaris,
drs. M.J.H. van Schaijk

De burgemeester,
drs. W.J.L. Buijs-Glaudemans

Leeswijzer

De programmabegroting bestaat uit diverse onderdelen. In deze leeswijzer geven we bij alle onderdelen een korte uitleg.

Aanbiedingsbrief

In de aanbiedingsbrief geeft het college van burgemeester en wethouders de hoofdlijnen van deze programmabegroting weer.

Financiële positie

In dit hoofdstuk hebben we de financiële gegevens uit de afzonderlijke programma's gebundeld. Zo maken we in één oogopslag inzichtelijk hoe we er financieel voor staan. Vervolgens geven we daar een korte toelichting op. Verder staan we stil bij het structurele begrotingssaldo en geven we aan welke financiële uitgangspunten zijn gehanteerd bij het opstellen van de begroting.

Financiën programma's in één oogopslag

In dit onderdeel laten we in een figuur zien hoe onze uitgaven over de programma's verdeeld zijn.

Programma's

Per programma beschrijven we de doelstellingen en wat we gaan doen om deze te realiseren (onderdelen 1 en 2). Vervolgens geven we aan met welke verbonden partijen we samenwerken om de doelstellingen te realiseren (onderdeel 3), op welke indicatoren we sturen (onderdeel 4) en wat de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl zijn (onderdeel 5). Daarna geven we een toelichting op het nieuw beleid, de 30-ontwikkelingen en de uitkomsten van de septembercirculaire (onderdelen 6, 7 en 8). Tenslotte geven we een overzicht van de financiën van het programma (onderdelen 9 en 11) en de subsidies in het programma (onderdeel 10).

Na het vaststellen van de begroting verwerken we alle financiële ontwikkelingen binnen de programma's in de administratie. Daarmee actualiseren we de budgetten.

Nieuw beleid

Bij dit onderdeel geven we een financiële vertaling en concretisering van de ambities uit de kadernota 2018-2021.

30-ontwikkelingen

30-ontwikkelingen zijn financiële afwijkingen op bestaande activiteiten. Bij de uitvoering van een activiteit kan in de loop van het jaar blijken dat meer geld nodig is om deze volledig uit te kunnen voeren. Aan de andere kant komt het ook voor dat we activiteiten voor minder geld kunnen uitvoeren dan we oorspronkelijk dachten. De financiële afwijkingen kunnen dus zowel meevallers als tegenvallers zijn. Deze brengen we 2 keer per jaar in beeld: bij de eerste financiële tussenrapportage en bij de programmabegroting.

De afwijkingen moeten aan 3 criteria voldoen om tot een bijstelling van het budget te kunnen leiden: afwijkingen moeten onuitstelbaar, onvoorzienbaar en onvermijdbaar zijn.

Budgettair neutrale wijzigingen (wijzigingen die niet inhoudelijk van aard zijn en per saldo geen geld kosten) noemen we in de programma's alleen. In bijlage 3 hebben we een totaaloverzicht met toelichting opgenomen.

Septembercirculaire

Per programma geven we een overzicht van de uitkomsten van de septembercirculaire van het gemeentefonds. In bijlage 4 staat een totaaloverzicht.

Paragrafen

De opgenomen paragrafen zijn op grond van wetgeving een verplicht onderdeel van de begroting. Het gaat bij de paragrafen telkens om onderwerpen met een groot financieel belang. Door deze op een centrale plek in de begroting op te nemen zorgen we voor een goede informatievoorziening over deze onderwerpen en is de informatie inzichtelijk.

Daarnaast hebben we ervoor gekozen een paragraaf over het Integraal Voorzieningenbeleid toe te voegen. Hierin lichten we de uitgangspunten, actuele ontwikkelingen, visie en aanpak toe.

Verder hebben we een paragraaf investeringsplan toegevoegd met overzichten van de lopende investeringen en geplande investeringen.

Bijlage 1. Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte

We voeren elk jaar een groot aantal projecten uit in het kader van het Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) voor de openbare ruimte. Het gaat dan om werkzaamheden aan bijvoorbeeld wegen, fietspaden, riolering en openbaar groen. In de voortgangsrapportage geven we inzicht in de stand van zaken van deze werkzaamheden.

Bijlage 2. Overzicht incidentele baten en lasten

In deze bijlage staat een overzicht van de incidentele baten en lasten. Incidenteel houdt in dat het gaat om baten en lasten die een tijdelijk karakter hebben. Deze zitten slechts één of enkele jaren in de begroting.

Dit overzicht geeft niet alleen inzicht in de incidentele baten en lasten, maar is ook een hulpmiddel bij het beoordelen van het structurele begrotingssaldo. De baten en lasten die niet incidenteel zijn, zijn immers structureel van aard. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat zo is, dan is de begroting structureel in evenwicht. In deze bijlage voeren we deze toets uit. Ook in het hoofdstuk van de financiële positie presenteren we de samenvatting hiervan.

Bijlage 3. Budgettair neutrale wijzigingen

In meerdere programma's staan in de tabel bij onderdeel 9 budgettair neutrale wijzigingen. Dit zijn wijzigingen die niet inhoudelijk van aard zijn en per saldo geen geld kosten. Soms gaat het over wijzigingen binnen één programma, in andere gevallen zijn de wijzigingen programma-overstijgend. Volgens de voorschriften van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten we deze wijzigingen zichtbaar maken en rapporteren.

Om dat op een overzichtelijke manier te doen hanteren we hiervoor de volgende werkwijze:

In de programma's waarbij budgettair neutrale wijzigingen voorkomen hebben we in de tabel bij onderdeel 9 steeds één totaalregel opgenomen. In deze bijlage staat een totaaloverzicht, waarbij we wijzigingen boven de € 50.000 toelichten.

Bijlage 4. Uitkomsten septembercirculaire 2017

In deze bijlage hebben we een uitgebreide toelichting op de uitkomsten van de septembercirculaire opgenomen. De afzonderlijke effecten staan ook bij de desbetreffende programma's.

Bijlage 5. Financieel overzicht totale begroting

In de programma's hebben we de cijfers van het totale programma op hoofdlijnen weergegeven. Meer gedetailleerde cijfers hebben we in deze bijlage opgenomen.

Bijlage 6. Financieel overzicht totale begroting volgens taakvelden

Als aanvulling op bijlage 5 hebben we in deze bijlage de cijfers in de begroting naar taakvelden vertaald. Dit is een nieuw en verplicht overzicht voor alle gemeenten als onderdeel van de nieuwe voorschriften voor de begrotingen van gemeenten (BBV).

Bijlage 7. Totaaloverzicht subsidies

In deze bijlage geven we een totaaloverzicht van alle subsidies die we verstrekken.

Financiële positie

We beginnen dit hoofdstuk met een overzicht van het saldo van deze programmabegroting. Dit lichten we vervolgens kort toe. Verder staan we stil bij de incidentele baten en lasten en ons structurele begrotingssaldo. Tenslotte geven we aan welke financiële uitgangspunten we hebben gehanteerd bij het opstellen van de begroting.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	280.559	268.023	274.366	260.087	249.643
Baten	-277.304	-267.730	-275.684	-259.783	-249.267
Saldo	3.255	293	-1.318	304	376
Stortingen reserves	8.776	5.921	5.716	3.307	2.394
Onttrekkingen reserves	-13.863	-7.731	-6.003	-4.502	-3.871
Saldo mutaties reserves	-5.087	-1.810	-287	-1.195	-1.477
Totaal bestaand beleid	-1.832	-1.517	-1.605	-891	-1.101
Nieuw beleid	1.700	1.585	1.768	2.637	1.725
3O-ontwikkelingen	-791	-59	-307	-1.979	-900
Septembercirculaire	851	-35	115	215	244
Saldo programmabegroting	-72	-27	-29	-17	-32

Het saldo van de programmabegroting start op basis van bestaand beleid met een overschot van € 1.832.000 voor 2017. Voor de jaren erna starten we ook steeds met jaarlijkse overschotten: € 1,5 miljoen in 2018, € 1,6 miljoen in 2019 en € 0,9 miljoen in 2020. Deze overschotten zijn grotendeels veroorzaakt door meevallers uit de meircirculaire 2017. De bedragen sluiten aan bij de kadernota 2018-2021. Daarin hebben we het financiële beeld geschetst inclusief de effecten van de meircirculaire en de eerste financiële tussenrapportage 2017.

Conclusies uit de tabel

Het lopende begrotingsjaar 2017 sluit met een positief saldo van € 72.000. Bij de jaarrekening 2017 is het definitieve rekeningssaldo bekend en dan wordt het saldo bestemd. Het jaar 2018 heeft een positief saldo van € 27.000. De begrotingsjaren 2019 en 2020 zijn positief met een saldo van € 27.000 en € 17.000. Het jaar 2021 is structureel sluitend met een positief saldo van € 32.000.

Hiermee presenteren we alle jaren een sluitende begroting.

Financiële effecten programmabegroting 2018-2021

Nieuw beleid

Deze programmabegroting 2018-2021 gaat door op de koers die we vorig jaar bij de begroting hebben ingezet. Vorig jaar hebben we extra geld uitgetrokken voor een aantal belangrijke ambities.

Op het gebied van zorg hebben we vorig jaar geld vrijgemaakt voor de impuls van zorg naar welzijn. Voor het centrum storten we een extra budget in de reserve en werken we aan een kwaliteitsslag van de straten rondom het centrum. In het ruimtelijke domein hebben we extra geld beschikbaar gesteld voor ruimte voor duurzaamheid, bomenbeleid, waterveiligheid Maas en de voorbereiding van de Omgevingswet en nieuwe omgevingsvisie. Rondom het programma economie hebben we bij de vorige begroting een financiële bijdrage aan de Kracht van Oss en extra budget voor de ondersteuning van economische speerpunten begroot. Daarnaast hebben we voor verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, de herbouw of vernieuwbouw voor de brandweerkazerne Oss en digitale dienstverlening budget beschikbaar gesteld.

In deze programmabegroting voegen we hieraan het volgende toe:

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Hoofdthema: Omslag in zorg en welzijn, en ondersteuning voor wie dat nodig heeft					
Transformatie Jeugdhulp	1.100	965	0	0	0
Psycholance vervoer	58	58	0	0	0
Basisteam Jeugd en Gezin en Sociale Teams	0	243	243	243	243
Complexe casuïstiek zorg en veiligheid	0	45	45	0	0
Gezondheidsbeleid	0	30	0	0	0
Wijkverpleegkundige	0	40	40	0	0
Preventie Jeugd en jeugdgroepen	0	45	45	0	0
Pilot Werk gaat voor zorg	0	80	80	0	0
Kwetsbare Jongeren	0	0	0	0	0
Sport voor mensen met een beperking	0	40	40	40	40
Onttrekking uit reserve Wonen, welzijn en zorg	0	-200	-170	0	0
Onttrekking uit algemene reserve	-1.158	-1.023	0	0	0
Hoofdthema: Centrumontsluiting/ openbaar gebied De Wal					
Ontwikkeling stadscentrum	1.670	400	570	1.650	850
Hoofdthema: Voorzieningen in wijken en dorpen					
Voorziening ontmoeten NOK	0	300	0	0	0
Onttrekking uit reserve IVB	0	-300	0	0	0
Kwijtschelden deel bezuiniging cultuurorganisatie	30	30	30	30	30
Aanleg Cruijffcourt	0	0	14	14	14
Evenementen coördinator	0	54	54	54	0
Hoofdthema: Duurzaamheid en aandacht voor ons buitengebied					
Extra formatie transitie energie	0	150	150	150	150
Duurzaamheidsplein	0	0	0	0	0
Versnelling verduurzaming openbare ruimte	0	38	38	38	0
Projecten routekaart Groen, blauw en natuur	0	0	12	12	12
Hoofdthema: Stimulering economie en werkgelegenheid					
Gebiedsmarketing en promotie	0	70	70	70	70
Impulsbudget centrum markten	0	20	20	20	0
Nota internationaliseringsbeleid	0	16	16	16	16
Hoofdthema: De basis versterken					
Aanpak ondermijnende georganiseerde criminaliteit	0	85	85	85	85
Verhogen opkomst verkiezingen	0	100	14	14	14
E-dienstverlening	0	200	190	70	70
Startkosten ICT samenwerking BLOU	0	90	115	65	65
Coördinatie/programmamanagement voorzieningen	0	85	85	85	85
Coördinatie/programmamanagement duurzaamheid	0	85	85	85	85
Besparing in de organisatie	0	-170	-170	-170	-170

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Overige posten nieuw beleid					
Alard van Herpenplein	0	0	24	24	23
Uitbreiding woonwagenstandplaatsen	0	0	35	34	34
Reddingsbrigade Oss	0	10	10	10	10
Totaal	1.700	1.585	1.768	2.637	1.725

Bij de programma's verderop in deze programmabegroting lichten we het nieuwe beleid toe (onderdeel 6).

3O-ontwikkelingen

Samengevat geven de 3O-ontwikkelingen het volgende beeld:

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Huishoudelijke hulp	-200	0	0	0	0
Wmo 2015	-673	0	0	0	0
Regio Taxi	0	-100	-100	-100	-100
Nadeel uitvoering Jeugdzorg	0	1.900	0	0	0
Ottrekking algemene reserve jeugdzorg	0	-1.900	0	0	0
Leerlingenvervoer	-150	-150	-150	-150	-150
Bijzondere bijstand en minimabeleid	130	130	130	130	130
Storting reserve onderwijshuisvesting	238	0	0	0	0
Hogere kosten bijstand (BUIG)	700	0	0	0	0
Investerings onderwijs	0	0	-90	-517	7
Lagere kosten loonkostensubsidie	-525	-200	0	0	0
Investerings ontmoeten en sport	0	-28	-137	31	64
Investerings veiligheid	0	0	-248	3	3
Snœien en onderhoud Bomen	40	354	354	283	283
Omgevingsdienst Brabant Noord	-150	0	0	0	0
Aankoop gebouw voormalig Belastingkantoor	7	71	71	71	70
Beheerplan Rollend Materieel	-85	-139	-99	-56	-63
Aanpassing BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen)	0	80	70	10	10
Beveiliging automatiseringssystemen	60	60	60	60	60
Kosten samenwerking ict BLOU	90	0	0	0	0
Verhogen kwaliteit uitvoering verkiezingen en basisregistratie personen	0	60	60	60	60
Lagere rentekosten	-500	-250	0	-450	-400
Inflatie OZB opbrengsten	0	-351	-351	-351	-351
Afrekening algemene uitkering 2016	-769	0	0	0	0
Verhoging deelnemersbijdrage BSOB	33	67	67	67	67
Vrijval stelpost groot onderhoud	0	0	0	-1.150	-900
Terugdraaien ottrekking algemene reserve in 2017	1.717	0	0	0	0
Vrijval stelpost loon- en prijscompensatie	-300	0	0	0	0
Overige 3O-ontwikkelingen	-454	336	56	81	311
Totaal 3O-ontwikkelingen	-791	-59	-307	-1.979	-900

Bij de programma's verderop in deze programmabegroting benoemen we alle 3O-ontwikkelingen en lichten we deze toe (onderdeel 7).

Septembercirculaire

De septembercirculaire 2017 van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is voor de meeste jaren negatief. In 2017 hebben we een nadeel van € 851.000, in 2018 een klein voordeel van € 35.000 en tussen 2019 en 2021 loopt het nadeel op van € 115.000 tot € 244.000.

In 2017 wordt het nadeel vooral veroorzaakt door lagere accressen (lagere rijksuitgaven). Door de beleidsarme circulaire zien we dat het effect op de accressen de jaren erna zeer beperkt is. Doordat we voor aantal toekomstige kosten wel middelen moeten reserveren, zien we dat het effect van de septembercirculaire per saldo negatief is. Wat het toekomstig effect is van een nieuw landelijk regeerakkoord is op dit moment niet te overzien.

Structureel saldo programmabegroting

Om een goed oordeel te kunnen vormen over de begroting is het van belang om het saldo te corrigeren met incidentele baten en lasten. De baten en lasten die niet incidenteel zijn, zijn immers structureel van aard. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht.

In de volgende tabel berekenen we het structurele saldo van de programmabegroting.

	+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten				
	- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten				
	bedragen x € 1.000				
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo programmabegroting 2018-2021	-72	-27	-29	-17	-32
waarvan incidentele baten en lasten	1.738	1.839	1.250	1.762	850
Structureel saldo programmabegroting	-1.810	-1.866	-1.279	-1.779	-882

De conclusie hieruit is dat de begroting in alle jaren structureel sluitend is.

Het saldo van incidentele baten en lasten wordt vooral veroorzaakt door grote, incidentele investeringen die opgenomen zijn voor het stadscentrum, waterveiligheid Maas en de invoering van de nieuwe Omgevingswet. In bijlage 2 staat een specificatie van de incidentele baten en lasten.

Financiële uitgangspunten

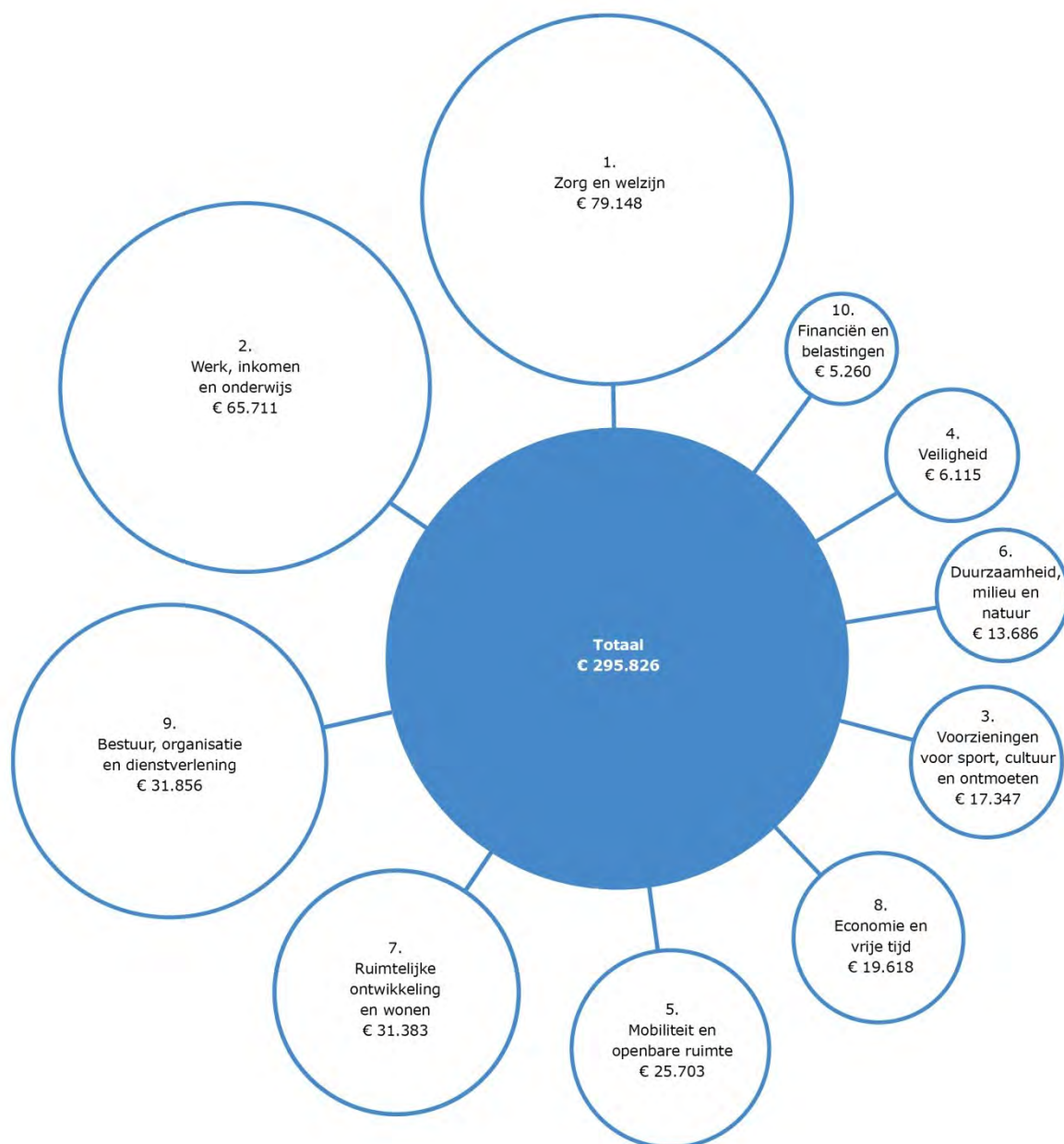
In het coalitieakkoord 'Durven door te doen' is gekozen voor een solide financieel beleid met sluitende meerjarenbegrotingen. Er is gekozen voor stabiliteit. Wel willen we kansen benutten als deze zich voordoen. We vermijden extra bezuinigingen zoveel mogelijk.

De begroting 2018 en de meerjarenramingen 2019-2021 hebben we conform de kadernota 2018 opgesteld op basis van de volgende uitgangspunten:

1. Het uitgangspunt is en blijft een structureel sluitende begroting. Dat wil zeggen dat de jaarlijks terugkerende uitgaven en de jaarlijks terugkerende inkomsten in evenwicht zijn. Tussentijdse beperkte, niet structurele, tekorten zijn aanvaardbaar als we deze uit reserves kunnen afdekken.
2. We voeren een beleid dat financiële risico's beperkt. In de jaarrekening dekken we, conform bestaand beleid, concrete risico's af met voorzieningen.
3. Landelijke bezuinigingen op beleidsvelden vertalen we in principe door naar de eigen beleidsvelden en budgetten (voor zover dat mogelijk en maatschappelijk verantwoord is).
4. We gaan terughoudend om met het toekennen van prijscompensatie. We kennen geen prijscompensatie toe, tenzij er (contractuele) afspraken zijn. Dat verwerken we in de eerste financiële tussenrapportage en de programmabegroting. Daarvoor hebben we op basis van de circulaire over de algemene uitkering een stelpost in de begroting opgenomen. Deze stelpost is daarnaast bedoeld om loonkostenstijgingen op te kunnen vangen. Voor de berekening van de hoogte van de stelpost gaan we uit van de cijfers van het Centraal Planbureau. Zij verwachten voor 2018 een stijging van 1,6% voor overheidsuitgaven en 2,4% voor loonontwikkeling.
5. Voor subsidies verhogen we de bedragen alleen met een compensatie van loonstijging op basis van de specifieke CAO-ontwikkeling per sector. Dat betekent dat we niet-professionele instellingen aan de nullijn houden.
6. Voor de OZB kiezen we voor een jaarlijkse inflatieverhoging. We verwachten voor 2018 een gemiddelde inflatie van 2%. Hiervoor gebruiken we de inflatiecijfers van het Centraal Planbureau die specifieke gericht zijn op de kostenontwikkeling van gemeenten, namelijk prijsontwikkeling overheidsconsumptie netto materieel en beloning werknemers.
7. Voor de tarieven van rioolheffing en afvalstoffenheffing gaan we uit van 100% kostendekkendheid.
8. De rekenrente stellen we in principe vast op 2%. Op basis van landelijke verslagleggingsvoorschriften voor onze begroting en verantwoording (BBV) gebruiken we voor de grondexploitaties een lager percentage. Het percentage moeten we koppelen aan het gewogen gemiddelde van de werkelijk betaalde externe rente. Voor ons is dit ongeveer 1,5%.
9. In bijlage 5 hebben we een overzicht van de geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves opgenomen. In de nota reserves, die de gemeenteraad tegelijk met deze programmabegroting behandelt, lichten we de reserves uitgebreid toe.
10. De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds hebben we gebaseerd op de septembercirculaire 2017.
11. In programma 10 hebben we een jaarlijkse post onvoorzien van € 300.000 opgenomen. Deze post is bedoeld om incidentele tegenvallers op te vangen. Het college besluit over de inzet van deze post. Daarbij geldt de voorwaarde dat inzet past binnen de criteria: onuitstelbaar, onvermijdbaar en onvoorzienbaar. De verantwoording hierover nemen we op in de reguliere planning- en controldocumenten met vaststelling door de gemeenteraad. Over afzonderlijke voorstellen informeren we de raad via de commissies.

Financiën programma's in één oogopslag

In de volgende figuur laten we zien hoe onze uitgaven in 2018 over de programma's verdeeld zijn (bedragen x € 1.000).

Thema's

Kracht van de samenleving

1. Wat willen we bereiken?

We bevorderen een sterke en leefbare samenleving. Als gemeente hebben we hier een belangrijke rol in maar minstens zo belangrijk is de rol van onze inwoners en organisaties. Onze gemeente maken we samen, voor en met elkaar. We willen een gemeente zijn die maatschappelijk effect voorop stelt. We zetten de bedoeling centraal, niet het systeem. We stimuleren onze inwoners zoveel mogelijk zelf te doen, zelf (mede)verantwoordelijk te zijn. We nodigen mensen actief uit om zoveel mogelijk zelf te doen en daar waar dit moeilijk gaat ondersteunen we. Uitval en uitsluiting willen we voorkomen. Dit zijn dan ook onderwerpen waar we als gemeente zeer betrokken bij blijven.

Het fundament van een sterke leefbare samenleving is verbonden zijn en samenwerken. Dit geldt niet alleen voor de overheid maar voor ons allemaal: inwoners, organisaties, ambtenaren, raads- en bestuursleden. Dat gaat verder dan eens in de 4 jaar stemmen, het gaat ook verder dan protesteren als je iets niet wilt. Het gaat om echt willen luisteren naar elkaar, willen samenwerken bij het oplossen van, soms lastige, vraagstukken. Niet het eigen gelijk voorop zetten maar elkaar opzoeken en de ander serieus nemen. Niet de regels maar de bedoeling als uitgangspunt nemen.

Dit vraagt om een andere opstelling van de overheid. Overheidsparticipatie vergt een andere manier van werken. Om actief burgerschap tot zijn recht te laten komen moeten we als gemeente meer ruimte bieden en open staan voor een andere aanpak en invulling. We bouwen aan vertrouwen en loslaten, we geven ruimte aan innovatie en ondernemerschap. Niet teveel sturing geven aan maatschappelijke initiatieven, initiatieven waarderen en erkennen, waar nodig belemmeringen wegnemen. Dit zou een belangrijk onderdeel van het DNA van Oss moeten zijn.

We sturen op ruimte geven, inhoud en innovatie voorop stellen, verschillen toestaan en stimuleren. We passen financiële kaders en monitoring hierop aan. We gaan uit van meer sturen op hoofdlijnen en op maatschappelijke doelstellingen. We pakken de uitdaging op om onze nieuwe rol als faciliterende en bemiddelende partij in de netwerksamenleving vorm te geven.

Thema's als burgerparticipatie, burgerinitiatief en de veranderende relatie tussen de overheid en de samenleving staan hoog op de agenda, we gaan dan ook zeker nog door met experimenteren. We blijven werken aan nieuwe manieren van samenwerken om maatschappelijke oplossingen te vinden.

We houden van de huidige representatieve lokale democratie. Al die nieuwe vormen van participatie zijn nodig en geweldig, maar kunnen stemmen, aanspreekbare raadsleden, een sterk bestuur zijn dat ook. We zouden wel willen dat ons huidige stelsel beter aansluit bij allerlei vormen van maatschappelijke betrokkenheid en sociaal ondernemerschap én deze weet te stimuleren. We willen samen met de raad experimenteren hoe we dit nog beter kunnen doen.

Oss is landelijk een van de koplopers als het gaat om democratische vernieuwing. Al die experimenten vragen om bezinning op de standaard manier van werken. Wat moet daarin veranderen? Welke vaardigheden vraagt dat van wie? Wat is de rol van de raad, van een ambtenaar, van de wethouder. Wat verwachten we aan burgerschapsvaardigheden van inwoners, is dat reëel, hoe komen we daar? Hoe zien werk- en besluitvormingsprocessen er uit? Welke informatie heb je eigenlijk nodig bij die nieuwe manier van werken? Hoe verantwoorden we ons en aan wie?

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Inwoners en initiatiefnemers ervaren een meedenkende overheid
2. Meer invloed, meer betrokkenheid en meer eigenaarschap voor inwoners
3. Sterke wijk- en dorpsraden

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Verordening binnengemeentelijke democratie
2. Profiel van de wijk- en dorpsraden

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Inwoners en initiatiefnemers ervaren een meedenkende overheid

Inwoners en initiatiefnemers ervaren een meedenkende overheid die denkt vanuit kansen en mogelijkheden en durft los te laten. Burgerkracht moet geen middel voor eigen doelen zijn, het is geen instrument op zich. Het stimuleren van eigen kracht en zelfsturing vraagt een andere opstelling van de gemeente en de partners. Namelijk: echt luisteren naar wat inwoners beweegt, inwoners zeggenschap geven en minder sturen op regels, voorschriften en controles. Dat wil zeggen dat we belemmeringen wegnemen, experimenten toestaan, tijdelijke situaties faciliteren, maatwerk mogelijk maken enzovoorts. Natuurlijk verliezen we daarbij de gezondheid en veiligheid niet uit het oog.

Activiteiten:

- Op verschillende fronten hebben we de afgelopen jaren geëxperimenteerd met nieuwe vormen van participatie. Denk daarbij aan Buurt werk(t), Bewoners beheren buurt, (zorg)coöperaties en de voorzieningenkaart. Deze activiteiten zijn inmiddels geen experimenten meer en zijn waardevolle reguliere activiteiten geworden.
- We voeren het plan van aanpak voor de doorontwikkeling van onze (netwerk)organisatie uit (zie programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening).

Doelstelling 2: Meer invloed, meer betrokkenheid en meer eigenaarschap voor inwoners

Bewoners hebben meer invloed op, zijn meer betrokken bij en voelen meer eigenaarschap over hun eigen leefomgeving. Dit blijkt uit instrumenten die we de afgelopen tijd hebben ingezet of waar we aan mee hebben gewerkt zoals: Bewoners beheren buurt, Buurt Werkt, Zorg- en energiecoöperaties.

De afgelopen jaren is er al veel gebeurd rondom de ontwikkeling van nieuwe vormen van democratie. We zijn onder andere aan de slag gegaan met de burgerbegroting Geffen en we stimuleren Right to Challenge. Deze ontwikkeling blijven we doorzetten. In de Schadewijk willen we bewoners meer invloed geven en het eigenaarschap versterken. We willen hier meer ruimte geven voor eigen initiatieven en deze ook faciliteren. We gaan per situatie steeds op zoek naar wat werkt. Ook blijven we op zoek gaan naar verschillende vormen van democratie. Daar experimenteren we mee. We vinden het daarbij belangrijk om met de deelnemers en de raad te evalueren en kritisch naar het proces te kijken. We willen leren door te doen.

Activiteiten:

- We hebben de burgerbegroting Geffen geëvalueerd en zetten een volgende stap in de Schadewijk. Niet met een nieuwe begroting maar met het geven van extra ruimte voor eigen keuzes, eigen prioriteiten van de bewoners. Daarnaast blijven we zoeken naar verschillende vormen van democratie en willen daarmee experimenteren.
- We gaan door met de Right to Challenge. Op dit moment vinden er al activiteiten plaats die elementen van de Right to Challenge in zich hebben zoals Bewoners beheren de buurt en Oss Innoveert. Berghem Events heeft de gemeente succesvol uitgedaagd en bewezen dat zij uitstekend in staat zijn een aantrekkelijke kermis te organiseren.

Doelstelling 3: Sterke wijk- en dorpsraden

Niet elke kern of wijk heeft dezelfde wensen. We investeren in de gemeenschap, dichtbij de inwoner en samen met de wijk- en dorpsraden. In de dorpen en wijken versterken we de sociale netwerken van mensen die weten wat er in de omgeving speelt, die elkaar kennen en die samen de handen uit de mouwen steken om te zorgen voor een fijne leefomgeving en voor elkaar. We doen dat vanuit het sociale en fysieke domein, vanuit verschillende afdelingen en met verschillende medewerkers van de gemeente. We doen dat vanuit de gemeente, maar ook met welzijnsinstellingen, zorgaanbieders, politie, corporaties enzovoorts. We delen de wens om samen met betrokkenen – inwoners, bedrijven, instellingen – zoveel mogelijk problemen op te lossen. Dat doen we buiten, daar waar het speelt.

Activiteiten:

- De rol van wijk- en dorpsraden is in ontwikkeling. Per wijk of dorp verschilt deze rol en wordt er iets anders van ze verwacht. Dit komt onder andere doordat er overal andere thema's spelen. We merken dat de raden zoekend zijn in hun rol. Daar willen we ze goed bij ondersteunen. Daarom zijn we met alle betrokkenen in gesprek.
- We zullen de komende periode scherper maken hoe we dat gebiedsgericht werken organiseren. Daarvoor maken we een 'Visie op gebiedsgericht werken'. We bepalen daarin wat de rol van de wijk- en dorpsraden, de verschillende instellingen en de gemeente is. We kijken hier ook naar de verschillende rollen van onze medewerkers. Ook het beheren en exploiteren van huisvesting is een belangrijk onderdeel. Om deze visie te maken gaan we gesprekken voeren met wijk- en dorpsraden en andere belanghebbenden. Een onderdeel is de huisvesting van gebiedsgericht werken, ontmoeten, sport, educatie en cultuur. We kijken naar goede oplossingen elders in Nederland en we gebruiken de uitkomsten van de voorzieningenkaarten. We presenteren begin 2018 de visie op gebiedsgericht werken.

3. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Waardering wijze waarop gemeente samenwerking met inwoners zoekt	Waarstaatjegemeente.nl	6,2	2016	Boven landelijk gemiddelde (6,0)
Waardering inspanning om te laten deelnemen	Waarstaatjegemeente.nl	6,5	2016	Boven landelijk gemiddelde (6,5)
Ruimte om ideeën en initiatieven te realiseren	Waarstaatjegemeente.nl	37%	2016	Boven landelijk gemiddelde (37%)

(Regionale) samenwerking en netwerken

1. Wat willen we bereiken?

Oss is een zelfbewuste centrumgemeente, die bestaat uit een middelgrote stad en een groot buitengebied. We hebben niet de pasklare antwoorden op een verander(en)de samenleving. We hebben het lef om het anders te doen. Daarnaast zoeken we naar oplossingen die echt werken en pakken we niet alles tegelijk aan. We maken keuzes en leren van het proces.

We willen in de regionale samenwerking een duidelijke positie en strategie bepalen en uitdragen. We zetten in op meer focus in samenwerking, een goed doordachte strategie en passen deze aan als de ontwikkelingen dit vragen. Dat helpt bij het prioriteren, maakt ons doelgericht en biedt meer kans op goede resultaten. De focus verschilt per domein of programma.

Dit betekent:

- We kiezen steeds voor een omvang die past bij onze taken en maatschappelijke opgaven. We gaan regelmatig na of onze organisatie voldoende bestuurlijke veerkracht heeft en we zorgen dat we anticiperen op relevante wijzigingen in het krachtenveld om ons heen.
- We werken regionaal in vele samenwerkingsverbanden samen met andere gemeenten en partners. Deze samenwerking moet steeds passend zijn bij de maatschappelijke opgave en is cruciaal voor maatschappelijke opgaven in verschillende domeinen.
- We nemen deel aan relevante nationale en internationale netwerken, zoals het G32 stedennetwerk, de VNG, INTERREG samenwerking met Vlaanderen en Duitsland en de samenwerking met Vietnam. Deze samenwerking is noodzakelijk om de maatschappelijke opgaven in verschillende domeinen goed aan te gaan.

We werken samen met vitale coalities. We willen samen met hen experimenteren, proeftuinen creëren en innovatief zijn. Voor Oss is talentontwikkeling een drijvende kracht voor innovatie.

We willen ook een goede relatie met de buitenwereld en innovatie binnenbrengen. Daarbij realiseren we ons dat we als gemeente niet overal verantwoordelijk voor zijn, maar dat er in de Osse samenleving vele autonome en rijke initiatieven en activiteiten zijn.

In samenwerking zijn we mede afhankelijk van andere partijen en ontwikkelingen. Dit maakt het formuleren van indicatoren en concrete doelstellingen ingewikkeld. In samenwerking leveren doelstellingen op de lange termijn vaker succes op. Het is ook steeds duidelijker dat concrete resultaten uit samenwerking, zoals bedrijven die subsidie binnenhalen voor een project in Oss, niet op de gemeentebegroting terechtkomen. De overheid komt voor minder subsidies in aanmerking en speelt een faciliterende rol. Daarom beschrijven we de doelstellingen en activiteiten zo goed mogelijk, maar stellen we geen prestatie-indicatoren op.

Oss is groot genoeg om een stem te hebben in netwerken als Agrifood Capital, Midsize Brabant en het G32-stedennetwerk. We kunnen de regio en onze gemeente ook internationaal profileren. Deze netwerken dragen bij aan Oss als krachtige gemeente in een vitale regio.

We blijven het Maasland als ons natuurlijk verzorgingsgebied zien. De inwoners van het Maasland zijn voor onderwijs, werk en winkelen op Oss georiënteerd. Het belang van de inwoners, bedrijven en instellingen is voor ons het uitgangspunt bij discussies over vormen van samenwerking.

De samenwerking in de As-50 met Landerd, Bernheze, Uden en Meierijstad vinden we erg belangrijk. Voor inwoners is dit immers de streek waar zij binding mee hebben. Samen werken we aan de economische en sociale vitaliteit van deze streek.

De rol van de overheid verandert steeds. Maatschappelijke opgaven kunnen het best worden opgepakt samen met inwoners, bedrijfsleven en maatschappelijke partners. We werken in de regio het liefst in triple helixverband. Dit betekent samenwerken met bedrijfsleven en maatschappelijke partners.

Voor alle speerpunten binnen dit thema geldt dat we werken vanuit de sustainable development goals van de Verenigde Naties. Belangrijke onderwerpen voor ons zijn zorg en welzijn, onderwijs en duurzaamheid.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Een duidelijke positionering en strategie in (regionale) samenwerking
2. Meer resultaten uit samenwerking
3. Inbreng en sturing van de gemeenteraad in (regionale) samenwerking voortzetten
4. Actieve internationale samenwerking

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Invloed gemeenteraad op regionale samenwerking, raadstraject
2. Position paper 'Oss en de regio 2015-2020'
3. Publicaties vanuit Krachtig bestuur in Brabant: 'Leiderschap en dienstbaarheid: Samen op weg naar een (Veer)krachtig Bestuur voor Brabant', 'Naar indicatoren voor regionale samenhang, de bijdrage van landschaps- en cultuurgeschiedenis', 'Brabantse Netwerken' en 'De veranderende geografie van Nederland'.
4. Agrifood Capital: Agenda richting 2020
5. Brainport 2020 agenda
6. Economische ambities 2014-2020
7. Kader internationalisering

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Een duidelijke positionering en strategie in (regionale) samenwerking

Vanuit onze visie op regionale samenwerking 'Oss en de regio: 2015-2020' werken we vooral regionaal samen in de samenwerkingsverbanden zoals Agrifood Capital, As-50 en gemeenschappelijke regelingen.

We gaan op een open en opbouwende manier om met buurgemeenten en regionale partners. Samenwerking met anderen en met ongebruikelijke partners kan tot verrassende oplossingen leiden. We willen inspiratie op zeer diverse plekken brengen en halen en met elkaar verbinden.

Activiteiten:

- We zetten in op acties met bedrijfsleven en onderwijs om als As-50 gemeenten aantrekkelijk te blijven voor gekwalificeerd personeel en jongeren.
- De Brabantse Midsized steden (M7) zetten in op de prioriteiten uit het position paper.

Doelstelling 2: Meer resultaten uit samenwerking

We faciliteren via regionale en (inter)nationale netwerken maatschappelijke partners om voor de speerpuntsectoren in de economie (Logistiek, Agrifood en Life Sciences) en voor projecten (stadscentrum, Talentencampus) innovatie en duurzaamheid te stimuleren (proeftuinen, experimenteerruimte). In het sociaal domein werken we in de regio aan de gekantelde werkwijze en aan gezamenlijk inkoopbeleid.

Activiteiten:

- We nemen deel aan projecten uit de Citydeal rond voedselbeleid (Agenda Stad) met het Rijk en meerdere steden, waaronder Oss en 's-Hertogenbosch, de G4 steden en een aantal andere G32 steden. De projecten ondersteunen innovatie in de agrifood keten in Oss en de regio.
- We starten met omliggende gemeenten de ICT-samenwerking BLOU (zie ook programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening).
- We werken met andere Maasgemeenten en betrokken partijen aan waterveiligheid.

Doelstelling 3: Inbreng en sturing van de gemeenteraad in (regionale) samenwerking voortzetten

Samen met de raad zorgen we voor een goede inbreng in en sturing op gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen. Samen met instellingen kijken we waar instellingen meer sturing nodig hebben of juist meer op afstand kunnen opereren.

Activiteiten:

- We nemen de jaarlijks geprioriteerde gemeenschappelijke regelingen onder de loep met de gemeenteraad.
- We organiseren extra bijeenkomsten met de raad om input te kunnen leveren voor de beleidskaders van gemeenschappelijke regelingen.
- We organiseren jaarlijkse regionale bijeenkomsten met omliggende raden. Het doel daarvan is gezamenlijkheid creëren in informatie-uitwisseling en het innemen van standpunten.
- Bij het sociaal domein vindt veel regionaal overleg en afstemming plaats zonder dat er sprake is van een gemeenschappelijke regeling, bijvoorbeeld de bijeenkomsten met de raden in de regio over de participatiewet.
- We zullen de aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek 'Samenwerken in en buiten Oss' over regionale samenwerking bespreken en eventuele vervolgacties oppakken.

Doelstelling 4: Actieve internationale samenwerking

In 2017 is het kader internationalisering door de raad vastgesteld. Het internationaal beleid van de gemeente Oss neemt de Global Goals als uitgangspunt.

Activiteiten:

- We verbreden de samenwerking in Vietnam met Da Lat en Can Tho en zetten een externe accountmanager in.
- We hebben lidmaatschappen in de Euregio Rijn Waal en ERRIN om goede contacten voor ons bedrijfsleven met Duitsland en met Brussel te onderhouden.
- We ondertekenden het Milan Urban Food Policy Pact waar steden zich inzetten voor een duurzame voedselproductie. Het pact sluit aan bij de Global Goals, de city deal voedselbeleid en de doelen van Agrifood Capital. Het past ook bij de rol van de burgemeester van Oss als internationaal boegbeeld voor Agrifood Capital.
- We continueren de band met Taizhou in China, dat in de regio ligt waarmee de provincie Noord-Brabant banden heeft. Dit resulteert in ontvangst van Chinese delegaties die Oss bezoeken.
- Noordoost-Brabant is in 2018 deel van de manifestatie We are Food. Er vinden in dat jaar tal van activiteiten, evenementen en bedrijfsbezoeken plaats, ook in Oss.
- De Sustainable Development Goals (de ontwikkelingsdoelen van de VN) geven een kader voor ons brede duurzaamheidsbeleid. We brengen in beeld wat op de verschillende 17 doelen aan beleid en activiteiten al plaatsvindt, zowel bij onszelf als onze partners in de uitvoering. De analyse daarvan geeft focus voor verdere ontwikkeling en actiepunten. We betrekken het millenniumplatform hierbij.
- We zetten in op de toekomst van Europese structuurfondsen (Europees Sociaal Fonds, EFRO OP-Zuid). Namens het G32-stedennetwerk trekt Oss samen met Zwolle de Nederlandse input samen met het Rijk, de VNG en de G4. Het gaat om de inrichting van de Europese fondsen vanaf 2020.

3. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Bestuurlijke veerkracht	Provinciaal kader 2013	Voldoende	2015	Voldoende
Goedkeuring herijkt position paper	Gemeente	Goedgekeurd	2016	Goedgekeurd
Kader internationalisering	Gemeente	Goedgekeurd	2017	Goedgekeurd

Programma's

Programma 1. Zorg en welzijn

1. Wat willen we bereiken?

Sinds de decentralisatie jeugdzorg en Wmo in 2015 zijn we als gemeente samen met onze partners volop in ontwikkeling om het nieuwe zorg- en welzijn landschap in te richten. Dit is een traject van meerdere jaren, waar we nu nog middenin zitten. De basis is ingericht. Nu is het tijd voor verdere detaillering in de werkwijze om de integrale aanpak te versterken. We zien dat steeds meer aspecten in beeld komen: zorg, welzijn, participatie, ontmoeten, acceptatie, integratie, werk, wonen, veiligheid.

Per 2015 zijn de decentralisaties van Wmo, Jeugdwet en Participatiewet richting gemeenten ingevoerd met kortingen op het budget. In G32-verband, via de VNG en in gesprekken met het ministerie hebben we richting Rijk kenbaar gemaakt dat de middelen niet toereikend zijn en lobbyen we voor bijvoorbeeld vergroten van het budget Beschermd wonen. Ook lobbyen we voor betere aansluiting tussen de diverse wetten. Gelijktijdig zijn we een proces gestart dat op lokaal en regionaal niveau moet leiden tot een effectievere besteding van middelen en de ontwikkeling van nieuwe dienstverlening (in aansluiting op veranderde vraag). Centraal staat ontschotting binnen het sociaal domein en een integrale aanpak en maatwerk voor onze inwoners. We hebben er vertrouwen in dat we de goede weg bewandelen, maar we zijn er nog niet. Het vraagt om nieuwe manieren van werken, zowel intern bij onze afdelingen als in de samenwerking met externe partners. Dat kost tijd. Het vormgeven van de innovatie en tegelijkertijd het blijvend ondersteunen van onze inwoners is een forse inspanning. Immers, 'tijdens de verbouwing blijft de winkel open'.

Maatwerk staat voorop. Passende oplossingen vinden, langer thuis kunnen wonen, zelfstandigheid bevorderen, mantelzorgers ondersteunen, de verbinding leggen met participatie en werk. Het zijn allemaal voorbeelden waarbij we steeds beter maatwerk toepassen.

Naast maatwerk staat het ontschotten van financieringsstromen hoog op de agenda. In de proeftuin Ruwaard leren we, samen met onze partners, los te komen van de beperking die de verschillende vormen van financiering kan geven.

Om vragen van (kwetsbare) inwoners tijdig te signaleren, samen op te lossen en de persoonlijke situatie te verbeteren, zijn teams van professionals in de wijk actief. Voor jongeren tot 23 jaar zijn de Basisteams Jeugd en Gezin (BJG's) hiervoor verantwoordelijk. Voor inwoners vanaf 23 jaar zijn Sociale Teams (ST's) opgericht. Zij werken vanuit de maatwerk gedachte: Wat kan de inwoner zelf? Is er een ondersteuningsnetwerk? En wat is er nog meer nodig? We maken samen met de inwoner een analyse in het keukentafelgesprek. Als inwoners gespecialiseerde ondersteuning nodig hebben verwijzen we snel en effectief door. Voor de groep mensen die tijdelijk of chronisch ook zwaardere ondersteuning nodig hebben is die beschikbaar. Voor sommige doelgroepen zal er altijd intensieve zorg nodig blijven.

Het overgrote deel van dit programma gaat over de Wmo en de jeugdzorg. Het bieden van passende ondersteuning is onze doelstelling. Maar we willen vooral dat mensen zoveel mogelijk in staat zijn om zelfstandig te participeren en zelf hun leven vorm te geven. Voorkomen van problemen, of voorkomen van verergering, is zeker zo belangrijk. Daarom investeren we ook in de sociale cohesie in buurten, in het ondersteunen van burgerinitiatieven en het versterken van netwerken in de wijk.

We hebben 5 leidende principes voor onze aanpak:

1. Ieder mens is verantwoordelijk voor de vormgeving van zijn leven
2. Iedere inwoner heeft recht op een perspectief, dat we samen zoeken
3. Risico's zijn onvermijdelijk en horen bij het leven. We leren van ervaringen en zoeken oplossingen niet in nieuwe regels
4. Uitgangspunt is een integrale benadering
5. Maatwerk staat centraal.

Het principe van maatwerk vraagt anders werken en anders verantwoorden. En dat gaat niet vanzelf. We kiezen bewust voor samen leren en ontwikkelen. Door bijvoorbeeld het project Instituut voor Publieke Waarden (IPW), de proeftuin Ruwaard, overlegtafels Wmo en Jeugd, Oss Innoveert. We bieden ruimte om te experimenteren en daar waar innovatie is ondersteunen we dat. We nodigen bewoners en aanbieders actief uit om krachten te bundelen en aan de slag te gaan. Dit doen we door in gesprek te gaan met aanbieders over wat zij nodig hebben, door mogelijkheden te bieden via Oss Innoveert, door binnen de contracten ruimte te bieden voor een andere aanpak én door zelf te innoveren.

We zien dat, aan de hand van complexe casussen, hulp en ondersteuning eenvoudiger georganiseerd kunnen worden. En dat de professionals in hun dagelijkse praktijk de ruimte moeten krijgen om tot andere oplossingen te komen. Daarbij komen we ook dilemma's tegen. Meer maatwerk betekent meer verschillen. Dat accepteren we omdat een passende oplossing of aanpak de inwoner het beste helpt. Collectieve oplossingen kunnen ook passend zijn, er is een grote diversiteit aan oplossingen mogelijk. Een dilemma is de verantwoording en de rechtmatigheid. Maatwerk betekent dat we vaker tegen de grenzen van de huidige controle en verantwoordingssystematiek aanlopen. Op maat betekent ook meer samenwerken met andere partijen, samen tot een passende oplossing komen.

Voorwaarde is dat er goede basisvoorzieningen en ondersteuningsmogelijkheden in de wijk zijn. Zorg en welzijn wordt beter als we dichterbij de directe leefwereld van inwoners komen. We krijgen beter zicht op wat er speelt, kunnen eerder signaleren (preventief) en er komen meer mogelijkheden voor (een deel van de) oplossingen in beeld. Een goede samenwerking en infrastructuur in de wijk is hierbij essentieel. We richten ons hierbij ook op het versterken van samenwerking rondom preventie en het tijdig signaleren van risico's. Dat betekent meer investeren in contacten in de buurt en wijk. Dit zijn bijvoorbeeld contacten met inwoners maar ook met partners zoals huisartsen, vrijwilligersorganisaties, zorgverleners en woningcorporaties. Daarvoor is het nodig om de positie van de BJJ's en ST's te verstevigen, zij zijn de spin in het web.

De andere manier van werken betekent ook anders verantwoorden. We willen vanuit vertrouwen ruimte bieden voor professionaliteit en expertise bij onze partners. We gaan samen met onze partners een nieuw stelsel van verantwoording inrichten. Want maatwerk betekent een verschuiving in aanpak, in waarden én in afspraken die we met onze partners maken.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Mensen kunnen zichzelf redden, doen mee aan het sociale leven en hebben het gevoel dat ze erbij horen
2. Goede basisvoorzieningen en ondersteuningsmogelijkheden in de wijk
3. Een dekkend netwerk van Basisteams Jeugd en Gezin (BJG) en Sociale Teams (ST)
4. Passende (specialistische) zorg voor mensen die het nodig hebben

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Regionaal beleidsplan 'Transformatie van AWBZ naar Wmo' (2014)
2. Beleidsplan Wmo (lokaal, 2014)
3. Functioneel ontwerp jeugdhulp (regionaal, 2014)
4. Implementatieplan jeugdhulp (regionaal, 2014)
5. Inkoopkaders jeugdhulp en Wmo (regionaal, 2016)
6. Notitie huisvesting en integratie van vergunninghouders (lokaal, 2016)

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Mensen kunnen zichzelf redden, doen mee aan het sociale leven en hebben het gevoel dat ze erbij horen

Binnen dit programma is passende ondersteuning en zorg ons uitgangspunt. We willen vooral dat mensen zoveel mogelijk in staat zijn om zelfstandig te participeren en zelf hun leven vorm te geven. Voorkomen van problemen, of voorkomen van verslechtering, is belangrijk.

We investeren in de sociale cohesie in buurten, in het ondersteunen van burgerinitiatieven en het versterken van netwerken in de wijk. Meedoen, participatie en sociale integratie zijn daarbij leidend. Dat geldt voor iedereen.

In de wijken, dorpen en buurten zijn mensen actief. Mensen ondersteunen elkaar en zorgen voor een goed woon- en leefklimaat. Dat is normaal maar niet vanzelfsprekend. Soms is (tijdelijke) ondersteuning van de gemeente nodig. We ondersteunen initiatieven in wijk en dorp en stimuleren de samenwerking tussen professionals en tussen professionals en inwoners. We passen maatwerk toe per wijk/buurt. Dat betekent dat ondersteuningsactiviteiten kunnen verschillen. We zien dat de leefbaarheid en sociale veerkracht van een aantal buurten onder druk staat. Dat vraagt flexibiliteit in de aanpak. Uitgangspunten hierbij zijn: ondersteuning daar waar nodig, beter in contact met de buurt/wijk zijn, vanuit samenhang tussen verschillende leefgebieden, met continuïteit en duurzaam.

In deze tijd blijft het belangrijk om aandacht te houden voor zaken als respect, racisme en onveiligheid, antidiscriminatie en tolerantie. Deze aandacht hebben we in wijken en buurten en bijvoorbeeld ook op de arbeidsmarkt.

Activiteiten:

- We investeren extra in de inzet van ONS welzijn op het gebied van sociale cohesie, integratie en participatie in wijken en buurten
- We faciliteren burgerinitiatieven en innovatieve ideeën, onder andere door Oss Innoveert
- We blijven aandacht besteden aan de emancipatie van LHBT-ers
- We gaan met de kernpartners door met de integrale aanpak rondom de huisvesting en begeleiding van vergunninghouders.

Doelstelling 2: Goede basisvoorzieningen en ondersteuningsmogelijkheden in de wijk

We bieden de ondersteuning die het meest passend is bij de eigen mogelijkheden en de mogelijkheden in de omgeving. We gaan niet uit van aanbod maar zorgen dat de oplossing of aanpak zo goed mogelijk past bij de persoonlijke situatie. Maatwerk is het nieuwe normaal.

Door voorzieningen aan te passen aan de vraag en behoefte van de inwoner, en door de goede combinaties te maken, wordt maatwerk mogelijk. Dit is een traject van lange adem. Dit vraagt creativiteit, een brede blik en flexibiliteit bij toegang en aanbieders. Voor ons als gemeente betekent het dat we vernieuwing aanjagen en voor toegang en aanbieders ruimte creëren om met andere oplossingen te komen.

We hebben meer aandacht voor specifieke situaties. Zoals de inzet van een psycholance voor mensen met verward gedrag. Mantelzorgondersteuning, respijtzorg bij dementie en wonen met ondersteuning in plaats van beschermd wonen zijn daar voorbeelden van. Rondom dagbesteding gaan we actief aan de slag met het ontwikkelen van nieuwe, passender vormen. We zien mogelijkheden met re-integratie, inloop GGZ en de ontmoetingsfunctie van welzijn en sociale accommodaties.

Vanuit de visie 'Werk gaat voor zorg' gaan we in een pilot een doorlopende lijn ontwikkelen van dagbesteding naar loonvormende arbeid. We willen aansluiten bij de ontwikkelingsmogelijkheden van de mensen en de belemmeringen die er zijn, bijvoorbeeld schotten tussen de Wmo en Participatiewet, wegnemen. Deze pilot geven we vorm op het snijvlak van programma 1. Zorg en welzijn en programma 2. Werk, inkomen en onderwijs. De financiële vertaling is in programma 2 terug te vinden.

Preventie

Door vroegtijdige aandacht te hebben voor het voorkomen van problemen, met name bij risicogroepen, versterken we de mogelijkheid om gezond op te groeien en volwaardig te participeren. Dan hebben we het vooral over jeugdigen maar ook over andere kwetsbare groepen. Vanuit positieve gezondheid gaan we preventief inwoners informeren over gezonde leefstijl, fijn wonen, een zinvolle dagbesteding etc.

Wonen

Door voldoende mogelijkheden tot huisvesting en meer variatie in wonen met zorg bevorderen we uitstroom uit voorzieningen voor jeugdzorg en beschermd wonen, zoeken we naar mogelijkheden voor (alleenstaande) ouderen om langer thuis te blijven wonen en oplossingen voor spoedzoekers. We bieden waar nodig ondersteuning bij zelfstandig wonen.

Activiteiten:

- We werken volgens de principes van maatwerk en investeren in het eigen maken van deze werkwijze bij de gemeentelijke diensten en onze partners.
- In het najaar 2017 is het gezondheidsbeleid gereed, na vaststelling gaan we over tot uitvoering.
- Voor jeugdigen ontwikkelen we gerichte preventie-activiteiten, in aanvulling op wat er al gebeurt.
- We starten met de inzet van de psycholance voor mensen met verward gedrag.
- Het plan van depressiepreventie onder tieners dat samen met ketenpartners is opgesteld wordt uitgevoerd.
- We voeren de oplosagenda Beschermd Wonen uit.
- We versterken de wijkaanpak door actief samen te werken met andere programma's. Zoals met programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten over de inzet van sociaal-culturele accommodaties en met programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen over langer thuis kunnen wonen en geschikte woonvoorzieningen voor speciale doelgroepen.
- Samen met partners ontwikkelen we andere vormen van dagbesteding.
- We gaan door met de pilot 'Proeftuin Ruwaard' in het kader van maatwerk en mogelijkheden voor gebiedsgerichte financiering van welzijn en zorg.
- We ontschotten de gemeentelijke budgetten om nieuwe combinaties mogelijk te maken.
- Ook in 2018 stimuleren en ondersteunen we vernieuwing en samenwerking via Oss Innoveert.
- We gaan ons beraden op onze rol als gemeente met betrekking tot de AED-apparaten, onder andere bij gemeentelijke accommodaties. Na een inventarisatie zullen we het AED-beleid gaan bepalen.

Doelstelling 3: Een dekkend netwerk van Basisteams Jeugd en Gezin (BJG) en Sociale Teams (ST)

Om vragen van (kwetsbare) inwoners tijdig te signaleren, samen op te lossen en de persoonlijke situatie te verbeteren, zijn teams van professionals in de wijk actief. Voor jongeren tot 23 jaar zijn de Basisteams Jeugd en Gezin (BJG's) hiervoor verantwoordelijk. Voor inwoners vanaf 23 jaar zijn Sociale Teams (ST's) opgericht. Deze teams moeten zorg en hulpvragen van inwoners integraal en met een brede blik kunnen oppakken. Zij vormen de kern voor een goede ondersteuning en hulp aan onze inwoners.

We werken vanuit de maatwerk gedachte: Wat kan de inwoner zelf? Is er een ondersteuningsnetwerk? En wat is er nog meer nodig? Zo sluiten we aan bij de behoeften en mogelijkheden van inwoners.

We moeten verder investeren in deze integrale aanpak en de inzet en expertise van de BJG's en de ST's verstevigen. Ook de aansluiting van consulents Wmo, schulddienstverlening en werk en inkomen van de gemeente bij de sociale teams is voor deze integrale opgave nodig. Deze ontwikkeling loopt volop maar is nog niet klaar. Dat geldt ook voor de samenwerking met partners in de wijk; de huisartsen, praktijkondersteuners, GGZ, formele en informele netwerken. Omdat de wijkverpleegkundige inzet vanuit het Rijk wordt omgebouwd en alle partijen nut en noodzaak onderschrijven willen we de regie pakken over de inzet. Dit is een regionaal traject waarbij iedere gemeente lokaal afspraken maakt. Het gaat om het borgen van de signalerende, coördinerende, niet cliëntgebonden taak binnen de functie wijkverpleging. We stellen voor tijdelijk aanvullend budget beschikbaar te stellen.

Ons doel is een integrale toegang in de wijken, waar gemeente en BJG's en ST's samenwerken en er één traject naar ondersteuning en hulp is, zonder onnodige tussenstappen. We streven naar een toegang die bekend is bij inwoners en professionals en waar regie is op de ondersteuning.

Hierop aansluitend voegen we de verschillende toegangen voor complexe casuïstiek samen, inclusief een goede verbinding met de justitiële keten.

Activiteiten:

- We investeren in versterking van de sociale teams en de basis teams Jeugd en Gezin in wijken en buurten zodat er meer inzet mogelijk is en expertise opgebouwd kan worden.
- We versterken de samenwerking met partners in de wijk door ze actief samen te brengen (overleg met huisartsen, netwerkdagen).
- We zetten in op een integrale aanpak voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar met problemen op meerdere leefgebieden. We werken daarvoor intern samen vanuit werk & inkomen, onderwijs, jeugdhulp en Wmo. Ook betrekken we er externe partners bij, zodat er voor de jongeren integrale maatwerktrajecten worden gerealiseerd. Deze aanpak geven we vorm op het snijvlak van programma 1. Zorg en welzijn en programma 2. Werk, inkomen en onderwijs.
- Voor een sluitende aanpak in de wijk pakken we de regie op de niet cliëntgebonden taak van de wijkverpleging in de wijk en stellen voor aanvullende middelen hiervoor beschikbaar te stellen.
- We voegen de verschillende toegangen voor complexe casuïstiek samen en verbinden de aanpak met de veiligheidsketen.

Doelstelling 4: Passende (specialistische) zorg voor mensen die het nodig hebben

Het merendeel van dit doel is ingebed in de reguliere taken die we binnen het programma Zorg en Welzijn uitvoeren. Zoals de keukentafelgesprekken, het bieden van ondersteuning, de inkoop van de Wmo-voorzieningen, onze centrumfunctie voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke opvang, de huishoudelijk verzorging etc. Samen met de inwoner bekijken we wat er mogelijk en nodig is. Zoals hierboven aangegeven is maatwerk het uitgangspunt. Passende hulp en ondersteuning, daar gaat het om. Dat vraagt aandacht voor goede inkoop, flexibiliteit bij aanbieders en het monitoren van gebruik van en behoefte aan hulp en ondersteuning.

Focus op jeugd(zorg)

Met name voor jeugdigen zijn de problemen in Oss groter dan elders. We hebben meer jeugdigen in de jeugdhulp en meer jeugdcriminaliteit dan gemiddeld in Noord-Brabant. We werken aan een integrale jongerenaanpak gericht op school, werk, veiligheid en zorg zodat we de activiteiten vanuit de verschillende beleidsvelden bundelen.

Daarnaast willen we de kwaliteit van de zorg en de voorliggende voorzieningen verbeteren. We willen meer focus op preventie. Dit vraagt een versterking van de informele steun van sociale netwerken (eigen kracht) en de algemene voorzieningen.

Tegelijkertijd zien we dat er voor de transformatie bij de jeugdhulp nog een flinke slag gemaakt moet worden. Dit doen we in nauwe samenwerking met de regio Brabant Noordoost. Via de Transformatieopgaven Jeugdhulp stellen we extra middelen beschikbaar.

Toezicht en kwaliteit

Gemeenten hebben de taak om toezicht te houden op de kwaliteit van de zorg in de Wmo. We hebben daarvoor in 2016 in regionaal verband twee toezichthouders aangesteld: GGD Hart voor Brabant en de Wmo toezichthouder. In 2017 hebben we het mandaat van de toezichthouder Wmo uitgebreid met toezicht op kwaliteit en rechtmatigheid bij gecontracteerde, gesubsidieerde en PGB-aanbieders Wmo.

Activiteiten:

- Met de regio werken we aan de vier majeure transformatieopgaven: Toegang op sterkte, Wonen doe je thuis, Regionale zorg waar dat kan en Complexe problematiek: investeren in duurzame en integrale trajecten voor jeugdigen met complexe problematiek.
- We blijven aan de overlegtafels in gesprek met aanbieders en ervaringsdeskundigen en werken samen aan de doorontwikkeling.
- We gaan verder met het verfijnen van de WMO-monitor en het cliëntervaringsonderzoek.

- We gaan samen met aanbieders Wmo andere manieren van verantwoording (van kwaliteit, effect) ontwikkelen.

Duurzaamheid

Dit programma draagt bij aan de People lijn van de duurzaamheidscirkel. Sociale duurzaamheid betekent: kiezen voor oplossingen die het probleemoplossend vermogen van de samenleving zelf versterken, waardoor op termijn minder zorg/ondersteuning nodig is en mensen toekomstperspectief hebben.

Dat betekent: inzetten op eigen kracht en zelfredzaamheid en zo mogelijk kiezen voor oplossingen waarbij inwoners en hun informele netwerken een rol spelen. Niet zorgen voor een oplossing, maar helpen een oplossing te vinden zodat de inwoner of de buurt een volgende keer meer zelf kan oppakken. Dat komt tot uiting in de manier waarop ondersteuning en welzijn worden ingevuld en uitgevoerd, maar ook in concrete activiteiten zoals: preventie, gezondheidsprojecten, mantelzorgondersteuning, ondersteuning van vrijwilligerswerk, combinaties van 1^e en 2^e lijnsondersteuning, enzovoort.

De global goals die bij dit programma horen zijn: Geen armoede, geen honger, goede gezondheid en welzijn, gendergelijkheid, ongelijkheid verminderen, duurzame steden en gemeenschappen en vrede, veiligheid en gerechtigheid.

3. Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Gezondheidsdienst Hart voor Brabant (GGD)

De GGD voert voor gemeenten een aantal wettelijke taken uit en draagt daarnaast bij aan preventie en onderzoek. Deze gemeenschappelijke regeling draagt met name bij aan preventie op het gebied van gezondheid voor iedereen en op het gebied van jeugd.

Kleinschalig Collectief Vervoer (KCV) (regiotaxi)

Twaalf gemeenten zijn opdrachtgever voor het Wmo-personenvervoer. Samen vormen zij het KCV. Met vervoer op maat dragen zij bij aan bereikbaarheid voor iedereen en daarmee aan de participatie ook voor mensen met een beperking.

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden, West en Noord (RAV)

De RAV is een gemeenschappelijke regeling van 45 gemeenten. De RAV verzorgt het ambulancevervoer, houdt de meldkamer ambulancezorg in stand en levert een bijdrage aan de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR). Gemeenten betalen sinds 2012 geen bijdrage meer voor de RAV. Er wordt onderzoek gedaan naar welke organisatievorm in de toekomst past bij de RAV en wat daarin de wettelijke mogelijkheden zijn. Tot die tijd blijft de gemeenschappelijke regeling bij de gemeenten.

4. Indicatoren

We hebben in regioverband afspraken gemaakt over een gezamenlijke aanpak voor het cliëntervaringsonderzoek 2017 e.v.. Daarmee ontstaat benchmark en krijgen we informatie die we kunnen gebruiken voor de gezamenlijke inkoop. Deze 2 indicatoren willen we gaan monitoren:

1. Cliënttevredenheid over dienstverlening
2. Cliënttevredenheid over de toegang.

Verandering vergt vaak inspanning van ook andere ketenpartners, niet alleen gemeente. We willen innoveren en leren, niet afrekenen. We willen vaker gebruik maken van nieuwe vormen van verantwoording zoals filmpjes van mensen die vertellen over hun ervaringen.

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Jongeren met delict voor de rechter	1,45%	1,61%	2015
Jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp	13,2%	10,8%	2016
Jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming	1,4%	1,3%	2016
Jongeren van 12-23 jaar met jeugdreclassering	0,5%	0,5%	2016
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement per 1.000 inwoners	61	64	2016

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Gezondheidsbeleid	0	30	0	0	0
Preventie jeugd en jeugdgroepen	0	45	45	0	0
Psycholance vervoer	58	58	0	0	0
Complexe casuïstiek zorg en veiligheid	0	45	45	0	0
Wijkverpleegkundige	0	40	40	0	0
Basisteams Jeugd en Gezin en Sociale Teams	0	243	243	243	243
Transformatie Jeugdhulp	1.100	965	0	0	0
Onttrekking uit de reserve	0	-120	-90	0	0
Wonen, welzijn en zorg					
Onttrekking aan de algemene reserve	-1.157	-1.023	0	0	0
Totaal nieuw beleid	0	283	283	243	243

Toelichting nieuw beleid

Gezondheidsbeleid

We nemen voor 2018 € 30.000 extra op voor uitvoering plustaken GGD. Dit betalen we uit de reserve Wonen, welzijn en zorg. De GGD heeft een belangrijke taak bij de uitvoering van gezondheidsbeleid breed en preventietaken. Dit zijn speerpunten uit de programmabegroting en prioriteiten van het college. We bekijken volgend jaar of we dit structureel gaan financieren.

Preventie jeugd en jeugdgroepen

We stellen voor om voor preventie jeugd en jeugdgroepen voor 2018 en 2019 € 45.000 extra budget beschikbaar te stellen. Dit betalen we uit de reserve Wonen, welzijn en zorg. We werken aan een integrale jongerenaanpak waarbij jeugd en veiligheid een belangrijk thema is. In een aantal buurten is coördinatie rondom jeugdgroepen op straat hard nodig. Er is meer focus op deze jeugdgroepen nodig en de verbinding tussen zorg en straf is nog niet voldoende op orde. Om hier op korte termijn mee aan de slag te kunnen een extra investering nodig. We nemen voor twee jaar extra capaciteit op om vanuit een integrale werkwijze jeugdoverlast in buurten te voorkomen en aan te pakken.

Psycholance vervoer

Voor de pilot psycholance vervoer willen we € 115.000 beschikbaar stellen. Deze kosten betalen we uit de algemene reserve. De gemeenten in de regio Brabant Noordoost-Oost vinden het belangrijk dat mensen met verward gedrag op een veilige en humane manier vervoerd worden. Daarom zijn we met een pilot gestart 'psycholancevervoer voor mensen met verward gedrag' voor de duur van één jaar (van medio 2017 tot medio 2018). Deze pilot wordt samen met de gemeenten in de regio Meierij uitgevoerd. Naast veilig en humaan vervoer, willen we met alle betrokken partijen afspraken maken over verantwoordelijkheden ten aanzien van vervoer. We willen de triage in de meldkamers van politie en de ambulanceservice eenduidig laten verlopen en de inzet van politievervoer voor deze zeer kwetsbare groep mensen verminderen.

Complexe casuïstiek zorg en veiligheid

We willen in 2018 en 2019 € 45.000 per jaar beschikbaar stellen voor de complexe problematiek jeugd. Dit budget is nodig om integrale regievoering te organiseren. Het verbinden van de twee domeinen zorg en veiligheid is aanvullend op de bestaande inzet. We willen niet dat dat ten koste gaat van reguliere inzet omdat daarmee de lopende zaken teveel onder druk komen te staan. We gaan er vanuit dat het netwerk na 2 jaar een en ander zelf organiseert. Dit betalen we uit de reserve wonen, welzijn en zorg. Hierdoor hebben we geen extra budget nodig.

Wijkverpleegkundige

We stellen voor om voor 2 jaar € 40.000 op te nemen voor inzet van wijkverpleegkundige. Het Rijk heeft besloten om de coördinerende, signalerende en preventieve taken van de wijkverpleegkundige niet meer als aparte prestatie te financieren. Er wordt ook op het tarief gekort. In de praktijk leidt dit tot versnippering van deze taak onder meerdere wijkverpleegkundigen en is er het risico van de productieprikkel. We willen de signalerende, coördinerende, niet cliëntgebonden taak (S1 wijkverpleegkundige) binnen de functie wijkverpleging behouden en slim organiseren. Met slim bedoelen we: iedereen in de wijk weet wie hij/zij moet bellen, de lijnen zijn kort, de gezichten vertrouwd. De wijkverpleging kent en wordt gekend door huisartsen en sociale teams. Hij of zij kijkt mee met casuïstiek wanneer de integrale blik nodig is, de verbinding met welzijn leidt tot snelle, efficiënte hulp of doorverwijzing. Het bundelen van de taak bij één persoon leidt tot meer tijd en ruimte om de goede verbindingen te leggen. Daarom willen we dat de wijkverpleegkundige als autonome, medisch professional deel uitmaakt van het sociaal team van een wijk, kennis en kunde wordt daar uitgewisseld. Zo wordt de sociale en de somatische zorg (zowel individueel als collectief) optimaal gedeeld en afgestemd. We kopen voor Oss 25 uur extra in bij de vier aanbieders en de kosten schatten we op € 40.000.

Basisteams Jeugd en Gezin en Sociale Teams

We stellen voor structureel extra geld beschikbaar te stellen voor de Basisteams Jeugd en Gezin en de Sociale Teams. Hiervoor is een bedrag van € 780.500 nodig. Hiervan kan € 537.500 binnen de budgetten voor Wmo 2015 worden betaald. Aanvullend is dus een bedrag van € 243.000 nodig. Om vragen van (kwetsbare) inwoners tijdig te signaleren, samen op te lossen en de persoonlijke situatie te verbeteren, zijn teams van professionals in de wijk actief. Voor jongeren tot 23 jaar zijn dit de Basisteams Jeugd en Gezin (BJG's). Voor inwoners vanaf 23 jaar zijn Sociale Teams (ST's) opgericht. Deze teams pakken ondersteunings- en zorgvragen van inwoners integraal en met een brede blik op. Zij zijn de kern in ons nieuwe zorgstelsel en de toegang tot goede ondersteuning en hulp aan onze inwoners. Ons Welzijn voert deze taken in opdracht van ons uit. We zien dat de (hulp)vragen bij zowel de BJG's als ST's toenemen. Er is ook meer en andere expertise nodig. Door het lokaal organiseren van ondersteuning krijgen we beter zicht op wat onze inwoners nodig hebben. Dat vraagt op alle onderdelen meer inzet. Daarbij hebben we vanuit de regionale transformatie agenda jeugd een gezamenlijke opgave om een verbeterslag in de jeugdhulp te realiseren. In dat verband werken we aan sluitende afspraken met Veilig Thuis (VT) over de taakverdeling tussen VT en de BJG's. Afhankelijk van de uitkomsten van dat overleg zal mogelijk een deel van het gevraagde budget ingezet worden voor extra inzet van de BJG's bij veiligheidsvraagstukken. De hiervoor genoemde ontwikkelingen vragen om bijstelling van de budgetten voor de BJG's en de ST's. Bij de transitie Jeugdhulp en AWBZ naar Wmo zijn kortingen vanuit het Rijk mee gekomen. Het is de vraag of het dichtbij organiseren en de inzet op verschuiving van zwaardere naar lichte zorg (daar waar mogelijk) een inderdieneffect oplevert. Juist door het dichterbij en toegankelijker organiseren, maatwerk en een integrale aanpak is er meer in de ondersteuning en begeleiding nodig. We zien meer aanvragen, trajecten kosten meer tijd door de integrale aanpak en er is ruimte nodig om expertise op te bouwen. De bedragen zijn mede gebaseerd op de subsidieaanvraag van Ons welzijn. Deze is opgesteld na een uitgebreid gezamenlijk traject om te komen tot een nieuwe overeenkomst.

Transformatie Jeugdhulp

Voor de transformatieagenda bij de jeugdhulp vragen we een bedrag van totaal € 2.065.000. Dit bedrag willen we voor een deel dekken uit de € 1.000.000 die bij de jaarrekening 2016 is gereserveerd in de algemene reserve en het resterende bedrag van € 1.065.000 extra uit de algemene reserve. Voor deze transformatie willen we een flinke slag maken. Met de regio zijn vier majeure transformatieopgaven opgesteld, namelijk Toegang op sterkte, Wonen doe je thuis, Regionale zorg waar dat kan en Complexe problematiek. Deze opgaven sluiten aan bij de ambities uit het Functioneel Ontwerp transitie jeugdzorg in 2014. De maatregelen zijn nodig om de transformatieslag te maken. De opgaven dragen bij aan een evenwichtig zorglandschap met als doel de best passende jeugdhulp voor alle jeugdigen. Het raadsvoorstel over het plan van aanpak van de transformatie agenda jeugd is aan de raad aangeboden. In de raadsvergadering van 6 juli is reeds ingestemd met de plannen. De begroting is hier nog niet op aangepast.

Onttrekking uit de reserve Wonen, welzijn en zorg

We onttrekken in 2018 € 120.000 en in 2019 € 90.000 uit de reserve wonen, welzijn en zorg voor de uitvoering van plustaken GGD (gezondheidsbeleid), voor preventie jeugd en jeugdgroepen en voor complexe casuïstiek zorg en veiligheid.

Onttrekking aan de algemene reserve

Voor de transformatie Jeugdhulp en voor psycholance vervoer onttrekken we geld aan de algemene reserve. Het gaat om een totaal bedrag van € 1,2 miljoen in 2017 en € 1 miljoen in 2018.

7. 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Maatschappelijke opvang	-119	0	0	0	0
Afrekening 2015-2016 SVB - PGB	69	0	0	0	0
Vergunninghouders	-482	0	0	0	0
Huishoudelijke hulp	-200	0	0	0	0
Bed, bad, brood voorziening	24	0	0	0	0
Budgetten Wmo en beschermd wonen	0	0	0	0	0
Wmo 2015	-673	0	0	0	0
Innovatie Wmo	0	0	0	0	0
Regio Taxi	0	-100	-100	-100	-100
Nadeel uitvoering Jeugdzorg	0	1.900	0	0	0
Onttrekking algemene reserve nadeel jeugdzorg	0	-1.900	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	-1.381	-100	-100	-100	-100

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Maatschappelijke opvang

We hebben een voordeel van € 119.000 op het gebied van maatschappelijke opvang. Dit is een bijdrage die we van de regio ontvangen ter compensatie van de korting op de algemene uitkering door de afrekening van 2016. Door deze korting hebben we per saldo een nadeel op het gebied van maatschappelijke opvang. Deze is verder toegelicht bij de 3O-ontwikkeling 'Afrekening algemene uitkering 2016' die valt onder het programma 10. Financiën en Belastingen.

Afrekening 2015-2016 SVB - PGB

We hebben een nadeel van € 69.000 door de afrekening over 2016 van de persoonsgebonden budgetten (PGB) vanuit de Sociale Verzekeringsbank. In deze afrekening staat dat we een bedrag ontvangen van € 105.261. In de jaarrekening 2016 hadden we rekening gehouden met een nog te ontvangen bedrag van € 174.351. Het verschil betekent een nadeel van € 69.000.

Vergunninghouders

Bij de programmabegroting 2017-2020 hebben we op basis van het uitwerkingsakkoord tussen het Rijk en de VNG (april 2016) voor de verhoogde asielinstroom extra budget opgenomen voor 2017. Daarbij was het criterium 'geld volgt vergunninghouder'. Doordat er veel minder vergunninghouders instromen krijgen wij een lagere algemene uitkering. Het gaat om een bedrag van € 478.440 (zie programma 10. Financiën en belastingen). Daar staan ook lagere kosten tegenover maar die nemen niet evenredig af. Echter met het overschot 2016 van € 295.000 dat we bij de jaarrekening 2016 hebben overgeheveld naar 2017 is dat net voldoende om de lagere rijksinkomsten op te vangen. Het voordeel bij andere onderdelen van vergunninghouders inclusief het overhevelingsbedrag 2016 bedraagt € 482.397.

Huishoudelijke hulp

We laten incidenteel € 200.000 vrijvallen op het huishoudelijke hulp budget. Dit jaar zien we wederom een afname van het gebruik van huishoudelijke verzorging. Vanaf 2018 verwachten we wel het hele budget nodig te hebben omdat we rekening moeten houden met een nieuwe cao en een toename van het gebruik van maatwerkvoorziening omdat de HHT per 2018 stopt. Daarom melden we dit voordeel incidenteel voor 2017.

Bed, bad, brood voorziening

Voor 2017 nemen we € 24.000 op in de begroting voor kosten bed, bad, brood voorziening. Met ingang van juni 2016 is de financiering hiervoor vanuit het Rijk gestopt. Ook heeft het Rijk gemeenten opgeroepen te stoppen met het aanbieden van deze regeling. Wij hebben daar gehoor aan gegeven. Er verbleven op dat moment echter nog twee mensen in de gemeente Oss die al langere tijd gebruik maken van de BBB-regeling. Deze mensen hebben geen toekomstperspectief in Nederland. De Immigratie- en Naturalisatiedienst / de Dienst Terugkeer en Vertrek (IND/DT&V) zijn tot op heden niet overgaan tot actie ten aanzien van uitzetting. Daarom hebben we besloten de regeling voor deze twee mensen te handhaven. We kunnen niet aangeven hoe lang deze mensen nog gebruik maken van de BBB opvang.

Budgetten Wmo en beschermd wonen

We verschuiven verschillende budgetten binnen de Wmo en beschermd wonen. Per saldo zijn deze wijzigingen neutraal. Als eerste zien we binnen de Wmo een trendbreuk ten opzichte van de jaren 2015 en 2016. Voorgaande jaren hadden we overschotten op de onderdelen dagbesteding en begeleiding. Nu constateren we een tekort. Dit tekort dekken we af uit onze stelpost voor de Wmo 2015. We zien verschillende redenen waarom we tekort komen. Als eerste zien we dat meer personen instromen, bijvoorbeeld personen met de indicatie 'beschermd wonen' die in 2017 zijn omgezet naar Wmo dagbesteding en/of begeleiding. Deze personen hebben vaak ook relatief duurdere of twee zorgvormen. Ten tweede is er een lastenverzwaring door de invoering van het berichtenverkeer. Voor invoering van het berichtenverkeer werd pas betaald over de eerstvolgende volledige maand nadat de zorg gestart was. Nu betalen we over de gehele maand waarin zorg gestart. Daarnaast zijn de tarieven in 2017 verhoogd voor loon- prijscompensatie met 1,6% en zijn de lasten voor de doventolk verschoven naar de zorg in natura (ZIN) budgetten. Bij het onderdeel beschermd wonen zien we een uitstroom naar Wmo begeleiding. Deze vrijgekomen plekken worden direct ingevuld door nieuwe instroom. Hier is dus nog geen financieel effect. Wel zien we verschuivingen tussen zorg in natura en PGB.

Wmo 2015

We laten € 673.000 vrijvallen op het budget voor de Wmo 2015. Op dit budget begroten we het verschil tussen de ontvangen rijksbijdrage voor de nieuwe Wmo taken en de begrote lasten. Op dit budget hebben we € 330.000 begroot voor loon-prijscompensatie. Het resterende budget van € 337.000 kan vrijvallen. Daarnaast hadden we € 335.750 gereserveerd voor personele uitbreidingen bij Ons Welzijn. Deze lasten zijn inmiddels ergens anders uit betaald. Dit bedrag kan daarom vrijvallen.

Innovatie Wmo

We storten € 150.000 in de reserve Wonen, welzijn en zorg vanuit het budget voor innovatie binnen het sociaal domein. De gemeenteraad heeft eerder een structureel bedrag van € 150.000 beschikbaar gesteld voor innovatieve ontwikkelingen. Voor het jaar 2017 zijn vanuit dit budget geen projecten opgestart. We hebben projecten voor innovatie in het sociaal domein uit andere budgetten betaald. Om deze € 150.000 wel in te zetten voor innovatie storten we het nu in de reserve Wonen, welzijn en zorg.

Regio Taxi

We verlagen het budget per 2018 structureel met € 100.000. 2017 is het eerste jaar na de nieuwe aanbesteding van de Regio Taxi. De kosten per rit zijn afgenomen en de bonusregeling is komen te vervallen. Hierdoor zien we een overschot op de begroting. In 2017 gebruiken we het overschot om incidentele uitgaven af te dekken met betrekking tot de Regio Taxi, denk hierbij aan het aanschaffen van duo fietsen.

Nadeel uitvoering Jeugdzorg

Voor de jeugdhulp melden we voor 2017 een risico en voor 2018 een nadeel. Op basis van de cijfers van 's Hertogenbosch zien we dat we in 2017 fors meer kosten hebben voor jeugdhulp. Op basis van deze rapportage over het 1ste halfjaar 2017 zie we tekorten als gevolg van nabetalingen over 2015 en 2016 van in totaal € 57.000. Als gevolg van prijsstijgingen en hogere inkoop bij het Landelijk Transitie Arrangement (LTA) verwachten we een tekort van € 750.000 voor het 2017. Het tekort kunnen we afdekken omdat het beroep op de PGB minder is dan geraamd. Voor 2018 melden we een nadeel op het gebied van jeugdhulp van € 1,9 miljoen. In de meicirculaire 2017 is bekend geworden dat als gevolg van een wijziging in de bekostiging voor voogdijkinderen en 18+ alsmede een wijziging van de overige verdeelmaatstaven, wij circa € 1,6 miljoen minder ontvangen dan in voorgaande jaren. Omdat we ook nog rekening moeten houden met de component voor loon- en prijsstijgingen is het nadeel € 1,9 miljoen. De daling als gevolg van de overige maatstaven komt voor een groot deel doordat het aantal jeugdigen in onze regio afneemt terwijl landelijk rekening is gehouden met een stijging. Ook zijn er effecten als gevolg van het aantal uitkeringsgerechtigden, een ouder gezinnen etc. De daling op voogdij en 18+ komt, aldus de toelichting op de berekening van het ministerie van Sociale zaken en werkgelegenheid, door het feit dat het aantal zorgdagen af is genomen. We willen het tekort 2018 eenmalig ten laste brengen van de algemene reserve, hierin zit een risicobuffer voor het sociaal domein. Als de daling van de rijksuitkering inderdaad komt als gevolg van minder zorg gebruik dan lijkt het redelijk om de korting vanaf 2019 door te belasten naar de zorgleveranciers. In de eerste financiële tussenrapportage 2018 of de programmabegroting 2019-2022 komen we hier zo nodig op terug. Per saldo is deze wijziging op dit moment budgettair neutraal omdat we het tekort dekken uit de algemene reserve.

Onttrekking algemene reserve nadeel jeugdzorg

Het verwacht tekort voor jeugdzorg voor het jaar 2018 ter hoogte van € 1,9 miljoen wordt onttrokken uit de algemene reserve. Deze reserve is ook bedoeld voor het opvangen van mogelijke (incidentele) tekorten.

8. Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Wmo 2015	172	-140	-164	-249	-164
Maatschappelijke opvang	-20	-20	-20	-20	-20
Jeugdzorg	-12	0	0	0	0
Totaal septembercirculaire	140	-160	-184	-269	-184

Toelichting septembercirculaire

Wmo 2015

We ontvangen voor 2017 extra budget ter hoogte van € 172.000. Dit bedrag ontvangen we als centrumgemeente voor beschermd wonen. De jaren erna wordt het budget verlaagd met € 140.000 in 2018 oplopend tot € 164.000 in 2021. Dit heeft een aantal oorzaken. Als eerste wordt de algemene uitkering verlaagd voor de extra uitvoeringskosten die de sociale verzekeringsbank moet maken voor de PGB's. Dit geldt zowel voor WMO 2015 als voor jeugdzorg. Ten tweede worden per 2018 de voorzieningen voor Doventolk en anonieme hulplijn "luisterend oor" gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Ook voor de uitvoeringskosten hiervan wordt de algemene uitkering gekort. Als laatste vindt er in 2020 een extra korting van de algemene uitkering plaats voor het zogenaamde transformatiefonds.

Maatschappelijke opvang

Voor maatschappelijke opvang is de uitkering gewijzigd door het gebruik van actuelere maatstaven. De uitkering voor 2018 en verder is gelijk gesteld aan de uitkering voor 2017. Het gaat om een beperkt nadeel van €20.000.

Jeugdzorg

Via de septembercirculaire ontvangen we jaarlijks minder geld voor jeugdzorg. In 2018 betreft dit een bedrag van € 134.000. De jaren erna is dit bedrag ongeveer € 65.000. Normaal gesproken vertalen we deze korting door in onze budgetten voor jeugdzorg. Dit doen we nu niet. In plaats daarvan vangen we het nadeel binnen onze begroting op. Gezien de huidige verwachtingen binnen de jeugdzorg vinden we het niet verantwoord oop deze korting op de budgetten van jeugdzorg door te voeren. De rijksuitkering voor jeugdzorg wordt overigens lager voor de extra uitvoeringskosten die de sociale verzekeringsbank moet maken voor de PGB's. Dit geldt zowel voor WMO 2015 als voor jeugdzorg. Daarnaast worden per 2018 de voorzieningen voor kindertelefoon en vertrouwenswerk jeugd gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	77.822	76.138	76.115	76.215	76.304
Baten	-3.222	-2.864	-2.864	-2.864	-2.864
Saldo	74.600	73.274	73.251	73.351	73.440
Stortingen reserves	620	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-633	-890	-60	0	0
Saldo mutaties reserves	-1.135	-890	-60	0	0
Totaal bestaand beleid	73.465	72.384	73.191	73.351	73.440
Nieuw beleid	0	283	283	243	243
3O-ontwikkelingen	-1.381	-100	-100	-100	-100
Budgettaire neutrale wijzigingen	155	-56	40	40	40
Septembercirculaire	140	-160	-184	-269	-184
Totaal programma	72.379	72.351	73.230	73.265	73.439

10. Overzicht subsidies

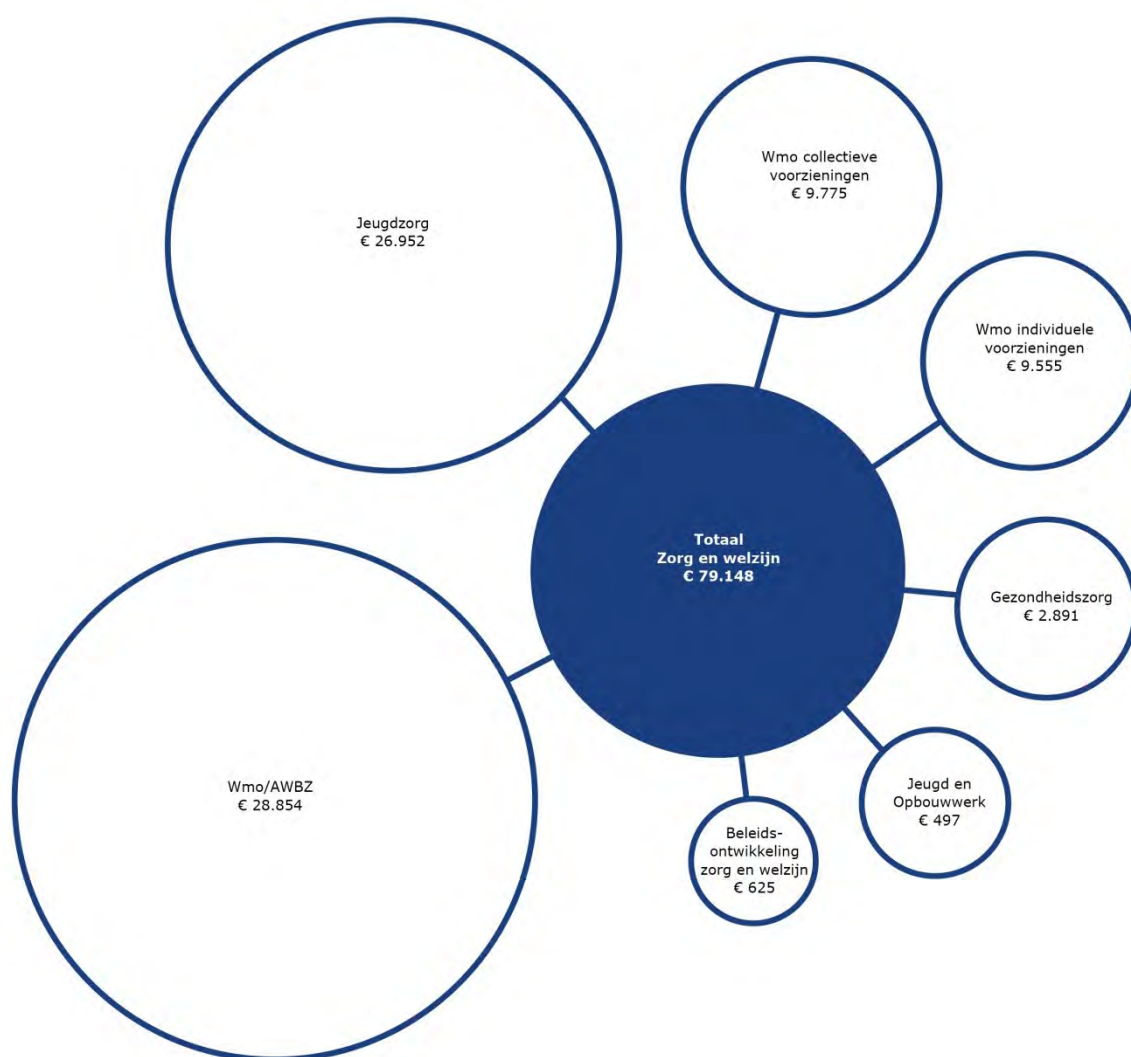
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2018
Wmo collectieve voorzieningen	8.075
Wmo/AWBZ	49
Jeugd en Opbouwwerk	277
Gezondheidszorg	129
Beleidsontwikkeling zorg en welzijn	384
Totaal programma	8.914

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs

1. Wat willen we bereiken?

Iedereen doet mee naar vermogen. We streven ernaar om iedereen zoveel mogelijk te laten participeren. In werk, op school en breder in de samenleving. Het doel is dat inwoners zelfredzaam zijn. Goed onderwijs waarbij Ossenaars zich kunnen ontwikkelen draagt hieraan bij. Inwoners die niet of minder zelfredzaam zijn ondersteunen we. Onze opdracht is om de kwetsbare inwoner op de arbeidsmarkt te begeleiden naar werk, primair in regulier werk. Daarbij is het van belang dat het onderwijs goed aansluit op de arbeidsmarkt en dat uitval in het onderwijs zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Per 2015 zijn de decentralisaties van Wmo, Jeugdwet en Participatiewet richting gemeenten ingevoerd met kortingen op het budget. In G32-verband, via de VNG en in gesprekken met het ministerie hebben we richting Rijk kenbaar gemaakt dat de middelen niet toereikend zijn en lobbyen we voor bijvoorbeeld vergroten van het budget Beschermd wonen. Ook lobbyen we voor betere aansluiting tussen de diverse wetten. Gelijktijdig zijn we een proces gestart dat op lokaal en regionaal niveau moet leiden tot een effectievere besteding van middelen en de ontwikkeling van nieuwe dienstverlening (in aansluiting op veranderde vraag). Centraal staat ontschotting binnen het sociaal domein en een integrale aanpak en maatwerk voor onze inwoners. We hebben er vertrouwen in dat we de goede weg bewandelen, maar we zijn er nog niet. Het vraagt om nieuwe manieren van werken, zowel intern bij onze afdelingen als in de samenwerking met externe partners. Dat kost tijd. Het vormgeven van de innovatie en tegelijkertijd het blijvend ondersteunen van onze inwoners is een forse inspanning. Immers, 'tijdens de verbouwing blijft de winkel open'.

Onze opgave is om een omvangrijke en diverse doelgroep van mensen met een kleine en een grote afstand tot de arbeidsmarkt, al dan niet met een arbeidsbeperking, aan werk te helpen. Werk waarin mensen hun talenten kunnen inzetten en zich kunnen ontplooiën. Een grote uitdaging is om een goede match te maken tussen de openstaande vacatures en mensen met een uitkering. Onze uitstroom naar werk is hoog in vergelijking met andere gemeenten in de regio en het land. Toch blijft het aantal mensen in de bijstand stijgen. Dat komt door diverse maatschappelijke ontwikkelingen zoals de instroom van kwetsbare jongeren en vergunninghouders en de extramuralisering waardoor meer mensen met een zorgprofiel instromen. We zoeken naar instrumenten en werkwijzen die zo goed mogelijk bij de verschillende doelgroepen passen. Een daarvan is om aan te sluiten bij het experiment Regelluwe Bijstand.

Kwetsbare mensen hebben vaak problemen op meerdere terreinen. In onze visie is werk de beste vorm van participatie. Daarom is dat de eerste insteek bij ondersteuning van kwetsbare inwoners. Werk gaat voor zorg. We werken intensief samen met partijen in het veld om deze integrale benadering vorm te geven.

Tegelijkertijd stimuleren we participatie in brede zin. In vrijwilligerswerk, sport en activiteiten in buurt en wijk. Als daar belemmeringen in zijn, financieel of persoonlijk, dan ondersteunen we (kwetsbare) inwoners daarbij. De Osse samenleving heeft veel baat bij de inzet en bijdrage van vrijwilligers. In het sociaal domein is hun inzet onmisbaar. Tevens biedt het op persoonlijk niveau kansen voor zelfontplooiing en participatie. We willen vrijwilligerswerk stimuleren en vrijwilligers goed ondersteunen.

Vaak is er bij het ontbreken van inkomen (uit werk) meer aan de hand. We willen daarom integraal werken, in een combinatie van werk, zorg, schuldhelpverlening en armoede-ondersteuning bijvoorbeeld. Daarbij willen we zo goed mogelijk maatwerk bieden. Maatwerk betekent ook dat we accepteren dat er verschillen zijn in de ondersteuning die we bieden, passend bij de situatie.

Onze insteek bij de arbeidsmarkt is het bij elkaar brengen van vraag en aanbod; de matching is daarbij een groeiend probleem. Met ondernemers bekijken we over welke opleidingen, ervaring en vaardigheden toekomstig personeel moet beschikken en hoe daar zo goed mogelijk op aangesloten kan worden. De beroepsbevolking van Oss is relatief laag opgeleid. Terwijl het gewenste opleidingsniveau binnen bedrijven steeds hoger wordt en banen in het middensegment verdwijnen, onder andere door robotisering en digitalisering. We zien onderwijs als de sleutel om deze kloof te overbruggen, onder andere door een sterkere verbinding met HBO in Oss te realiseren.

Voor het brede arbeidsmarktbeleid werken we samen in Agrifood Capital werkt!. We vertalen dit naar lokaal niveau en pakken dit samen met de Osse ondernemers en onderwijsinstellingen op.

Onderwijs is een belangrijke voorziening in onze samenleving. Het draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling, het zorgt voor overdracht van maatschappelijke en culturele waarden en het helpt mensen met participatie in de samenleving. 'Leren' houdt niet op na het behalen van het diploma. De snelle veranderingen in de samenleving vragen om inwoners die zich een leven lang ontwikkelen. Dat is de insteek van de nieuwe visie 'Leren in Oss, zo doen wij dat!' die wij met onderwijs en ondernemers hebben ontwikkeld en uitgewerkt in vier actielijnen. Binnen het onderwijs en ook in de aansluiting van het onderwijs op de maatschappelijke omgeving spelen diverse vraagstukken. Voorbeelden zijn passend onderwijs, de aanpak van onderwijsachterstanden, de aansluiting van VMBO op het MBO en de aansluiting op de arbeidsmarkt. We bekijken samen met de partners wat de koers hierin wordt en welke stappen we hierin zetten.

Sinds 2010 is er sprake van krimp bij het primair onderwijs en vanaf 2016 bij het voortgezet onderwijs. Dit zal op termijn stabiliseren. Naast krimp is er ook sprake van verschuiving van leerlingen. Ouders en leerlingen kiezen bewust. Dit maakt dat naast overcapaciteit er ook sprake is van ondercapaciteit. Bij investeringen zullen we alert moeten zijn op deze niet goed te voorspellen ontwikkelingen. De krimp zal leiden tot een afname van het aantal schoolgebouwen. Daarnaast is er focus op kosten van de exploitatie en de overmaat in gebouwen. Belangrijk thema voor overleg met het primair onderwijs is ook het beheer en de exploitatie van multifunctionele accommodaties (MFA's), waaronder voormalig Horizonscholen. De exploitatie en het beheer van MFA's is niet eenvoudig. Zeker niet in combinatie met de krimp van het aantal leerlingen en de nieuwe verantwoordelijkheden die het primair en speciaal onderwijs hebben gekregen voor het planmatig buitenonderhoud van gebouwen.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Stroomlijnen van regionaal en lokaal arbeidsmarktbeleid
2. Kwetsbare groepen hebben onze prioriteit
3. Op maat toepassen van armoedebeloid
4. Zorgen voor een goede lokale aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt
5. Behouden van de kwaliteit van onderwijs en onderwijshuisvesting

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Visie Onderwijshuisvesting en meerjarige investeringsplanning (2013)
2. Beleidskader 2017-20 Regionaal Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL)
3. Maatregelen Wet werk en bijstand (2015)
4. Beleidskader Participatiewet (2015)
5. Beleidskaders Minimabeleid (2015)
6. Beleidskader Schuldhulpverlening 2016-2020 (2016)
7. Vrijwilligerswerkbeleid 2016-2020 (2016)
8. Voorzieningenkaarten
9. Plan van aanpak Laaggeletterdheid
10. Visie 'Leren in Oss, zo doen wij dat!'

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Stroomlijnen van regionaal en lokaal arbeidsmarktbeleid

We werken aan een regionale arbeidsmarkt met economische groei en voldoende werkgelegenheid, ook voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Daarom participeren we actief in Agrifood Capital Werkt!. In het verlengde hiervan stimuleren we ook op lokaal niveau de economie en een arbeidsmarkt die perspectief biedt voor alle mensen, ongeacht hun afstand tot de arbeidsmarkt. In Oss verbinden we deze vraagstukken met een integrale benadering vanuit de beleidsterreinen economie, ruimtelijke ontwikkeling, onderwijs en werk & inkomen.

Activiteiten:

- In het Werkbedrijf Noordoost-Brabant, als netwerkorganisatie van gemeenten, sociale partners, het UWV en sw-bedrijven, harmoniseren we de dienstverlening aan werkgevers in de regio, maken we afspraken over arbeidsmarktvraagstukken en zorgen we dat we minimaal voldoen aan de banenafspraken in het sociaal akkoord. Doel van de regio (met 17 gemeenten) is dat eind 2017 daarvoor 1507 extra banen gerealiseerd zijn. Als werkgever wil de gemeente Oss in dit kader 8 extra banen realiseren.
- We investeren in Agrifood Capital Werkt! met menskracht en middelen, op strategisch niveau en binnen de pijlers Regionaal Werkbedrijf en voortijdig schoolverlaters (VSV)/kwetsbare jongeren. Onze actieve deelname in Agrifood Capital Werkt! leidt tot regionale projecten voor arbeidsmarktbeleid en tot een gezamenlijke aanpak die uitval van jongeren tegengaat.
- We zetten onze actieve inzet voor de lokale arbeidsmarkt voort: met een afgestemde aanpak vanuit het programma 8. Economie en vrije tijd blijven we werken aan goede werkgelegenheid in Oss, waarbij zoveel mogelijk kwetsbare inwoners ook kunnen participeren. Daarbij is een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeid van belang. De uitvoering daarvan vindt veelal via de Talentencampus plaats.
- We stellen jaarlijks een marktbewerkingsplan op vanuit het werkgeversservicepunt Maasland (Oss/Landerd) en het Regionaal Werkbedrijf en voeren dit uit.

Doelstelling 2: Kwetsbare groepen hebben onze prioriteit

Kwetsbare inwoners op de arbeidsmarkt ondersteunen we actief. We verwachten van mensen dat ze, ook als sprake is van beperkingen, het arbeidsvermogen dat ze hebben aanspreken en benutten. Vanuit gedeeld belang voor de inwoner werken we als afdelingen werk & inkomen, schuldhelpverlening, zorg en de sociale teams samen. Daarbij willen we maatwerk realiseren door uit te gaan van de situatie van de inwoner.

Kwetsbare jongeren tussen de 16-27 jaar, ook zonder uitkering, zijn binnen onze gemeente een doelgroep met prioriteit.

Activiteiten:

- We blijven inzetten op toeleiding naar werk met een variatie aan re-integratie-instrumenten, waaronder Rotonde. We monitoren de resultaten en sturen waar nodig bij. Daarnaast organiseren we elk kwartaal een activiteit voor werkgevers en werkzoekenden om op informele wijze contact te leggen, zoals een vacature-café en speeddates.
- We monitoren de contractafspraken met IBN over het gekozen uitvoeringsscenario voor voorziening beschut werken en de re-integratie van een deel van de doelgroep met een loonwaarde tussen de 30% en de 80%. De 11 gemeenten uit de regio hebben afgesproken dit voor 4 jaar daar onder te brengen.
- We willen in 2018 onze inzet op kwetsbare jongeren zonder uitkering voortzetten. Deze doelgroep is inmiddels gegroeid tot 60 jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs. De consultants uit het jongerenteam benaderen deze jongeren actief en begeleiden ze naar school of werk en zorgen dat ze hun werk behouden.
- We zetten in op een integrale aanpak voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar met problemen op meerdere leefgebieden. We werken daarvoor intern samen vanuit werk & inkomen, onderwijs, jeugdhulp en Wmo. Ook betrekken we externe partners, zodat er voor de jongeren integrale maatwerktrajecten worden gerealiseerd. Deze aanpak geven we vorm op het snijvlak van programma 1. Zorg en welzijn en programma 2. Werk, inkomen en onderwijs.
- Met stimulerende gesprekken activeren we inwoners in de bijstand die niet meer uitstromen op de arbeidsmarkt voor vrijwilligerswerk.
- Vergunninghouders ondersteunen we actief bij inkomen (financiën), inburgering en toeleiding naar werk. Dit doen we onder andere door taalbegeleiding op de werkvloer, voortraject 'Werken een werk' en het participatieverklaringstraject.
- Vanuit de visie 'Werk gaat voor zorg' gaan we in een pilot een doorlopende lijn ontwikkelen van dagbesteding naar loonvormende arbeid. We willen aansluiten bij de ontwikkelmogelijkheden van de mensen en de belemmeringen die er zijn, bijvoorbeeld schotten tussen de Wmo en Participatiewet, wegnemen. Ook deze aanpak geven we vorm op het snijvlak van programma 1. Zorg en welzijn en programma 2. Werk, inkomen en onderwijs.

- We werken aan ontschotting binnen het sociaal domein en zien verbindingen met zorg; niet alleen bij dagbesteding en beschut werk, maar ook bij de ondersteuning van jongeren van 18-23 jaar. We kijken integraal naar de problematiek en realiseren maatwerk.
- We willen er eerder bij zijn en willen samen met partners als het UWV en onderwijs vooraan in het traject (nog voordat een bijstandsuitkering wordt aangevraagd) activiteiten gericht op toeleiding naar werk vormgeven. De Broekriem is een werkwijze die hieraan bijdraagt. Dit is een netwerk voor en door werkzoekenden. Ook zetten we in op het naar werk bemiddelen van jongeren en andere niet-uitkeringsgerechtigden (nuggers).
- We monitoren de afspraken die gemaakt zijn voor Social Return.
- We zijn op 1 september 2017 gestart met het experiment 'Zelf aan het stuur en op maat'; hierin gaan we een andere bejegening van mensen die uitgaat van vertrouwen en meer inspraak vergelijken met de huidige dienstverlening. We gaan onderzoeken of dit effect heeft op uitstroom naar (betaald) werk, maar bijvoorbeeld ook op participatie in het algemeen, motivatie, gezondheid, welbevinden en op het vertrouwen in de overheid. We streven naar een onderzoeksgroep van 300 mensen.
- Samen met onze partners investeren we in de aanpak laaggeletterdheid. Met het Taalhuis zetten we in op een beter bereik en een beter aanbod voor laaggeletterden.

Doelstelling 3: Op maat toepassen van armoedebeleid

Armoede is meer dan een tekort aan financiële middelen. Het is een vorm van sociale uitsluiting waarin vaak meerdere risico's samenkomen. Huishoudens kunnen hierdoor niet volwaardig meedoen in de maatschappij. Samen met de ketenpartners zorgen we voor een zo hoog mogelijk bereik van alle voorzieningen. Daarbij hebben we specifieke aandacht voor kinderen in armoede. Bij schuldhulpverlening en armoedebeleid willen we investeren in het voorkomen van problemen. Samen met partners als woningbouw en welzijn zoeken we naar manieren om eerder steun te kunnen bieden.

Activiteiten:

- We zetten het instrument van de bijzondere bijstand ruim in om iedereen op maat te kunnen ondersteunen, naast onze andere voorzieningen om armoede tegen te gaan. We streven naar goed gebruik van de voorzieningen en goed bereik van de doelgroep.
- We monitoren het gebruik van de kindregelingen en onderzoeken wat er nog meer nodig is om armoede bij kinderen tegen te gaan.
- We stroomlijnen de voorzieningen van het flankerend armoedebeleid en hebben 2 keer per jaar een breed armoede-overleg met alle betrokken organisaties.
- Voor schuldhulpverlening voeren we 'fase 2 de schuldregeling' zelf uit en zorgen zo voor een aansluitend gemeentelijk traject. In 2018 evalueren we deze aanpak.
- We gaan door met onze bewustwordingscampagne 'Samen slimmer met geld' voor inwoners over financiële problemen en de noodzaak daar tijdig wat aan te doen.
- We zetten vanuit een integrale benadering in op het tijdig signaleren van schuldenproblematiek en zorgen voor een goede toegankelijkheid hiervan via sociale teams en de basisteams jeugd en gezin.
- We werken aan de ondersteuning van ZZP'ers en schuldenproblematiek.
- We ontwikkelen een plan voor duurzame financiële dienstverlening.

Doelstelling 4: Zorgen voor een goede lokale aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt

We vinden het van belang dat jongeren een startkwalificatie behalen en een opleiding afronden die goed aansluit bij de mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Met het onderwijs streven we daarom naar een rijk onderwijsaanbod, goede ondersteuning van leerlingen, verder blijven we het voortijdig schoolverlaten actief tegengaan.

In overleg met bedrijven, MBO en HBO werken we aan een goede aansluiting van onderwijs op de vraag van de arbeidsmarkt. Daarbij komt het accent veel meer te liggen op het verwerven van competenties (ondernemingsvaardigheden bijvoorbeeld) waarmee afgestudeerden duurzaam inzetbaar zijn.

Activiteiten:

- Het percentage schoolverlaters blijft onder de 2%. We willen behoren tot de top 5 van Nederland. Daarom zetten we de succesvolle aanpak van voortijdig schoolverlaters vanuit het Regionaal Bureau Leerplicht voort.
- We gaan vanuit het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voor schoolverlaters (RMC) actief aan de slag met de bredere doelgroep kwetsbare 23-27-jarigen door ze terug te begeleiden naar school. De aanpak is onderdeel van de integrale jongerenaanpak.
- Vanuit de Talentencampus zetten we in op versterking van de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven met als doel ontwikkelen van talenten voor de arbeidsmarkt. In 2018 onderzoeken we in welke vorm en omvang wij vanaf 2019 zullen investeren in de Talentencampus.
- Om concrete projecten te kunnen starten zullen we gebruik maken van de bestaande reserve arbeidsmarktvraagstukken. Er zijn middelen voor coördinatie van het Taalhuis voor laaggeletterdheid opgenomen. Daarnaast is er ruimte voor andere projecten, zoals bijvoorbeeld de jongeren-bedrijvendag die in 2017 is uitgevoerd.
- De gemeente Oss, ROC de Leijgraaf en ondernemers ontwikkelen arrangementen die aansluiten bij de huidige vraag en inspelen op de toekomstige vraag op de arbeidsmarkt. We realiseren leertrajecten op maat met het bedrijfsleven als partner; naast BIM5 zijn er initiatieven vanuit zorg en logistiek.
- We bereiden de ontwikkeling van BIM5 voor.
- We versterken de samenwerking met het HBO en universiteiten en blijven inzetten op een directe verbinding van het hoger onderwijs met Oss. We werken actief mee aan kansrijke initiatieven vanuit ondernemers.
- We ondersteunen maatschappelijke stages. We zorgen voor voortzetting van de coördinatie, de website voor de match tussen vraag en aanbod, de jaarlijkse MaSmarkt en begeleiding van de jongeren.
- We realiseren leerwerktrajecten (niveau 1 en 2) in diverse sectoren, zoals logistiek, metaal, bouw, zorg, horeca.

Doelstelling 5: Behouden van de kwaliteit van onderwijs en onderwijshuisvesting

Onderwijs is belangrijk voor de ontwikkeling van mensen; het biedt een basis voor gelijke kansen. We streven ernaar dat onze jeugdigen opgroeien tot zelfredzame mensen, die het liefst met een startkwalificatie de arbeidsmarkt betreden. De arbeidsmarkt van de toekomst vraagt om flexibele, ondernemende mensen die verantwoording nemen voor hun eigen ontwikkeling. Een leven lang leren! We zetten de kwaliteit en vernieuwing van onderwijs daarom centraal.

We zorgen voor financiële ruimte om vervolgens daadwerkelijk ontwikkelingen te kunnen stimuleren en faciliteren.

We werken aan goede onderwijshuisvesting met als uitgangspunt het verduurzamen en beter benutten van de beschikbare gebouwen.

Activiteiten:

- In de Lokaal Educatieve Agenda formuleren we samen met het onderwijs (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, MBO) de ontwikkelpunten.
- Vanuit onze visie op een leven lang leren 'Leren in Oss, zo doen we dat' starten we in samenwerking met onze partners met innovatieve proeftuinen en stellen daar een stimuleringsregeling voor op.
- We stimuleren in overleg met de basisscholen en de andere partners de doorontwikkeling van IKC's naar een integrale wijkfunctie waar onderwijs en kinderopvang samen de basis voor vormen.
- We werken samen met de scholen aan passend onderwijs en realiseren een goede aansluiting van onderwijs op jeugdhulp. In 2018 en verder zal de nadruk liggen op integratie van voorzieningen en aanpakken. Onder meer de integratie van (delen) uit het speciaal onderwijs met het reguliere onderwijs zoals koers- en trajectklassen, de verdere verbinding tussen speciaal onderwijs en de Basisteams Jeugd & Gezin (BJG) en specialistische Jeugdhulp.
- In aansluiting op landelijke beleidswijzigingen, bezuinigingen en een nieuwe verdeelsystematiek passen we het onderwijsachterstandenbeleid aan. Daarnaast werken we het thema ouderbetrokkenheid verder uit.
- We herijken het peuteropvangbeleid en de subsidieregeling peuteropvang.

- Voor instromende niet-Nederlandstalige kinderen in de basisschoolleeftijd continueren we de aanpak met aparte taalklassen en vliegende brigades voor taalondersteuning. Daarmee verbeteren we de effectiviteit van het NT2-onderwijs.
- We continueren met het voortgezet onderwijs en ROC de Internationale Schakelklas (ISK) voor vluchtelingen en vergunninghouders en monitoren de ontwikkeling daarvan.
- We verduurzamen schoolgebouwen en werken aan betere benutting van de gebouwen.
- We ronden het proces van overdracht van het beheer van de Horizonscholen aan SKBO en OOG af.
- Samen met de onderwijsbesturen ontwikkelen we scenario's voor de Centrumscholen en de scholencarrousel Ussen Zuid. Daarbij betrekken we ook huisvestingsplannen voor het speciaal onderwijs.

Duurzaamheid

In dit programma leveren we een bijdrage aan de 'people-lijn' van de Duurzaamheidscirkel. Sociale duurzaamheid betekent dat iedereen zoveel mogelijk meedoet in de samenleving. Door werk of vrijwilligerswerk. Ook de mensen met een arbeidsbeperking. We ondersteunen mensen met een uitkering om passend werk te krijgen en te houden. Eventuele belemmeringen om te kunnen meedoen, zoals psychische problemen of problematische schulden, willen we helpen hanteerbaar te maken door ruim armoedebeleid en ondersteuning vanuit de Wmo. Onderwijs is een goede basis voor zelfredzame inwoners. We streven naar een startkwalificatie bij een zo groot mogelijke groep en gaan uitval uit onderwijs tegen.

De global goals die bij dit programma horen zijn: Geen armoede, geen honger, kwaliteitsonderwijs, duurzame energie, fatsoenlijk werk en gezonde economie, ongelijkheid verminderen en partnerschappen om doelen te bereiken.

3. Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Werkvoorzieningschap Noordoost-Brabant

Het Werkvoorzieningschap is opdrachtgever voor IBN als uitvoeringsorganisatie van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Het Werkvoorzieningschap is namens 11 gemeenten enig aandeelhouder en eigenaar van IBN.

Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO)

Het RBL BNO voert voor gemeente Oss en de regio de wettelijk verplichte taken rond leerplicht en RMC uit. Het voorkomen en terugdringen van ongeoorloofd schoolverzuim, voortijdig schoolverlaten en langdurig thuiszitten is haar kerntaak.

Openbaar Basisonderwijs

In de gemeenschappelijke regeling voor de 'Openbaar OnderwijsGroep' (OOG) zijn de wettelijk verplichte taken van gemeenten ondergebracht. Kerntaak is op afstand toezicht houden op ontwikkelingen en op materiële kenmerken en waarden van het openbaar onderwijs.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Vrijwilligers	Waarstaatjegemeente.nl	40%	2016	50%
Voortijdig schoolverlaters Oss	vsvverkenner.nl	1,9%	2015	< 2,0%
Bereik VVE doelgroep	TOV jaarverslag	86%	2015	100%
Bereik doelgroep armoedebelaid	WISZ / Minimascan StimulanSZ	80,2%	2016	80%
Afvlakking percentage stijging bijstandsuitkeringen	WISZ	9%	2016	8%

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Absoluut verzuim onderwijs per 1.000 leerlingen (niet ingeschreven op school)	1,54	1,87	2016
Relatief verzuim onderwijs per 1.000 leerlingen (wel ingeschreven, niet aanwezig)	11,83	28,59	2016
Voortijdig schoolverlaters (VO en MBO)	1,2%	1,5%	2015
Kinderen in uitkeringsgezin	4,82%	6,22%	2015
Personen > 18 jaar met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners	29	39,4	2016
Werkloze jongeren 16-22 jaar	1,20%	1,50%	2015
Personen 15-64 jaar met lopend re-integratietraject per 1.000 inwoners	24,1	27,2	2016
Netto arbeidsparticipatie (aandeel beroepsbevolking met baan)	66,1%	65,6%	2016
Demografische druk (verhouding tussen niet-productieve leeftijdsgroepen < 20 jaar en > 65 jaar en productieve groep 20-64 jaar)	69,7%	72,7%	2017

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Kwetsbare Jongeren	0	0	0	0	0
Pilot Werk gaat voor zorg	0	80	80	0	0
Onttrekking uit de reserve wonen, welzijn en zorg	0	-80	-80	0	0
Totaal nieuw beleid	0	0	0	0	0

Toelichting nieuw beleid

Kwetsbare Jongeren

We stellen voor om voor de uitvoeringskosten van Loonkostensubsidie in 2018 € 200.000 en vanaf 2019 € 400.000 beschikbaar te stellen. Dit betalen we uit de extra middelen die we bij de meicirculaire 2017 hebben ontvangen voor loonkostensubsidie. Per saldo is deze wijziging budgettair neutraal. De raad heeft bij de programmabegroting 2016-2019 besloten dat er extra financiële middelen worden ingezet voor kwetsbare jongeren zonder uitkering tussen 16-27 jaar. Investeren in kwetsbare jongeren zonder uitkering is een vorm van preventief beleid. Het is belangrijk dat jongeren werken aan hun toekomst. Zonder actieve dienstverlening is de kans groot dat ze buiten het arbeidsproces en/of samenleving blijven. Het werken met een specifiek jongerenteam is van groot belang om goed aan te sluiten bij de jongeren en het onderhouden van het netwerk dat hiervoor nodig. Er is fors geïnvesteerd in een sluitende aanpak/warme overdracht van kwetsbare jongeren zonder uitkering naar de gemeente. Jongeren worden door VSO/PRO scholen, RBL BNO en maatschappelijke instellingen aangemeld bij de afdeling Werk en Inkomen op moment dat er geen perspectief is richting werk of studie. Dit heeft er toe geleid dat we jaarlijks ongeveer 100 jongeren spreken. Op 1 juli 2017 hebben we 53 jongeren in een traject van scholing of werk, inclusief jobcoaching. We zullen vanaf 2018 60-80 jongeren zonder uitkering in traject hebben. Per traject gaan we uit van ongeveer € 5.000 aan gemiddelde kosten. Daarnaast willen we een extra consultant aannemen. Deze kunnen we ook dekken uit de extra rijksbijdrage voor uitvoeringskosten van Loonkostensubsidie.

Pilot Werk gaat voor zorg

Voor de pilot Werk gaat voor Zorg willen we voor 2018 en 2019 bedragen beschikbaar stellen uit de reserve Wonen, welzijn en zorg. In totaal hebben we voor elk jaar € 80.000 nodig. Voor begeleiding begroten we per jaar € 50.000 en voor eventuele loonkostensubsidie willen we per jaar € 30.000 beschikbaar stellen. De reserve Wonen, Welzijn, Zorg gebruiken we voor de dekking. De visie van de gemeente Oss is dat betaald werk de mooiste manier is van participeren in de samenleving. Het sluit aan op het principe om uit te gaan van mogelijkheden, talenten en wensen van mensen en niet van de beperkingen van mensen. Zowel bij de Participatiewet als de Wmo gaat het om mensen die door hun beperking niet of slechts deels in staat zijn om zelfstandig het wettelijk minimumloon te verdienen. Vanuit de Wmo bieden wij dagbesteding en individuele ondersteuning. Vanuit de Participatiewet zijn wij verantwoordelijk voor re-integratie naar werk met als hoogste doel loonvormende arbeid waardoor mensen ook zelfstandig in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Het verrichten van loonvormende arbeid is het belangrijkste verschil tussen dagbesteding of individuele ondersteuning en werk (inclusief beschut werk). We willen dat mensen met een arbeidshandicap zoveel mogelijk meedoen. Daarom verkiezen we loonvormende arbeid (werk) boven dagbesteding of individuele ondersteuning. Hiervoor is het noodzakelijk dat we de aanpak vanuit de Wmo en Participatiewet integraal gaan organiseren en een doorlopende lijn van dagbesteding of individuele ondersteuning naar werk (liefst betaald) mogelijk te maken. We gaan dit in de praktijk onderzoeken in een pilot van 2 jaar. We nemen deze pilot mee bij de regionale inkoop voor de Wmo voor de jaren 2018 en 2019. Daarna gaan we de pilot evalueren en komen we al dan niet met voorstellen over structureel beleid.

Onttrekking uit de reserve wonen, welzijn en zorg

Voor de pilot "Werk gaat voor zorg" onttrekken we in 2018 en 2019 jaarlijks € 80.000.

7. 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Leerlingenvervoer	-150	-150	-150	-150	-150
Peuterspeelzalen	-100	0	0	0	0
Hogere kosten bijstand (BUIG)	700	0	0	0	0
Bijzondere bijstand en minimabeleid	130	130	130	130	130
Storting reserve onderwijshuisvesting	238	0	0	0	0
Investerings onderwijs	0	0	-90	-517	7
Lagere kosten loonkostensubsidie	-525	-200	0	0	0
Aanpassingen onderwijshuisvesting	0	30	30	30	29
Totaal 3O-ontwikkelingen	293	-190	-80	-507	16

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Leerlingenvervoer

We laten structureel € 150.000 vrijvallen op het budget van het leerlingenvervoer. Dit voordeel heeft te maken met een afname van het aantal leerlingen dat gebruik maakt van het leerlingenvervoer. In het kader van passend onderwijs zien we dat steeds meer kinderen op het reguliere onderwijs kunnen blijven. Daarnaast zien we vanuit de nieuwe verordening dat er een toename is van kinderen die gebruik maken van de fiets in plaats van de taxi om op school te komen.

Peuterspeelzalen

In 2017 verwachten we ongeveer € 100.000 minder uit te geven aan peuterspeelwerk. Dit bedrag kan incidenteel vrijvallen. Momenteel werken we scenario's uit voor subsidiëring van het peuterwerk. Het is de bedoeling dat de nieuwe subsidieregeling 1 januari 2019 ingaat. Vanuit het Rijk ontvangen we vanaf 2016 extra gelden voor voorschoolse voorziening peuters. Dat bedrag loopt jaarlijks met € 50.000 op tot en met 2021. Vanaf 2018 wil het Rijk echter overgaan op een nieuwe verdeelsleutel van die rijksmiddelen. Daarbij willen ze een verdeelsleutel die zo goed mogelijk aansluit op het doel door te kijken naar het aantal peuters per gemeente. Omdat deze verdeelsleutel nog onduidelijk is passen we de meerjarenbegroting niet aan.

Hogere kosten bijstand (BUIG)

We melden een incidenteel tekort van € 700.000 op de bijstand (BUIG). In 2016 is het bestand uitkeringen en loonkostensubsidie met 13,4% gestegen. Een belangrijk deel van de stijging in 2016 wordt veroorzaakt door de verhoogde instroom vergunninghouders die nog niet zijn uitgestroomd. Bovenop het sterk gestegen bestand in 2016 verwachten we in 2017 een stijging van 5% uitkeringen en nog eens 5% loonkostensubsidies. Het eerste half jaar van 2017 laat deze stijging zien. Met het toegekend BUIG budget van 2017 koersen we op een tekort € 900.000. In het BUIG budget is rekening gehouden met de verhoogde instroom vluchtelingen van 2016 en landelijk een daling van het aantal uitkeringsgerechtigden. De voorspelde landelijke daling is vooralsnog in Oss niet zichtbaar. Er is een incidentele dekking voor 2017 van € 200.000 door de offerte vergunningshouders voor levensonderhoud.

Bijzondere bijstand en minimabeleid

We verhogen het budget van de Bijzondere bijstand structureel met € 130.000. In 2016 en de Eerste financiële tussenrapportage 2017 zagen we een forse toename van het gebruik van Bijzondere bijstand en minimaregeling (een nadeel van € 378.000). Het tekort dat we melden komt door de een aantal zaken tot stand. Als eerste is het aantal huishoudens met een laag inkomen toegenomen. Tevens zijn de kosten bijzondere bijstand <21 jaar gestegen. Deze kosten zie je terug in de beschermde woonvormen zoals het Verduihuis. Ook zijn de uitgaven en gebruik van de individuele inkomenstoeslag gestegen. Deze toeslag is bedoeld voor inwoners die 3 jaar of langer een laag inkomen hebben. De uitgaven van de regeling meedoen is belangrijk zijn toegenomen door inzet op het verhogen van bereik. Tot slot stijgen de kosten rechtsbijstand, beschermingsbewind, curatele stelling en mentorschap.

Storting reserve onderwijshuisvesting

We storten een bedrag van € 340.000 in de reserve onderwijshuisvesting. Dit komt door 2 onderdelen. Het eerste onderdeel komt doordat de opdracht tot overdracht van het onderhoud van de horizonscholen nog niet is uitgevoerd. In afwachting van de effectuering van de overdracht stellen we voor om van het structureel beschikbare budget van € 102.000 de budgetruimte van 2017 in de reserve onderwijshuisvesting te storten. Daarnaast is de Praktijkschool de Singel in 2017 gerealiseerd. De investeringslasten starten een jaar na oplevering. De investeringslasten die we in 2017 hadden begroot hebben we dus niet nodig. Dit budget is in 2017 vrijgevallen op programma 10. Financiën en belastingen. We storten het vrijgevalen bedrag van € 238.000 in de reserve onderwijshuisvesting. Deze reserve is bedoeld voor noodzakelijke aanpassingen in de (tijdelijke) huisvesting. We verwachten in 2017 nog een aantal dossiers af te ronden waar we geld voor nodig hebben.

Investeringsplan onderwijs

We hebben het Meerjaren investeringsplan (MIP) geactualiseerd. Dit plan geeft een inschatting van de te verwachten investeringen voor de komende vier jaar. We hebben de plannings bijgesteld, wat leidt tot verschuivingen van structurele budgetten tussen de jaarschijven. De voorbereidingen voor de basisschool Herpen lopen. Hiervoor is in de vorige programmabegroting een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld. Een nieuw schoolgebouw zal volgend jaar nog niet gerealiseerd zijn en de investering is daarom in het MIP doorgeschoven. Dit zorgt voor een voordeel van € 91.000 in 2019 en € 517.000 in 2020. Na afronding van de voorbereidingsfase wordt een investeringsbesluit voor dit project in relatie tot het gebiedsbudget voorgelegd aan de raad.

Lagere kosten loonkostensubsidie

We laten in 2017 € 525.000 en in 2018 € 200.000 vrijvallen op het onderdeel loonkostensubsidie. Bij de meicirculaire 2017 hebben we compensatie gekregen vanuit het Rijk voor onze kosten van loonkostensubsidie. In 2017 dekken we deze kosten nog vanuit het participatiebudget en hebben we de extra middelen die we vanuit het Rijk hebben gekregen dus niet nodig. We laten het daarom incidenteel vrijvallen. Voor 2018 hebben we al eerder € 200.000 toegekend voor kwetsbare jongeren. Hierdoor hebben we in 2018 niet het hele extra budget nodig voor loonkostensubsidie en laten we in 2018 incidenteel € 200.000 vrijvallen.

Aanpassingen onderwijshuisvesting

We stellen een aantal kredieten beschikbaar voor onderwijshuisvesting, hiervoor ramen we in totaal ongeveer € 24.000 per jaar vanaf 2018. Dit komt door vier onderdelen. Als eerste stellen we een krediet beschikbaar voor uitbreiding van de Nieuwe Link van € 220.000. Voor deze investering hebben we aanvullende budgetruimte nodig van afgerond € 14.000 voor rente en afschrijving vanaf het jaar 2018. Ten tweede stellen we een krediet beschikbaar van € 157.000 voor de oprichting van de vrije school Kleurenbos. Ten derde wordt geld beschikbaar gesteld voor onderwijsleerpakketten en meubilair. De investeringslasten bedragen ongeveer € 11.000 per jaar. Als vierde stellen we een krediet beschikbaar van € 327.000 voor luchtbehandeling voor de Poolster. In de nazorgfase van de oplevering van de Poolster (project Scholencarrousel Ruwaard), is geconstateerd dat de luchtbehandeling in het bestaande deel van het gebouw niet goed functioneert. Deze kosten van ongeveer € 20.000 dekken we door verlaging van beschikbaar budget voor overdracht van het onderhoud van de gebouwen aan het onderwijs. We hebben geen extra budget nodig. Als laatste stellen we een aanvullend investeringsbedrag van € 90.000 beschikbaar voor huisvesting van Kentalis. Dit zorgt voor € 5.000 aan extra investeringslasten. Stichting Koninklijke Kentalis heeft bij raadsbesluit van 9 maart 2017 een investeringskrediet gekregen van €400.000 om huisvesting te realiseren in de nieuwe Praktijkschool de Singel. In de tijd tussen het maken van de kostenraming (laatste kwartaal 2016) en de aanbesteding (mei 2017) is de bouwmarkt zeer snel aangetrokken. Dit heeft geleid tot een stijging van de werkelijke kosten t.o.v. de raming. Daarnaast is op basis van voortschrijdend inzicht gekozen om de totale vleugel te verbouwen. Hierdoor zijn er meer meters onderwijshuisvesting gerealiseerd. De raming ging uit van 479 vierkante meters, uiteindelijk zijn er 560 vierkante meters gerealiseerd. Dit betekent ook dat de huisvesting nu geschikt is voor 54 leerlingen in plaats van 35.

8. Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Voorschoolse voorziening peuters	0	0	0	0	50
Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK)	0	12	10	10	10
Participatiewet	0	0	0	149	-275
Totaal septembercirculaire	0	12	10	159	-215

Toelichting septembercirculaire

Voorschoolse voorziening peuters

Bij de meicirculaire 2016 hebben we extra budget ontvangen om opvang te bieden aan peuters zonder recht op kinderopvangtoeslag die nu niet naar een voorschoolse voorziening gaan. We hebben daarom € 100.000 in 2017, € 150.000 in 2018, € 200.000 in 2019 en € 250.000 vanaf 2020 afgezonderd. In deze begroting is de jaarschijf 2021 meegenomen, het bedrag voor voorschoolse voorziening voor peuters voor 2021 bedraagt € 300.000. Voor 2021 zonderen we nu het verschil van € 50.000 extra af.

Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK)

Voor de wet IKK krijgen we in 2018 € 12.000 en vanaf 2019 € 10.000 structureel. Deze middelen zijn bestemd om meerkosten te compenseren die het toezicht op de nieuwe kwaliteitseisen, zoals pedagogisch beleid en veiligheid, vanwege de wet IKK met zich meebrengt.

Participatiewet

Voor de uitvoering van de participatiewet ontvangen we in 2020 € 149.000 extra budget. In het jaar 2021 ontvangen we weer €275.000 minder. In 2020 ontvangen we jaarlijks € 149.000 extra door een algemene bijstelling van het landelijke budget. Voor 2021 geldt dat de verantwoordelijkheid voor de no-riskpolis verschuift van de gemeente naar het rijk. Dit is voor de doelgroep banenafpraak en voor beschut werken. Dit zorgt voor de daling van het budget.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	67.210	65.885	64.578	63.784	63.991
Baten	-25.524	-25.555	-24.128	-25.555	-25.555
Saldo	41.686	40.329	39.022	38.228	38.436
Stortingen reserves	203	0	0	0	0
Ottrekkingen reserves	-252	-234	-156	-153	-151
Saldo mutaties reserves	-588	-234	-156	-153	-151
Totaal bestaand beleid	41.098	40.096	38.866	38.075	38.284
Nieuw beleid	0	0	0	0	0
3O-ontwikkelingen	293	-190	-80	-507	16
Budgettair neutrale wijzigingen	-216	-77	-77	-77	-77
Septembercirculaire	0	12	10	159	-215
Totaal programma	41.175	39.841	38.719	37.651	38.009

10. Overzicht subsidies

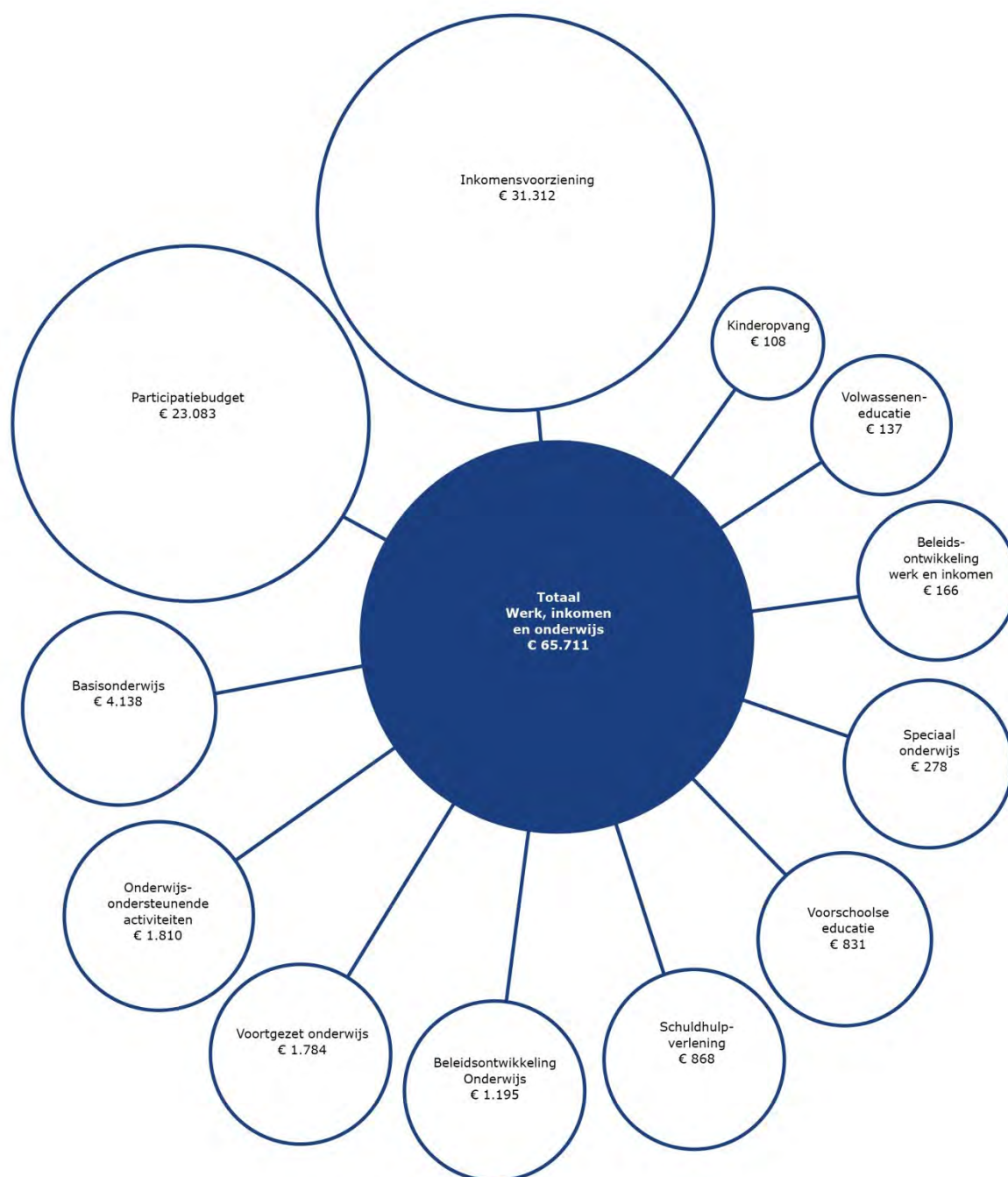
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2018
Beleidsontwikkeling Onderwijs	4
Volwasseneneducatie	86
Totaal programma	90

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten

1. Wat willen we bereiken?

We willen dat Oss een fijne gemeente is om in te wonen, te werken en te recreëren. Om dat mogelijk te maken hebben we voorzieningen nodig waar de inwoners behoefte aan hebben. Mensen vormen met elkaar gemeenschappen in buurten, wijken en kernen, verenigingen, sportclubs, scholen, kerken en moskeeën et cetera. Immers, juist in het contact met anderen krijgt het individu betekenis, om kennen en gekend te worden. In Oss hebben we vele gemeenschappen op het gebied van kunst en cultuur, de sport of andere sociaal culturele activiteiten. Inwoners nemen hier waar mogelijk zelf initiatieven voor en organiseren dit zelf. Als gemeente stimuleren en ondersteunen we dit. Verenigingen en vrijwilligers zijn belangrijke voorwaarden om ontmoeten, sporten en cultuur mogelijk te maken. Actieve deelname aan de gemeenschap waar je deel van uitmaakt versterkt de leefbaarheid in de wijken en kernen. Samen met inwoners werken we aan goede en betaalbare voorzieningen voor cultuur, sport, gezondheid, bewegen en ontmoeten. Met voorzieningen bedoelen we de gebouwen, de sportparken, maar ook de activiteiten van instellingen en verenigingen en de netwerken van mensen hiertussen.

Cultuur hoort bij mensen. Het biedt de mogelijkheid om te boeien, betekenis te geven, om te verbazen, te troosten, te inspireren, te ontwikkelen, te vormen en te vermaken. Daarom vinden we het belangrijk dat cultuur laagdrempelig en toegankelijk is. Cultuur moet zoveel mogelijk bereikbaar zijn daar waar mensen wonen en werken, dus in de wijken en buurten en door en voor de inwoners. Daarnaast heeft cultuur ook een economische en sociale betekenis. Economisch omdat culturele voorzieningen het voor mensen aantrekkelijk maken om in een gemeente te komen wonen en werken. Sociaal omdat via bijvoorbeeld cultuureducatie en -participatie de leefbaarheid in buurten verbeterd kan worden.

Sporten en bewegen is één van de meest beoefende vrijetijdsactiviteiten van onze inwoners. Sporten bevordert onderlinge sociale betrokkenheid en maatschappelijke participatie. En sporten en bewegen draagt bij aan een gezonde(re) leefstijl. Daarmee is sporten en bewegen ook een belangrijk instrument in het voorkomen van fysieke en psychische klachten. We stimuleren daarom in de breedte dat iedereen aan sport- en beweegactiviteiten kan deelnemen en zetten in op een gezonde leefstijl van inwoners.

Ontmoeten neemt een steeds grotere rol in binnen onze wijken, buurten en kernen. Naast 'georganiseerd' ontmoeten in verenigingsverband, is er steeds meer behoefte aan het spontaan binnenlopen in een 'huiskamer' van een wijk of dorp. Dat komt voort uit onze toegenomen verantwoordelijkheden op het gebied van de Wmo. Steeds vaker zien we dat inwoners in hun eigen buurt iets organiseren en ondernemen. Deze initiatieven leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid. Ontmoeten kan op steeds meer manieren en in steeds meer vormen plaatsvinden. Van dagbesteding tot bewegen, van kinderopvang tot samen koken. Het is de uitdaging om die vele vormen van ontmoeten ook in de toekomst goed te faciliteren.

Met het proces van Voorzieningenkaarten willen we in wijken en kernen ons maatschappelijk vastgoed goed afstemmen op de (toekomstige) behoeften. Samen met inwoners komen tot gedragen plannen hierover. De ervaring leert dat op de meeste plekken inwoners tot plannen en afwegingen komen die passen binnen de gemeentelijke kaders. Dat zijn duurzame oplossingen met draagvlak van de gemeenschap. Op sommige plekken blijkt het eerder vastgestelde advies ingehaald door nieuwe inzichten en moeten we zoeken naar andere wegen om toch tot goede uitvoeringsbesluiten te komen.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Behoud en ontwikkeling van flexibele, functionele, duurzame en betaalbare voorzieningen, afgestemd op de behoeften en mogelijkheden van wijken/kernen en gebruikers;
2. Activiteiten op het gebied van sport, cultuur en ontmoeten zijn laagdrempelig en toegankelijk
3. Meer mensen met een gezonde levensstijl

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Integraal Voorzieningenbeleid (inclusief opstellen en uitwerken van adviezen voorzieningenkaarten)
2. Rapport cultuur 'De messen geslepen'
3. Visie sport en bewegen
4. Uitvoeringsnota maatschappelijk vastgoed (2013)
5. Planontwikkeling centrum
6. Nota gezondheidsbeleid Maasland

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Ontwikkeling en behoud van aantrekkelijke, functionele, duurzame en betaalbare voorzieningen

De ontwikkeling en het behoud van functionele, duurzame en betaalbare voorzieningen is belangrijk voor de aantrekkelijkheid van Oss als gemeente om te wonen, ondernemen en verblijven. Dat geldt voor voorzieningen in brede zin: op het gebied van sport, ontmoeten, onderwijs en kunst en cultuur. Waar het mogelijk is, zetten we in op multifunctioneel gebruik van accommodaties.

Activiteiten:

- We nemen dit najaar een besluit om de bibliotheekfunctie te verhuizen naar het stadscentrum, om daar in een nieuw concept de bibliotheek voor de toekomst te realiseren.
- We houden bij de uitvoering van de Voorzieningenkaarten (VZK) samen met de inwoners de focus op leefbaarheid en algemeen belang. Binnen deze kaders willen we acceptabele oplossingen bereiken voor deelgebieden. We doen dit in 2017 voor de gebieden Ravenstein, Herpen en Oss Noord-West. Er liggen opgaven op het gebied van ontmoeten, sport, cultuur en toerisme en onderwijs. Voor Ravenstein wordt er op basis van alle gesprekken die er zijn geweest over de uitwerking VZK en het later ingediende plan "Groot Ravenstein" gewerkt aan haalbaarheidsstudies.
- We hebben intensieve gesprekken gevoerd met het Vlakglas- en Emaillemuseum (VEM) over een doorstart. Dat kan volgens het bestuur alleen als het VEM gaat professionaliseren. Dat vergt een aanzienlijke verhoging van de jaarlijkse subsidie. Ook de beoogde huisvesting in de voormalige pastorie vergt investeringen, die de jaarlijkse subsidie fors doen toenemen. Bij elkaar opgeteld en samen met de exploitatie-onzekerheden van het VEM in de toekomst, vinden wij dit pad niet haalbaar voor Ravenstein. Het legt een te groot beslag op gemeenschapsmiddelen.
- Voor Neerloon, Overlangel en Keent stellen we een extra bedrag beschikbaar om een publieke ontmoetingsfunctie voor dit gebied te realiseren. Deze middelen zullen worden toegevoegd aan het gebiedsbudget bij de actualisatie van het meerjarig investeringsplan (MIP) in deze programmabegroting.
- Om de gevolgen van het afbranden van de Petjesbar op te vangen zijn we in gesprek met de gemeenschap om goede oplossingen te vinden voor (tijdelijke) herhuisvesting van de maatschappelijke organisaties.
- Om de gevolgen van het afbranden van de Petjesbar op te vangen zijn we in gesprek met de gemeenschap om goede oplossingen te vinden voor (tijdelijke) herhuisvesting van de maatschappelijke organisaties.
- In de Ruwaard zijn we aan het onderzoeken of het haalbaar is om samen met Brabant Wonen d'n Iemhof te herontwikkelen. Het doel is een nieuwe voorziening voor ontmoeten, geschikt ook voor laagdrempelige initiatieven van inwoners.
- Wij zijn met de betrokken partijen in overleg hoe we in Oss Noord-West komen tot een nieuwe gezamenlijke accommodatie voor ontmoeten in de wijk.
- In Macharen gaan we het gesprek aan met de gemeenschap over de wijze waarop ontmoeten op de langere termijn het beste vorm kan worden gegeven.
- In Lith zijn we begonnen met de langverwachte (ver)bouw van de multifunctionele accommodatie (MFA). Samen met alle gebruikers is een samenwerkingsovereenkomst (SOK) opgesteld, waarin we het beheer en de exploitatie regelen.

- We stellen een visie op over ontmoeten (gemeenschapshuizen en multifunctionele accommodaties) met als doel om onze toegenomen verantwoordelijkheid in de Wmo ook waar te kunnen maken. Daarnaast merken we dat het huidige beheermodel meer onder druk komt te staan, evenals de exploitaties van gemeenschapshuizen. Dat traject doen we samen met onze partners, zoals Ons Welzijn, Brabant Wonen en Brabant Zorg. In september 2017 zijn we begonnen met dit traject.
- We hebben ons Meerjarig Investeringsplan (MIP) geactualiseerd en de investeringen voor NOK daarin verwerkt.
- Het Golfbad moet grootschalig gerenoveerd worden. In het najaar van 2017 vervolgen we de discussie met het Golfbad, de gebruikers en de gemeenteraad over de meest haalbare oplossing. De kaders hiervoor hebben we al eerder in overleg met de raad vastgesteld.

Doelstelling 2: Activiteiten op het gebied van sport, cultuur en ontmoeten zijn laagdrempelig en toegankelijk

We bevorderen de laagdrempeligheid en toegankelijkheid van sport, bewegen, kunst en cultuur voor alle inwoners. Dit doen we door goede en betaalbare voorzieningen beschikbaar te stellen, met maatschappelijke instellingen afspraken te maken over de uitvoering, activiteitsubsidies te geven en met inwoners en verenigingen samen te werken.

Activiteiten:

- Sporten moet voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn. Voor mensen met een beperking is dat echter niet vanzelfsprekend. Daarom hebben we -in samenwerking met de regio- beleid gemaakt om de doorgeleiding te vergemakkelijken van mensen met een beperking naar een voor hen geschikt sportaanbod.
- De taakstellende bezuiniging op de sportaccommodaties is nagenoeg in zijn geheel gerealiseerd. Het resterende deel schelden we kwijt (zie 30-ontwikkeling 'Taakstelling buitensportaccommodaties').
- De taakstellende bezuiniging bij de drie cultuurorganisaties aan de Raadhuislaan kan niet in zijn geheel gerealiseerd worden. Het lukt de organisaties niet meer om verder te bezuinigen zonder de dienstverlening onoverkomelijk aan te tasten. We schelden daarom het restant van € 30.000 kwijt.
- De professionele instellingen in de cultuursector nemen zelf het voortouw om gezamenlijk met een nieuwe cultuurvisie te komen. Uiteraard kijken we mee of de visie voldoende aansluit bij de gemeentelijke prioriteiten en uitgangspunten.
- We hebben het evenementenbeleid geëvalueerd. Er is een flinke groei van het aantal evenementen vast te stellen. De tijdige en adequate begeleiding van deze evenementen komt soms in het gedrang. Daarom stellen we extra middelen beschikbaar voor een evenementencoördinator. Deze post staat toegelicht bij het onderdeel 'Nieuw beleid' in programma 8. Economie en vrije tijd.
- We hebben ons vele erfgoed op een nieuwe manier op de kaart gezet. En tegelijk de dilemma's benoemd. Erfgoed is van de gemeenschap. De 4 hoofdthema's zijn opgepakt door werkgroepen die elk een plan van aanpak maken: religieus en industrieel erfgoed, Romeinse tijd en de Zuiderwaterlinie. Dit biedt ook nieuwe kansen voor recreatie en toerisme. We werken samen met de Provincie Noord-Brabant en andere betrokken partijen. De Zuiderwaterlinie is daar een voorbeeld van. Dat geeft onder andere aanknopingspunten voor toeristisch Ravenstein en Megen.
- Openluchttheater Hoessenbosch is een laagdrempelig openluchttheater op een mooie plek. Het theater is druk bezig om een meer eigentijdse programmering te ontwikkelen, waardoor de voorziening ook aantrekkelijk wordt voor nieuwe doelgroepen (waaronder jeugd en jongeren). Ze gaan aan de slag met diverse aanpassingen aan de accommodatie.

Doelstelling 3: Meer mensen met een gezonde levensstijl

Een gezonde leefstijl voor iedereen vinden we belangrijk. Sporten draagt hieraan bij.

Activiteiten:

- We evalueren de aanpak Gezond In De Stad (GIDS); het initiatief om met extra geld van het Rijk het bestaande sportaanbod beter op elkaar en op de buurt te laten aansluiten.
- We maken een visie voor een gezonde levensstijl en het geschikt maken van de openbare ruimte om ongeorganiseerd te sporten en bewegen.

- We gaan een tweede Cruijffcourt realiseren in de wijk Krinkelhoek. Hiermee geven we deze wijk een flinke impuls met laagdrempelig bewegen in de buurt, zie hiervoor programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte.
- We gaan met het SEC in gesprek over de rol die zij kunnen spelen op het gebied van sport en gezondheid.

Duurzaamheid

We geven op het gebied van duurzaamheid zelf het goede voorbeeld. Daarom zetten we in op een (op termijn) energie neutrale vastgoedportefeuille. Dit draagt bij aan onze ambities op het gebied van duurzaamheid (zie programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur). Bij nieuwbouw- en renovatieprojecten nemen we in het MIP MV een aanvullend duurzaamheidsbudget mee. Zo wordt het voormalige gemeentehuis in Lith verbouwd tot een energie neutrale MFA. Op dit moment werken we aan een plan van aanpak voor de verduurzaming van de bestaande vastgoedportefeuille. We komen hiervoor in 2018 met een plan van aanpak voor de totale gebouwenportefeuille. In de tussentijd worden daar waar kansen zich voordoen gebouwen verduurzaamd. In 2017 onderzoeken we, o.a. door experimenten/ testen in een aantal accommodaties, hoe we de bestaande vastgoedportefeuille verder kunnen verduurzamen. Bijvoorbeeld: er wordt op dit moment bij een aantal pilotgebouwen per gebouw gekeken naar wat er nodig is om deze gebouwen te verduurzamen. Ook gaan we in de gemeentelijke gebouwen meer aandacht besteden aan communicatie over wat we als gemeente aan duurzaamheid doen. De gemeentelijke regeling voor de verduurzaming van buitensportaccommodaties blijft van kracht.

De global goals die bij dit programma horen zijn: Goede gezondheid en welzijn, duurzame energie, ongelijkheid verminderen en duurzame steden en gemeenschappen.

3. Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)

Het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) voert voor Oss en de andere deelnemende gemeenten en waterschappen wettelijk verplichte taken uit op het gebied van archiefbeheer, ordening, controle en – ontsluiting. Binnen de mogelijkheden werkt het BHIC aan het beleidsdoel 'meer publiek, meer divers publiek'. Dit sluit aan bij onze doelstelling om cultuur, in dit geval het papieren en digitale erfgoed van de gemeente, gemakkelijk toegankelijk te maken voor belangstellenden.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Tevredenheid inwoners over voorzieningen	Waarstaatjegemeente.nl	72%	2016	73%
Inzet burgers voor leefbaarheid in de buurt	Waarstaatjegemeente.nl	21%	2016	22%
Actief in verenigingsleven	Waarstaatjegemeente.nl	63%	2016	63%
Volwassenen die voldoen aan norm gezond bewegen	GGD	61%	2014	62%
Mensen met ernstig overgewicht	GGD	34,25%	2014	32%

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Niet-sporters	49,1%	50,8%	2014

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Sport voor mensen met een beperking	0	40	40	40	40
Kwijtschelden deel bezuiniging cultuurorganisaties	30	30	30	30	30
Voorziening ontmoeten NOK	0	300	0	0	0
Onttrekking uit de reserve	0	-300	0	0	0
Integraal Voorzieningenbeleid					
Totaal nieuw beleid	30	70	70	70	70

Toelichting nieuw beleid

Sport voor mensen met een beperking

We stellen voor om € 40.000 structureel beschikbaar te stellen voor aangepast sporten. Op 1 juni 2017 heeft de gemeenteraad besloten voor 2017 € 22.500 beschikbaar te stellen voor aangepast sporten. We willen dat iedereen kan sporten en bewegen op zijn of haar niveau binnen de regio. Om dit te continueren nemen we nu structureel € 40.000 op. Sport is er namelijk voor iedereen. In dat licht vinden we de gehandicaptensport in onze gemeente enigszins onderbelicht. Daar bedoelen we mee dat het voor mensen met een beperking net zo gemakkelijk moet zijn om aan sport deel te nemen dan voor anderen. We hebben beleid ontwikkeld om de toegankelijkheid voor sporters met een beperking te verbeteren. Dit kost € 40.000 per jaar. Het beleid wordt door het Sport Expertise Centrum uitgevoerd.

Kwijtschelden deel bezuiniging cultuurorganisaties

We stellen voor om € 30.000 van de eerder opgelegde gezamenlijke taakstelling van de Muzelinck, de bibliotheek en de Lievekamp kwijt te schelden. Het idee was door slimmer samen te werken een besparing van € 50.000 te realiseren. We moeten vaststellen dat deze bezuiniging niet in zijn volle omvang is te realiseren. Bij alle drie de instellingen is het vet van de botten. Daarom schelden we € 30.000 kwijt.

Voorziening ontmoeten NOK

We stellen € 300.000 beschikbaar voor het deelgebied Neerloon, Overlangel en Keent als een handreiking aan de daar levende wensen rondom ontmoeten. Dit betalen we uit de reserve Integraal Voorzieningenbeleid. Na vaststelling van het advies Voorzieningenkaart Herpen, zijn in het gebied Neerloon, Overlangel en Keent (NOK) aanvullende wensen geuit op gebied van sport en ontmoeten. We zijn daarover in gesprek gegaan met de inwoners en hebben besloten om een financiële handreiking te doen voor de functie van ontmoeten. Het bedrag van € 300.000 zal worden toegevoegd aan het gebiedsbudget Herpen.

Onttrekking uit de reserve Integraal Voorzieningenbeleid

Voor de voorziening ontmoeten in het deelgebied Neerloon, Overlangel en Keent onttrekken we € 300.000 uit de reserve integraal voorzieningenbeleid.

7. 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Frictiekosten Muzelinck	0	0	0	0	0
Taakstelling buitensportaccommodaties	12	12	12	12	12
Projecten Integraal Voorzieningenbeleid	0	0	0	0	0
Investeringsontmoeten en sport	0	-28	-137	31	64
Totaal 3O-ontwikkelingen	12	-15	-125	44	76

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Frictiekosten Muzelinck

We ramen voor 2017 € 146.602 aan te betalen frictiekosten 2016 voor de Muzelinck. Muzelinck gebruikt dit geld voor het aanpassen van de organisatie naar aanleiding van de hervormingen die ze doorvoert. Dit doen ze in het kader van door ons opgelegde bezuinigingen. We betalen deze kosten uit de reserve hervormingen cultuur. We hebben dus geen extra geld nodig. Eind 2017 of begin 2018 verwachten we de eindafrekening.

Taakstelling buitensportaccommodaties

De bezuinigingsopdracht voor de buitensportaccommodaties is nagenoeg gerealiseerd. We stellen voor het resterende bezuinigingsbedrag van € 12.300 te laten vervallen en de bezuinigingsopdracht hiermee als voltooid te beschouwen.

Projecten Integraal Voorzieningenbeleid

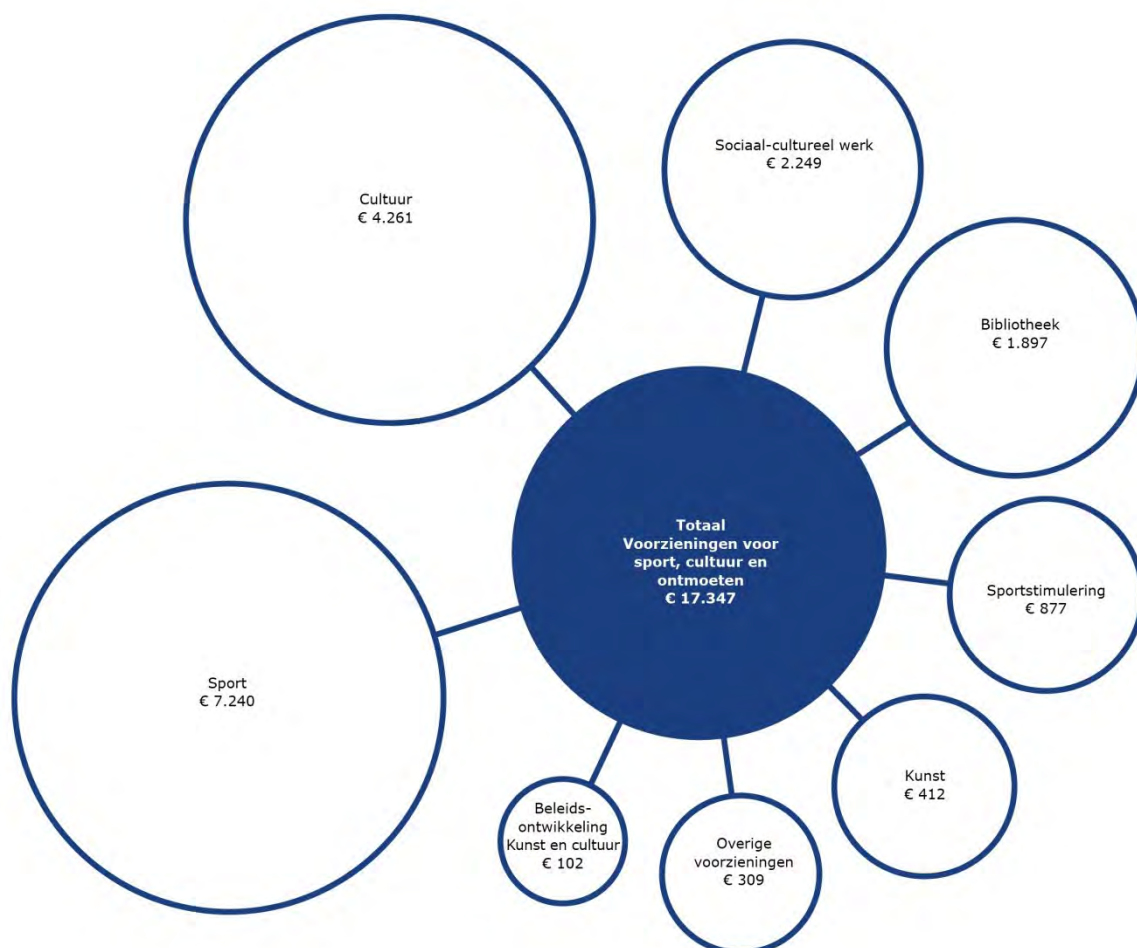
We hebben in 2017 in totaal € 75.000 aan kosten voor diverse projecten rondom Integraal Voorzieningenbeleid (IVB). Het gaat om een bijdrage van € 20.000 aan de huisvesting van Gilde Noord-West, € 10.000 aan voorbereidingskosten voor de uitvoering van de diverse voorzieningenkaarten, € 25.000 voor het dorps huis in Haren (vooral voor de buitenruimte), € 20.000 voor de energie-installatie en energie-exploitatie van MFA Oijen. Deze kosten betalen we uit de reserve Integraal Voorzieningenbeleid. We hebben dus geen extra geld nodig.

Investeringsontmoeten en sport

We hebben het Meerjaren investeringsplan (MIP) geactualiseerd. Dit plan geeft een inschatting van de te verwachten investeringen voor de komende vier jaar. We hebben de plannings bijgesteld, wat leidt tot verschuivingen van structurele budgetten tussen de jaarschijven. De voorbereidingen voor de projecten MFA/basisschool Herpen, Ontmoeten Ravenstein, MFA Ussen lopen. Hiervoor zijn in de vorige programmabegroting voorbereidingskredieten beschikbaar gesteld. Deze projecten zullen volgend jaar nog niet gerealiseerd zijn, daarom hebben we deze doorgeschoven. Dit zorgt voor een voordeel in 2018 en 2019. Deze investeringsbesluiten leggen we na afronding van de voorbereidingsfase aan de raad. Voor 2018 gaan we concreet aan de slag met volledige renovatie van gymzaal Ruwaard II en renovatie van de binnenzijde van gymzaal Verdijkstraat. Ook hebben we het vervangen van twee toplagen van kunstgrasvelden bij OSS20 en MHC Oss in 2018 in deze MIP toegevoegd. Hetzelfde geldt voor de renovatie van de binnenzijde van gymzaal Staringstraat. Dit zorgt voor extra lasten vanaf 2019.

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 4. Veiligheid

[Naar inhoudsopgave](#)

1. Wat willen we bereiken?

Vanuit programma veiligheid werken we aan zo veilig mogelijke wijken en dorpen in Oss. Veiligheid is v n iedereen en vóór iedereen. Het op peil houden van de veiligheid en veiligheidsbeleving moeten we samen met de Osse inwoners doen. Iedereen heeft hierin zijn eigen verantwoordelijkheid. We richten onze inzet op de zaken die we als gemeente kunnen beïnvloeden.

Als er veiligheidsincidenten zijn dan lossen we die zo goed als mogelijk op. De hardnekkige problemen woninginbraak, jeugdoverlast, ondermijnende criminaliteit en fietsendiefstal pakken we integraal samen met onze partners aan. Daarbij is een goede verbinding met het sociaal domein belangrijk.

Integraal Veiligheidsbeleid 2013-2018

De kern van ons beleid gaat om de aanpak van de hardnekkige problemen woninginbraak, jeugdoverlast en ondermijnende georganiseerde criminaliteit. Hiervoor voeren we een meerjarige ketenaanpak uit; we pakken deze problemen vanuit verschillende invalshoeken (preventie, repressie, nazorg) aan. In 2016 hebben we besloten hier een vierde hardnekkig probleem aan toe te voegen: fietsendiefstal. In 2018 gaan we aan de slag met het formuleren van nieuw beleid, zowel op regionaal en lokaal niveau. Tevens pakken we vanuit de politieregio Oost-Brabant gemeente-overstijgende problemen aan. Voorbeelden hiervan zijn jihadisme, mensen met verward gedrag (incl. de psycholance) en uniformering van 13-b-beleid (aanpak drugs).

Daarnaast is het onze taak om veiligheidsincidenten zo goed mogelijk op te lossen. Hierbij gaat het om twee soorten incidenten:

- De aanpak van rampen en crises. Bij de aanpak van rampen en crises hebben we de verantwoordelijkheid voor bevolkingszorg.
- Veiligheidsincidenten in wijken en dorpen. We zijn verantwoordelijk voor het oplossen van actuele openbare orde- en veiligheidsproblemen.

In het kader van leefbaarheid is het van belang dat mensen zich veilig voelen. Bij de aanpak van de hardnekkige problemen en veiligheidsincidenten is het veiligheidsgevoel een belangrijk aspect. We zetten hierop in met preventie, goede communicatie, voorlichting en zichtbaarheid van professionals. Daarnaast kunnen mensen zelf ook voorzorgsmaatregelen nemen waardoor de veiligheid en het veiligheidsgevoel vergroot worden.

Binnen het integraal veiligheidsbeleid vragen de volgende thema's extra aandacht:

Ondermijnende criminaliteit

Van de vier hardnekkige problemen is het probleem ondermijnende georganiseerde criminaliteit het minst zichtbaar in het dagelijks leven. Ons doel is dat we zicht krijgen op de structuren van ondermijnende georganiseerde criminaliteit, dat we deze structuren doorbreken, en dat we deze met onze partners integraal via straf- en bestuursrecht aanpakken.

Jeugd, zorg en veiligheid

Bij de aanpak van jeugdgroepen op straat, personen met verward gedrag die de openbare orde verstoren, mensen die uit detentie komen, en bij veel complexe casuïstiek is er steeds vaker de noodzaak om vanuit het sociaal domein en het veiligheidsdomein een integrale benadering te zoeken. De afgelopen jaren is dit versterkt nadat we, met de transities, ook de verantwoordelijkheid voor veel zwaardere vormen van zorg gekregen hebben. Dit leidt tot complexe problemen die niet altijd volledig op te lossen zijn, maar het heeft ook geleid tot een stevigere regierol voor ons als gemeente bij de aanpak van deze problemen (omdat we voor veel meer vormen van zorg verantwoordelijk zijn dan voorheen).

Samenwerking op het snijvlak van jeugd, zorg en veiligheid is niet eenvoudig. Het sociaal domein en veiligheidsdomein kent eigen wet- en regelgeving, eigen partners, een eigen cultuur en eigen dynamiek. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de zoektocht naar de doorontwikkeling van het regionaal veiligheidshuis.

Tegelijkertijd wordt binnen de beide domeinen de urgentie gevoeld om samen te werken. Immers, een verslaafde veelpleger stopt waarschijnlijk niet met crimineel gedrag als de verslaving niet wordt aangepakt. Een persoon met verward gedrag moet zorg krijgen, maar als hij een gevaar vormt voor zichzelf of zijn omgeving moet ook vanuit veiligheid ingegrepen worden. En jeugdoverlast moeten we aanpakken, maar er is ook aandacht nodig voor het risico dat jongeren uit zo'n overlastgevende jeugdgroep afglijden door gebrek aan zinvolle dagbesteding, of zo veel op straat zijn omdat ze uit een 'multi-problem'-gezin komen.

Veiligheidsregio

In de zomer van 2017 is er in een bestuursconferentie van het bestuur van de veiligheidsregio integraal afgewogen welke knelpunten er binnen de veiligheidsregio zijn die opgelost moeten worden. Na de afgelopen jaren gestuurd te hebben op een zo efficiënt mogelijk ingerichte veiligheidsregio, is het nu nodig om te bezien welke investeringen er nodig zijn om de taken van de veiligheidsregio goed uit te kunnen blijven voeren.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Woninginbraken laag houden
2. Jeugdoverlast beperken en jeugdcriminaliteit aanpakken
3. Bestrijden van ontwijking door ondermijnende criminaliteit
4. Fietsendiefstal beperken
5. Veiligheidsincidenten of -problemen oplossen
6. Mensen ondersteunen met complexe problematiek m.b.t. zorg en veiligheid

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Beleid integrale veiligheid 2013-2018 gemeente Oss
2. Regionaal veiligheidsplan politie Brabant-Oost 2015-2018
3. Regionaal beleidsplan Veiligheidsregio Brabant-Noord 2016-2019
4. Kadernota Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf 2018
5. Beleidskader Veiligheidsregio Brabant-Noord 2018

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Woninginbraken laag houden

In de afgelopen jaren hebben we goede resultaten geboekt bij het terugdringen van woninginbraak. Ondanks een stijging in 2016 zitten we vooralsnog ieder jaar ver onder de regionale doelstelling. Dit resultaat willen we ook de komende jaren vasthouden, wetende dat een verdere daling waarschijnlijk niet reëel is.

Als gemeente zetten we samen met partners in op een integrale aanpak, preventieve- en opsporingsmaatregelen.

Activiteiten:

- We voeren in de zomer en winter samen met de politie een communicatiecampagne om bewustwording van risico's op woninginbraak te verhogen. Hierbij maken we onder andere gebruik van het Mobile Media Lab.
- We sturen namens gemeente en politie brieven rond in de buurt bij een woninginbraak.
- We zijn aangesloten bij het Woninginbraakteam (WIT) van de politie. Daarin analyseren we maandelijks de inbraakcijfers. Naar aanleiding daarvan kijken we als gemeente wat we extra aan preventie kunnen doen.

Doelstelling 2: Jeugdoverlast beperken en jeugdcriminaliteit aanpakken

De gemeente Oss kent meerdere jeugdgroepen. Van deze jeugdgroepen zien we dat er jaarlijks gemeentebreed één á twee zeer negatief in beeld komen. In de afgelopen jaren was er vooral in de wijk Schadewijk en in Berghem sprake van jeugdoverlast. Voor een deel van de jongeren die actief zijn in een (overlastgevende) jeugdgroep geldt dat sprake is van complexere problematiek ten aanzien van zorg, werk en inkomen en strafbare feiten.

Activiteiten:

- We pakken problematische jeugdgroepen aan vanuit de wijk, de zorgketen en de strafketen.
- Met politie, het Openbaar Ministerie (OM) en Ons Welzijn ontwikkelen we een leidraad en convenant om de aanpak van overlastgevende jeugdgroepen te kunnen borgen en tevens te regelen dat informatie juist wordt gedeeld.

Doelstelling 3: Bestrijden van ontwrichting door ondermijnende criminaliteit

We streven in Brabant en Zeeland naar een veilige, eerlijke en betrouwbare leef- en werkomgeving. Voor een effectieve aanpak van criminele structuren werken we samen met politie, OM en andere overheidspartners. Bij de lokale aanpak hiervan werken we intensief samen met de veiligheidspartners Regionaal Informatie en Expertisecentrum Criminaliteit (RIEC) en de Taskforce Brabant Zeeland.

De afgelopen jaren is ingezet op de (voorbereiding van) de integrale regionale aanpak van ondermijnende georganiseerde criminaliteit. In 2016 maakten we de overgang van voorbereidende en beeldvormende werkzaamheden naar het uitvoeren van de concrete aanpak. We krijgen een steeds beter beeld van de omvang van het probleem. Daarnaast doen we ervaring op in de gezamenlijke aanpak van dit probleem. Voor de gemeente Oss geldt dat voor een goede aanpak van ondermijnende criminaliteit meer middelen (voor menskracht en uitvoering) nodig zijn dan nu beschikbaar zijn.

Activiteiten:

- We zetten actief in op de samenwerking met externe partners als politie, Openbaar Ministerie en RIEC.
- We pakken, samen met de partners, concrete casussen lokaal en regionaal aan.
- We willen meer zicht krijgen op de structuren en netwerken van criminelen.
- We passen het 13b-beleid uit de Opiumwet toe. Hierin staat dat de burgemeester bevoegd is panden te sluiten bij het constateren van de verkoop/aflevering van drugs.
- We toetsen op basis van de Wet Bibob.
- We maken deel uit van de Taskforce Brabant Zeeland.

Doelstelling 4: Fietsendiefstal beperken

Er worden veel aangiftes van gestolen fietsen gedaan. Daarom hebben we in de kadernota 2017-2020 voorgesteld om de aanpak van fietsendiefstallen als prioriteit aan het beleidskader Integrale Veiligheid toe te voegen en een pilot van 2 jaar uit te voeren. Het gaat hierbij om een integrale aanpak van het investeren in preventie tot en met de aanpak van heling van gestolen fietsen.

Activiteiten:

- We zorgen voor communicatie om de bewustwording van inwoners en ondernemers te verhogen.
- We zetten in op aanpak van de heling van fietsen, o.a. door controles bij fietsenhandelaren.
- We evalueren begin 2018 de aanpak van fietsendiefstal om te bekijken of het blijvend een prioriteit is.
- We evalueren begin 2018 de aanpak van heling van fietsen om te bekijken of we de aanpak van heling uit willen rollen naar andere branches.

Doelstelling 5: Veiligheidsincidenten of –problemen oplossen

Als bij een incident een veiligheidsprobleem ontstaat komen we in actie. Onze rol daarbij is bevolkingszorg: zorg bieden en het oplossen van het veiligheidsprobleem door coördinatie tussen betrokken organisaties. Afhankelijk van het probleem zoeken we lokaal of regionaal een oplossing. Daarnaast is het van belang dat we goed voorbereid zijn op rampen- en crisisbeheersing. Actueel onderwerp is radicalisering, jihadisme en extremisme. Dit thema krijgt de komende periode meer aandacht.

Activiteiten:

- We zetten in op het signaleren van en reageren op radicalisering, jihadisme en extremisme.
- We informeren en scholen medewerkers over het herkennen van signalen en de route behorende bij het actief doorzetten van deze signalen.
- We nemen deel aan de regionale programmaraad waarbij we als regio ervaring opdoen, kennis uitwisselen en gezamenlijk onderwerpen en beleidsvragen oppakken.
- In 2018 laten we via de programmaraad een quickscan uitvoeren om een gedegen, lokaal specifieke indicatie te verkrijgen van de aard, omvang en eventuele risico's van radicalisering in onze gemeente.

Veiligheidsregio

Vanuit de veiligheidsregio zal een integraal huisvestingsplan voor de kazernes gemaakt worden. Dit proces start in het najaar. Komend jaar zal duidelijk worden welke financiële consequenties dit huisvestingsplan heeft. Daarnaast wordt de herbouw van de kazerne in Oss voorbereid. Zoals in programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten aangegeven, moeten de kosten voor deze herbouw opnieuw bekeken worden vanwege het aantrekken van de markt (en daarmee de hogere bouwkosten dan eerder voorzien). Ook heeft er in juli een bestuursconferentie bijeenkomst plaatsgevonden. Een tweede bestuursconferentie wordt later dit jaar ingepland.

Activiteit:

- De brandweerkazerne in Oss moet her- of verbouwd worden. Momenteel voeren we een locatieonderzoek uit. Deze onderzoeksfase kost iets meer tijd dan voorzien. Zodra er duidelijkheid is over de meest geschikte locatie, dan zal dit ter besluitvorming aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Reddingsbrigade

Op landelijk en regionaal niveau is besloten dat (onder andere) de reddingsbrigade Oss geen deel meer uitmaakt van de Nationale Reddingsvloot. Hiervoor valt ook de bijbehorende financiële bijdrage weg. Om te zorgen dat de reddingsbrigade de taken m.b.t. het bewaken van recreatiewater, het beveiligen van watergebonden evenementen en indien nodig ten behoeve van bevolkingszorg kan blijven uitvoeren, zullen we de reddingsbrigade Oss hierin financieel moeten gaan ondersteunen.

Doelstelling 6: Mensen ondersteunen met complexe problematiek m.b.t. straf en zorg

Bij lichtere hulpvragen, maar ook bij complexe situaties kan het sociale team door de nabijheid en lage drempel vaak een deel van de ondersteuning verzorgen. We zien dat er veel (hulp) vragen bij de BJJ's en Sociale teams binnen komen. De complexiteit van de problematiek neemt ook toe. Samenwerking binnen jeugd, zorg en veiligheid is steeds meer nodig. Een uniforme aanpak is wenselijk die de samenwerking ten goede komt. Bij sociale incidenten komt het erop aan dat we goed samenwerken. Een escalatiemodel kan hierbij helpen en het helpt duidelijkheid te geven over wie heeft wanneer de regie en hoe kunnen we op tijd opschalen. Dit sluit aan bij de nazorg-taken ex-gedetineerden die per 1 januari 2018 vanuit het veiligheidshuis teruggaan is naar de gemeente.

Activiteiten:

- We willen, naar het voorbeeld van de proeftuin Ruwaard, de aanpak in de uitvoering ontwikkelen.
- We werken aan één toegang voor de complexe casuïstiek zorg en veiligheid waarbij we, vanuit veiligheid en zorg, samen met de partners (o.m. Ons Welzijn, GGZ, Bemoeizorg, Verdihuis, Novadic, Politie en Veiligheidshuis) zorgen dat er voor elke persoon een passende aanpak komt.
- We werken aan de doorontwikkeling van het Veiligheidshuis ten aanzien van de werkwijze en de nieuwe locatie waarbij we onderzoeken of een fusie met het veiligheidshuis 's-Hertogenbosch en omstreken hieraan bij kan dragen.
- We bereiden ons voor om de taken m.b.t. de nazorg van ex-gedetineerden per 1 januari goed op te kunnen pakken.
- We gaan actief aan de slag met het toepassen van de wettelijke ontwikkelingen zoals het actief inzetten van gedragsaanwijzingen bij zeer complexe casussen.

Duurzaamheid

In dit programma dragen we bij aan de people-lijn van de Duurzaamheidskring. In een duurzame samenleving zijn veiligheid en veiligheidsgevoelens van belang. Met de integrale aanpak van de hardnekkige problemen en het oplossen van geweldsincidenten zetten we in op het vergroten van de objectieve veiligheid en het behouden van de huidige veiligheidsgevoelens. De global goals die bij dit programma horen zijn: Goede gezondheid en welzijn, kwaliteitsonderwijs, vrede, veiligheid en gerechtigheid, stevige partnerschappen.

3. Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Veiligheidsregio Brabant-Noord

In de Veiligheidsregio werken 17 gemeenten, de GGD en de nationale politie samen op het gebied van brandweerbijstand, rampenbestrijding, crisisbeheersing, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, meldkamers en bevolkingszorg. Belangrijke ontwikkelingen (naast de financiële consequenties zoals hierboven benoemd) zijn de komende tijd te verwachten ten aanzien van huisvesting (kantoren, werkplaatsen, opleidingslokalen), de vorming van de landelijke meldkamerorganisatie (LMO), herbouw kazerne Oss en de verkenning naar de locatie-onafhankelijke bluswatervoorziening.

Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf

Het Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf is een netwerksamenwerking waarin straf en zorg met elkaar verbonden worden. Het Veiligheidshuis bevindt zich in een proces van doorontwikkeling waarbij we onderzoeken of een fusie met het veiligheidshuis 's-Hertogenbosch en omstreken mogelijk is. De essentie van die doorontwikkeling ligt in het verbinden van het gemeentelijke sociaal domein met het justitiële domein in de aanpak van complexe, ketenoverstijgende casuïstiek. Gevolg is onder andere dat de nazorg aan ex-gedetineerden per 1 januari 2018 weer door gemeente zelf uitgevoerd gaat worden. Uitgangspunt is om dit op te lossen met de bestaande middelen.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Doelstelling 1: Woninginbraken	Politie	271 (231 in 2015)	2016	231
Doelstelling 2: Incidentmeldingen jeugdoverlast	Politie	442 (461 in 2015)	2016	400
Doelstelling 3*: Controles waarbij hennep en/of harddrugs is aangetroffen (13b)				
- waarna bestuurlijke waarschuwing	Gemeente	30 (23 in 2015)	2016	-
- waarna sluiting pand	Gemeente	20** (20 in 2015)	2016	-
Interne BIBOB-toetsen	Gemeente	73 (41 in 2015)	2016	-
- waarna BIBOB toetsen door landelijk bureau BIBOB	Gemeente	5 (4 in 2015)	2016	-
Doelstelling 4: Aangiftes fietsendiefstal	Politie	736 (1157 in 2015)	2016	1000
Doelstelling 5: Incidentmeldingen verwarde personen	Politie	216 (198 in 2015)	2016	150
Doelstelling 6: Rapportcijfer veiligheid	Veiligheidsmonito r	7,3 (7,1 in 2015)	2016	7

* We hebben geen streefcijfers opgenomen voor de acties onder doelstelling 3 omdat dit acties zijn die uitgevoerd worden als reactie op het aantreffen van bijvoorbeeld hennep in een woning.

** Er staan nog 6 sluitingen gepland in 2017 van besluiten uit 2016. Vanwege procedures die nog lopen kan het zijn dat enkele daarvan niet doorgaan.

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Verwijzingen Halt 12-17 jaar per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	157,8	138,8	2016
Harde kern jongeren 12-24 jaar per 10.000 inwoners van 12-24 jaar	0,9	1,4	2014
Winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	1,4	2,2	2016
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	5,0	5,4	2016
Diefstallen uit woning per 1.000 inwoners	3,0	3,4	2016
Vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	7,1	6,1	2016

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Reddingsbrigade Oss	0	10	10	10	10
Aanpak ondermijnende georganiseerde criminaliteit	0	85	85	85	85
Totaal nieuw beleid	0	95	95	95	95

Toelichting nieuw beleid

Reddingsbrigade Oss

Wij stellen voor om vanaf 2018 een jaarlijkse bijdrage van € 9.600 aan de Osse Reddingsbrigade toe te kennen. Daarmee kan de Reddingsbrigade een reddingsmotorschip in de vaart houden en medewerkers opleiden voor vaar- en reddingstaken. De Osse Reddingsbrigade maakte tot en met 2017 deel uit van de nationale reddingsvloot voor hulp bij rampen. Daarvoor verstrekke het Rijk een bijdrage voor aanschaf en onderhoud van schepen, opleiding van de vrijwillige medewerkers. De taken van de nationale reddingsvloot dienen volgens het Rijk komend jaar voortgezet te worden door de Veiligheidsregio's. De bijdrage aan de Osse Reddingsbrigade valt daarmee in 2018 weg. Als gemeente Oss vinden we het echter van belang dat we een goed toegeruste Reddingsbrigade in standhouden die kan assisteren bij bewakingstaken van recreatiewater en bij watergebonden evenementen.

Aanpak ondermijnende georganiseerde criminaliteit

Voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit stellen we voor om structureel € 85.000 beschikbaar te stellen. Deze middelen zijn nodig voor uitbreiding van de capaciteit binnen team Veiligheid en voor uitvoeringskosten. Uit de benchmark Veiligheid blijkt ook dat we in vergelijking met andere gemeenten van vergelijkbare gemeenten een substantieel lager bedrag beschikbaar hebben voor uitvoering en formatie.

7. 30-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Veiligheidsregio Brabant-Noord	-30	0	0	0	83
Brandweer locatie Ravenstein	0	0	0	0	0
Investerings veiligheid	0	0	-248	3	3
Totaal 30-ontwikkelingen	-30	0	-248	3	86

Toelichting 30-ontwikkelingen

Veiligheidsregio Brabant-Noord

We krijgen in 2017 € 30.000 terug van de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Brabant-Noord. In 2016 had de Veiligheidsregio (GHOR) geld over. Daarom krijgen de deelnemende gemeenten een deel van hun bijdrage terug. Dat heeft het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio besloten bij het vaststellen van de jaarstukken 2016. Daarnaast nemen we voor 2021 € 83.000 extra kosten op voor de Veiligheidsregio. In 2016 heeft het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Brabant Noord besloten tot een nieuwe verdeelsleutel. Per 2017 betalen we een bedrag per inwoner in plaats van een bijdrage op basis van historische kosten. Hierdoor moeten we structureel € 415.000 meer gaan betalen. Dit gebeurt gefaseerd. Voor onze gemeente betekent dat € 83.000 per jaar extra kosten tot en met 2022. In deze programmabegroting komt er de jaarschijf 2021 bij. Daarom nemen we de extra kosten van € 83.000 op in 2021.

Brandweer locatie Ravenstein

Volgens plan worden opbrengsten uit grondverkoop aangewend voor de realisatie van de bouw van de brandweerkazerne in Ravenstein. Zowel de verkoopopbrengsten als de nieuwbouw worden later gerealiseerd dan gepland. De mutatie in de reserves van € 443.000 wordt een jaar doorgeschoven naar 2018.

Investerings veiligheid

We hebben het Meerjaren investeringsplan (MIP) geactualiseerd. Dit plan geeft een inschatting van de te verwachten investeringen voor de komende vier jaar. We hebben de planningen bijgesteld. Voor de nieuwe brandweerkazerne in Oss geldt dat de onderzoeksfase voor de realisatie meer tijd kost. Daarom verschuiven we de investering naar een jaar later. Hierdoor hebben we in 2019 een voordeel van € 248.000.

8. Septembercirculaire

N.v.t.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	5.020	5.455	5.780	5.834	5.830
Baten	-104	-32	-32	-32	-32
Saldo	4.916	5.423	5.748	5.802	5.797
Stortingen reserves	515	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-443	-23	-23	-22	-22
Saldo mutaties reserves	72	-23	-23	-22	-22
Totaal bestaand beleid	4.988	5.400	5.725	5.779	5.776
Nieuw beleid	0	95	95	95	95
3O-ontwikkelingen	-30	0	-248	3	86
Budgettair neutrale wijzigingen	0	122	122	122	122
Totaal programma	4.958	5.616	5.694	5.998	6.078

10. Overzicht subsidies

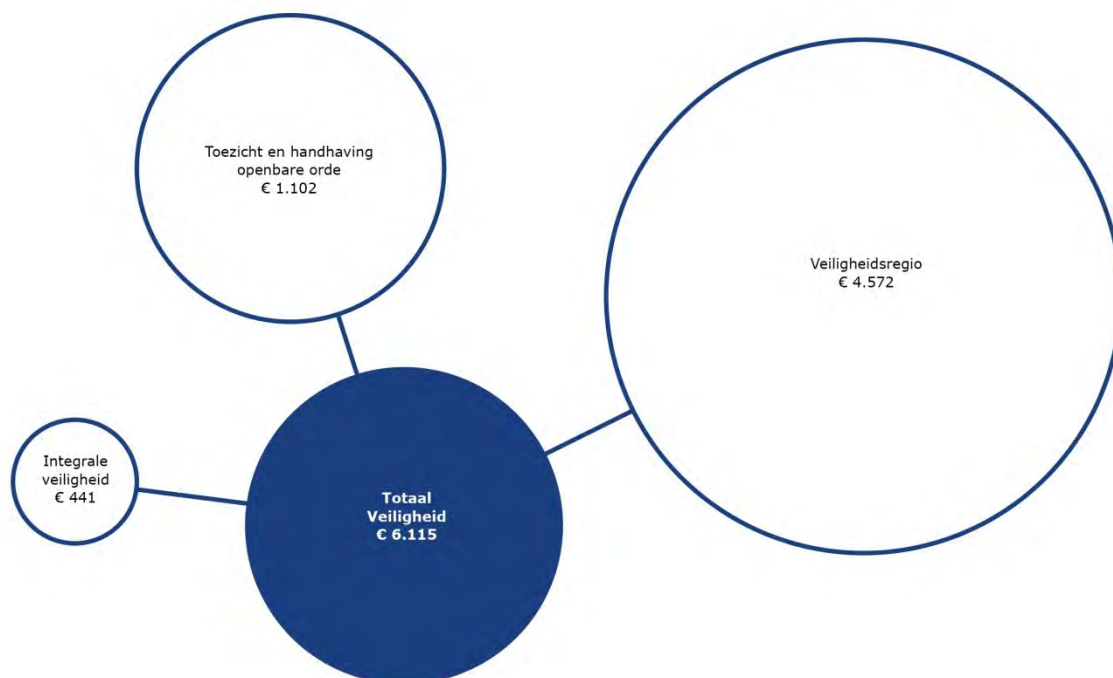
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2018
Integrale veiligheid	37
Totaal programma	37

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte

1. Wat willen we bereiken?

Inwoners, bedrijven en overige gebruikers zijn tevreden over de inrichting, het functioneren en het beheer en onderhoud van de totale openbare ruimte. Ze zijn betrokken bij de beleidskeuzes en de uitvoering daarvan. We werken doelmatig samen aan duurzame instandhouding en verbetering.

De openbare ruimte is aantrekkelijk

De inrichting en het beheer van de openbare ruimte vormen een belangrijk visitekaartje voor onze gemeente. In de openbare ruimte komen inwoners, bedrijven en overige gebruikers elkaar tegen, ieder met een eigen visie en belang. Bewoners zijn betrokken bij de eigen woon- en leefomgeving en voelen zich mede-eigenaar en medeverantwoordelijk.

Met respect en zorg voor ieders mening streven we naar brede tevredenheid. De openbare ruimte nodigt uit tot ontmoeten, verblijven, recreëren en bewegen en heeft invloed op de tevredenheid van inwoners over hun leefomgeving. De tevredenheid monitoren we. Waar nodig vertalen we dat in aangepaste communicatie of uitvoering.

De hoofdwegenstructuur met de daarop aangesloten parkeerterreinen in het centrum, de bereikbaarheid via spoor en water van de bedrijventerreinen, de stad, woonwijken en kernen dragen bij aan Oss als vitale, economisch sterke en aantrekkelijke gemeente en centrumstad. Oss is een multimodaal knooppunt in zowel nationale als internationale verbindingen.

De openbare ruimte is toekomstbestendig

Voor een duurzame, groene, gezonde en toekomstbestendige inrichting van de openbare ruimte zetten we in op leefbaarheid, bereikbaarheid, bruikbaarheid, veiligheid en efficiency. We houden daarbij rekening met een veranderende samenleving. We handelen verantwoord in relatie tot milieu, energie en grondstoffen.

In de leefgebieden is vooral sprake van bestemmingsverkeer. We hebben een uitgebreid net van comfortabele fietsverbindingen. Als de auto of fiets geen optie is, dan is gebruik van een vorm van openbaar vervoer of kleinschalig georganiseerde vervoersdienst mogelijk. Het verkeer veroorzaakt voor bewoners en gebruikers zo min mogelijk onveilige situaties, hinder van geluid of slechte luchtkwaliteit.

De openbare ruimte is voldoende bestand tegen andere weersomstandigheden door klimaatverandering. Vooral voor de opvang van hevige regenval, langdurige droogte en hitte zijn robuuste groen- en waterstructuren van belang. De zorg voor watertaken doen we niet alleen, maar samen met waterpartners en de regio.

We zullen in de breedte moeten nadenken hoe we de openbare ruimte toekomstbestendig kunnen maken. Het verstrijken van de leeftijd van onze infrastructurele voorzieningen, het anticiperen op de klimaatverandering en de veranderende eisen en wensen ieder voor zich en in onderlinge samenhang noodzaken daartoe. Daar zijn grote investeringen mee gemoeid. In 2018 worden hiervoor voorstellen gedaan.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Behoud van goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid
2. Meer duurzame vervoersbewegingen
3. Tevreden en betrokken gebruikers van de openbare ruimte
4. Een doelmatige en duurzame openbare ruimte

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Mobiliteitsvisie (2009) en mobiliteitsplan (2011)
2. Parkeerbeleidsplan (2005)
3. Leidraad Openbare Ruimte (2013 en 2015) en kwaliteitskeuze onderhoud (2013)
4. Beleidsnota openbare verlichting (2014)
5. Plan gemeentelijke watertaken (2012)
6. Boomstructuurplan (2016)
7. Speelruimtebeleid (2017)
8. Begraafplaatsenbeleid (2009, revisie 2017)
9. Beheerplannen en -programma's

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Behoud van goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid

Veranderingen in de samenleving vragen steeds om nieuwe investeringen om het behalen van doelen te kunnen garanderen. We actualiseren het verkeersmodel en beoordelen en evalueren het huidige mobiliteitskader. Dit vormt het toetsingskader voor onder andere het MIPMo (meerjarig investeringsprogramma mobiliteit) en het IUP (Integraal Uitvoeringsprogramma openbare ruimte).

Om een goede bereikbaarheid te waarborgen streven we naar een maximaal gebruik van 95% van de capaciteit van de hoofdwegen. Het is de bedoeling dat het totaal aantal locaties afneemt waarop de 95% overschrijdt of dreigt te worden overschreden. We streven naar geen verkeersdoden en minder of het liefst geen verkeersongevallen.

Doelstelling 2: Meer duurzame vervoersbewegingen

De hoofdinfrastructuur draagt in belangrijke mate bij aan behoud van een goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid (doelstelling 1). Hier liggen ook kansen voor het intensiveren van duurzame vervoersbewegingen (doelstelling 2).

Ook het spoor, kanaal en de haven dragen bij aan een veilige en bereikbare stad op een duurzame manier. Over het water en over het spoor kan eenzelfde aantal personen en goederen worden vervoerd met minder negatieve effecten voor het milieu dan wanneer zij over de weg wordt vervoerd.

We streven naar toename van het aandeel fiets en openbaar vervoer in de verdeling van vervoer naar vervoerswijzen (zogenaamde modal split).

Activiteiten:

- In het IUP hebben we voor 2018 en verder o.a. de volgende maatregelen opgenomen:
 - o Reconstructie van de Havenstraat inclusief verbeterde fietsvoorziening
 - o Reconstructie Osseweg Berghem met verbetering fietsvoorziening
 - o Afronding van de laatste fase fietsroute Oost-west
 - o In combinatie met centrumontwikkeling verbeteren we enkele wegen in het centrum. We starten op de Molenstraat, Raadhuislaan, Oostwal, Bram van den Berghstraat.
- We actualiseren de lijst met projecten (MIPMo) die tot 2020 prioriteit krijgen voor uitgaven vanuit de mobiliteitsreserve.
- Mogelijke oplossingen voor files op de Singel 1940-1945/Hertogensingel hebben we onderzocht. Eind 2017/begin 2018 maken we een keuze welke oplossing(en) we verder uitwerken. De ontwikkeling van een nieuwe alternatieve noordelijke route is een van de opties.
- We monitoren in 2018 opnieuw het aandeel vrachtverkeer op de Dorpenweg.
- We vervullen als regionale ambassadeur van het programma 'Brabant gaat voor nul verkeersdoden' de rol van initiator en aanjager. In dit verband zetten we ons o.a. in voor een Brabants verkeerscentrum in Oss.
- We houden de tijdelijke extra fietsenstalling bij het station nog een paar jaar open en overleggen met ProRail en de NS over uitbreiding van de NS-fietsenstallingen.

- We voeren een pilot uit met anders betaald parkeren in het centrum met als doel bezoekers langer in het centrum te houden. In 2018 evalueren we de pilot en stellen we eventuele structurele aanpassingen voor.
- We overleggen met de provincie Noord-Brabant over de concrete invulling van een verbeterd fietspad aan de Kennedybaan.
- Nadat de eerste resultaten van maatregelen ter verbetering van gedrag van fietsers in het centrum bekend zijn evalueren we het fietsen in het centrumgebied in zijn geheel.
- We lobbyen samen met de provincies Noord-Brabant en Gelderland voor verbetering van de verkeersveiligheid en doorstroming op de A50/A59 en voor verbetering van de spoorverbinding tussen de twee provincies.
- We volgen de jaarlijkse actualisatie van cijfers door Rijkswaterstaat over de geluidproductie op de A50. Zolang deze cijfers voor de minister geen aanleiding geven om geluid reducerende maatregelen te nemen, vragen wij Rijkswaterstaat naar de mogelijkheden om geluid reducerende maatregelen te combineren met onderhoud.
- We wenden een in 2012 verkregen subsidie van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu aan om een stijging van de overslag van goederen in de haven te faciliteren en zo onze internationale verbinding voor goederen over water en spoor te verbeteren.

Doelstelling 3: Tevreden en betrokken gebruikers van de openbare ruimte

We streven naar scores op de veiligheidsmonitor voor tevredenheid over het onderhoud en de inrichting van de openbare ruimte van 70% of hoger. We voeren het onderhoud uit en bereiken ten minste het afgesproken onderhoudsniveau.

Bij de instandhouding en ontwikkeling van de openbare ruimte zijn veranderende rollen van gemeente, bewoners, gebruikers maar ook uitvoerende partijen goed merkbaar. Onder andere met samenspraak, zelfbeheer en integrale contractvormen met aannemers voelen belanghebbenden zich steeds meer mede-eigenaar. Nieuw eigenaarschap van de openbare ruimte en cocreatie zijn nodig voor een betere beleving, tevredenheid, bruikbaarheid en betaalbaarheid. Dit vraagt om een aangepaste wijze van omgaan met betrokken partijen en van onze communicatie met de omgeving.

Activiteiten:

- We blijven inwoners nadrukkelijk uitdagen en verleiden om een actieve rol te nemen in beheer- en onderhoudstaken in de eigen woonomgeving. We bieden daarbij de nodige ondersteuning in de vorm van materialen of diensten.
- We bouwen integrale onderhoudscontracten verder uit en stellen bewonerstevredenheid daarbij meer centraal in de beoordeling van de aannemer.
- We betrekken gedragsbeïnvloeding nadrukkelijk bij de afwegingen voor inrichting en onderhoud. We ontwikkelen daar een werkwijze in.
- Het nieuwe speelruimtebeleid is basis voor uitdagender, actiever en natuurlijker spelen en ontmoeten in de openbare ruimte.
- We zetten meer in op goede en tijdige communicatie met de omgeving over inrichting en onderhoud.
- In het IUP hebben we voor 2018 en verder onder andere de volgende reconstructie- en renovatieprojecten opgenomen: Pater Bleijsstraat e.o., Professor Regoutstraat e.o., Hertogenbuurt, Bernhardlaan e.o., Vlashoek zuid-oost, Molenstraat, Pastoor van Haperstraat Lith. In bijlage 1 is de voortgangsrapportage IUP opgenomen.

Doelstelling 4: Een doelmatige en duurzame openbare ruimte

Samen met onze waterpartners werken we aan schoon, mooi, voldoende en veilig water.

Het inrichten en beheren van de openbare ruimte vraagt om maatregelen die negatieve effecten van klimaatverandering verminderen (mitigatie) en bovenal om maatregelen die de gevolgen van klimaatverandering kunnen opvangen (adaptatie). Een klimaatrobuust openbaar gebied betekent voor de komende jaren meer en andere aandacht voor de groene infrastructuur, het vasthouden en bergen van water, behoud biodiversiteit en verbetering van boomstructuren.

Een duurzame openbare ruimte betekent onder andere meer aandacht voor fietsers en voetgangers, maximale invloed en betrokkenheid van gebruikers en bewoners, het gebruik van duurzame materialen en minimale grondstoffen en energie. Met een doelmatige openbare ruimte bedoelen we een afgesproken prijs prestatieverhouding.

Activiteiten:

- Met de Routekaart Groen, Blauw en Natuur zetten we in op verbetering en vermeerdering van onder andere het openbaar groen. We zoeken daarbij verbindingen en samenwerking met andere maatregelen en partijen.
- We vergroten het areaal ecologisch bermbeheer en communiceren over het belang en de noodzaak daarvan.
- Een integraal bomenplan (2017) is basis voor herstel en versterking van boomstructuren uit het boomstructuurplan, herstel van uitval door boomziekten en vermindering van overlastgevende bomen.
- Een nota klimaatrobuust Oss (2017) gaat specifiek in op consequenties en aanpak van de gevolgen van klimaatverandering. Met het vergroten van het areaal natuurlijk groen vergroten we de sponswerking van de bodem. We zetten door op afkoppelen van regenwaterafvoeren van gemengde riolen.
- Met de As50+ partners zijn we aangesloten op Operatie Steenbreek. Hiermee hebben we instrumenten om ook bewoners en bedrijven te stimuleren en te ondersteunen in het ontharden en vergroenen van de eigen terreinen. In 2018 wordt een regionale aanpak operationeel.
- Met het actieplan Verduurzaming Openbare Ruimte (uitwerking GreenDeal verduurzaming GWW en Manifest MVI) geven we een impuls aan verduurzaming van de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Dit is verder toegelicht in de post 'Verduurzaming openbare ruimte' onder nieuw beleid.
- In 2018 leggen we opties voor om de beheerstrategie aan te passen zodat ook op termijn tijdig noodzakelijke vervangingen in de openbare ruimte kunnen worden uitgevoerd door toenemende veroudering.

Duurzaamheid

Onze inspanningen ten aanzien van duurzaamheid richten zich op de volgende aspecten:

- Robuuste basisvoorzieningen en meer aandacht voor groen en water zijn het uitgangspunt voor een toekomstbestendige, klimaatrobuuste en biodiverse openbare ruimte.
- Een goede interactie met inwoners en betrokkenheid en juist gedrag van bewoners zijn belangrijke sociale duurzaamheidsaspecten.
- In een duurzame samenleving zijn veiligheid en veiligheidsgevoelens van belang. Zowel de zorg voor een veilige openbare ruimte als de beleving van bewoners zijn belangrijke uitgangspunten in dit programma.
- Voorzieningen in de openbare ruimte zijn energiezuinig. We bouwen onder andere de openbare verlichting verder uit naar een energiezuinige installatie.
- We faciliteren in een netwerk van openbare laadpalen voor elektrisch vervoer.
- We faciliteren bij het realiseren van meer openbare drinkwatertappunten.
- We verkennen de meerwaarde van de toepassing van nieuwe technologie om onze infrastructuur beter te benutten en het aanbod van duurzame vervoerwijzen te verbeteren.
- We verkennen met logistieke ondernemers en hun klanten in de binnenstad hoe we de bevoorrading van onze binnenstad kunnen verduurzamen.
- Met een uitbreiding van de mogelijkheden voor de overslag van goederen in de haven faciliteren we een verschuiving naar de duurzamere vorm van goederenvervoer over water en spoor.
- We zetten via parkmanagement in op vermindering van spitsritten per auto. Met comfortabele fietsvoorzieningen stimuleren we fietsgebruik.
- Voor alle investeringen in fysieke voorzieningen willen we ten minste voldoen aan de landelijke criteria voor duurzaam inkopen en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen.

De global goals die bij dit programma horen zijn: Goede gezondheid en welzijn, schoon water en sanitair, duurzame energie, duurzame industrie, innovatie en infrastructuur, duurzame steden en gemeenschappen, klimaatactie, leven op het land en partnerschappen om doelen te bereiken.

3. Verbonden partijen

N.v.t.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Tevredenheid inwoners over onderhoud groen en wegen	Veiligheidsmonitor	73,4%	2016	> 70%
Bereikbaarheid	Gemeente	8 wegetrajecten met een gebruik > 95%	2016	< 95% gebruik wegcapaciteit (2020)
Kostendekkendheid tarieven rioolheffing	Gemeente	€ 168,48	2016	100%
Modal Split	CBS	Fiets 37%, OV 4%	2013	Fiets 40%, OV 5% (2020)
Onderhoudsniveau	Gemeente	Sober, Sober+ (wonen) en Basis (centra)	2016	Sober, Sober+ (wonen) en Goed (centra)
Black spots verkeersveiligheid	Viastat	geen	2016	geen

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Aandeel ziekenhuisopnamen van verkeersongeval met motorvoertuig	8%	8%	2015
Aandeel ziekenhuisopnamen van verkeersongeval met gewonde fietser	14%	9%	2015

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Alard van Herpenplein	0	0	24	24	23
Aanleg Cruijffcourt	0	0	14	14	14
Verduurzaming openbare ruimte	0	38	38	38	0
Totaal nieuw beleid	0	38	75	75	37

Toelichting nieuw beleid

Alard van Herpenplein

We stellen voor om voor het Alard van Herpenplein een budget van afgerond € 24.000 beschikbaar te stellen vanaf 2019. Aanleiding is een wens vanuit het dorp om van het plein een meer herkenbaar dorpshart te maken. Hiervoor is een extra investering nodig van € 650.000. Deze investering rekenen we om naar kapitaallasten. Dit betekent dat we structureel vanaf 2019 ongeveer € 24.000 nodig hebben.

Aanleg Cruijffcourt

We stellen voor om een krediet van € 50.000 in 2018 beschikbaar te stellen voor de aanleg van een 2e Cruijffcourt. Daarnaast krijgen we eenzelfde bedrag vanuit de JC Foundation. Bovenstaande investering leidt inclusief een jaarlijks bedrag voor onderhoud tot totale kosten van circa € 14.000 per jaar. De aanleg van deze Cruijffcourt realiseren we in de wijk Krinkelhoek.

Verduurzaming openbare ruimte

We stellen voor om een vakspecialist duurzaamheid aan te stellen voor 2018 t/m 2020 om de duurzaamheidsopgave te realiseren uit het Actiejaarplan Duurzaam GWW. We verankeren duurzaamheid bij de inrichting en het beheer & onderhoud van de openbare ruimte.

7. 30-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Beheerplannen openbare ruimte	-6	-5	-24	-66	-12
Beheerplan Parkeren	0	0	0	0	0
Mobiliteitsprojecten	0	0	0	0	0
Speelbos Herperduin	0	19	19	19	19
Spaander Straatsche Akkers	0	23	23	23	23
Snoeien en onderhoud bomen	40	354	354	283	283
Totaal 30-ontwikkelingen	34	390	372	258	311

Toelichting 30-ontwikkelingen

Beheerplannen openbare ruimte

We hebben de beheerplannen voor wegen, verkeersregelinstallaties (VRI), openbare verlichting en riolering geactualiseerd. Het effect hiervan is beperkt, namelijk € 6.000 lagere kosten in 2017 en € 12.000 lagere kosten in 2021. De belangrijkste afwijkingen daarbinnen zijn de lagere kosten voor groot onderhoud wegen (€ 26.000), lagere kosten Openbare Verlichting in 2020 door verschuiving van investeringen naar 2021. Daarnaast zien we binnen riolering vooral een stijging van de inkomsten (2017 € 113.000). Deze extra inkomsten worden per saldo gestort in de reserve riolering.

Beheerplan Parkeren

We hebben de exploitatie van parkeren aangepast. Gevolg hiervan is dat de kosten en opbrengsten in 2017 nog in evenwicht blijven, maar dat op langere termijn de kosten hoger zijn dan de opbrengsten. Hierdoor is er uiteindelijk een onttrekking uit de reserve parkeren nodig vanaf het jaar 2020. In 2017 zien we lagere kosten ter hoogte van circa € 150.000. Dit wordt vooral veroorzaakt door lagere onderhoudskosten. Meerjarig wordt dit voordeel lager, namelijk circa € 30.000. Tegenover deze lagere kosten staan echter ook lagere opbrengsten. We zien dat de parkeeropbrengsten en de naheffingsaanslagen teruglopen. De opbrengsten dalen in 2017 met circa € 200.000, oplopend tot ruim € 400.000 in 2021. In de exploitatie van parkeren is rekening gehouden om de fietsenstalling aan de spoorlaan één jaar langer open te houden. De kosten van €120.000 worden uit de reserve parkeren gehaald.

Mobiliteitsprojecten

We gaan aan de slag met een drietal mobiliteitsprojecten. Als eerste de Julianasingel (€ 800.000), als tweede de Carpoolplaats Vorstengrafdonk (€ 28.500) en als laatste de drempel Raadhuislaan (€ 26.500). We onttrekken dit uit de reserve mobiliteit.

Speelbos Herperduin

We ramen vanaf 2018 jaarlijks € 19.000 voor het onderhoud van het vorig jaar aangelegde Speelbos Herperduin. De beheer- en onderhoudskosten zijn noodzakelijk zodat we Speelbos Herperduin, speeltoestel De Das, de vier toegangspoorten en vier waterpompen, greppels en fietsenstalling kunnen beheren, onderhouden en keuren.

Spaander Straatsche Akkers

Voor de Spaander Straatsche Akkers hebben we budget nodig na aanleg voor beheer en onderhoud. We ramen hier € 22.500 per jaar voor. De basis bestaat uit het zonnebloemenpark, het natuurgebied en de (hoofd)paden door het gebied. De beheer- en onderhoudskosten worden geraamd op € 45.000 per jaar. De Stichting Landschapsbeheer zorgt voor beheer en onderhoud van alle gronden van de gemeente in dit gebied. Hierdoor vindt er een vermindering van beheer- en onderhoudskosten plaats van 50%. De beheer- en onderhoudskosten bedragen hierdoor € 22.500 per jaar.

Snoeien en onderhoud bomen

Voor het snoeien en onderhoud van bomen nemen we voor 2018 en 2019 een bedrag van € 354.000 op en vanaf 2020 structureel € 283.000. Dit heeft een aantal oorzaken. Als eerste begroten we voor het snoeien van bomen voor 2018 en 2019 in totaal € 195.000 per jaar. In 2020 en 2021 zijn de kosten lager. In 2012 hebben we na een ernstig ongeluk steviger ingezet op de inspecties van bomen. Uit de inspectie van bomen blijkt dat meer bomen vallen in hoogste hoogteklassen. Dit betekent dat meer bomen gesnoeid moeten worden met behulp van een hoogwerker. Hieraan zijn meerkosten verbonden. Het niet uitvoeren van snoeiwerkzaamheden betekent een hoger risico van uitval van takken. In het IUP zijn in 2020 en 2021 projecten doorgeschoven naar latere jaren om het tekort gedeeltelijk op te vangen. Als tweede nemen de kosten voor verwijderen van blad nemen toe met jaarlijks € 59.000. Dit komt doordat meer bladafval uit particuliere tuinen gedeponeed wordt in de openbare ruimte. Dit blad kan van gemeentebomen komen maar ook van particuliere bomen, controle hierop is nagenoeg onmogelijk. Daarnaast neemt de gemiddelde leeftijd van bomen toe en daardoor produceren bomen meer blad. Ook hebben we de prijzen aangepast door indexering. Als derde begroten we jaarlijks € 60.000 beschikbaar voor het onderhoud van het bosplantsoen. In 2012 hebben we het onderhoudsniveau bepaald op sober. In de praktijk blijkt dat we met de huidige beheerwijze te weinig onderhoud uitvoeren. Hierdoor komen we onder het niveau sober en voldoen we niet aan de afgesproken kwaliteit. Als laatste stellen we jaarlijks € 40.000 beschikbaar voor het opruimen en kappen van bomen met de ziekte essensterfte. Onderzoek wijst uit dat 31% van onze Essen in de 'gevarenszone' zitten. Dit betekent dat de kans groot is dat deze bomen binnen nu en enkele jaren sterven als gevolg van de essensterfte. Het gaat hierbij om ruim 4.000 bomen. Zeker is dat nog dit jaar 2017 170 essen gekapt moeten worden omdat deze acute veiligheidsrisico's opleveren.

8. Septembercirculaire

N.v.t.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	26.892	24.463	25.207	24.337	24.382
Baten	-14.536	-12.110	-12.057	-12.057	-12.057
Saldo	12.356	12.353	13.150	12.280	12.326
Stortingen reserves	873	826	771	769	801
Onttrekkingen reserves	-442	-548	-1.353	-177	-177
Saldo mutaties reserves	-962	278	-581	592	624
Totaal bestaand beleid	11.394	12.630	12.569	12.872	12.949
Nieuw beleid	0	38	75	75	37
3O-ontwikkelingen	34	390	372	258	311
Budgettaire neutrale wijzigingen	-703	41	241	67	72
Totaal programma	10.725	13.099	13.257	13.271	13.369

10. Overzicht subsidies

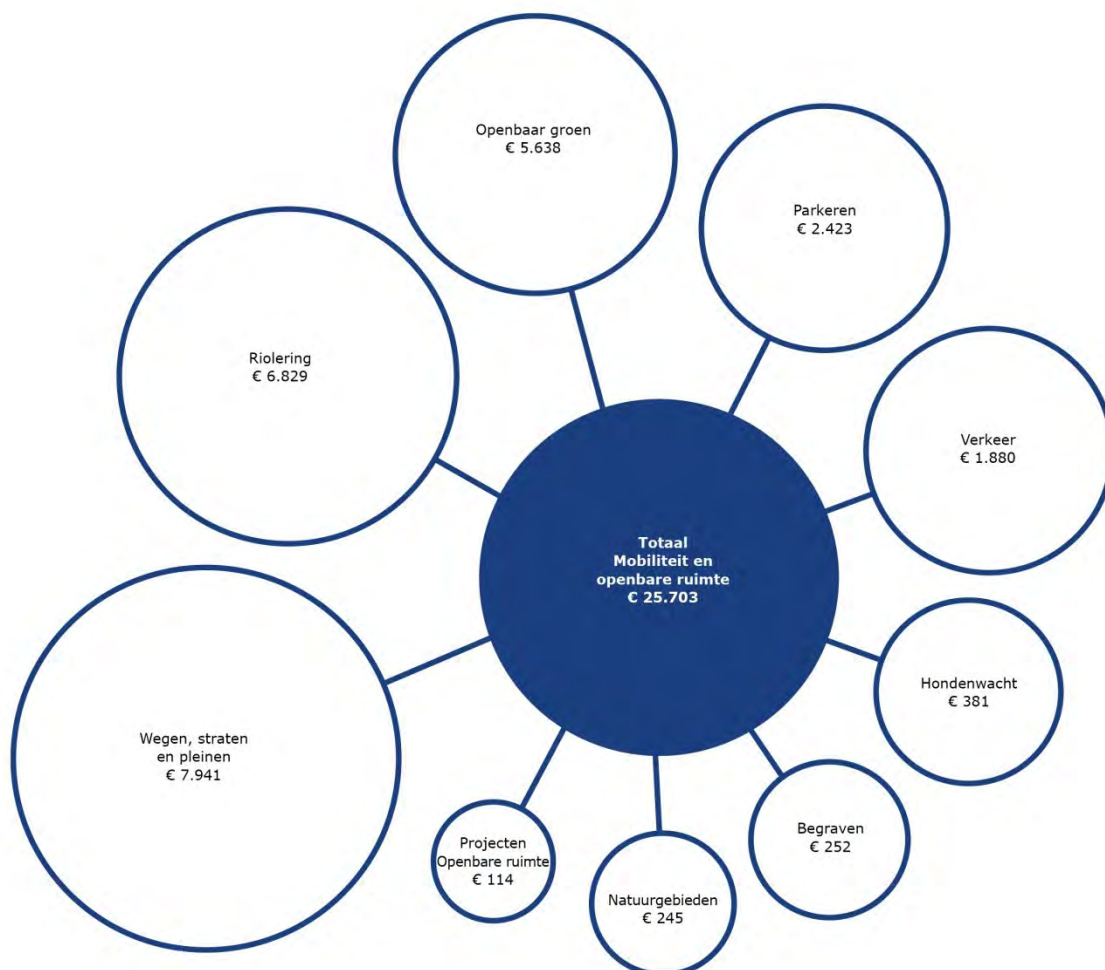
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2018
Buurtbusverenigingen	5
Totaal programma	5

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur

1. Wat willen we bereiken?

We hebben de ambitie om zo duurzaam mogelijk te zijn met uiteindelijk een plaats in de top 3 van meest duurzame Brabantse gemeenten. Een duurzaam Oss voorziet in de behoeften van vandaag zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. We zoeken de balans tussen nu en de toekomst, en tussen mens (people), natuur (planet) en economie (profit). In dit programma staat de duurzaamheidspijler planet centraal.

Binnen planet hebben we drie thema's: energie, afval en grondstoffen, natuur en klimaat (duurzaamheidscirkel Oss).

We hebben de opgave waar we voor staan in beeld gebracht. Die blijkt veel groter dan we dachten. Die ambities kunnen we alleen waarmaken als iedereen binnen onze gemeente zijn rol daarin pakt: inwoners, bedrijven en verenigingen. Voorlichting aan inwoners en bedrijfsleven en educatie aan onze jeugd zijn belangrijk om duurzaamheid van ons allemaal te maken en met elkaar resultaat te boeken. In onze eigen activiteiten als gemeente willen we het goede voorbeeld geven.

Duurzaamheid

Energie

Ons doel is om in 2050 als totale gemeente energie-neutraal te zijn. In 2023 willen we aan de nationale norm van 16% duurzame energie voldoen. Wij zetten in op de combinatie van verminderen van het energiegebruik (50% energiebesparing), onze energie duurzaam inkopen (25%) en duurzame energie opwekken (25%). We geven zelf het goede voorbeeld door onze gebouwen energie neutraal te maken en onze openbare ruimte te verduurzamen. We stimuleren en verbinden onze inwoners en bedrijven om individueel en met elkaar onder meer via de energie-coöperaties aan de slag te gaan.

Afval en grondstoffen

We streven naar een zoveel mogelijk circulaire economie. We willen minder nieuwe grondstoffen gebruiken en minder (rest)afval veroorzaken. Dat doen we o.m. door afval te scheiden en geschikt te maken voor recycling en hergebruik. We hebben ons verbonden aan het Nationaal Grondstoffenakkoord.

Natuur en klimaat

We willen Oss klimaat-bestendiger maken en de kwaliteit van onze natuur verbeteren. We werken aan beperking van wateroverlast, schoon water, het vergroten van de biodiversiteit, meer en gevarieerder groen en het zichtbaar maken van ons natuurlijk erfgoed. Stad en buitengebied bieden onze inwoners en toeristen aantrekkelijke mogelijkheden om te wonen, verblijven, recreëren en ondernemen.

Natuur

Oss heeft een uniek buitengebied in aard, omvang en variëteit. Met een grote verscheidenheid aan natuur: rivier, bos en polder. Ons buitengebied is belangrijk als natuurgebied met gevarieerde flora en fauna. Het heeft veel te bieden voor recreatie en toerisme. Klimaatverandering, de samenwerking binnen de Maashorst en in het Maas-gebied, de ontwikkelingen van de agrarische sector en de marketing van het gebied vragen om de inzet van tijd en geld.

Milieu

Op milieugebied spelen diverse ontwikkelingen met betrekking tot weg en spoor, windmolens, agrarische sector en asbest. We nemen onze milieutaken en -opgaven rondom geluid en lucht, bodem en water en milieuhinder op in de omgevingsvisie. We bevorderen de kwaliteit in de leefomgeving en de gezondheid van inwoners door knelpunten aan te pakken en zo mogelijk te voorkomen.

Onze agrarische sector raakt onze leefomgeving en roept allerlei maatschappelijke reacties op. Nieuwe regelgeving, meer (wetenschappelijke) kennis over gezondheidsrisico's, nieuwe innovatieve technieken en veranderende (bedrijfs-)economische situaties zijn actuele ontwikkelingen die we betrekken bij onze beleidsvorming. Dit blijven we doen door in gesprek te blijven met belanghebbenden, de regio en andere overheden. Wij vertalen deze nieuwe situaties in onze bestemmingsplannen en betrekken deze bij vergunningverlening.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Een energie-neutrale gemeente in 2050 en voldoen aan de nationale norm van 16% duurzame energie in 2023.
2. Het verminderen van het gebruik van grondstoffen en afval: in 2020 75% afvalscheiding en maximaal 96 kilo restafval per inwoner
3. De kwaliteit van onze natuur verbeteren en Oss groener maken
4. Een klimaatrobuuste gemeente: in 2050 zijn we hitte- en waterproof. We richten ons op nader vast te stellen mijlpalen
5. Het stimuleren van, en aansturen op, een duurzame intensieve veehouderij in Oss
6. Een integraal milieubeleid ter voorbereiding op de omgevingsvisie. Waaronder een inventarisatie van alle asbestdaken in Oss ter voorbereiding op het verbod in 2024
7. We werken aan de ambitie om tot de top 3 van meest duurzame Brabantse gemeenten te behoren

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Raadsinformatiebrief over De Maashorst (2017)
2. Duurzaamheidscirkel (2016)
3. Routekaart duurzame energie 2016-2018
4. Agrarische geurgebiedsvisie Oss 2013
5. Andere aanpak afval Oss 2015
6. Geluidnota Oss 2010
7. Nota evaluatie Natuur- en landschapsbeleid 2014
8. MaashorstManifest 2.0 2014 (IBEP 2015-2019)
9. Evaluatie bosvorming Herperduin
10. Natuur- en landschapsvisie Over bossen, beesten en boerenland
11. Nota Landschapsbeleid 2015
12. Beleidsvisie externe veiligheid 2011

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1. Een energie-neutrale gemeente in 2050 en voldoen aan de nationale norm van 16% duurzame energie in 2023

We hebben het doel om als gemeente in 2050 energieneutraal te zijn. In 2023 willen we aan de nationale norm van 16% duurzame energie voldoen. De routekaart duurzame energie uit 2016 is daarbij onze leidraad. We zetten in op de combinatie van verminderen van het energiegebruik (50% energiebesparing), onze energie duurzaam inkopen(25%) en duurzame energie opwekken (25%). We geven zelf als gemeente het goede voorbeeld door onze gebouwen en de openbare ruimte verder te verduurzamen.

Activiteiten:

- Wat we besparen aan energieverbruik hoeven we niet op te wekken. Met de besparingsagenda zetten we zwaar in op het terugdringen van het energieverbruik. Dat doen we door samen te werken met stakeholders die daarop veel invloed hebben zoals de woningcorporaties, de bouwwereld, bedrijven en hun belangenorganisaties. We hebben diverse nieuwe en lopende activiteiten die gericht zijn op energiebesparing. Voorbeelden zijn het lokale en regionale Energieloket, het verduurzamen van de woningvoorraad, ondersteuning van initiatieven vanuit de samenleving zoals de Energiecoöperatie Oss, Buurkracht en ESCOss (de energiecoöperatie van bedrijven).
- We brengen in het najaar van 2017 de plannen voor een windmolenpark bij Elzenburg- De Geer in de gemeenteraad ter besluitvorming.
- De raad heeft in juli 2017 een gebiedsgericht ruimtelijk onderzoek naar de mogelijkheden van duurzame energieopwekking in Oss vastgesteld. Hierin wordt duidelijk welke gebieden geschikt zijn voor de opwekking van duurzame energie. We kijken daarbij naar alle vormen van duurzame energie zoals windenergie, zonne-energie, thermische energie en biogas. In de komende jaren zullen we met partners initiatieven ontwikkelen om hier invulling aan te geven.
- We zien de Lithse polder als gebied voor het combineren van energieopwekking en agrarische bedrijvigheid (energy farming). Om tot een samenhangende gebiedsaanpak te komen werken we samen met de gemeente Den Bosch en de provincie Noord-Brabant om de kaders te vormen waarbinnen deze ontwikkeling kan worden vormgegeven. We vinden dat we meer moeten doen dan alleen vanuit onze natuurlijke rol inspelen op de vraag van initiatiefnemers. Het onderwerp is complex en we hebben er groot belang bij dat de juiste keuzes en vaart worden gemaakt. Daarom kiezen we voor een actief stimulerende, ondersteunende en faciliterende rol. Dit vraagt mankracht en investeringsbereidheid.
- Voorlichting en advies aan eigenaren van woningen en bedrijven willen we verbeteren. Voor eigenaren van woningen is er het loket 'Brabant woont slim'. We gaan als gemeente organiseren dat dit beter wordt benut. De succesvolle Osse duurzaamheidslening zetten we voort. Ook willen we het zelf opwekken van energie via zonnepanelen stimuleren door aanschaf en beheer makkelijker te maken. Een voorstel hiervoor volgt in het najaar van 2017.
- We gaan met het bedrijfsleven -als grootverbruiker- het gesprek aan over het belang van energiebesparing en mogelijkheden voor opwekking. Dit doen we in hiervoor georganiseerde rondetafelgesprekken. We werken aan convenanten. Door informatie en advies wordt duidelijk dat energiemaatregelen zich op korte termijn kunnen terugverdienen.
- Met woningcorporaties zal in de prestatieafspraken worden vastgelegd hoe aan de afspraken tussen Aedes en het Rijk over energiebesparende maatregelen aan sociale huurwoningen in Oss invulling wordt gegeven.
- We gaan door met ons gemeentelijk maatschappelijk vastgoed te verduurzamen. Gebouwen die we gaan (ver)bouwen of renoveren maken we zoveel mogelijk energie-neutraal. Op diverse plaatsen hebben we hiermee inmiddels ervaring opgedaan. Zie hiervoor ook programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten.
- We onderzoeken, door middel van een pilot, de mogelijkheden van energiemanagement binnen de openbare ruimte en ons eigen vastgoed. Door inzicht in, en sturing op, onze energiebehoeften kunnen we naar verwachting meer besparen.
- We streven naar een zo groen mogelijke inkoop van energie en we doen dit zo lokaal en duurzaam mogelijk. Ons huidige contract voor energie-inkoop loopt af in 2019. Anticiperend hierop zullen we in 2018 samen met de gemeenteraad keuzes maken voor het vervolg.
- In de openbare ruimte zetten we verdere stappen in energiezuinige openbare (led)verlichting, het beschikbaar stellen van laadpalen voor elektrische voertuigen en een energiezuinig wagenpark. Verduurzaming van de openbare ruimte vraagt steviger verankering daarvan binnen de werkprocessen van onze uitvoeringsorganisatie, het klimaatadaptief inrichten van onze leefomgeving en het versterken van ecologie in de openbare ruimte.

Doelstelling 2: Het verminderen van het gebruik van grondstoffen en afval: in 2020 75% afvalscheiding en maximaal 96 kilo restafval per inwoner

We streven naar een zoveel mogelijk circulaire economie. We willen minder nieuwe grondstoffen gebruiken en minder (rest)afval veroorzaken. Dat doen we onder meer door afval te scheiden en geschikt te maken voor recycling en hergebruik.

We hebben ons verbonden aan het Nationaal Grondstoffenakkoord. We werken aan de beleidslijn die de raad in juli 2014 heeft vastgesteld. Daarin staat de koers voor 2020. Deze sluit aan op landelijke verplichtingen (VANG). Met dit beleid gaat het niet lukken om de doelstellingen te halen. Daarom komen we in 2018, via een opiniecommissie, met een voorstel voor een nieuwe afvalaanpak.

Activiteiten:

- Op basis van de eerdere evaluaties, afvalproeven en meest recente ontwikkelingen komen we in 2018 met een voorstel voor een nieuwe afvalaanpak waarmee we de doelstellingen in 2020 willen bereiken.
- We voeren proeven uit met GFT-afval bij zowel laagbouw als hoogbouw, gericht op het verminderen van de hoeveelheid GFT-afval dat nu nog in de container voor restafval zit.
- We onderzoeken samen met het Kringloopbedrijf de mogelijkheden voor vestiging van een kringloopwinkel in de binnenstad van Oss (motie VVD d.d. 13 juli 2017).
- Op 11 april 2017 ondertekenden we het Nationaal Grondstoffenakkoord. Daarmee gaan we naast afval breder inzetten op circulaire economie. Hiertoe starten we in samenwerking met het Osse bedrijfsleven een inventarisatie van kansen voor circulaire economie.
- We gaan door met het geven van voorlichting op scholen over afval, afvalscheiding en recycleren.
- We blijven inzetten op goede communicatie over afvalscheiding en hergebruik.
- We zetten in op gedragsbeïnvloeding rondom hotspotlocaties ondergrondse containers waar afval wordt bijgeplaatst. Zwerfafval houdt onze aandacht.
- Samen met de Stichting Kringloopbedrijven Maasland (KBM) realiseren we in 2018 een duurzaamheidsplein. Daar wordt al het grof huishoudelijk afval dat naar de milieustraat wordt gebracht verder gescheiden en/of hergebruikt. In 2019 brengen we de eerste resultaten hiervan in kaart.

Doelstelling 3: De kwaliteit van onze natuur verbeteren en Oss groener maken

We willen uiteindelijk in de top 3 van meest duurzame gemeentes van Brabant komen. Investeren in groen, blauw en natuur (GBN) draagt daar aan bij. Maar investeren in GBN is ook pure noodzaak voor de leefbaarheid. We verbeteren de natuur, de ecosystemen en de biodiversiteit met als doel: een gezonde, duurzame, klimaatbestendige, waterveilige en aantrekkelijke leefomgeving voor iedereen. Ook zetten we nadrukkelijk in op de beleving van groen, blauw en natuur. Om dit te realiseren ontwikkelen en versnellen we veel projecten binnen de Routekaart GBN. Zie hiervoor ook programma 5. Mobiliteit en Openbare Ruimte.

Activiteiten:

- We verfijnen en verbeteren het bestaande Natuurnetwerk Brabant (NNB) door ons eigen Osse netwerk GBN te maken. Dit doen we gebiedsgericht en samen met partners in het veld. Het landschap en de ontstaansgeschiedenis van de gemeente Oss vormen daarbij de basis.
- We gaan het bestaande en nieuwe GBN actief promoten en communiceren. We dagen bewoners, ondernemers en andere partijen uit te komen met groene initiatieven.
- We werken door aan het vergroten en verbinden van natuur met recreatie, zoals in het project Meer Maashorst, waaronder Landerij VanTosse.
- We onderhouden de omgeving op een duurzame manier met ecologisch beheer in de stad en in het buitengebied.

Doelstelling 4: Een klimaatrobuuste gemeente: in 2050 zijn we hitte- en waterproof. We richten ons op nader vast te stellen mijlpalen

Het inrichten en beheren van de openbare ruimte vraagt om maatregelen die negatieve effecten van klimaatverandering verminderen (mitigatie) en bovenal om maatregelen die de gevolgen van klimaatverandering kunnen opvangen (adaptatie). Een klimaatrobuust openbaar gebied betekent voor de komende jaren meer en andere aandacht voor de groene infrastructuur, het vasthouden en bergen van water, behoud van biodiversiteit en verbetering van boomstructuren. Waterveiligheid is verankerd in het koploperproject Lith – Ravenstein. Zie hiervoor ook programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte.

Activiteiten:

- Met de Routekaart Groen, Blauw en Natuur zetten we in op verbetering en vermeerdering van onder andere het openbaar groen.
- We komen met een nota klimaatrobuust Oss waarin we aangeven hoe we omgaan met de consequenties en de aanpak van klimaatverandering.
- Eén van de acties is het ontwikkelen van een klimaatadaptatietoets waarmee we plannen en ontwikkelingen in de openbare ruimte kunnen toetsen op klimaatrobuustheid. Deze toets ontwikkelen we samen met de B5-gemeenten, waterschappen, kennisinstituten en de provincie Noord-Brabant.

Doelstelling 5: Het stimuleren van, en aansturen op, een duurzame en zorgvuldige intensieve veehouderij in Oss

De gemeente Oss is van oudsher - gegeven de aard en omvang van zijn buitengebied - sterk verbonden met de agrarische sector. In regioverband positioneren wij ons op het gebied van agrofood. Feit is dat de primaire sector politiek-maatschappelijk onder druk ligt. In Oss worden wij hier volop mee geconfronteerd. Onderwerpen zoals schaalvergroting, bedrijfsbeëindigingen, landschappelijke en milieueffecten, mestproblematiek, vraagstukken van gezondheid, gezondheidsbeleving en overlast, roepen allerlei reactie op.

De sector streeft naar verduurzaming, maar de weg daarnaar toe is complex. Er spelen veel verschillende en meer dan eens tegenstrijdige belangen. Het Rijk en de provincie Noord-Brabant proberen met regelgeving dit proces te bevorderen. Dit leidt voor ons tot extra uitvoeringstaken. We verwachten in 2018 dergelijke effecten van nieuwe wet- en regelgeving. We vertalen nieuwe (wetenschappelijke) kennis over milieu- en gezondheidseffecten in onze bestemmingsplannen en bij het verlenen van vergunningen. Dit zal ook onderdeel zijn van de op te stellen omgevingsvisie. De verduurzaming van de agrarische sector is een actueel onderwerp in allerlei regionale samenwerkingsverbanden. Vanuit ons belang als Oss spelen wij hierin een vooraanstaande rol. Dit alles leidt ertoe dat dit onderwerp nadrukkelijk onze aandacht zal vragen.

Activiteiten:

- We bespreken samen met de sector de gevolgen van de provinciale besluiten van de Verordening Ruimte en het flankerend beleid.
- Om gezondheidsrisico's rond veehouderijen te verminderen stellen we maatregelen voor op basis van wetenschappelijk geaccepteerde inzichten (bijvoorbeeld vanuit VGO2) en verwerken deze in ons beleid.

Doelstelling 6: Een integraal milieubeleid ter voorbereiding op de omgevingsvisie. Waaronder een inventarisatie van alle asbestdaken in Oss ter voorbereiding op het verbod in 2024

We bevorderen de kwaliteit in de leefomgeving en de gezondheid van inwoners door knelpunten aan te pakken en zo mogelijk te voorkomen. Anticiperend op de invoering van de Omgevingswet gaan we aan de slag met een integrale benadering van ons milieubeleid.

Vanaf 2024 is er een verbod op asbestdaken. Voor die tijd moet het asbest op een veilige manier zijn verwijderd. Met een inventarisatie gaan we de aard en omvang van het probleem in Oss in kaart brengen en de aanpak bepalen. We hebben hierover contact met de provincie Noord-Brabant en de G32 (netwerk van grote en middelgrote steden) en beraden ons in samenwerking met de ODBN op een regionale aanpak. Eind 2017 stellen we een plan van aanpak op.

Activiteiten:

- Met betrekking tot geluid en lucht bereiden we ons voor op de per 2019 geplande verandering van het Nederlands geurbeleid. In het centrum loopt een pilot voor de aanpak van geluidshinder. Hierbij zetten we in op meer toezicht en handhaving. Daarnaast nemen we hinderbeleving mee in onze aanpak. Jaarlijks vindt controle op de geluidplafonds bij de A50 door Rijkswaterstaat plaats. Samen met Rijkswaterstaat verkennen we of geluidmaatregelen kunnen worden meegenomen in groot onderhoud aan de A50.
- We zetten in op het voorkomen en beheersen van bodem- en waterverontreiniging. We verkennen met de provincie de mogelijkheden voor invoering van gebiedsgericht grondwaterbeheer. Daarnaast actualiseren we het bodembeheersysteem vooruitlopend op onze andere rol in bodembeheertaken per 2020.
- Op basis van risico's voor veiligheid en gezondheid stellen we vast op welke locaties actief toezicht gehouden moet worden in het kader van milieuhinder. Anticiperend op de invoering van de Omgevingswet gaan we aan de slag met een integrale benadering van ons milieubeleid.
- We gaan een inventarisatie van asbestdaken uitvoeren.
- We stellen een plan van aanpak Asbest op. Daarbij werken we samen met de regio.

Doelstelling 6: We werken aan de ambitie om tot de top 3 van meest duurzame Brabantse gemeenten te behoren

We hebben de ambitie om zo duurzaam mogelijk te zijn met uiteindelijk een plaats in de top 3 van meest duurzame Brabantse gemeenten. Een duurzaam Oss voorziet in de behoefte van vandaag zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Een balans tussen nu en de toekomst, en een balans tussen mens, natuur en economie. In dit programma staat de duurzaamheidspijler natuur (planet) centraal. We zoeken naar mogelijkheden om massa te maken en streven naar eigenaarschap van de samenleving.

Activiteiten:

- We communiceren naar en met onze inwoners en bedrijven over duurzaamheid: een Duurzaam Oss is van ons allemaal. De website is een instrument om kennis en initiatieven te delen. We stimuleren en faciliteren (burger)initiatieven. We brengen laagdrempelig concrete duurzame voorbeelden voor het voetlicht.
- We zetten de resultaten van onze inspanningen af tegen het Telos-onderzoek van 2015.

Duurzaamheid

In dit programma werken we aan onze duurzaamheidsdoelstellingen voor energie, afval en grondstoffen, de kwaliteit van onze natuur en buitengebied en klimaat. Dat hebben we hiervoor uitgebreid toegelicht.

De global goals die bij dit programma horen zijn: kwaliteitsonderwijs, duurzame energie, duurzame steden en gemeenschappen, verantwoorde consumptie en productie, klimaatactie, leven op het land en partnerschappen om doelen te bereiken.

3. Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

De ODBN voert wettelijke taken uit op het gebied van milieuadvisering bij vergunningverlening en voert voor Oss integraal de WABO-toezichtstaken uit. Daarnaast houdt de ODBN zich bezig met gezamenlijke taken op het gebied van milieucriminaliteit en ketenaanpak rondom asbest en bodemkwaliteit.

Milieustraat

Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor het beheer van de milieustraat voor Oss en Landerd. Omdat we dit samen doen kunnen we grof huishoudelijk afval op een goedkopere manier inzamelen.

Afvalinzameling Landerd

We voeren de afvalinzamelingstaken voor de gemeente Landerd uit. Dit draagt bij aan de efficiënte bedrijfsvoering van afval.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Oordeel inwoners over schone, gezonde, groene en veilige leefomgeving	GGD Gezondheidsmonitor*	7,8 (gemiddelde stad en buitengebied)	2010	8
Duurzaamheidsindicator	Telos-meting	N.v.t.	N.v.t.	Nader te bepalen
Energiebesparing woningen	Gemeente	0-meting	2015	Nader te bepalen
Energiebesparing bedrijven	Gemeente	0-meting	2015	2 à 3% per jaar ten opzichte van 2015
Vermindering huishoudelijk restafval	Gemeente	169 kilo per inwoner	2016	82 kilo per inwoner (2020)
Vermindering grof restafval	Gemeente	27 kilo per inwoner	2016	14 kilo per inwoner (2020)

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Omvang huishoudelijk restafval per inwoner	167	196	2015
Hernieuwbare elektriciteit	4,1%	8,6%	2015

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Duurzaamheidsplein	0	0	0	0	0
Projecten routekaart Groen, blauw en natuur	0	0	12	12	12
Totaal nieuw beleid	0	0	12	12	12

Toelichting nieuw beleid

Duurzaamheidsplein

Voor de realisatie van het Duurzaamheidsplein – een samenwerking van Milieustraat en Stichting Kringloopbedrijven Maasland – is een investering nodig van ruim € 2 miljoen. Hierdoor stijgen de investeringslasten van de milieustraat. Daar staat tegenover dat de kosten voor het verwerken van grof huishoudelijk afval dalen en krijgen we extra inkomsten door een te ontvangen vergoeding voor de demontage van witgoed. Hierdoor stijgen de totale kosten niet en leidt het dus ook niet tot een verhoging van de tarieven afvalstoffenheffing.

Projecten routekaart Groen, blauw en natuur

Voor de routekaart groen, blauw en natuur trekken we in totaal € 432.500 extra uit. Dit halen we uit de reserve groenfonds. Het geld is nodig voor:

- Ecologische verbindingzone: essentiële schakel in het groen-blaauwe netwerk in de gemeente Oss is de ontwikkeling van de ecologische verbindingzone (EVZ) Hertogswetering. Het betreft het deel van het Osse Meer naar het Gemaal Gewande. Het gaat om een totale investering van € 1,75 miljoen. Het waterschap Aa en Maas en de provincie Noord-Brabant betalen het overgrote deel. We investeren eenmalig € 262.500. Vervolgens hebben we jaarlijkse onderhoudskosten van € 12.000. Deze komen ten laste van de begroting.
- Groenbeleving: We wonen en werken in een prachtige groene gemeente. Daar willen we onze burgers bewust van laten genieten. Dit vraagt om nieuwe inrichting of herinrichting, uitdagingen om zelf actief te worden en actieve communicatie. Hiervoor vragen wij eenmalig € 20.000.
- Bomen: bomen zijn een belangrijk en gevoelig onderdeel van de fysieke leefomgeving. Om goed uitvoering te kunnen geven aan het totale bomenbeleid willen we de komende 3 jaar elk jaar € 50.000 investeren.
- Bloemrijke bermen + bijenlandschap: het gaat slecht met de (wilde) bij. De bij is essentieel voor de bestuiving van bloemen en planten. In 2017 realiseren we 30 km bij-vriendelijke, bloemrijke berm. Dit is een begin. Voor elke nieuwe 30 km bij-vriendelijke berm is een verhoging van € 30.000 van het beheerbudget nodig.

7. 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Beheerplan afval	0	0	0	0	0
Beheerplan Bodem 2017 - 2021	0	0	0	0	0
Omgevingsdienst Brabant Noord	-150	0	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	-150	0	0	0	0

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Beheerplan afval

We hebben ons beheerplan afval aangepast. Het resultaat hiervan is dat de opbrengsten en kosten vrijwel in evenwicht blijven. In 2017 verwachten per saldo € 50.000 te storten in de reserve afval. De kosten van afval stijgen vanaf 2018 met circa € 280.000. Dit wordt vooral veroorzaakt door de uitbreiding van de formatie, dit is nodig voor een goede dienstverlening. Deze kostenstijging wordt afgedekt door hogere inkomsten uit afval en uit de afvalstoffenheffing.

Beheerplan Bodem 2017 - 2021

We hebben de uitgaven voor bodemsaneringsprojecten bijgesteld omdat er projecten doorgeschoven zijn van 2017 naar 2019 en 2020. Het gaat om een totaal van € 55.000 in 2017. Deze mutaties verlopen via de reserve bodem. Voor de realisatie van een aantal projecten werken we samen met externe partijen zoals provincie Noord-Brabant, waterschap Aa en Maas en particulieren.

Omgevingsdienst Brabant Noord

We verlagen het budget eenmalig met € 150.000. Een van de taken die de ODBN voor ons uit voert, is het toezicht op de zogenoemde VVGB-bedrijven. Omdat deze taak pas na de oprichting van de ODBN van de provincie naar de gemeenten is gegaan, was deze taak apart gelabeld en apart gefinancierd. Vanaf dit jaar heeft de ODBN het toezicht op deze bedrijven verwerkt in het reguliere programma en worden de bedrijven op een reguliere wijze gecontroleerd. Hierdoor is het toezicht op die bedrijven goedkoper. Voor de gemeente Oss is dit in 2017 ongeveer € 150.000. De bedoeling was om dit bedrag in te zetten op andere taken die de ODBN voor ons uitvoert én die aansluiten op de doelstellingen uit de programmabegroting. Maar omdat de ODBN dit jaar al haar capaciteit nodig heeft om ons regulier programma voor 2017 én de achterstanden voor 2016 in te halen, kan de ODBN die andere taken voor ons nu niet uitvoeren. Het geld houden we dan ook in 2017 over. In 2018 zal de ODBN de achterstanden hebben weggewerkt en kunnen we die taken wel bij haar beleggen.

8. Septembercirculaire

N.v.t.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	13.761	13.175	12.891	12.857	12.805
Baten	-12.272	-12.213	-12.138	-12.138	-12.138
Saldo	1.489	962	753	720	667
Stortingen reserves	6	55	55	55	107
Onttrekkingen reserves	-341	-199	-131	-91	-91
Saldo mutaties reserves	-335	-144	-76	-36	16
Totaal bestaand beleid	1.155	818	677	684	683
Nieuw beleid	0	0	12	12	12
3O-ontwikkelingen	-150	0	0	0	0
Budgettaire neutrale wijzigingen	17	-138	-23	-89	-60
Totaal programma	1.022	680	667	607	635

10. Overzicht subsidies

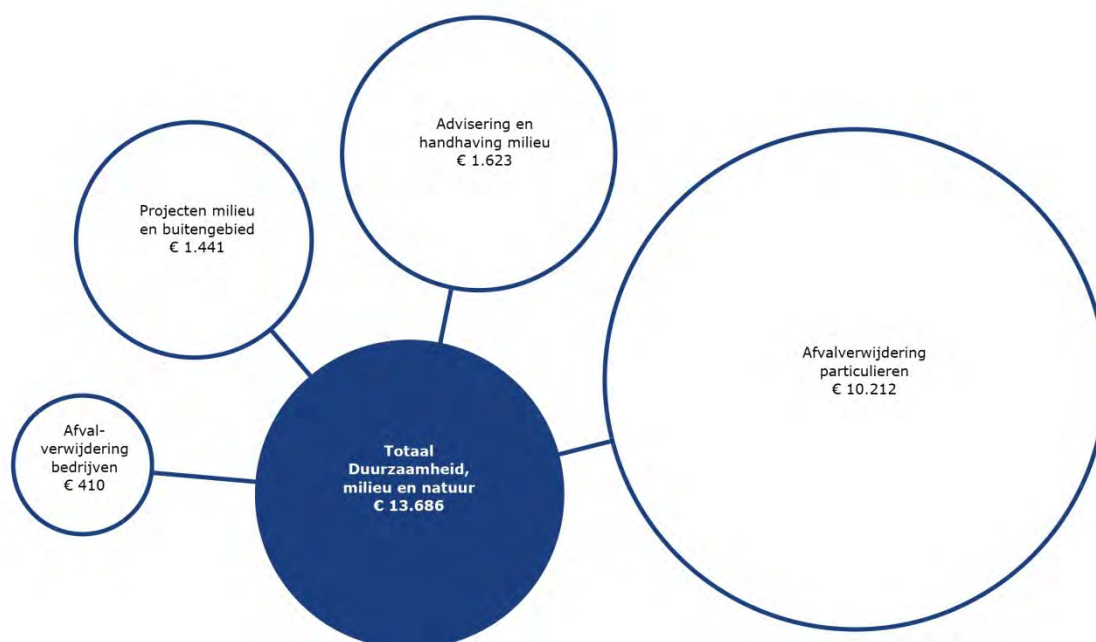
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2018
Projecten Milieu en buitengebied	10
Totaal programma	10

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

1. Wat willen we bereiken?

Oss is een krachtige gemeente. Het is een aantrekkelijke stad met prachtige kernen in een afwisselend buitengebied. Met onze ruimtelijke ontwikkeling ondersteunen we wonen, werken, recreëren, verplaatsen en natuur. We willen vooral onze kwaliteiten behouden en versterken. Dat vraagt steeds meer om goede afstemming tussen al die functies, en om het inzetten van onze ruimtelijke instrumenten om die kwaliteiten goed met elkaar te combineren.

Het doel is een aantrekkelijke stad, kernen en buitengebied. Dat betekent een bruisend centrum om te winkelen, te recreëren en te wonen, maar ook bedrijvigheid voor werkgelegenheid voor de stad en de regio. We zetten stevig in op recreatie, deels in het verlengde van onze natuurlijke kwaliteiten. De ontwikkelingen in de landbouw vertalen we naar het buitengebied. Daarbij zoekend naar een goed evenwicht met andere functies. We versterken de woningmarkt volgens de speerpunten uit de woonvisie. Een belangrijk speerpunt is de integrale benadering van wonen, welzijn en zorg. Een ander speerpunt is de beschikbaarheid van voldoende betaalbare huurwoningen. En tenslotte een duurzame woningvoorraad. Er spelen veel zaken die vooral zichtbaar worden in hun ruimtelijke uitwerking. Waar gaan we zorgen voor duurzame energie? Waar kan onze bedrijvigheid groeien? Wat doen we met vrijkomende agrarische bebouwing? Mergen of scheiden we wonen en voorzieningen? Met de aanstaande Omgevingswet komen integrale afweging en maatwerk nog meer centraal te staan.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Samenhang en maatwerk in onze ruimtelijke ordening
2. Een passend, geschikt en duurzaam (t)huis voor iedereen
3. Een krachtig stadscentrum
4. Maatwerk in de wijken en kernen
5. Nieuw evenwicht in een veranderend buitengebied

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Toekomstvisie: Oss op weg naar 2020 (2004)
2. Structuurvisie Oss 2020 (2006)
3. Woonvisie (2013)
4. Koers Stadshart Oss (2016)
5. Visie op de detailhandelsstructuur Oss 2007-2015 (2008)
6. Structuurvisie Buitengebied Oss 2015

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Samenhang en maatwerk in onze ruimtelijke ordening

De Omgevingswet gaat zorgen voor meer samenhang en maatwerk. We zijn vorig jaar gestart met de invoering van de Omgevingswet. De inzet van de Omgevingswet is dat we als overheid onze rollen in het fysieke domein nog scherper op de maatschappelijke opgaven richten en daarmee de balans tussen beschermen en benutten van onze fysieke leefomgeving verder verbeteren. Daarvoor is ook nodig dat we alle regels beperken en vereenvoudigen (met name integreren). Het traject van de Omgevingswet kent dus veel parallellen met de transitie in het sociale domein van de afgelopen jaren. We werken aan de invoering en zijn tegelijk bezig met de lopende opgaven in ons fysieke domein, "de winkel blijft open".

In de zomer van 2017 werd bekend dat de invoering van de wet zal worden uitgesteld. Dat leidt voor ons niet tot aanpassing van de planning voor het opstellen van de omgevingsvisie en start aanpassing werkprocessen en ICT-ontwikkeling. Op basis van de nota van uitgangspunten die we eind 2017 voorleggen aan de raad, maken we een plan van aanpak voor die processen. Het is vervolgens wel mogelijk om, afhankelijk van de nieuwe invoeringsdatum (die nog niet bekend is) het proces meer te faseren.

Activiteiten:

- Het aanpassen van werkprocessen en ICT: uitgangspunt van de Omgevingswet is inhoudelijk integrale benadering en in samenwerking met alle stakeholders. Dat vraagt aanpassing van onze werkprocessen. De Omgevingswet stelt ook eisen aan hoe we onze formele processen inregelen. Dat vraagt veel van ICT. Ook dat gaan we inregelen zodra we voor onszelf bepaald hebben wat en hoe we het willen gaan doen.
- Het opstellen van de omgevingsvisie: In 2017 vinden vooral verkenningen en inventarisaties plaats. In 2018 stellen we de visie op en begin 2019 leggen we de visie aan de gemeenteraad voor.
- Het omgevingsplan: In vervolg op de omgevingsvisie stellen we een omgevingsplan op. Dat vervangt onder meer alle bestemmingsplannen. We kunnen daar heel veel keuzes in maken. Daarvoor hebben we de omgevingsvisie nodig. De opstelling van het omgevingsplan is een uitgebreide opdracht, waar we van rijkswege tot 2029 de tijd voor hebben. In 2018 maken we een start met de verkenning van wat nodig is en welke plannen/onderwerpen herzien of uitgewerkt moeten worden.

Belangrijk is dat we ook nu al anticiperen op de Omgevingswet. Dus ook nu werken vanuit de slogan "ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit". Dat passen we toe in ons dagelijkse werk en in de gesprekken over te maken keuzes. Daarnaast gaan we in 2018 in 2 à 3 trajecten "oefenen" met de Omgevingswet door te experimenteren met de mogelijkheden die de wet gaat bieden.

Doelstelling 2: Een passend, geschikt en duurzaam (t)huis voor iedereen

In 2017 evalueerden we de woonvisie. In hoofdlijn handhaven we ons beleid. De belangrijkste aanbeveling uit de evaluatie is meer focus aan te brengen. In 2018 geven we hieraan invulling door samen met onze partners rond het wonen een concreet en gericht jaarplan op te stellen.

Een grote opgave ligt op het terrein van wonen, welzijn en zorg; specifiek gericht op het mogelijk maken langer zelfstandig te blijven wonen. De leefbaarheid, absorptiekracht en sociale cohesie van wijken en buurten in relatie tot de extramuralisering van diverse bijzondere doelgroepen verdienen hierbij in het bijzonder aandacht. We maken in 2018 een integrale visie op wonen en zorg.

We zetten ook in op de verduurzaming en toekomstbestendigheid van in het bijzonder de bestaande woningvoorraad. De tijd van experimenteren en pilots is voorbij. We zetten in op 'massa maken'.

Met de woningcorporaties hebben we het Woonlastenakkoord gesloten. De betaalbaarheid en beschikbaarheid van sociale huurwoningvoorraad houdt onze aandacht. We gaan bovendien onze aandacht op betaalbaarheid verbreden naar de middeninkomensgroep. Het gaat niet alleen om het beperken van de woonlasten maar ook om het samenspel met het armoedebeleid en het versterken van de inkomenspositie en bewust zijn van uitgavepatronen van inwoners.

De behoefte aan extra ruimte voor woningbouw om te voorzien in de toenemende woningbehoefte voor vooral een- en tweepersoonshuishoudens is de komende jaren fors. We bieden daarom ruimte aan de woningmarkt door (nieuwe) woningen te faciliteren met bestemmingsplannen en grond. Daarbij letten we op verscheidenheid aan woonmilieus. In het jaarplan brengen we waar nodig een onderscheid aan voor het stedelijk en het landelijk gebied in de gemeente en waar nodig op een nóg lager schaalniveau, dat van de buurt.

Op basis van de speerpunten uit de woonvisie hebben we in 2016 met de woningcorporaties het Volkshuisvestelijk manifest Oss opgesteld, dat de basis vormt voor de jaarlijkse prestatieafspraken. De bevindingen uit de evaluatie van de woonvisie sluiten aan op de thema's uit het Volkshuisvestelijk Manifest:

1. Voldoende beschikbare, betaalbare en duurzame woningen voor mensen met een laag inkomen of mensen die om andere redenen moeilijk passende huisvesting kunnen vinden;
2. Het voor iedereen zoveel mogelijk betaalbaar houden van de woonlasten;
3. Ervoor zorgen dat inwoners die dat willen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen.

Bij de jaarlijkse prestatieafspraken voor 2018 hebben we voor het eerst ook partijen uit het zorgdomein betrokken. De komende jaren maken we dat tot een vast onderdeel van het proces voor de prestatieafspraken.

Omdat de woningmarkt een complex samenspel van actoren is, blijft goede samenwerking belangrijk. We zetten de samenwerking in het platform Wonen in Oss daarom voort. In een netwerkbijeenkomst hebben we in 2017 gezamenlijk bepaald waar Wonen en Oss zich de komende jaren op moet richten. Dit vertalen we naar een concrete actieagenda voor Wonen in Oss.

Ad. 1 Voldoende beschikbare, betaalbare en duurzame woningen

Het herstel van de woningmarkt neemt steeds vastere vormen aan. In Oss zet het herstel na een aarzelende start nu écht door. Dit gebeurt op een gezond tempo. Signalen van een overspannen woningmarkt, zoals in andere delen van het land zijn in Oss (nog) niet aan de orde. De woningmarkt in Oss kent nog altijd een goede prijs-kwaliteit verhouding: je krijgt veel woning voor je geld.

In relatie tot het woningbouwprogramma werken we aan:

- We blijven de balans op de woningmarkt bewaken door voldoende toe te voegen en te zorgen voor een gezonde prijsstelling via ons residuele grondprijsbeleid.
- We spelen gericht in op de woningbehoefte per kern.
- Mede door de toenemende woningbouw voorzien we een teruglopende plancapaciteit. De woningbehoefte neemt het komende decennium nog fors toe. De belangrijkste groei in de behoefte ligt in de komende jaren, vooral voor één- en tweepersoonshuishoudens. Om voldoende ontwikkelmogelijkheden voor de woningbehoefte van de komende jaren te garanderen, zetten we in 2018 in op het toevoegen van nieuwe locaties. In 2018 zijn we bezig met het voorbereiden van de locatie "Oijense Zij Noord" en verkennen we nieuwe mogelijkheden voor woningbouw in en om de stad.
- Voor het versneld bouwen van sociale huurwoningen hebben we afspraken gemaakt met de corporaties. Het versnellingsprogramma loopt door in 2018. Ook daarna blijft de realisatie van voldoende en de juiste sociale huurwoningen een opgave. Daarover vertalen we in de prestatieafspraken met de corporaties.
- We onderzoeken en creëren mogelijkheden voor vrije sector huurwoningen. Medio 2017 hebben we hiervoor samen met de regio een beleggersmeeting georganiseerd. In het verlengde hiervan zijn we met beleggers en ontwikkelaars in gesprek om tot concrete plannen voor vrije sector huur te komen. Het Bergoss-terrein komt tot een afronding nu de laatste plandelen worden uitgevoerd, voornamelijk in het middeldure huursegment.
- Gelet op de algemene ontwikkelingen van huishoudensverdunding en een afnemende behoefte aan 'bezit' zetten we in het woningbouwprogramma vooral in op, zoveel mogelijk doelgroep-onafhankelijke, kleinere en betaalbare nieuwbouw.

Op het vlak van duurzaamheid werken we de komende jaren aan de volgende zaken:

- We werken aan een steeds duurzamere woningvoorraad. De eisen voor nieuwbouw zijn al hoog, maar we stimuleren dat steeds meer energieneutraal of zelfs energie leverend gebouwd wordt.
- Duurzaamheid is een vast onderwerp in afspraken met de corporaties en in overeenkomsten en de gesprekken met ontwikkelaars.
- De belangrijkste verduurzamingsopgave ligt in de bestaande woningvoorraad. Op allerlei manieren blijven we de verduurzaming stimuleren: we nemen deel aan Brabant Woont Slim en de Deal Brabantse Stroomversnelling, we hebben afspraken met de corporaties over betaalbaarheid en duurzaamheid, we verstrekken duurzaamheidsleningen en we blijven deelnemen aan het regionaal convenant Duurzaam Bouwen, dat in 2018 wordt vernieuwd.

- Met wonen in Oss hebben we met de voorbeeldwoning aan de Potgieterstraat de mogelijkheden voor verduurzaming van particuliere woningen verkend. Op de websites woneninoss.nl en duurzaamoss.nl is daarover nu informatie te vinden. In 2018 versterken en verbreden we onze inzet op de verduurzaming van, met name de particuliere, bestaande woningvoorraad. Hieraan geven we invulling via 'De bespaaragenda'.
- Daarnaast zijn er steeds meer initiatieven om bestaande gebouwen geschikt te maken voor woningbouw. Denk aan het voormalige kantoorgebouw van MSD aan de Wethouder van Eschstraat.
- We zetten in op een compact centrum met veel leefbaarheid. Als onderdeel daarvan stimuleren we via een nieuwe regeling, de subsidieverordening Wonen in het centrum, de transformatie van winkelpanden in de aanloopstraten naar wonen. Binnen het centrum blijven we met deze stimuleringsregeling inzetten op wonen boven winkels.
- Mede met oog op de differentiatie van bestaande wijken en buurten gaan we aan de slag met een analyse van de bestaande woningvoorraad en de opbouw van wijken en buurten en verkennen we de mogelijkheden en noodzaak voor (kleinschalige) transformatie in de wijk. We verkennen mogelijkheden voor experimenteerruimte voor nieuwe woonvormen.

Ad. 2 Betaalbare woonlasten

De woonlasten stijgen, terwijl de eigen invloed daarop afneemt. Bovendien stijgen de besteedbare inkomens van lage inkomens weinig en blijft de inkomensstijging achter bij de inflatie. Dat is vooral voor veel huurders een toenemend probleem. Om de woonlasten beheersbaar te houden en betaalrisico's te voorkomen geven we verder invulling aan het in 2017 gesloten woonlastenakkoord.

In de prestatieafspraken maken we met de corporaties ook afspraken over de maximale (inkomensafhankelijke) huurverhogingen en de samenstelling van de sociale woningvoorraad.

Ad. 3 Zo lang mogelijk zelfstandig wonen

Ouderen willen zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen, zowel in de stad als de dorpen. De meeste mensen kunnen dat. Bij veranderende lichamelijke en/of geestelijke conditie vraagt dat om een goede afstemming tussen wonen en zorg. In de kernen is een groeiende behoefte aan kleinere woningen. In 2018 verkennen we de mogelijkheden om meer ruimte te bieden voor woningsplitsing. Dit biedt mogelijk kansen om grote eengezinswoningen te transformeren naar passende woonruimte voor jong én oud!

De gemeente heeft in 2017 de landelijke Citydeal digitale woonomgeving getekend. In dat kader voeren we een pilot uit met WoonConnect, een hulpmiddel om de woonomgeving en de woning te digitaliseren en aanpassingen te visualiseren. We richten ons daarvoor op het vergroten van het bewustzijn bij bewoners van hun toekomstige behoeften en de (on)mogelijkheden binnen de huidige woning. Tegelijk biedt WoonConnect kansen voor het vergroten van het bewustzijn op verduurzaming van de woningvoorraad.

We zien steeds meer vragen en plannen voor specifieke woonvormen. Bijvoorbeeld kleinschalige complexen voor ouderen die met oog op toekomstige (zorg)behoefte bij elkaar willen wonen, woonzorg-initiatieven, tiny houses, etc. We faciliteren die vragen zo goed als mogelijk: zo verstrekken we informatie via de site www.woneninoss.nl en willen we in de nieuw te ontwikkelen woonbuurt Oijense Zij Noord ruimte maken voor innovatieve woonvormen.

We stellen een beleidskader op voor de beoordeling van initiatieven voor wonen met zorg.

De grote lijnen van het gewijzigde huisvestingsbeleid voor woonwagenbewoners zijn vastgesteld. De uitwerking loopt. Zoals de aanleg in 2018 van zeven eerder ontmantelde standplaatsen aan de Brasem in Oss en de Weemse Hof in Ravenstein. We hebben de behoefte aan standplaatsen voor de komende jaren in beeld gebracht. In het jaarplan op grond van de woonvisie geven we verder aan hoe we daarmee omgaan.

De behoefte aan opvang van vluchtelingen en huisvesting voor vergunninghouders is sinds de piek in 2016 fors afgenomen. We blijven ons inspannen om de huisvestingstaakstelling tijdig en volledig in te vullen. Zodat vergunninghouders goed kunnen wonen en snel kunnen participeren en integreren.

Doelstelling 3: Een krachtig stadscentrum

Het perspectief voor het stadscentrum is beschreven in de Koers Stadshart Oss. Doel van de Koers is het versterken van de ontmoetingsfunctie van het centrum voor onze inwoners. Dat willen we bereiken door in te zetten op een ruimtelijk compact(er) centrum, met een meer gevarieerd aanbod (naast winkels en horeca ook cultuur en wonen) in een eigen authentieke sfeer (de Osse couleur locale). Een specifieke ruimtelijke opgave is de integrale aanpak van De Wal en omgeving. Een levendig en verrassend centrum vraagt blijvende aandacht en inspanning van alle partijen. Dat doen we samen met de centrumondernemers. De toenemende leegstand willen we bestrijden door initiatieven zoals de droomwinkel en het verplaatsen van kansrijke ondernemingen van buiten het centrum naar het stadshart. Marketing van het stadscentrum vinden we erg belangrijk. De centrumontsluitingen worden aangepakt om de verblijfskwaliteit te verhogen.

We werken hard aan de revitalisering van de Wal. We hebben samen met de eigenaren van onroerend goed in het gebied een ontwikkelingsschets gemaakt met een diversiteit aan functies die het centrum versterken. We willen een in het oog springende publiekstrekker op deze prominente plek realiseren. Vanuit de intentieovereenkomst met de Van Deursen groep werken we aan een samenwerkingsovereenkomst. De gewenste vernieuwing met toevoeging van cultuur zoals ook UITHuis deze voor ogen heeft zal dit deel van het centrum versterken. Wij willen in 2019 starten met de realisatie.

Sinds 3 jaar hebben we de Taskforce centrum. Dit is een intensieve samenwerking tussen gemeente en de centrumondernemers. Van daaruit hebben we het centrum al veel impulsen gegeven. Deze zijn gericht op het stimuleren en faciliteren van vernieuwende activiteiten in het centrum, vernieuwend ondernemerschap en verbetering van de ruimtelijke sfeer en uitstraling.

De komende periode zullen wij ons met name richten op de openbare ruimte. Daarnaast stimuleren we wonen boven en in winkels en verstrekken we subsidies voor gevelverbeteringen.

Vanuit de werkplaats stadshart aan de Peperstraat ondersteunen we ondernemers in het centrum. Extra promotionele aandacht wordt ook van hieruit opgepakt. De marketing van het centrum gaan we intensiveren door een consumentenwebsite te laten maken voor intensiever contact met de bezoekers en bewoners van het centrum. De kracht van marketing zien wij ook in het verbinden van diverse al bestaande promotieactiviteiten van individuele en groepen ondernemers.

Daarnaast zijn er meer evenementen in het centrum met een hogere kwaliteit. Evenementen zijn onmisbaar om voor verrassing te zorgen en extra publiek te trekken. Ze versterken de ontmoetingsfunctie. Het initiatief en de verantwoordelijkheid voor het organiseren van deze evenementen ligt bij centrumondernemers of verenigingen.

De opzet voor de Markt van Morgen is uitgevoerd. Met de nodige promotie proberen we weer meer bezoekers naar de markt te krijgen, dat zorgt voor extra reuring in het stadscentrum.

In de visie centrumring hebben wij de ambities voor de centrumontsluitingen in beeld gebracht. We brengen een facelift aan, om de verkeersfunctie meer ondergeschikt te maken aan de verblijfsfunctie. De entree van het centrum bij het Museum Jan Cunen krijgt een opwaardering in de vorm van een rotonde. De Oostwal en de Molenstraat worden in combinatie met groot onderhoud beter afgestemd op de verblijfskwaliteit die we rond het centrum willen. Verbeteringen van de verkeersveiligheid maken onderdeel uit van deze plannen. Tegelijkertijd wordt de route van de parkeergarage Bergoss naar het centrum aantrekkelijker en overzichtelijker en de kruising met de Oostwal makkelijker oversteekbaar gemaakt.

Visie Oss Avenue

De komende jaren leggen we de focus in eerste instantie op ons stadshart. De insteek die vervolgens gekozen is voor de Raadhuislaan is om initiatieven zoveel mogelijk te faciliteren en zoveel mogelijk kansen aan te grijpen om aanwezige partijen te stimuleren. Deze insteek handhaven we. Als gemeente kiezen we voor een faciliterende rol.

In 2017 hebben we het pand van het voormalige belastingkantoor verworven. We gaan onderzoeken wat goede bestemmingen zijn voor deze locatie.

De Visie Centrumring omvat naast de Oostwal, Bram van den Berghstraat en Molenstraat ook de Raadhuislaan. De visie is een toetsingskader voor toekomstige herinrichtings- en onderhoudswerkzaamheden in de openbare ruimte die onder andere in het IUP benoemd staan. Het gebied kan daardoor in stappen groeien naar een samenhangende en toekomstbestendige inrichting die past bij het veranderende gebruik van de openbare ruimte.

Doelstelling 4: Maatwerk in de wijken en kernen

De verschillende functies in de wijken en kernen moeten in balans zijn. Voor de kernen benaderen we dit op het niveau van de clusters. Bij die balans hebben we aandacht voor de juiste afweging van belangen vanuit economie, duurzaamheid, cultuur en leefbaarheid. Met de ruimtelijke ordening dragen we bij aan deze balans. Wat betreft de fysieke leefomgeving wordt vooral vanuit wonen, integraal voorzieningenbeleid en beheer van de openbare ruimte aan onze wijken en kernen gewerkt. We merken daarbij dat het steeds belangrijker wordt goed af te stemmen met zorg. Door de scheiding van wonen en zorg en de behoefte aan sociale huurwoningen voor bijzondere doelgroepen neemt de druk op de leefbaarheid van buurten toe. We gaan meer aandacht besteden aan de sociale cohesie en absorptiekracht van buurten. Zie daarvoor bij de doelstelling "wonen" in dit programma.

Activiteiten:

- We geven uitvoering aan de centrumplannen in Geffen, Lith, Berghem en Oijen en aan woningbouw in diverse kernen.
- We gaan door met de uitwerking en uitvoering van de voorzieningenkaarten. Zie daarvoor ook programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten.
- Voor het Alard van Herpenplein in Herpen is een plan gemaakt, een voorstel voor herinrichting van het plein. In programma 5 is hiervoor budget opgenomen.
- We werken aan ontwikkeling en uitvoering van een plan voor de Ruwert: zowel voor de winkels als voor de maatschappelijke voorzieningen.
- We faciliteren initiatieven voor herbestemming en transformatie van leegstaand vastgoed. In 2018 zal bijvoorbeeld de voormalige St Jansmavo verbouwd gaan worden.

Doelstelling 5: Nieuw evenwicht in een veranderend buitengebied

In het buitengebied vinden grote veranderingen plaats. We merken de afgelopen jaren dat we steeds meer geconfronteerd worden met nieuwe vraagstukken. Vooral vanuit de agrarische sector: mestverwerking, stoppende ondernemers, vrijkomende bedrijfsbebouwing, gezondheid en schaalvergroting. En recent de besluiten van de provincie voor het sneller terugdringen van de milieubelasting van de veehouderij.

Daarnaast wordt het buitengebied meer en meer de plek voor het ontwikkelen van vormen van duurzame energieopwekking. Met de visie die in de zomer van 2017 is vastgesteld hiervoor hebben we een handvat voor de initiatieven die steeds meer genomen worden. In vervolg op die visie verkennen we met de gemeente Den Bosch en de provincie concrete mogelijkheden in de Lithse polder.

Waar werken we aan:

- Bestemmingsplan buitengebied: Begin 2018 ronden we het ontwikkelplan af. Daarmee kunnen initiatieven die niet door de nieuwe provinciale regelgeving worden geraakt worden doorgezet. In 2018 werken we verder aan het opstellen van het integrale bestemmingsplan buitengebied.

- Agrarische sector: Het nieuwe provinciale beleid en het flankerend beleid zullen we moeten vertalen in onze gemeentelijke aanpak. Voor het VAB-beleid werken we samen met de provincie Noord-Brabant en de regio (zie programma 6. Duurzaamheid, milieu en buitengebied). Daarbij kijken we ook naar meekoppelkansen voor natuur en voor recreatie.
- Met het project de Meanderende Maas (Ravenstein-Lith) nemen we deel aan een grootschalig gebiedsontwikkelingstraject aan de Maas. In 2018 zal de projectorganisatie de voorkeursalternatieven opleveren om in 2019 het voorkeursalternatief vast te stellen. We kijken naar de combinatie van maatregelen voor waterveiligheid met natuur, economische ontwikkeling (haven Oss), cultuurhistorie, recreatie en andere functies. Als gemeente gaan we voor het benutten van de Osse meekoppelkansen en goede inpassing van de maatregelen in ons buitengebied. Nog in 2017 wordt meer duidelijk wat vanuit het MIRT/spooragenda de gewenste situatie voor de spoorbrug Ravenstein gaat zijn. Op basis daarvan kijken we naar mogelijkheden om waterfront Ravenstein hieraan te koppelen.

Duurzaamheid

In dit programma werken we vooral aan de planet-lijn van de duurzaamheidskring. Voor het opwekken van duurzame energie zijn ruimtelijke ingrepen nodig. Dat vraagt draagvlak van inwoners die daarmee te maken krijgen. En dus goede ruimtelijke processen en procedures.

Vraag en aanbod van functies in gebouwen stemmen we goed op elkaar af en we stimuleren hergebruik. We passen de ladder duurzame verstedelijking consequent toe.

Bij wonen is duurzaamheid een speerpunt. Zie daarvoor bij de doelstelling 2. Een passend, geschikt en duurzaam (t)huis voor iedereen.

De global goals die bij dit programma horen zijn: Geen armoede, duurzame energie, duurzame steden en gemeenschappen en leven op het land.

3. Verbonden partijen

N.v.t.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Bezoekers centrum (per week)	Locatus	88.200	2017	Minimaal gelijke tred met landelijke cijfers
(Langdurige/structurele) leegstand kernwinkelgebied Oss	Locatus	3,3%	2017	0% (2018)
Algemeen oordeel centrum	Consumentenonderzoek	6,5	2014	6,7 (2016)
Gemiddelde leegstand woningen	OssStat	3,2%	2016	2,2% (frictieleegstand)
Gemiddelde verkooptijd woningen	NVM	173 dagen	2017	75 dagen (landelijk gemiddelde)

We werken met de corporaties aan de uitvoering van de Slaagkansmonitor sociale huurwoningen. Zodra deze gereed is nemen we een indicator op.

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen	10,9	6,5	2014

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Extra formatie transitie energie	0	150	150	150	150
Uitbreiding woonwagendstandplaatsen	0	0	35	34	34
Ontwikkeling stadscentrum	1.670	400	570	1.650	850
Nota internationaliseringsbeleid	0	16	16	16	16
Totaal nieuw beleid	1.670	566	771	1.850	1.050

Toelichting nieuw beleid

Extra formatie transitie energie

We stellen voor om vanaf 2018 jaarlijks € 150.000 beschikbaar te stellen voor een formatie-uitbreiding met 2 formatieplaatsen. Deze zetten we in voor de extra werkzaamheden voor de transitie energie. Het is nodig voor het beoordelen van initiatieven, het voorbereiden van procedures in het ruimtelijk-, participatie- en het ontwikkelspoor. Hierbij is het streven om initiatiefnemers zoveel mogelijk te laten betalen voor deze onderzoeks- en procedurekosten.

Uitbreiding woonwagendstandplaatsen

We stellen budget beschikbaar voor het realiseren van standplaatsen voor woonwagens. De uitvoering van het nieuwe beleid voor woonwagens vraagt extra investeringen. We gaan ervan uit dat we in 2018 6 standplaatsen aan de Brasem en 1 aan het Weemse Hof realiseren. De globale investeringskosten daarvoor (op basis van kengetallen) zijn hier vertaald in investeringslasten.

Ontwikkeling stadscentrum

We stellen budget beschikbaar voor de herontwikkeling van het openbaar gebied in het centrum, inclusief de revitalisering van het openbaar gebied rondom de Wal. Hiervoor is een totale investering nodig van circa € 6 miljoen. Hiervan kan € 0,8 miljoen gedekt worden uit bestaande budgetten zoals de reserve mobiliteit en de reeds beschikbare gelden voor de Oostwal. De resterende € 5,2 miljoen stellen we beschikbaar in de jaren 2017 tot en met 2021. Deze extra kosten worden indirect gedekt uit beschikbare budgetten die zijn ontstaan uit wijzigingen in de verslagleggingsvoorschriften. Daarnaast storten we een groot deel van de eerder beschikbaar gestelde € 650.000 voor investeringen in de reserve Stadscentrum. Het andere gedeelte zetten we in voor inhuur en advieswerk.

Nota internationaliseringsbeleid

Wij stellen voor om structureel een bedrag van € 16.000 beschikbaar te stellen voor de nota internationaliseringsbeleid. Hieruit betalen wij onder andere de kosten voor het lidmaatschap van netwerken, het bezoeken beurzen en congressen.

7. 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Opheffen reserve	0	0	0	0	0
Woninggebonden subsidies					
Kosten ontwikkeling windpark	0	0	0	0	0
Vorbereidingen	-275	275	0	0	0
omgevingswet					
Totaal 3O-ontwikkelingen	-275	275	0	0	0

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Opheffen reserve Woninggebonden subsidies

In de reserve Woninggebonden subsidies staat een bedrag van € 692.000. Dit bedrag brengen over naar de reserve Volkshuisvesting. Deze twee reserves kennen hetzelfde beleidsdoel.

Kosten ontwikkeling windpark

We verwachten dit jaar € 304.000 aan kosten te maken voor het ontwikkeling van het windpark Elzenburg/de Geer. We halen daarvoor een bedrag van € 94.000 uit de reserve ontwikkeling windpark. Dit bedrag stond nog in deze reserve en hebben we vorig jaar niet gebruikt. Ook storten we een bedrag van € 185.000 in de reserve ontwikkeling windpark. Dit bedrag gebruiken we in 2018 voor de kosten 2e fase ontwikkeling windmolenpark. Dit besluit is in de raadsvergadering van 14 juli 2016 genomen.

Vorbereidingen omgevingswet

De invoering van de omgevingswet is weer uitgesteld. Hierdoor is ook het opstellen van de visie vertraagd. We hebben dit jaar al een bedrag geraamd voor de visie en voor vorbereidingen op de wet. Door de vertraging hebben we dit jaar niet het gehele begrote bedrag nodig, het gaat om € 200.000 voor de omgevingsvisie en € 75.000 voor de andere vorbereidingen. Dit willen we doorschuiven naar volgend jaar. Deze verandering vraagt geen extra budget.

8. Septembercirculaire

N.v.t.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

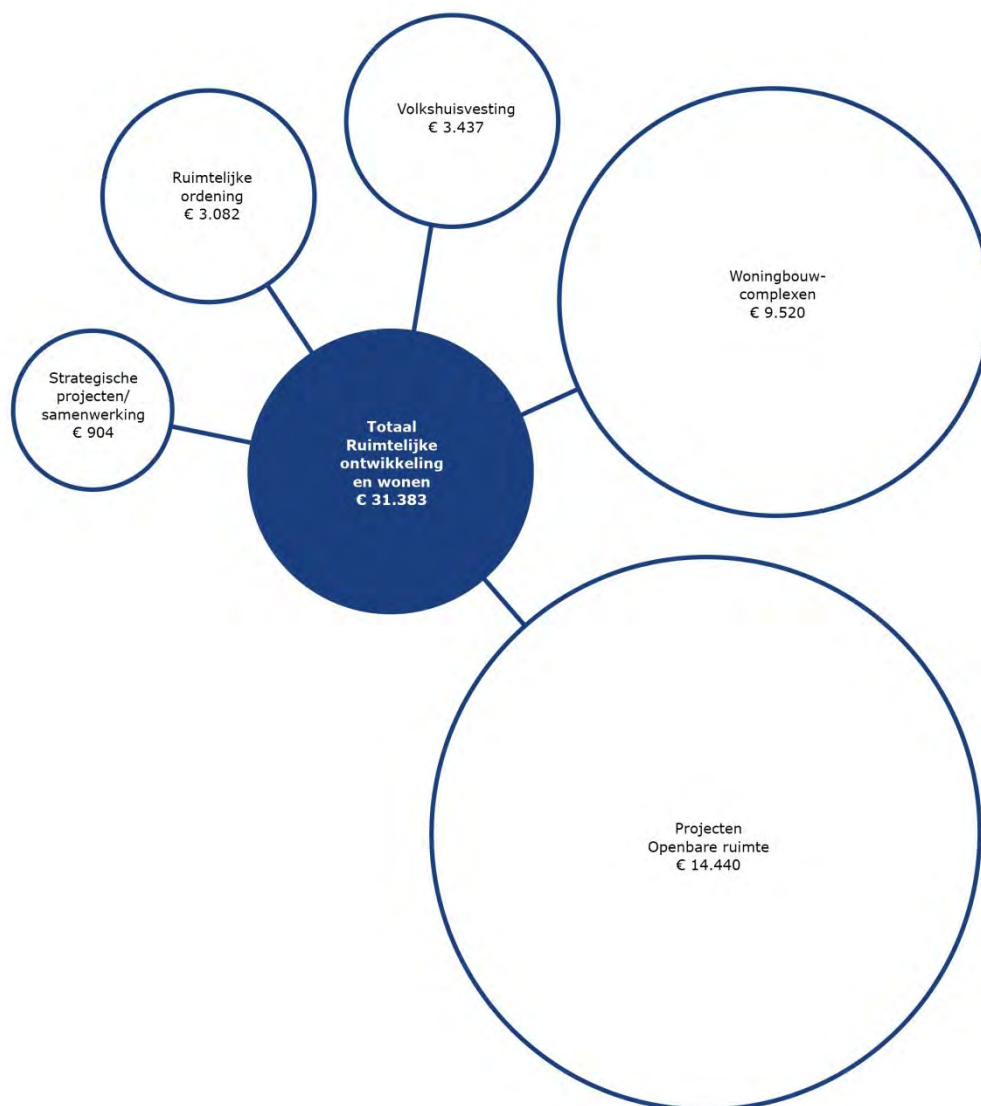
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	16.536	15.878	14.869	11.845	8.594
Baten	-13.201	-11.991	-11.423	-8.204	-4.680
Saldo	3.336	3.887	3.435	3.641	3.913
Stortingen reserves	1.300	1.990	2.043	370	0
Onttrekkingen reserves	-489	-1.303	-111	-101	-9
Saldo mutaties reserves	441	688	1.932	269	-9
Totaal bestaand beleid	3.777	4.575	5.367	3.910	3.904
Nieuw beleid	1.670	566	771	1.850	1.050
3O-ontwikkelingen	-275	275	0	0	0
Budgettaire neutrale wijzigingen	833	0	0	0	0
Totaal programma	6.004	5.416	6.137	5.760	4.954

10. Overzicht subsidies

Dit programma bevat geen subsidies.

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 8. Economie en vrije tijd

1. Wat willen we bereiken?

In Oss willen we een toename van de werkgelegenheid en een goed vestigingsklimaat voor de bestaande en nieuwe bedrijven. In de regio Noordoost Brabant is Oss dé werkstad. We houden het huidige bedrijfsleven in Oss door goed accountmanagement met veel aandacht voor samenwerken en verbinden. We bieden nieuwe vestigers gevarieerde en goed ontsloten vestigingsmogelijkheden en een passende arbeidsmarkt. Ook goede mogelijkheden voor de beleving van vrije tijd dragen bij aan het vestigingsklimaat.

Partnerschap, lokaal en regionaal

Werkgelegenheid komt tot stand bij de circa 5.500 bedrijven in onze gemeente. Daar zit de economische dynamiek, daar wordt de verandering in werkgelegenheid zichtbaar. Als gemeente zorgen we voor de juiste randvoorwaarden en stimuleren we samenwerking. Wij denken namelijk dat economische vernieuwing is gebaat bij de ontmoeting van mensen die elkaar inspireren, die ideeën en vraagstukken met elkaar delen. Om ze daarna met elkaar om te zetten in daadwerkelijke producten en diensten. Daarvoor is het van belang dat ondernemers, onderwijs en overheid samenwerken aan een goed vestigingsklimaat.

- Lokaal

Als gemeente Oss nemen wij deel in verschillende samenwerkingen, netwerken en 'innovatieve hotspots'. Zo zijn we bijvoorbeeld partner in de Kracht van Oss, zijn we lid van het Logistiek Platform Oss, van Metaalkracht en Tibo en zijn we nauw betrokken bij de ontwikkeling van de Talentencampus Oss en Pivot Park. We hebben bij geen van deze initiatieven een doorslaggevende stem; onze inbreng is gelijk aan die van de andere partners. Op basis van kennis en enthousiasme bepalen we samen welke koers er wordt gevaren, welke zaken er als eerste worden opgepakt.

- Regionaal

De economie wordt steeds meer regionaal en nationaal bepaald. Provincie en Rijk ondersteunen nauwelijks meer individuele gemeenten, maar vooral regio's. Dat roept niet de vraag op of we in de regio willen samenwerken met gemeenten, bedrijven en onderwijs, maar hoe we willen samenwerken. Wij zijn actief partner in de regio Noordoost-Brabant/AgriFood Capital. Samen met de andere partijen werken we aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt, sterke bedrijvigheid (starters en nieuwe bedrijven), betekenisvolle innovaties en een aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving. Het is soms zoeken hoe we dat allemaal het beste kunnen aanpakken en hoe de Osse belangen effectief worden ingebracht. Maar dat we in de regio Noordoost Brabant moeten samenwerken om antwoorden te vinden op de economische vraagstukken, is voor ons meer dan duidelijk.

Banen voor de toekomst

Ons doel van het economisch beleid is werkgelegenheid. Banen voor zo veel mogelijk inwoners van onze gemeente en regio. Want betaald werk zorgt niet alleen voor inkomen, maar ook dat iemand zich gewaardeerd voelt en betrokken bij wat er zich rondom hem of haar afspeelt. Economie gaat dus ook over welzijn. Over de balans tussen geld verdienen en tegelijk zuinig zijn op mensen, dieren en de aarde als leefomgeving en leverancier van grondstoffen. We hebben het dan over de 3 P's van duurzaamheid (people, planet, profit). Ons uitgangspunt bij werkgelegenheid en arbeidsmarkt is de vraag van ondernemers. Binnen hun bedrijven zijn immers de banen aanwezig. Over welke opleiding, ervaring, motivatie en vaardigheden moet hun personeel beschikken? Zowel vanuit economisch beleid als vanuit participatiebeleid zijn dit essentiële vragen om te beantwoorden. Dat doen we samen met ondernemers en het onderwijs in het Actieplan Lokaal Arbeidsmarktbeleid (zie programma 2. Werk, inkomen en onderwijs).

Doorontwikkeling van de economische speerpunten

Maakindustrie is de basis van de Osse economie. Binnen onze lokale economie onderscheiden we drie speerpunten: life sciences, logistiek en agrofood. Dit naast onze aandacht voor de economische activiteiten in het Stadscentrum Oss (zie programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en Wonen) en de vrijetijdseconomie. Sinds de Strategienota Economie in 2014 werken we (bedrijfsleven, onderwijs en gemeente) er aan om deze speerpunten verder tot ontwikkeling te laten komen. Dit heeft geresulteerd in onder meer Pivot Park, Logistics House NO-B, een Platform Gastvrij Oss en Kracht van Oss / Kracht van New Business. De gemeentelijke rol bij deze initiatieven is aan het veranderen; van zelf een opzet ontwikkelen en daar medestanders bij zoeken, naar meer inhaken op de activiteiten en de ideeën van anderen. Veel initiatieven hebben een eigen 'business developer' die zorgt voor de doorontwikkeling. Waar nodig ondersteunen wij deze persoon met onze eigen expertise en (regionale) netwerken.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Oss staat in de top 4 van logistieke hotspots in Nederland
2. Oss wordt herkend als dé 'Industrial hotspot' voor medicijnontwikkeling en productie in Nederland
3. Oss levert nieuwe combinaties in agrofood
4. Osse ontwikkel- en maakbedrijven zijn vernieuwend
5. Oss scoort onder onze inwoners en bezoekers een tevredenheid van 90% over de toeristisch-recreatieve voorzieningen. De werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie blijft gelijk (of stijgt waar mogelijk)

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Economische ambities 2014-2020
2. Masterplan Bedrijventerreinen Oss
3. Kracht van Oss
4. Peiling Ondernemersklimaat Oss (POK)
5. Agrifood Capital: Agenda richting 2020
6. Visie op de vrijetijdseconomie van Oss (2016)

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Oss staat in de top 4 van logistieke hotspots in Nederland

De logistieke sector biedt veel werkgelegenheid in de regio Noordoost-Brabant. Logistieke bedrijven in Oss, 's-Hertogenbosch, Meierijstad en het Land van Cuijk werken samen in Vijfsterren Logistiek. Zij streven naar nieuwe bedrijvigheid in de logistiek en een sterke verbinding tussen onderwijs en het bedrijfsleven. Fysiek komt deze samenwerking tot uitdrukking in het Logistics House NO-Brabant, dat in Oss is gevestigd. Regionale samenwerking is in de logistiek een sleutelwoord; op de 'hotspot ranking' wordt Oss bijvoorbeeld niet apart genoemd, maar gaat het om de combinatie Oss-Veghel-'s Hertogenbosch.

In Oss worden water, spoor en weg gebruikt voor het transport van goederen. Op onze bedrijventerreinen vestigen zich bedrijven die goederen produceren én bedrijven die de aan- en afvoer voor deze maakindustrie organiseren en waarde toevoegen aan de goederen via verpakken en ompakken, retourlogistiek en assemblage. Mede dankzij de goede bereikbaarheid via de Osse haven worden steeds meer goederenstromen in Oss met elkaar verknoopt. Daardoor vormen het logistieke bedrijfsleven, het logistieke onderwijs en de overheid een logistieke hotspot van (inter)nationaal belang.

Activiteiten:

- We werken samen met de ondernemers in het Logistiek Platform Oss en Vijfsterren Logistiek met de nieuwe uitvoeringsorganisatie Logistics House NO-Brabant. De samenwerking in het Logistics House heeft onder meer tot doel om:
 - o Te zorgen voor innovatie en voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten in de logistieke sector.
 - o Partijen binnen en buiten de regio te laten zien wat voor moois de logistieke sector in de regio te bieden heeft.

- Bedrijventerreinen Vorstengrafdonk en vooral Heesch-West krijgen steeds meer het profiel voor grootschalige logistiek. We zetten onze kennis van en contacten binnen de logistieke sector in om deze profilering optimaal neer te zetten en er bedrijven op aan te trekken. Dit doen we samen met de gemeenten Bernheze en 's Hertogenbosch.
- We gaan door met de economische positionering van de Osse haven:
 - o We doen een voorstel over het nachtelijk gebruik van het goederenspoor Elzenburg, mede gebaseerd op nieuwe geluidsmetingen en een studie van de GGD.
 - o We faciliteren een uitbreiding van de containeroverslag.
 - o We ondersteunen bedrijven, inventariseren de wensen van de gebruikers voor het gebruik en het uitbreiden van de faciliteiten van de haven en monitoren het reilen en zeilen in de haven (goed havenbeheer).

Doelstelling 2: Oss wordt herkend als dé 'Industrial hotspot' voor medicijnontwikkeling en productie in Nederland

In Oss zijn ongeveer 4.200 banen in de Life Sciences. Dat is 12% van de totale werkgelegenheid in Nederland binnen de Life Sciences & Health. Opmerkelijk is dat de Osse banen vooral aanwezig zijn bij het particuliere bedrijfsleven: bij onder andere MSD, Aspen en de bedrijven op het Pivot Park, maar ook bij andere bedrijven in de logistieke dienstverlening, de medische technologie en productie & distributie van medische hulpmiddelen. Veel van deze bedrijven werken nauw samen met universiteiten en kennisinstellingen van over de hele wereld.

Activiteiten:

- De besluitvorming in 2017 door de gemeente en Provinciale Staten zorgt ervoor dat Pivot Park een nieuwe impuls krijgt in haar ontwikkeling. OLSP Vastgoed BV en Pivot Park Holding hebben voldoende armslag en expertise om de groei van Pivot Park vorm te geven. Ook in 2018 timmeren zij aan de weg, letterlijk door verbouwingen, sloop en inrichting van het terrein. Figuurlijk door het Pivot Park en zijn huurders actief onder de aandacht te brengen van nieuwe bedrijven en kennisinstellingen.
- Pivot Park is een belangrijk economisch icoon van de gemeente dat we actief ondersteunen in de promotie en branding van het park en van de aanwezige bedrijvigheid. Vanuit het raadsbesluit 'Pivot Park 2.0 – impulsen voor een duurzame exploitatie' stellen we daar jaarlijks ook middelen voor beschikbaar.
- MSD en Aspen zijn de twee grootste werkgevers in Oss. Hun ontwikkeling en (investerings)beslissingen volgen wij actief en ondersteunen wij waar gewenst proactief, bijvoorbeeld bij de profilering van de Osse vestigingen binnen het moederconcern.

Doelstelling 3: Oss levert nieuwe combinaties in agrofood

Ons doel is Osse brede agrofoodsector toekomstbestendig te hebben en houden. Oss heeft alle schakels in de agrofoodketen op haar grondgebied. Met een grote verscheidenheid in aard en activiteiten. Deze verscheidenheid zorgt echter ook voor versnippering; ondernemers zijn lang niet altijd op de hoogte van elkaars bestaan en activiteiten. Hier ligt voor ons een verbindende rol, die van ons een flexibele en brede blik vraagt. Als bedrijven elkaar kennen en weten te vinden, biedt dit perspectief op nieuwe samenwerkingen, innovatieve producten en nieuwe banen. Daarbij constateren we dat de ondernemers nu (nog) beperkt behoefte hebben aan clustervorming. Wel stellen ze het op prijs wanneer we ze bijeen brengen op specifieke thema's.

De primaire agrarische sector vervult in Oss een belangrijke rol in de agrofood keten. Deze sector kampt met beladen thema's als gezondheid, overlast en dierenwelzijn. Dit heeft naast ruimtelijke en sociaal-maatschappelijke impact ook economische gevolgen.

Wij zoeken continue naar de juiste balans van belangen. Dit bespreken we ook in regioverband en binnen Agrifood Capital.

Activiteiten:

- 'We Are Food 2018' (Europees jaar van de Gastronomie) is een leidend thema. Binnen het programma van de provincie Noord-Brabant ontwikkelt ook Oss een divers aantal activiteiten. Ons doel is om Oss als maakstad van de food in de etalage te zetten; met publiciteit op lokale schaal, mede ter ondersteuning van onze inspanningen op Citymarketing.

Zo is Het Hooghuis met het project 'Wereldburger' één van de 8 boegbeeld projecten ('Keukens') van de provincie Noord-Brabant. De kern van dit project (een gezonde school) vraagt ook om verbinding met lokale ondernemers. Deze verbinding is ook gewenst bij de nieuwe foodopleiding van ROC De Leigraaf, die het schooljaar 2017-2018 is gestart; waar nodig ondersteunen we dit soort initiatieven en helpen we bij de verbinding met het Osse bedrijfsleven.

- Ook met de Maashorst gemeenten denken we na over gezamenlijke invulling van een Food thema in het kader van 'We Are Food 2018'.
- De 'Foodgame' kan worden gespeeld. Dit is een spel waarin op een virtuele wijze de voedseltoekomst van Oss in 2040 kan worden verkend en ervaren. Het is ontwikkeld door studenten van de HAS en St. Lucascollege, in opdracht van FoodUp Brabant en de gemeente Oss.
- Citydeal 'Voedsel op de stedelijke agenda' is een samenwerking tussen verschillende Nederlandse steden. De gemeenten 's Hertogenbosch en Oss vertegenwoordigen hierin de regio AgriFood Capital. Een onderwerp dat gezamenlijk wordt opgepakt is 'circulaire economie'. De HAS-studie naar de verpakkingindustrie in Oss (die nog doorloopt tot begin 2018) is daarbij een bruikbare onderlegger.

Doelstelling 4: Osse ontwikkel- en maakbedrijven zijn vernieuwend

Kennis leidt tot vernieuwing en innovaties bij bedrijven. Nieuwe ontwikkelingen komen van onderop tot stand. Zeker in een industriestad als Oss. Jonge en talentvolle mensen spelen een grote rol bij het vertalen van nieuwe behoeften in kansrijke producten en diensten én in de daadwerkelijke productie hiervan. Verschillende ondernemers, individueel en collectief, denken na over en zoeken vormen bij innovatiebevordering en 'New Business'. Dat doen ze in netwerken zoals Kracht van Oss, Metaalkracht en Logistiek Platform Oss en op fysieke plekken zoals op het Pivot Park en de Talentencampus. Dat kan op verschillende manieren, maar wel met een centraal uitgangspunt: samenwerken en verbinden.

Activiteiten:

- We hebben een regionale functie op het gebied van werkgelegenheid. Om deze functie te kunnen behouden is de aanleg van bedrijventerrein Heesch-West belangrijk, want nieuwe vestigingen van bedrijven leiden tot nieuwe werkgelegenheid. Nieuwe terreinen om uit te geven en de acquisitie van bedrijven daarop hebben en houden onze aandacht. We blijven zoeken naar vernieuwende manieren om hier invulling aan te geven. Maar een goed accountmanagement onder de reeds in Oss gevestigde bedrijven is net zo belangrijk.
- Marketing en gerichte promotie leveren een bijdrage aan onze profilering van innovatieve maakstad. Niet met een kostbare campagne, maar met maatwerk en samen inspelen op kansen. De gemeente vult daarbij Osse ondernemers en organisaties aan. Voor een evenwichtige arbeidsmarkt willen we hoger opgeleid talent verleiden om naar Oss te komen, zodat zij hun bijdrage leveren aan innovatie en een sterke economie. We kunnen dat doen met een netwerk Osse ambassadeurs, vooral ook met generatiegenoten van de doelgroep (jonge hoogopgeleiden). Zodat we optimaal kunnen aansluiten op de beleving en manier van communiceren van deze doelgroep. We stellen daarom voor om budget beschikbaar te stellen voor gebiedsmarketing en promotie.
- We blijven inzetten op de Kracht van New Business (KvNBO) en de Kracht van Oss. Het uitvoeringsprogramma de Kracht van New Business ondersteunt samenwerkende ondernemers of instanties bij het ophalen en uitwerken van nieuwe business cases. Voor kansrijke casussen uit de maakindustrie, Logistiek, Agrifood en Life Sciences zijn vrij inwisselbare kennisvouchers beschikbaar. De programmamanagers van KvNBO en onze accountmanagers trekken hierin gezamenlijk op.
- De verbinding tussen ons lokale bedrijfsleven en (hoger) onderwijs en kennisinstituten is en blijft belangrijk. Wij ondersteunen daarbij waar nodig verschillende 'brandpunten van innovatie'; Logistics House NO-B, Pivot Park en Talentencampus. Heel concreet is het initiatief 'BIM5' voor de bouwsector, dat in 2018 moet gaan functioneren en waarin onder meer Avans actief is (zie ook programma 2. Werk, inkomen en onderwijs).

Doelstelling 5: Oss scoort onder onze inwoners en bezoekers een tevredenheid van 90% over de toeristisch-recreatieve voorzieningen. De werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie blijft gelijk (of stijgt waar mogelijk)

De vrijetijdseconomie in Oss is te verdelen in drie gebieden met ieder hun eigen kwaliteiten: de Maas en omgeving, de stad Oss en de Maashorst. In de visie op toerisme en recreatie geven we aan dat we streven naar:

- meer samenhang tussen en meer verleiding binnen deze drie gebieden;
- een betere profilering en duidelijkere informatievoorziening naar de inwoners en verblijfgasten;
- meer banen en een beter woonklimaat.

Activiteiten:

- In 2017 is het Platform Vrijetijdseconomie Oss opgericht, in cocreatie met de ondernemers. Als gemeente zijn we partner in dit platform. Gezamenlijk zetten we ons in voor een goede profilering van Oss, ondersteunen we projectideeën en bieden we ruimte voor ontmoeting en thematische bijeenkomsten.
- We gaan aan de slag met de meting naar tevredenheid van inwoners over de vrijetijdsvoorzieningen. De eerste meting is in 2017 uitgevoerd. Daaruit blijkt dat 80% van de inwoners van Oss tevreden is met de toeristische voorzieningen. Met deze uitkomsten gaan we aan de slag zodat de tevredenheid bij een volgende meting is verbeterd.
- De heroriëntatie op de informatievoorziening is een belangrijke activiteit voor 2018. Diverse Osse partijen bieden toeristische en recreatieve informatie aan; lang niet altijd volledig of actueel. Binnen het Platform Vrijetijdseconomie Oss wordt nagedacht hoe dit meer kan worden gestroomlijnd. Uit deze stroomlijnen zijn wellicht ook budgetvoordelen te behalen, waarmee vanaf 2019 het projectenfonds van het Platform kan worden gevoed. Dit vraagt van ons om een dialoog met de huidige ontvangers van gemeentelijke subsidie.
- Bij verschillende projecten brengen we ook de component 'vrijetijdseconomie' in. Denk aan het uitdragen van ons cultureel erfgoed, ideeën voor de verdere ontwikkeling van de Geffense Plas en ontwikkelingen aan de Maas / Zuiderwaterlinie. Allemaal activiteiten die bijdragen aan de aantrekkelijkheid van Oss voor de eigen inwoners en aan de aantrekkingskracht op toeristen.
- We stellen een evenementencoördinator beschikbaar. Dit is verder toegelicht in programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten.

Duurzaamheid

Dit programma levert een bijdrage aan meerdere doelen uit de Duurzaamheidscirkel, vooral aan de 'profit'-kant:

- Arbeid: door te streven naar een maximale werkgelegenheidsfunctie leveren we een bijdrage aan meerdere indicatoren, zoals besteedbaar inkomen, armoede, jeugdwerkloosheid en verhuissaldo. Daarom zetten we in op 1.000 banen netto extra voor de Osse economie voor 2020.
- Kennis: Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking en dus de aanwezigheid van hoger onderwijs is de sleutel tot de toekomst. We zetten dan ook maximaal in op de samenwerking met bijvoorbeeld Avans, HAS, HAN en universiteiten in onze nabijheid.
- Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden: We kijken kritisch naar ons ruimtegebruik, onder andere door toepassing van de 'Ladder duurzame verstedelijking'. Bij de ontwikkeling van bedrijventerrein Heesch-West is dit een belangrijke factor, maar ook bij ontwikkelingen in de detailhandel of op de kantorenmarkt.

Daarnaast leveren we een bijdrage aan het bereiken van de besparingskant van de gemeentelijke 'energie ambitie' voor Oss ('planet'-kant). Met ondernemers brengen we bijvoorbeeld in kaart welke grondstoffen zij gebruiken in hun productieproces. Dit met de vraag welke reststromen er nog zijn, of deze (nog) verder beperkt kunnen worden en of ze opnieuw ingezet kunnen worden; binnen de eigen onderneming of bij een andere onderneming.

De global goals die bij dit programma horen zijn: Geen armoede, kwaliteitsonderwijs, duurzame energie, fatsoenlijk werk en gezonde economie, duurzame industrie, innovatie en infrastructuur, duurzame steden en gemeenschappen, verantwoorde consumptie en productie en partnerschappen om doelen te bereiken.

3. Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Heesch-West

De gemeenschappelijke regeling Heesch-West heeft als doel het ontwikkelen van een nieuw bedrijventerrein, geschikt voor met name (zeer) grootschalige logistiek. Aanvullend is er ruimte voor een specifieke profilering met meerwaarde voor de regio op het gebied van circulaire economie, energie en nieuwe concepten in de bouw. Heesch-West versterkt het vestigingsklimaat voor Noordoost-Brabant door in te spelen op deze specifieke kwaliteiten. Het nieuwe terrein biedt vestigingsmogelijkheden voor nieuwe regionale en (inter)nationale ruimtevragers én biedt uitbreidingsmogelijkheden voor het bedrijfsleven uit onder andere onze gemeente. Daarnaast zorgt Heesch-West voor directe en indirecte werkgelegenheid voor de regio, waarvan een belangrijk deel in Oss woont of gaat wonen.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Werkgelegenheid	Ossstat	39.512	2017	39.865 (2020)
Vestigingsklimaat	Benchmark Ondernemersklimaat	6,8	2017	6,5
Ranking Logistieke hotspot	www.logistiek.nl	5	2017	4

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Functiemenging (verhouding tussen banen en woningen, 0 is alleen wonen, 100 is alleen werken)	50,6	51,5	2016
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten index)	126	102	2013
Vestigingen bedrijven per 1.000 inwoners 15-64 jaar	105,7	121,7	2016
Banen 15-64 jaar per 1.000 inwoners	671,4	740,1	2016

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Gebiedsmarketing en promotie	0	70	70	70	70
Evenementen coördinator	0	54	54	54	0
Impulsbudget centrum markten	0	20	20	20	0
Totaal nieuw beleid	0	144	144	144	70

Toelichting nieuw beleid

Gebiedsmarketing en promotie

We stellen voor om voor gebiedsmarketing en promotie vanaf 2018 jaarlijks € 70.000 beschikbaar te stellen. In onze gebiedsmarketing richten we ons op activiteiten voor het aantrekken van hoger opgeleiden naar Oss, plus het stimuleren van ambassadeurschap. Het aantrekken van hoger opgeleiden doen we op verschillende momenten in de ontwikkeling van deze doelgroep, zoals het moment dat ze een gezin gaan starten, bij de eerste baan en tijdens de studie. Naast onze economische marketing is ondersteunende promotie nodig voor Oss in het algemeen. Ook dat doen we niet met een bovenaf opgelegde grootschalige campagne. Het Osse netwerk draag zélf uit dat het in Oss goed wonen, ondernemen, recreëren, leren en werken is. Voor 2017 is er incidenteel budget beschikbaar gesteld van € 30.000. Om gebiedsmarketing en aanvullende promotie daadwerkelijk invulling te kunnen geven, is structureel een budget van € 70.000 nodig.

Evenementen coördinator

Wij vragen voor 2018 tot en met 2020 € 54.000 per jaar voor het aanstellen van een evenementen coördinator. Deze coördinator is ons gezicht naar buiten, informeert klanten proactief en zorgt ervoor dat onduidelijkheden aan de voorkant al worden gesignaleerd en/of worden afgebakend. Dit draagt bij aan een sneller en efficiënter proces. Daarnaast ondersteunt de coördinator evenementen met name bij nieuwe, minder bedreven aanvragers of complexere aanvragen, is de spin in het web en kan ingezet worden bij knelpunten. Binnen de bestaande formatie is er geen ruimte. De rol van coördinator evenementen is de schakel die momenteel mist en juist deze schakel is onmisbaar voor een betere dienstverlening naar de klant. Na 2 jaar evalueren we de inzet van deze coördinator.

Impulsbudget centrum markten

We stellen voor om de komende drie jaar € 20.000 per jaar als impulsbudget beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsprogramma centrummarkten. In het centrum van Oss worden wekelijks twee warenmarkten georganiseerd. Deze markten staan onder druk. Hierdoor heeft dé beste markt voor Oss en regio in 1995 zich ontwikkeld tot markten met een beperkte omvang, uitstraling en belangstelling. Deze situatie is zorgelijk en na jaren van onderzoek is nu de tijd rijp om echt iets anders te gaan doen. Daarom willen we samen met alle betrokken partijen een nieuwe impuls geven aan de markten in stadshart Oss.

7. 30-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Besteding reserve speeltuinen	0	0	0	0	0
Kosten onderzoek uitbreiding containeroverslag haven	0	0	0	0	0
Aankoop gebouw voormalig Belastingkantoor	7	71	71	71	70
Totaal 30-ontwikkelingen	7	71	71	71	70

Toelichting 30-ontwikkelingen

Besteding reserve speeltuinen

De reserve speeltuinen is vanuit Geffen overgekomen. In het saldo van deze reserve is een bedrag van € 26.000 opgenomen voor onderhoud van dierenweide de Elshof en € 20.000 voor onderhoud van speeltuinen. We stellen voor het totaalbedrag toe te voegen aan het budget voor openluchtrecreatie voor uitvoering van de geplande werkzaamheden. We hebben geen aanvullend budget nodig.

Kosten onderzoek uitbreiding containeroverslag haven

We onderzoeken de uitbreiding van de containersoverslag in de haven. Een externe partij voert dit onderzoek uit. Dit kost ons dit jaar een bedrag van € 200.000. Dit bedrag halen we uit de reserve quick wins havens. Dit betekent dat dit geen extra budget vraagt.

Aankoop gebouw voormalig Belastingkantoor

We hebben het gebouw van het voormalige belastingkantoor gekocht voor een bedrag van € 770.000. Via deze programmabegroting wordt het krediet in de begroting verwerkt. Over de bestemming is nog geen besluit genomen, we hebben ook nog geen plan over wat we hiermee gaan doen. We nemen ongeveer € 35.000 budget op voor kapitaallasten. Voor de exploitatiekosten van het gebouw nemen we € 36.000 per jaar op. In totaal hebben we daarom ongeveer € 71.000 aan extra lasten.

8. Septembercirculaire

N.v.t.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	21.865	15.789	24.246	12.698	5.808
Baten	-19.909	-13.606	-22.658	-10.384	-3.324
Saldo	1.956	2.183	1.605	2.314	2.484
Stortingen reserves	2.716	885	1.329	611	0
Onttrekkingen reserves	-1.188	-445	-395	-395	-45
Saldo mutaties reserves	1.487	440	934	217	-45
Totaal bestaand beleid	3.443	2.623	2.539	2.530	2.440
Nieuw beleid	0	144	144	144	70
3O-ontwikkelingen	7	71	71	71	70
Budgettaire neutrale wijzigingen	-45	2	2	2	2
Totaal programma	3.405	2.840	2.756	2.747	2.582

10. Overzicht subsidies

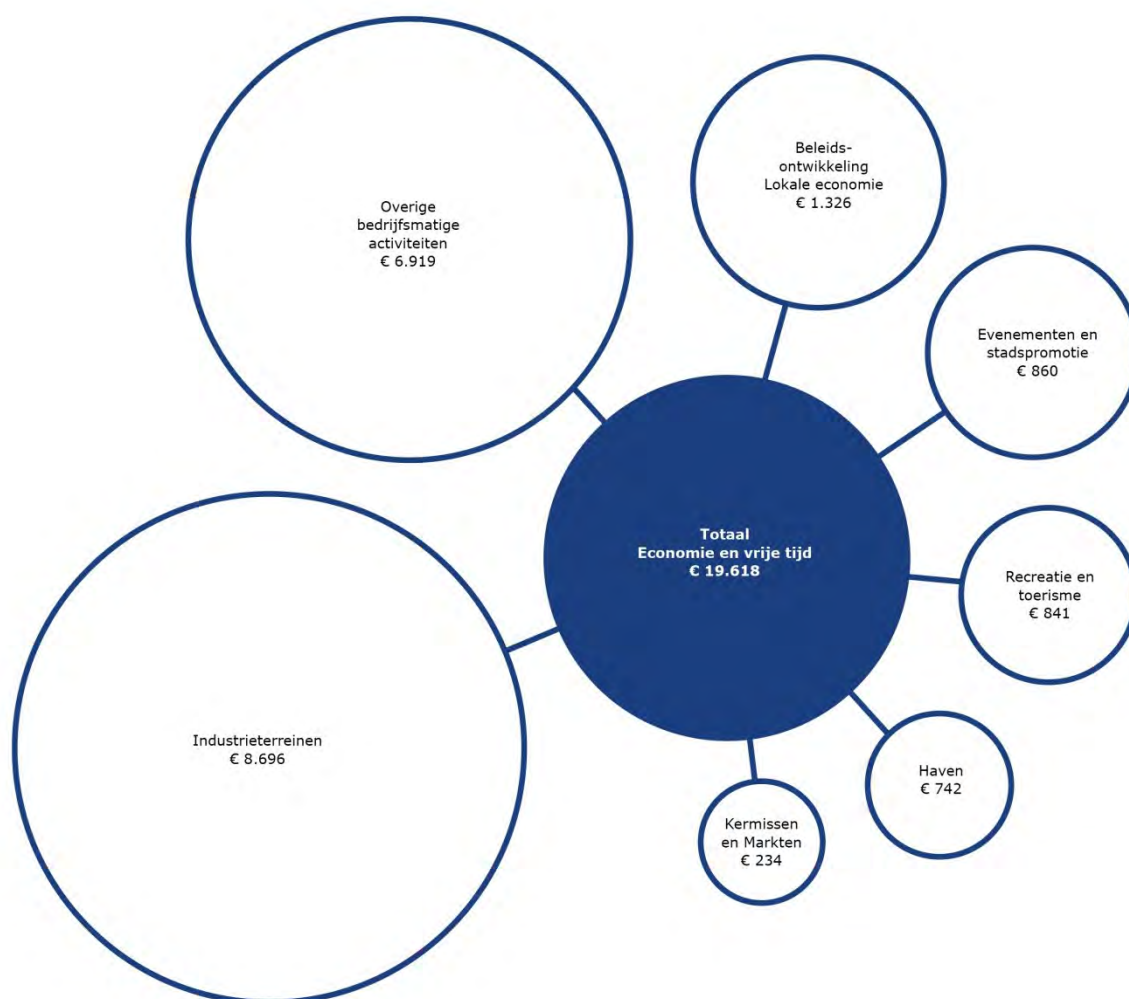
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2018
Evenementen en stadspromotie	220
Recreatie en toerisme	334
Totaal programma	554

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening

1. Wat willen we bereiken?

Als bestuur en organisatie stellen we de kracht van de samenleving centraal en willen we daar optimaal gebruik van maken. Dat wil zeggen van (burger)kracht van mensen, van netwerken en van samenwerkingsmogelijkheden. Dat leidt tot een toenemende interactie met en betrokkenheid van inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers. De zeggenschap en verantwoordelijkheid van de maatschappij wordt verder verstevigd.

Om de kracht van de samenleving te benutten en de rol van de overheid te veranderen gaan we op een andere manier werken en organiseren. Dit vraagt transparantie in het proces van besluitvorming en een organisatie die samenwerkt, co-creatie met anderen aangaat, oplossingsgericht is en zorgt voor een goede dienstverlening. Dit betekent ook dat we steeds mondiger burgers tegenkomen bij de uitvoering van onze taken. We investeren in de competenties van onze medewerkers om om te gaan met de verschillende belangen.

We willen dat Oss een sterke en sociale gemeente blijft waarin mensen kunnen meedoen. We doen bij de inwoners die hiertoe in staat zijn een groter beroep op hun creativiteit en de eigen verantwoordelijkheid. Ook hebben we aandacht voor de rol en positie van de gemeente in de regio.

De afgelopen jaren ontwikkelden we ons naar een netwerkorganisatie die krachten in de samenleving herkent, zijn gang laat gaan maar ook actief ondersteunt, mobiliseert, versterkt, verbindt en deze ook productief kan maken. We werken samen met inwoners, ondernemers, onderwijs en de regio.

We blijven alert op ontwikkelingen die maatschappelijk ondernemen en duurzaamheid versterken. En we vertalen ze naar concrete toepassingen in onze organisatie. We voeren programma's en projecten uit die zich richten op verbetering van de dienstverlening, procesinnovatie (lean), efficiency en personele mobiliteit. Daarnaast blijven we structureel investeren in organisatieontwikkeling en in de ontwikkeling van medewerkers om ook op lange(re) termijn een vitale organisatie te blijven.

De vraag van inwoners en bedrijven staat centraal in ons handelen. We werken oplossingsgericht en sluiten aan bij hun behoeften. Ons gedrag is erop gericht mensen snel, vriendelijk en goed te helpen. De kernwaarden van onze dienstverleningsvisie zijn:

- We zijn betrokken en proactief.
- We zijn gemakkelijk bereikbaar via website, telefoon, post, balie, social media en in de wijken.
- We werken integraal, eenduidig en transparant.
- We voeren de dienstverlening efficiënt en deskundig uit.

De mondige, digitaal vaardige inwoner vraagt om een andere rol van de overheid. Tegelijkertijd blijft het aantal gemeentelijke producten en diensten groeien. Daarbij hebben we een hoge dienstverleningsambitie en zetten we het digitaal loket en gegevensmagazijn intensiever in. Daarnaast willen we met partners samenwerken met nieuwe systemen. De uitvoering van taken organiseren en regisseren we meer en meer vanuit netwerken. Hierdoor krijgen we te maken met een toenemende complexiteit in procesinrichting en informatiehuishouding.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Transparant, interactief en zorgvuldig besturen
2. Verder ontwikkelen van de (netwerk)organisatie
3. Een professionele en efficiënte dienstverlening
4. Een betere (digitale) informatievoorziening
5. Een digitaal toegankelijke overheid

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Kracht van de samenleving (2014/2015)
2. Visie op sturing (2013)
3. Visie op netwerkorganisatie (2012)
4. Visie op online dienstverlening (2017)
5. Position paper 'Oss en de regio 2015-2020' (2015)
6. Visiebrief digitale overheid 2017: In het regeerakkoord is afgesproken dat de dienstverlening door de overheid beter moet. Zo moeten inwoners en bedrijven zaken die ze met de overheid doen (zoals het aanvragen van een vergunning) uiterlijk in 2017 digitaal kunnen afhandelen.
7. Digitale agenda 2020: een collectieve (landelijke) digitale agenda dienstverlening en informatiebeleid 2020
8. Sociaal jaarverslag 2016
9. Duurzaamheidscirkel Oss (2015)

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Transparant, interactief en zorgvuldig besturen

De gemeenteraad wil zijn kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol goed invullen. We zijn kritisch op de manier waarop we vergaderen. Het moet duidelijk zijn hoe besluiten tot stand komen en de besluiten moeten kunnen rekenen op voldoende draagvlak in de samenleving. We streven naar een goede dialoog en scherp debat in de vergaderingen van de gemeenteraad en de raadscommissies. We staan open voor nieuwe combinaties van representatieve en participatieve democratie.

Activiteiten:

- We gaan door met podiumbijeenkomsten, werkbezoeken en bedrijfsbezoeken.
- We doen ook mee met nieuwe vormen van besturen zoals de burgerbegroting en Right to challenge. In het thema Kracht van de samenleving hebben we dat verder toegelicht.
- We blijven ruimte geven voor het uitvoeren van een aantal experimenten voor de verbetering van het vergaderstelsel, zoals het eerste experiment voor het bieden van ruimere mogelijkheden voor (in)sprekers.
- We betrekken jeugd en jongeren bij het bestuur door projecten als Democracy, klassenbezoek en de jeugdgemeenteraad.
- We voeren het uitvoeringsplan over de opkomstbevordering voor de gemeenteraadsverkiezingen 2018 uit. Dit bestaat uit:
 1. Meer en zichtbare stemlokalen op slimme locaties
 2. Optimaal gebruik maken van moderne media
 3. Scholen/onderwijs inzetten
- We zetten het opleidingsprogramma van de gemeenteraad 'raadskompas' in om de na de gemeenteraadsverkiezingen de nieuwe gemeenteraad in te werken.
- We hebben bijzondere aandacht voor onze grip op regionale samenwerkingsverbanden.

Doelstelling 2: Verder ontwikkelen van de (netwerk)organisatie

De komende periode gaan we door met de andere manier van werken en organiseren. We hebben steeds meer contact én werken intensiever samen met onze inwoners en met lokale en regionale partners. Dit doen we door te werken aan opgaven die tot stand komen vanuit maatschappelijke vraagstukken (zoals de transities in het sociaal domein, duurzaamheid en economie). We werken met een projectmatige, programmatische en procesmatige aanpak met een efficiënte sturing op routines en ruimte voor maatwerk. Hiervoor hebben we een vitale organisatie en vitale medewerkers nodig.

Activiteiten:

- We voeren het plan van aanpak voor de doorontwikkeling van de organisatie, managers en medewerkers uit. Dat doen we door nog meer verbinding te maken met de samenleving, het versterken van programma- en procesgericht werken, het optimaliseren van interne samenwerking en experimenteren met nieuwe vormen van organiseren (innovatie). Ook vragen we de inwoners naar ervaringen en feedback door middel van interviews en klantreizen. Deze ervaringen stimuleren onze medewerkers om zich te blijven verplaatsen in de beleevingswereld van inwoners en helpen ons in de verdere ontwikkeling naar een netwerkorganisatie.
- We gaan door met het flexibeler maken van onze bestaande structuren en processen. We werken ook meer in andere rollen, zoals programmamanager, procesregisseur, casemanager en proceseigenaar. Invulling van deze rollen gebeurt op basis van een opdracht, de competenties en kennis van mensen en persoonlijke verbondenheid met de inhoud.
- We blijven projecten en experimenten starten en ondersteunen waarbij sterk sprake is van zelforganisatie in en door de samenleving, overheidsparticipatie of burgerparticipatie. In het thema Kracht van de samenleving hebben we deze andere manier van (samen)werken verder toegelicht.
- We blijven werken aan onze regionale samenwerking op personele mobiliteit, opleiding en training en versterken onze digitale P&O- toepassingen.
- We verlengen de regeling generatiepact tot april 2020. Daarmee kunnen oudere medewerkers minder gaan werken en ontstaat ruimte voor de instroom van jongeren. De eerste evaluatie is in het najaar 2017 gedaan. In overleg met het Georganiseerd Overleg hebben we besloten deze regeling te verlengen tot en met april 2020.
- We starten een intern opleidingsprogramma voor jonge medewerkers onder de 35 jaar.
- We gaan door met het trainee programma De toekomst van Brabant en met het Osse Economic Development Program voor high potentials vanuit ondernemers, onderwijs en overheid.
- Vanuit de doelstellingen van de Participatie wet, specifiek de banenafpraak, creëren we functies voor specifieke doelgroepen, onder andere door het aanpassen van takenpakketten (jobcarving). We willen minimaal trede 1 realiseren op de Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO).

Versterking van de organisatie

De organisatie is qua basis op orde maar de grote maatschappelijke opgaven (inhoudelijk) en de rol en positie van de gemeente Oss in de regio en landelijk noodzaakt versterking van onze organisatie.

Activiteiten:

- We versterken de programmasturing op programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten en programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur met een tweetal programmamanagers.
- We zetten meer adviescapaciteit in op Integrale veiligheid, specifiek ondermijning.
- Op basis van het plan van de kwartiermaker privacy wordt in 2018 een offerte gemaakt voor structurele implementatie van het privacybeleidskader, een wettelijke verplichting van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).
- In 2018 zullen de effecten in kaart worden gebracht van de invoering van de Omgevingswet, zie programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen.

Doelstelling 3: Een professionele en efficiënte dienstverlening

We werken voortdurend aan de verbetering van onze dienstverlening. Daarvoor organiseren we klantreizen. Dit betekent dat we onze inwoners en ondernemers betrekken en mee laten denken over ontwikkelmogelijkheden. Op dit moment ligt de grootste opgave bij de verdere ontwikkeling van de digitale dienstverlening en de digitalisering van dienstverleningsprocessen. De digitale manier van werken is efficiënt voor ons als gemeente en biedt gemak voor de klant. Hij kan 24 uur per dag en 7 dagen in de week gebruik maken van onze dienstverlening. Het uiteindelijke doel is 100% digitale dienstverlening waar het gaat om transacties van de eenvoudige standaardproducten, zoals uittreksels, simpele voorzieningen en eenvoudige vergunningen. We maken de status van aanvragen 24x7 inzichtelijk in een persoonlijke omgeving. Dit noemen we zaakgericht werken.

Om effectief te sturen op het digitale kanaal, de website met daarin een digitaal loket en 'mijn loket', passen we het click-call-face principe toe: we bieden de dienstverlening zoveel mogelijk digitaal (click) of telefonisch (call) aan, tenzij persoonlijk contact (face) meerwaarde heeft voor de klant en/of de organisatie. We zetten onze dienstverleningskanalen zo in dat er sprake is van gemak voor de klant en efficiency voor ons als gemeente (kanaalsturing).

Activiteiten:

- We verbeteren doorlopend de website op basis van input van gebruikers. Dat doen we met taakprestatietesten en analyses.
- Op de website gaan we steeds meer gebruik maken van geografische weergaven. We gebruiken daarbij de kracht van de kaart. Een voorbeeld hiervan is het tonen van vergunningen op de kaart.
- We digitaliseren processen van burgerzaken, onder andere verhuizen, de aanvraag van uittreksels en naamgebruik.
- We optimaliseren de digitale processen van de omgevingsvergunning, leerlingenvervoer en evenementenvergunning.
- We verbeteren de dienstverlening aan ondernemers. We richten ons daarbij vooral op digitalisering van de processen.
- Voor het sociaal domein ontwikkelen we verschillende digitale portals die de zelfredzaamheid van de inwoners vergroten. We stellen gegevens digitaal beschikbaar en maken het mogelijk aanvragen en processen te volgen. Hierbij sluiten we aan op de uitgangspunten van programma 1. Zorg en welzijn en programma 2. Werk, inkomen en onderwijs.
- Voor de verbetering van de telefonische dienstverlening hebben we een klantmeting uitgevoerd. Op basis hiervan maken we een organisatiebreed verbeterplan waarin, naast de technische aspecten organisatorische maatregelen zijn uitgewerkt om een goede telefonische dienstverlening te bieden.
- De komende jaren komen er veel uitdagingen op ons af met impact op de totale dienstverlening van de gemeente. Hiervoor wordt een integraal plan voorbereid wat voor de kadernota wordt gepresenteerd.
- We bereiden ons voor op de invoering van de Omgevingswet. In programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen hebben we dit verder toegelicht.

Doelstelling 4: Een betere (digitale) informatievoorziening

We blijven inzetten op digitale informatievoorziening, waarbij inwoners en bedrijven centraal staan. We stellen de informatie die zij nodig hebben zoveel mogelijk digitaal beschikbaar. Dat doen we via onze eigen website maar ook via centraal aangeboden websites zoals overheid.nl. Informatie die we al hebben vragen we niet nog een keer op waardoor digitaal zaken doen gemakkelijker wordt.

We werken volgens de landelijke standaard en gebruiken zoveel mogelijk landelijke voorzieningen.

MijnOverheid is hier een voorbeeld van. Om met partners samen te kunnen werken moeten we informatie in een beveiligde omgeving delen.

Activiteiten:

- We realiseren de doelen van de landelijke 'digitale agenda 2020'.
Voor inwoners en ondernemers werken gemeenten als één overheid, in ketens. Daarbij is de besluitvorming steeds geregeld bij de overheid die daar bevoegd voor is. Dat kunnen gemeenten, provincies, waterschappen, grote uitvoeringsorganisaties en het Rijk zijn. Dit gebeurt in alle domeinen waarop gemeenten actief zijn, zoals het sociaal domein, fysiek domein, lokale economie en dienstverlening. Met de digitale agenda willen we als gemeenten drie ambities realiseren:
 - o We doen open en transparant mee aan de participatiesamenleving. Dit betekent:
 - Samen innoveren
 - Meewerken aan een datagedreven gemeenschap
 - o Dat doen we door als één efficiënte overheid te werken. Onder andere door:
 - Werkprocessen voor dienstverlening aan inwoners en ondernemers te herontwerpen of innoveren
 - Regie op eigen gegevens voor inwoners mogelijk maken
 - Informatievoorziening sociaal domein (gemeentelijk gegevensknooppunt)

- Informatievoorziening fysiek domein
- We werken massaal digitaal en leveren maatwerk lokaal, door:
 - Het benutten van de overheidsbrede infrastructuur (GDI)
 - Gemeenschappelijke gemeentelijke informatievoorzieningen (GGI)
 - Het versterken van ICT-opdrachtgeverschap
 - Collectieve uitgangspunten.

De eerste ambitie die we invullen is 'massaal digitaal, maatwerk lokaal'. Het doel van deze ambitie is het bevorderen van meer gemeenschappelijkheid en collectiviteit in de gemeentelijke informatievoorziening. We sluiten hiervoor actief aan bij de landelijke ontwikkelingen. Daardoor ontstaat ruimte voor een betere taakuitvoering en betere (maatwerk)dienstverlening aan inwoners en ondernemers.

- We stemmen onze dienstverlening af op landelijke portalen zoals mijnoverheid.nl en overheid.nl.
- Er komt een terugmeldvoorziening van alle basisregistraties (digimelding). Dit is een systeem waarbij medewerkers, inwoners, ondernemers en ketenpartners fouten in basisregistraties kunnen melden.
- We werken samen met de gemeenten Bernheze, Landerd en Uden aan de realisatie van één ICT-organisatie, -infrastructuur en -applicatielandschap. We stellen een bedrijfsplan en transitieplan op waar we bestuurlijke besluitvorming op vragen. De eerste mijlpaal is gepland op 1 januari 2019.
- We gaan samen met onze ICT-samenwerkingspartners de coördinatie op informatiebeveiliging en privacy organiseren.
- Er zijn veel ontwikkelingen rondom BigData en Smartcities. Waar mogelijk maken we deze toepasbaar voor Oss.

Doelstelling 5: Een digitaal toegankelijke overheid met een vangnet voor niet digivaardigen

Een van de speerpunten in het programma e-Dienstverlening is dat wij zorgen voor een vangnet bij de uitrol van de verdere digitalisering van de dienstverlening. Wij beseffen dat niet iedereen in staat is om de digitalisering te begrijpen en toe te passen. Wij helpen onze niet digivaardige inwoners daar waar nodig, dat doen we persoonlijk in de publiekshal waar computers beschikbaar zijn of begeleiden de aanvraag telefonisch en lopen samen de aanvraag door. Wij zorgen altijd dat alle processen via alle dienstverleningskanalen kunnen worden aangevraagd.

Het programma e-Dienstverlening faciliteert daarnaast in samenwerking met de bibliotheek Oss de cursus 'digisterker'. Digisterker heeft als doel inwoners te leren werken met de elektronische overheid. Zodat zij zelfstandig gebruik kunnen maken van de online dienstverlening van bijvoorbeeld de gemeente, UWV en de Belastingdienst.

Activiteiten:

- Aan het einde van dit jaar evalueren we de cursus 'digisterker' in samenwerking met de bibliotheek.

Duurzaamheid

Activiteiten:

- We houden bij aanbestedingsprocedures rekening met duurzaam gebruik van grondstoffen, energieverbruik en sociale aspecten (social return). Dat geldt ook voor onze eigen bedrijfsvoering, zoals gebouwenbeheer, wagenpark en catering.
- Vanuit de doelstellingen van de Participatiewet, specifiek de banenafspraken, creëren we functies voor specifieke doelgroepen, onder andere door het aanpassen van takenpakketten (jobcarving).

De global goals die bij dit programma horen zijn: Gendergelijkheid, fatsoenlijk werk en gezonde economie, ongelijkheid verminderen, vrede, veiligheid en gerechtigheid en partnerschappen om doelen te bereiken.

3. Verbonden partijen

N.v.t.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Klanttevredenheid	Waarstaatjegemeente.nl	6,9	2016*	Landelijk gemiddelde (6,7)
Tevredenheid medewerkers	Gemeente	7,7	2016	7,5
Ziekteverzuim	Gemeente	5,55%	2017	5,3%
Bezuinigingsopgave	Gemeente	€ 6,2 miljoen	2017	€ 6,2 miljoen (2017)
Norm banenafpraak	VNG banenafpraak	16,4	2017	16,3 banen van 25,5 uur (2018)

* deze indicator is veranderd. We hanteren nu de landelijke indicator.

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Formatie per 1.000 inwoners (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	6,8 fte	7,1 fte	2016
Overhead (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	32,6%	31,1%	2015
Apparaatskosten per inwoner (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	€ 528	€ 614	2015
Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur) *	15,3%	14%	2016

* deze indicator is veranderd. We hanteren nu de definitie van Vensters voor bedrijfsvoering.

6. Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
E-dienstverlening	0	200	190	70	70
Coördinatie/programmamanagement duurzaamheid	0	85	85	85	85
Besparing in de organisatie	0	-170	-170	-170	-170
Coördinatie/programmamanagement voorzieningen	0	85	85	85	85
Verhogen opkomst verkiezingen	0	100	14	14	14
Startkosten ICT samenwerking BLOU	0	90	115	65	65
Totaal nieuw beleid	0	390	319	149	149

Toelichting nieuw beleid

E-dienstverlening

We stellen de jaren 2018 en 2019 € 200.000 en € 150.000 beschikbaar voor de verdere uitvoering van het programma e-dienstverlening. Daarmee kunnen we de ontwikkelkosten van projecten betalen. Daarnaast houden we op basis van kengetallen rekening met 20% aan structurele beheer- en onderhoudskosten. Het programma e-dienstverlening loopt daarna nog langer door. Extra middelen voor deze volgende fase zullen wel later uitwerken. Speerpunten voor komende jaren zijn: doorontwikkelen mijnoverheid.nl, website, zaakgericht werken en geo informatie op het web.

Coördinatie/programmamanagement duurzaamheid

Voor het programma 6. Duurzaamheid, milieu en buitengebied zetten we een bedrag van € 85.000 in voor de coördinatie binnen dit programma. Dit bedrag dekken we uit bestaande budgetten voor personeel. Door de toegenomen ambities, de complexiteit en de maatschappelijke urgentie binnen dit programma is er meer uitvoeringscapaciteit. Dit speelt zowel in het buitengebied (met dossiers als: veehouderij en gezondheid, Asbest, Geur, toekomst agrarische sector) als op het gebied van duurzaamheid (programmacoördinatie op besparing en opwekking energie, circulaire economie, invulling besparingsagenda). Dit vraagt meer van de ambtelijke organisatie en de coördinatie binnen het programma dan nu beschikbaar is.

Coördinatie/programmamanagement voorzieningen

Voor het programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten zetten we een bedrag van € 85.000 in voor de coördinatie binnen dit programma. Dit bedrag dekken we uit bestaande budgetten voor personeel. We merken dat de opgaven binnen dit programma maatschappelijk, politiek, bestuurlijk en financieel forse impact hebben. Daarnaast zien we spanningen tussen inhoudelijke visies, gebruikerswensen, (on)mogelijkheden van gebouwen, kosten, druk op beheer-, exploitatie- en subsidiemodellen. Dit vraagt meer van de ambtelijke organisatie en de coördinatie binnen het programma, meer dan nu beschikbaar is.

Besparing in de organisatie

We realiseren besparingen in de organisatie voor een bedrag van € 170.000. Met deze besparingen betalen we de formatie-uitbreiding die nodig is voor de coördinatie/ programmanagement op het gebied van voorzieningen en duurzaamheid & buitengebied.

Verhogen opkomst verkiezingen

De raad heeft op 26 januari 2017 besloten om de actiepunten uit het actieplan Opkomstbevordering gemeenteraadsverkiezingen uit te werken. Hiervoor nemen we € 100.000 op in 2018 en vervolgens € 14.000 per jaar. We breiden tijdens de gemeenteraadsverkiezingen 2018 het aantal stembureaus uit en ook verhogen we de toegankelijkheid ervan. We brengen het aantal weer terug naar het niveau van 2011 en daarnaast zetten we extra mobiele en bijzondere stembureaus in. Na de verkiezing zullen we dit evalueren. De kosten hiervan zijn € 60.000 in 2018. Afhankelijk van de evaluatie komen we mogelijk met een voorstel voor een structureel budget. Daarnaast nemen we extra geld op voor het optimaal gebruik maken van moderne media en voor uitbreiding activiteiten inzet scholen en onderwijs. De totale kosten bedragen voor 2018 € 40.000 waarvan € 14.000 structureel. De kosten om het gebruik van moderne media te bevorderen schatten we op € 20.000. Dit bedrag zetten we in voor professionele ondersteuning en voor een deel kosten eigen beheer. Uitgangspunt is om te beginnen met een pilot van 1 jaar. Voor de uitbreiding van activiteiten met en voor scholen ramen we ook € 20.000. In Oss voeren we al enige jaren activiteiten uit voor scholen die tot doel hebben om uitleg te geven over onze democratie. De gemeente ontving al vele klassen bij Democracy, Klassenbezoek en de Jeugdgemeenteraad. Deze activiteiten worden uitgevoerd in samenwerking met Prodemos en zijn tot op heden bekostigd uit incidentele budgetten (€ 14.000). Deze activiteit willen we structureel maken. Verder gaan we in 2018 ook de activiteiten voor scholieren/studenten uitbreiden, zoals het promoten van de scholierenverkiezingen. De kosten hiervan bedragen ongeveer € 6.000 inclusief hand en spandiensten door de organisatie.

Startkosten ICT samenwerking BLOU

Voor de ICT samenwerking BLOU ramen we in deze begroting alleen de opstartkosten van de samenwerking. Deze kosten zijn € 90.000 in 2018, € 115.000 in 2019 en vervolgens € 65.000 per jaar. Deze opstartkosten bestaan uit een kwartiermaker voor twee jaar en de kosten voor de aanleg en beheer van communicatielijnen. Hiermee wordt het technisch mogelijk om te komen tot de ICT samenwerking. We streven naar één ICT organisatie, één ICT infrastructuur en één ICT- applicatielandschap. Er wordt een gedragen bedrijfsplan opgesteld waarin het toekomstbeeld, de "stip op de horizon", is uitgewerkt. De ICT samenwerking is een meerjarig traject. Daarom werken we met zogenaamde plateaus (fasen). In de komende periode wordt in het transitieplan de startbegroting van deze samenwerking verder uitgewerkt en wordt ook het eerste plateau om te komen één ICT organisatie, één ICT infrastructuur en één ICT- applicatielandschap geconcretiseerd. We verwachten de uitwerking van deze plannen eind 2017/ begin 2018. Hierin worden de kosten voor de eerste twee plateaus in beeld gebracht. Om in 2018 in ieder geval te kunnen starten nemen we bovenstaande kosten op.

7. 30-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Kosten verzelfstandiging Museum Jan Cunen	0	0	0	0	0
Beheerplan Rollend Materieel	-85	-139	-99	-56	-63
Vernieuwbouw Ir. Diddewerf	0	-68	-29	1	1
Aanpassing BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen)	0	80	70	10	10
Beveiliging automatiseringssystemen	60	60	60	60	60
Kosten samenwerking ict BLOU	90	0	0	0	0
Actualisatie ICT investeringen	0	0	0	0	0
Bureaustoelen gemeentehuis	0	0	0	37	0
Kostenplaats Contractmanagement & Inkoop	-30	-10	-10	-10	-10
Verhogen kwaliteit uitvoering verkiezingen en basisregistratie personen	0	60	60	60	60
Wet Basisregistratie Ondergrond (BRO)	0	25	0	0	0
Samenvoegen reserves Doelmatigheid en Bovenformatieven	0	0	0	0	0
Totaal 30-ontwikkelingen	35	8	52	102	57

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Kosten verzelfstandiging Museum Jan Cunen

De kosten die we maken in verband met de verzelfstandiging van het museum betalen we volgens plan door inzet van middelen uit de reserve doelmatigheid. De geschatte kosten voor 2018 bedragen € 245.000. We hebben geen extra budget nodig.

Beheerplan Rollend Materieel

We hebben het beheerplan Rollend Materieel geactualiseerd. De kosten van rollend materieel dalen met € 85.000 in 2017 en vanaf 2021 met € 63.000. In dit beheerplan gaat het om het adequaat onderhoud en aanschaf van het rollend materieel van de gemeente Oss voor de periode 2017-2021. We bekijken elk jaar of het nodig is om de planning/cijfers aan te passen. We zien hier nu jaarlijks voordelen ontstaan. Dit wordt vooral veroorzaakt door lagere onderhouds- en reparatiekosten. Ook de brandstofkosten nemen af.

Vernieuwbouw Ir. Diddewerf

De vernieuwbouw van de Ir. Diddewerf is vertraagd. Hierdoor ontstaat er in 2018 en 2019 een incidenteel voordeel voor de rente en afschrijving voor een bedrag van € 68.000 in 2018. De verhuiskosten van € 50.000 onttrekken we daarom ook een jaar later uit de reserve. Per saldo hebben we hiervoor geen extra budget nodig.

Aanpassing BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen)

We nemen een extra bedrag op voor de aanpassing van de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen). Door een wetswijziging bepalen we de WOZ-waarde van woningen niet meer in m2, maar in m3. Deze aanpassing betekent extra kosten. De inhuurkosten voor 2018 en 2019 zijn geraamd op € 60.000 per jaar. In 2018 is voor software eenmalig € 10.000 nodig. Vanaf het jaar 2018 zijn we aan structurele abonnementskosten € 10.000 per jaar kwijt.

Beveiliging automatiseringssystemen

We nemen een bedrag op van € 60.000 voor onze beveiliging van automatiseringssystemen. De regeling melden datalekken bij de autoriteit persoonsgegevens, de baseline informatieveiligheid gemeenten en de algemene verordening gegevensbescherming stellen hogere eisen aan de beveiliging van onze automatiseringssystemen. We moeten voor deze veiligheid en privacy zorgen. Wij ramen deze kosten vanaf 2017 op structureel € 60.000 per jaar.

Kosten samenwerking ict BLOU

Dit jaar maken we kosten voor de voorbereiding van de samenwerking op ict-gebied. We willen gaan samenwerken met de gemeente Bernheze, Landerd en Uden. Deze voorbereidingskosten zijn niet geraamd. Wij schatten deze kosten dit jaar op € 180.000. Van de andere deelnemers ontvangen we de helft van dit bedrag terug. Dit betekent dat het ons dit jaar € 90.000 kost.

Actualisatie ICT investeringen

We actualiseren elk jaar de investeringen van de afdeling ICT. Voor een aantal systemen begroten we de extra investeringslasten en een aantal investeringen in 2018 stellen we uit. Het voordeel van €127.000 onttrekken we minder uit de reserve egalisatie ICT. De kosten voor rente en afschrijving hebben namelijk een direct effect op het verloop van de reserve egalisatie ICT. De kosten vragen daarom geen extra budget.

Bureaustoelen gemeentehuis

We verhogen de kapitaallasten voor meubilair met € 37.500. We gaan de bureaustoelen in het gemeentehuis vervangen in 2019. Hier is een investeringskrediet van € 258.000 voor nodig. We schrijven de stoelen af in 8 jaar. In de begroting is geld beschikbaar voor de vervanging van meubilair. Omdat we de stoelen sneller vervangen dan gepland hebben we in 2020 een tekort van € 37.500. Daarna kunnen we deze kosten afdekken uit het beschikbare vervangingsbudget.

Kostenplaats Contractmanagement & Inkoop

We hebben een voordeel bij de afdeling contractmanagement & inkoop van € 30.000 in 2017 en vanaf 2018 structureel € 10.000. Dit voordeel komt doordat we kosten voor de overlegtafels jeugd en Wmo uit andere budgetten kunnen betalen. Ook hebben we een uitkering vanuit de ziektewet voor een medewerker. Tegenover dit voordeel staat een lagere bijdrage van de regiogemeenten omdat die een lagere bijdrage aan ons hoeven te betalen.

Verhogen kwaliteit uitvoering verkiezingen en basisregistratie personen

We hebben € 60.000 extra nodig voor de uitvoering van de verkiezingen en de basisregistratie personen. We zetten in op de kwaliteit van de verkiezingen. Het budget wordt tijdens iedere verkiezing fors overschreden, we hebben daarom € 35.000 extra nodig. Het tekort komt door investering in een goede organisatie, kwalitatief goed opgeleide stembureauleden en software (licenties stembureauleden en verkiezingssoftware). Daarnaast komt er steeds meer toezicht vanuit het rijk op het stem- en telproces dat transparant en controleerbaar moet zijn. Denk hierbij aan het (op)telproces tijdens de laatste 2e Kamerverkiezingen. Daarnaast hebben we te weinig capaciteit om de basisregistratie personen en de bijbehorende kwaliteitstoetsing goed bij te kunnen houden. Om de capaciteit op orde te brengen hebben we € 25.000 extra nodig.

Wet Basisregistratie Ondergrond (BRO)

We starten met een impactanalyse van de Wet Basisregistratie Ondergrond die per 1 januari 2018 voor gemeentes in werking treedt. Hiervoor is € 25.000 nodig. De wet BRO maakt het mogelijk om bodem- en ondergrondgegevens via een digitaal loket op te vragen en aan te leveren. De gegevens gaan over grondsoorten, grondwaterstanden, olie - en gasvoorraden. Voor de uitvoeringskosten zullen we volgend jaar het benodigd bedrag aanvragen.

Samenvoegen reserves Doelmatigheid en Bovenformatieven

We voegen de reserves Doelmatigheid en Opvang kosten bovenformatieven samen. We betalen namelijk uit de reserve Doelmatigheid ook kosten voor bovenformatieven. Daarom hevelen we het saldo van de reserve voor opvang van bovenformatieven van €88.000 over naar de reserve Doelmatigheid.

8. Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering	0	127	127	127	127
Totaal septembercirculaire	0	127	127	127	127

Toelichting septembercirculaire

Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering

We zonderen voor de bijdrage voor het fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU) een extra bedrag af ten opzichte van de meicirculaire 2017. Bij de meicirculaire hebben we al een bedrag afgezonderd voor de GGU. Voorheen werd dit rechtstreeks aan de VNG betaald. Vanaf 2018 worden er geen rechtstreekse betalingen gedaan aan derden vanuit het gemeentefonds. Het fonds GGU voorziet in de behoefte van gemeenten om gezamenlijk aan de slag te gaan met verbeteringen in gemeentelijke dienstverlening. De bijdrage aan het fonds GGU is hoger dan in mei voorzien. Daarom zonderen we structureel € 127.000 extra af vanaf 2018.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	32.702	30.873	30.155	29.972	29.715
Baten	-3.784	-3.485	-3.187	-3.170	-3.164
Saldo	28.918	27.388	26.912	26.803	26.551
Stortingen reserves	138	138	138	138	138
Ottrekkingen reserves	-229	-332	-397	-346	-173
Saldo mutaties reserves	-336	-194	-259	-208	-35
Totaal bestaand beleid	28.582	27.193	26.653	26.595	26.516
Nieuw beleid	0	390	319	149	149
3O-ontwikkelingen	35	8	52	102	57
Budgettair neutrale wijzigingen	71	373	227	227	227
Septembercirculaire	0	127	127	127	127
Totaal programma	28.688	28.091	27.378	27.200	27.077

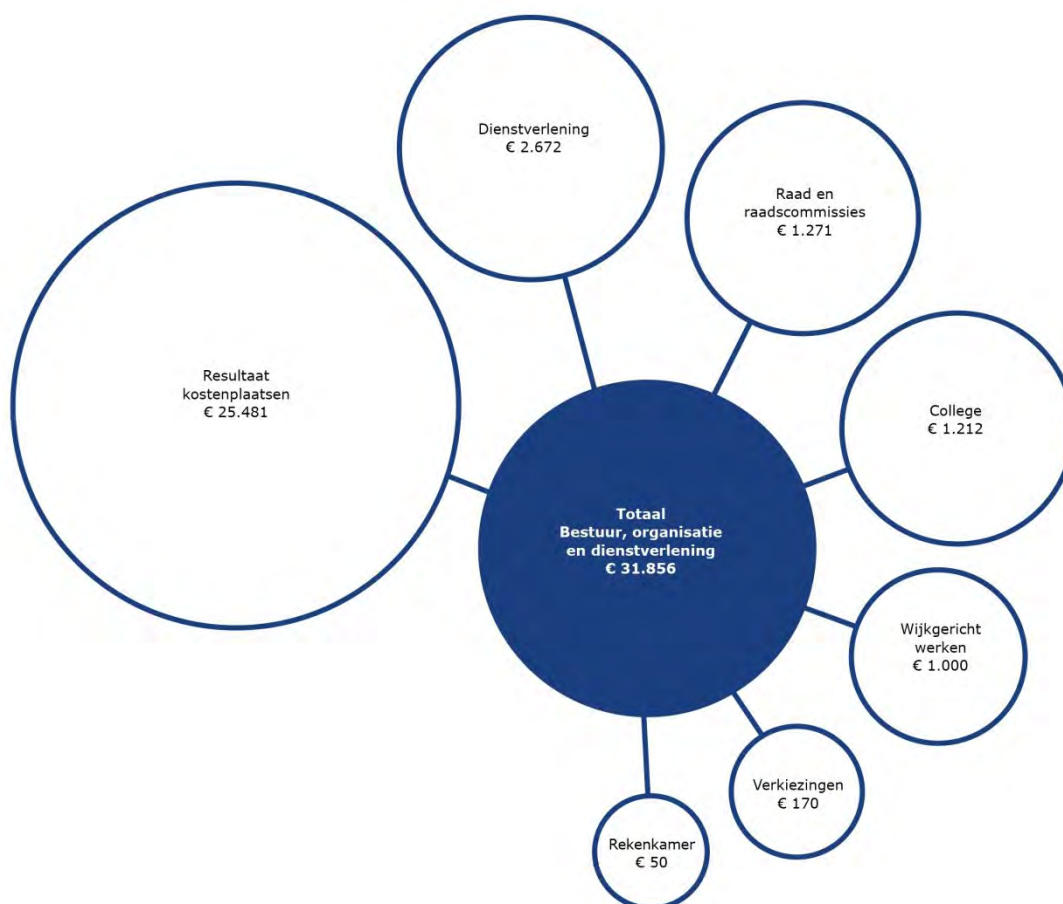
10. Overzicht subsidies

Dit programma bevat geen subsidies.

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Binnen dit programma hebben we de concernproducten Bevolking, Rij-/reis-/identiteitsdocumenten en Vastgoedadministratie samengevoegd in een nieuw concernproduct 'Dienstverlening'.

Programma 10. Financiën en belastingen

1. Wat willen we bereiken?

Een financieel gezonde gemeente is in het belang van alle inwoners in Oss. De begroting moet sluitend zijn. De meerjarenbegroting biedt inzicht in de verwachte inkomsten en uitgaven over een langere periode. We moeten zorgvuldig met het gemeentelijk geld omgaan, dus is er aandacht voor 'treasury' en moeten de reserves op orde zijn. Dat alles willen we realiseren tegen de achtergrond van een aanvaardbaar niveau aan lasten, zowel voor bewoners als voor ondernemers.

Een financieel gezonde gemeente is van belang zodat doelstellingen van andere beleidsvelden financieel betaald en gerealiseerd kunnen worden. Daarvoor is nodig:

- een sluitende begroting met een gezond meerjarenperspectief
- goed beheer van deelnemingen en verbonden partijen
- een goede treasuryfunctie
- voldoende weerstandsvermogen om gemeentelijke risico's af te dekken
- voldoende waarborgen tegen calamiteiten (verzekeringen)
- een gunstige lastendruk voor Osse inwoners en ondernemers.

Voor zowel het financiële beleid als het heffen en innen van belastingen geldt dat deze taken grotendeels wettelijk zijn vastgelegd in de Gemeentewet. De gemeenteraad heeft de kaderstellende rol. Op het gebied van de gemeentefinanciën stelt de raad kaders door middel van de begroting en de financiële verordening. De controlerende rol van de raad komt tot uiting bij de jaarstukken. Namens de gemeenteraad controleert de accountant de jaarstukken. Daarnaast houdt de provincie toezicht op de gemeentelijke financiën en ondersteunt de rekenkamercommissie de raad bij de controlerende taak.

De gemeenteraad stelt de belastingverordeningen vast. Gemeenten kunnen alleen belastingen innen die in de Gemeentewet zijn opgenomen. Een aantal heffingen (bijvoorbeeld riolering en afval) mag maximaal kostendekkend zijn. Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Mede-overheden gebruiken de waardering ook. De Waarderingskamer houdt toezicht op de kwaliteit van de uitvoering van de Wet WOZ.

We werken aan de volgende doelstellingen:

1. Beheerste lastendruk
2. Uitvoeren van stabiel financieel beleid

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Nota reserves
2. Treasurystatuut
3. Financiële verordeningen artikel 212, 213, 213a Gemeentewet
4. Gemeentelijke verordening Ozb, hondenbelasting en toeristenbelasting

2. Wat gaan we hiervoor doen?

Doelstelling 1: Beheerste lastendruk

We streven ernaar om de lokale lastendruk € 25 onder het landelijk gemiddelde te houden. Daarnaast willen we de gewenste opbrengst voor de gemeente tegen zo laag mogelijke uitvoeringskosten verkrijgen. De Belastingssamenwerking Oost-Brabant (BSOB) voert de belastingtaken voor ons uit. De portefeuillehouder financiën is inmiddels toegetreden tot het dagelijks bestuur.

Activiteiten:

- Als gevolg van de uittreding van de voormalige gemeente Veghel bij de BSOB zijn we met de BSOB in gesprek over mogelijke nieuwe toetreders. Dit met als doel een toekomstbestendige belastingorganisatie te behouden. Een vijftal Peelgemeenten sluit zich waarschijnlijk bij de BSOB aan.
- We volgen kritisch de landelijke ontwikkelingen op het gebied van verruiming van het lokale belastinggebied.
- Begin 2017 is de nieuwe opzet voor reclamebelasting met succes doorgevoerd. In 2017 verkennen we de mogelijkheid van het instellen van een bedrijveninvesteringszone (BIZ) als mogelijke vervanging van de reclamebelasting. Afhankelijk hiervan zetten we in 2018 eventuele vervolgstappen hierin.
- We monitoren jaarlijks de uitvoering van de belastingen bij de BSOB.

Doelstelling 2: Uitvoeren van stabiel financieel beleid

In het coalitieakkoord 'Durven door te doen' is gekozen voor een solide financieel beleid met sluitende meerjarenbegrotingen. Er is gekozen voor stabiliteit. We benutten kansen als deze zich voordoen. We vermijden extra bezuinigingen zoveel mogelijk. We streven jaarlijks naar een positief oordeel van de provincie Noord-Brabant over de programmabegroting en ook naar een goedkeurende verklaring van de accountant op onze jaarrekening.

Activiteiten:

- Sinds 1 januari 2016 zijn we als gemeente belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. In 2017 stellen we onze eerste aangifte op dit gebied op. In 2018 verwachten we de eerste richtinggevende uitspraken van de belastingdienst.
- Onze nieuwe manier van werken, waarbij we meer werken in co-creatie, meer maatwerk toepassen, meer ontschot werken e.d. heeft ook gevolgen voor financiële verantwoording. Voor een deel zijn onze bestaande controlemechanisme nog steeds functioneel, echter in specifieke situaties vraagt dit iets anders. Minder regels, minder controle en juist meer vertrouwen. In de overeenkomsten binnen de nieuwe WMO bijvoorbeeld werken we op dit moment met overeenkomsten waarbij instellingen aan het einde van het jaar een verantwoording in de vorm van een accountantsverklaring moeten afleggen om aan te tonen of ze de zorg ook daadwerkelijk verleend hebben. Dit werkt op dit moment goed. We gaan samen met onze accountant in 2018 onderzoeken of we dit op een eenvoudigere manier kunnen organiseren.
- Met de start van een nieuwe collegeperiode willen we samen met de gemeenteraad kritisch kijken naar de huidige opzet van de planning & controlcyclus. Op dit moment kennen we onderdelen zoals de programma-evaluatie, omgevingsanalyse, opiniërende bespreking kadernota, kadernota en programmabegroting.
- We gaan het gesprek aan om het gebruik van de digitale producten binnen de cyclus beter te benutten, met als doel te 'stoppen' met het vervaardigen van dikke boekwerken.
- We stellen elk jaar een nota reserves op.
- We blijven de betalingstermijn van onze facturen kritisch monitoren. We blijven streven naar 95% tijdige betaling.
- We volgen kritisch de landelijke ontwikkelingen op het gebied van de zogenaamde 'in control statement' door colleges. In het voorjaar van 2017 heeft de minister aangekondigd dat er een wetswijziging wordt voorbereid waarna het college een rechtmatigheidsverklaring moet opnemen in de jaarstukken. De rechtmatigheidsverklaring wordt nu nog door de accountant afgegeven. Die hoeft dat dan straks niet meer te doen. Wel nog moet de accountant aangeven of de rechtmatigheidsverklaring van het college getrouw is. In die zin blijft de accountant over de schouder van het college meekijken. Hoe dit proces en de verklaring er precies uitziet is nog niet duidelijk. Ook de invoeringsdatum is nog onbekend.

3. Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Belastingssamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

De BSOB is een regionaal samenwerkingsverband dat zich richt op het gezamenlijk innen van belastingen. Het doel is de kwaliteit, dienstverlening, efficiency en continuïteit van de waardering, heffing en inning van lokale belastingen te verbeteren.

De komende jaren ligt de uitdaging van de BSOB erin om een evenwicht te vinden tussen aan de ene kant het effectiever en efficiënter inrichten van de bedrijfsvoering en aan de andere kant de noodzakelijke aandacht voor de externe oriëntatie om nieuwe deelnemers te kunnen aantrekken.

4. Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Oordeel accountant over rechtmatigheid en getrouwheid	Controlerapport accountant bij jaarrekening	Positief	2016	Positief
Lokale lastendruk (lijst goedkoopste gemeenten)	COELO	93e plaats (was in 2016 101e) van 388 gemeenten	2017	Stabiel
Lokale lastendruk: bedrag onder landelijk gemiddelde	COELO	€ 42 (was € 40)	2017	Minimaal € 25
Oordeel Waarderingskamer	Brief Waarderingskamer	Goed	2016	Goed
Tijdigheid P&C-documenten conform planning raad	Gemeente	100%	2016	100%
Betaalgedrag gemeente (% tijdig betaald binnen 30 dagen)	Gemeente	91%	2016	95%

5. Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Gemiddelde WOZ-waarde	€ 228.000	€ 219.000	2016
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens	€ 681	€ 651	2017
	€ 684	€ 662	2016
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens	€ 681	€ 723	2017
	€ 684	€ 728	2016

6. Nieuw beleid

N.v.t.

7. 30-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Hogere kosten uitvoering OZB	35	35	35	35	35
Afbouw reserves gaswinstuitkering Maaslandgas en deposito BNG	0	0	0	0	131
Lagere rentekosten	-500	-250	0	-450	-400
Hogere dividenduitkering BNG	-31	0	0	0	0
Inflatie OZB opbrengsten	0	-351	-351	-351	-351
Afrekening algemene uitkering 2016	-769	0	0	0	0
Verhoging deelnemersbijdrage BSOB	33	67	67	67	67
Rijksvergoeding vergunninghouders	478	0	0	0	0
Vrijval stelpost groot onderhoud	0	0	0	-1.150	-900
Terugdraaien onttrekking algemene reserve in 2017	1.717	0	0	0	0
Vrijval stelpost loon- en prijscompensatie	-300	0	0	0	0
Totaal 30-ontwikkelingen	664	-498	-248	-1.848	-1.417

Toelichting 30-ontwikkelingen

Hogere kosten uitvoering OZB

De kosten voor de uitvoering van de OZB, inclusief WOZ, stijgen met € 35.000. De kosten die we betalen aan de BSOB worden in de begroting verdeeld over o.a. parkeren, afval, riool, parkeren en hondenwacht etc. Het aandeel wat hiervoor voor de OZB is, stijgt met bovenstaand bedrag. Dit betekent een nadeel voor de begroting.

Afbouw reserves gaswinstuitkering Maaslandgas en deposito BNG

We verlagen de jaarlijkse onttrekking uit de reserves Afloop gaswinstuitkering Maaslandgas en Deposito BNG met in totaal € 131.000 voor 2021 en verder. In het verleden hebben we om specifieke redenen geld in deze reserves gestort om dit vervolgens verspreid over meerdere jaren in te zetten voor de reguliere begroting. Het bedrag dat jaarlijks wordt ingezet voor de begroting wordt afgebouwd met in totaal € 105.000 voor de reserve afloop gaswinstuitkering Maaslandgas en € 26.000 voor de reserve Deposito BNG.

Lagere rentekosten

We verwachten een voordeel op de rentekosten van € 0,5 miljoen in 2017 en uiteindelijk structureel € 0,4 miljoen. De huidige rentestand is op dit moment nog steeds erg laag. De gemiddelde werkelijke rente (de renteomslag) ligt op ongeveer 1,6%. In de begroting rekenen we met een rekenrente van 2% voor investeringen. Het extra rentevoordeel voor 2019 is nihil door eerder begrote voordelen en door investeringen in 2018. Daarnaast is hier ook een onttrekking uit een reserve gecorrigeerd die als gevolg van de BBV wijzigingen nog onterecht in de begroting stond. De jaren erna worden wel weer grotere rentevoordelen verwacht.

Hogere dividenduitkering BNG

We hebben een voordeel van afgerond € 31.000 door een hogere dividenduitkering gekregen van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Het gaat om een dividenduitkering van 2016. De reden hiervan is dat de winst van de BNG ten opzichte van 2015 is gestegen.

Inflatie OZB opbrengsten

We verhogen de OZB-tarieven met het inflatiepercentage. Voor 2018 gaan we uit van 2%. Dit is een combinatie van de verwachte loonstijging en prijsstijging. Hierdoor stijgen de opbrengsten vanaf 2018 met € 351.000.

Afrekening algemene uitkering 2016

We hebben een voordeel op de algemene uitkering van afgerond € 769.000. Dit komt door een positieve bijstelling van de algemene uitkering over het jaar 2016. Het merendeel van dit bedrag komt door de afrekening van de loonkostensubsidie, namelijk € 520.000. De rest van het bedrag, € 249.000, gaat om verschillende afrekeningen. Een aantal maatstaven is positief bijgesteld terwijl we voor maatschappelijke opvang juist een nadeel hebben.

Verhoging deelnemersbijdrage BSOB

We verhogen de deelnemersbijdrage aan de Belasting Samenwerking Oost-Brabant (BSOB) vanaf 2017 structureel met € 32.861 en vanaf 2018 nog eens met € 34.270. Dit betekent vanaf 2018 een structurele verhoging van € 67.131 ten opzichte van de huidige begroting. Dit doen we naar aanleiding van de vastgestelde begrotingswijziging 2017 en de begroting 2018 van de BSOB. Deze begrotingswijziging 2017 en begroting 2018 is op 6 juli vastgesteld door het bestuur van de BSOB en de gemeenteraad van Oss.

Rijksvergoeding vergunninghouders

Vorig jaar hebben we voor 2017 bij de algemene uitkering een bedrag van € 1.080.920 voor de opvang van vluchtelingen geraamd. Het bedrag was gebaseerd op het verwachte aantal te plaatsen vergunninghouders in 2017. Vorig jaar werd uitgegaan van een taakstelling van 244 vergunninghouders in 2017. Uit het gemeentefonds ontvangen we een vergoeding van € 4.430 per vergunninghouder. Hierbij geldt "geld volgt vergunninghouder". Door de lagere instroom van vluchtelingen is de taakstelling voor onze gemeente in 2017 136 in plaats van 244. Hierdoor ontvangen we € 478.440 minder vergoeding via de algemene uitkering. Daar staan ook € 482.397 lagere kosten tegenover zie programma 1. Zorg en welzijn. Per saldo dus een klein voordeel van afgerond € 4.000.

Vrijval stelpost groot onderhoud

We verlagen de stelpost groot onderhoud in 2020 met € 1.150.000 en 2021 met € 900.000. In de begroting 2017 zijn belangrijke veranderingen doorgevoerd in de verslagleggingsvoorschriften (BBV). Eén van de veranderingen van het BBV is dat we investeringen in de openbare ruimte voortaan moeten activeren. Het gaat daarbij om bijvoorbeeld investeringen in wegen, parken en openbare verlichting. Tot dan toe brachten we deze investeringen via het integraal uitvoeringsprogramma openbare ruimte (IUP) meteen ten laste van de exploitatie. Dat mag niet meer. Het onderdeel investeringen gaan we activeren. Dit betekent dat we de lasten over meerdere jaren verspreiden. De lasten berekenen we op basis van de verwachte levensduur. Het activeren van de investeringen in de openbare ruimte levert incidentele voordelen op. In het jaar 2020 is er nog een voordeel van afgerond € 1,4 miljoen. Dit bedrag hebben we in de programmabegroting 2017- 2020 op een stelpost gezet. Deze ruimte is in de jaren erna namelijk nodig om de stijgende kapitaallasten op te kunnen vangen. We laten uit deze stelpost nu in 2020 € 1.150.000 en in 2021 € 900.000 vrijvallen.

Terugdraaien onttrekking algemene reserve in 2017

We draaien de onttrekking uit de algemene reserve van € 1,7 miljoen in 2017 terug. Bij de programmabegroting 2017-2020 is besloten om het begrote tekort van 2017 sluitend te maken met een onttrekking uit de algemene reserve. Omdat de financiële positie in 2017 nu een positief saldo laat zien draaien we deze onttrekking terug.

Vrijval stelpost loon- en prijscompensatie

De stelpost voor loon- en prijscompensatie kan voor 2017 verlaagd worden met € 300.000. Jaarlijks nemen we een stelpost op een kostenstijgingen door bijvoorbeeld CAO- ontwikkelingen op te vangen. Op basis van de huidige inschattingen verwachten we dat van deze restant stelpost € 300.000 niet nodig hebben.

8. Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Septembercirculaire 2017	711	-14	162	198	516
Totaal septembercirculaire	711	-14	162	198	516

Toelichting septembercirculaire

Septembercirculaire 2017

Het effect van de septembercirculaire 2017 van de algemene uitkering uit het gemeentefonds laat ten opzichte van de meicirculaire 2017 een daling zien van € 711.000 in 2017. De jaren erna variëren de cijfers maar is het uiteindelijke effect in 2021 € 516.000 negatief. Van deze bedragen worden posten afgezonderd omdat de extra inkomsten ook leiden tot extra uitgaven in onze begroting. Daarnaast worden kortingen op landelijke budgetten ook door vertaald in lagere budgetten in onze begroting.

9. Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

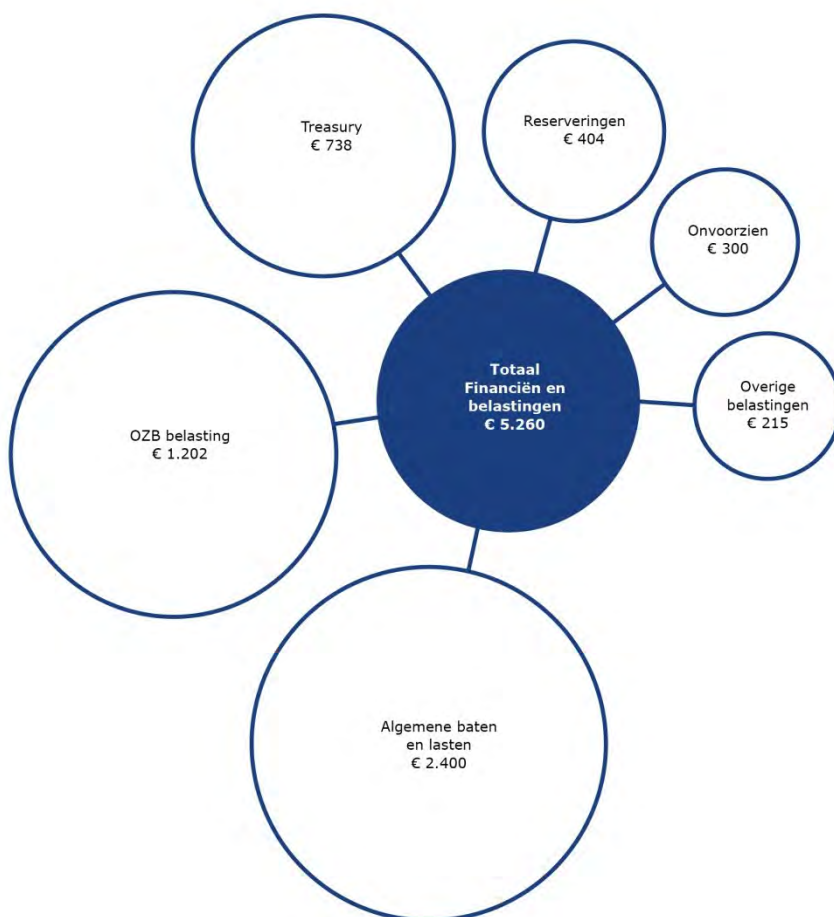
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid					
Lasten	2.434	3.688	3.794	5.478	5.225
Baten	-182.671	-183.668	-183.724	-183.279	-183.397
Saldo	180237	179980	179772	177801	178172
Stortingen reserves	2.224	1.789	1.321	1.305	1.289
Onttrekkingen reserves	-5.606	-3.347	-3.105	-2.952	-2.941
Saldo mutaties reserves	-3.382	-1.558	-1.784	-1.647	-1.652
Totaal bestaand beleid	-183.618	-181.538	-181.556	-179.449	-179.824
3O-ontwikkelingen	664	-498	-248	-1.848	-1.417
Budgettaire neutrale wijzigingen	-115	-320	-586	-345	-380
Septembercirculaire	711	-14	162	198	516
Totaal programma	-182.359	-182.370	-182.229	-181.444	-181.105

10. Overzicht subsidies

Dit programma bevat geen subsidies.

11. Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2018 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Paragrafen

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Samenvatting

Het weerstandsvermogen geeft de financiële gezondheid van de gemeente weer. We drukken deze uit in een ratio. De uitkomst van de ratio moet in beginsel minimaal 1 zijn.

Op hoofdlijnen is het beeld als volgt:

Omschrijving	Bedrag/ratio incidenteel	Bedrag/ratio structureel
Geïntariseerde risico's	€ 0,89 miljoen	€ 1,2 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 66,6 miljoen	€ 1,3 miljoen
Weerstandratio	74,83	1,07

De conclusie hieruit is dat de weerstandscapaciteit van voldoende omvang is om de gekwantificeerde risico's te ondervangen. Er is ook ruimte voor het opvangen van risico's die nog te onzeker zijn en daarom als 'PM' zijn ingeschat. Bij de structurele risico's is de ruimte beperkt. We hebben in deze begroting enkele nieuwe structurele risico's gesignaleerd, zoals tekorten bij veiligheidsregio Brabant Noord, aanbestedingsnadeel huishoudelijke hulp en WMO voorzieningen. In de rest van de paragraaf lichten we deze uitkomsten toe.

1. Beleid

Het beleid van de gemeente ten aanzien van risicomanagement is nader uitgewerkt in de notitie risicomanagementbeleid.

Risicomanagement is gedefinieerd als het op gestructureerde wijze identificeren, analyseren en beheersen van risico's die van invloed zijn op de realisatie van gemeentelijke doelstellingen. De focus ligt op risico's met een mogelijk substantiële invloed op de financiële positie van de gemeente. Aan ons risicomanagement liggen onder andere de volgende uitgangspunten en randvoorwaarden ten grondslag:

- Risicomanagement is onderdeel van de reguliere verantwoordelijkheid van het (lijn)management en is een cyclisch proces.
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande instrumenten voor risico-identificatie en -beheersing.
- Risicobeheersing doen we zoveel mogelijk in de reguliere processen.
- Het toepassen van risicomanagement betekent niet dat we alle risico's kunnen voorkomen.

Risico's hangen vaak samen met externe factoren. Daarop hebben we als gemeente niet altijd direct invloed. Daarom is het lastig deze risico's in alle gevallen voldoende betrouwbaar te kwantificeren.

Risico's ontwikkelen zich voortdurend. De laatste rapportage over de risico's en de beheersing daarvan is in de jaarrekening 2016 opgenomen. In deze begroting hebben we de risico-inschatting uit de jaarrekening geactualiseerd.

Omdat risico's lastig te kwantificeren zijn maken we gebruik van de risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de categorisering van de risico's naar kans en gevolg.

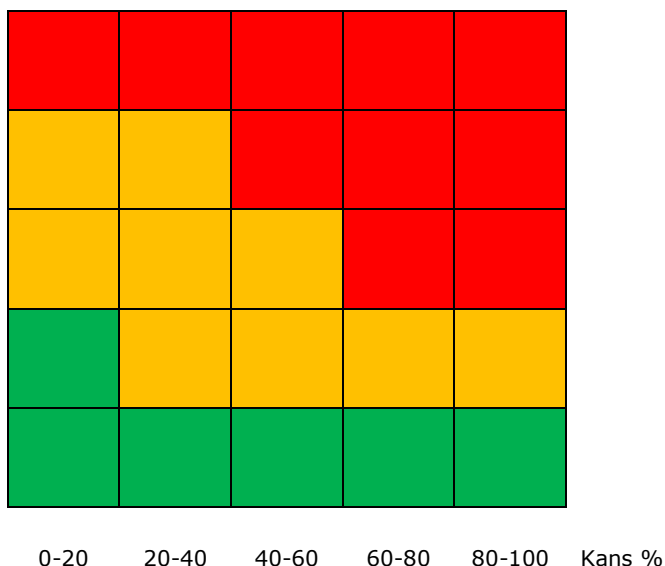
≥ 1.600

1.200 - 1.600

800 - 1,200

400 - 800

0 - 400

Een risico dat zich in het groene gebied bevindt heeft minimale financiële gevolgen. Een risico dat een score heeft in het oranje gebied, vraagt om extra aandacht. Het is hier van belang tijdig beheersmaatregelen te nemen. Een risico met een risicoscore in het rode gebied, vereist directe aandacht om een grote extra last te voorkomen. Preventieve en reducerende beheersmaatregelen kunnen de kans respectievelijk het gevolg terugbrengen naar een acceptabel niveau.

In de volgende tabellen geven we de risico's weer op volgorde van kans x gevolg van hoog naar laag. Het bedrag genoemd onder impact heeft betrekking op 1 jaar zowel voor incidentele als structurele risico's. Als het een structureel risico betreft hebben we het bedrag doorgerekend over de gehele begrotingsperiode van 4 jaar om het risico te kunnen schalen in de risicokaart.

2. Risico's

2.1 Risico's in de rode categorie

Risico en beheersmaatregel	S/I ¹	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
Veiligheidsregio Brabant Noord	S	PM	PM	PM	PM
<i>Risico</i> Als gevolg van substantiële bezuinigingen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd heeft de Brandweer Brabant-Noord in toenemende mate moeite om binnen de haar beschikbaar gestelde capaciteit en middelen uitvoering te geven aan haar wettelijke taken. Begin 2017 is gestart met een verkennend onderzoek naar mogelijkheden tot samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering met de Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost. In maart 2017 is er een landelijke visitatie van de Veiligheidsregio Brabant-Noord geweest. Hierover is het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio op 7 juli 2017 door een bestuursconferentie geïnformeerd. De verwachting is dat er extra kosten nodig zijn voor versteviging van de Veiligheidsregio Brabant-Noord. Tevens wordt er vanuit de veiligheidsregio een integraal huisvestingsplan voor de kazernes gemaakt. Ook wordt het beleidsplan 2020-2023 voorbereid. Komend jaar zal duidelijk worden welke financiële consequenties deze zaken zullen hebben. Voor deze twee zaken nemen we een p.m.-raming op. <i>Beheersmaatregel</i> Bij de voorstellen wordt in de eerste plaats naar oplossingen gezocht door herallocatie van bestaande middelen, waaronder zo mogelijk herbestemming van reserves. De intentie en verwachting op dit moment is dat hiermee budgettair neutraal bestaande knelpunten voor 2017 en 2018 kunnen worden opgelost. Voor 2019 en latere jaren moet rekening worden gehouden met een stijging van de gemeentelijke bijdragen.					
Aanbestedingsnadeel Huishoudelijke hulp	S	425	80%	340	340
<i>Risico</i> Werkgevers, werknemers en staatssecretaris Van Rijn hebben overeenstemming bereikt over de cao VVT 2016-2018, met onder andere afspraken over een hogere loonschaal voor huishoudelijke hulpen. De afspraak heeft tot gevolg dat - wanneer de cao algemeen bindend wordt verklaard en in werking treedt (vermoedelijk april 2018) - huishoudelijke hulpen Wmo in loonschaal 15 komen in plaats van loonschaal 10. In 5 jaar tijd zal dit loon met 18% stijgen. Omdat gemeenten op grond van de wet verplicht zijn om een reële kostprijs te bieden voor huishoudelijke hulp, zal het tarief van € 2.704 per jaar per cliënt, in 5 jaar tijd ook met 18% stijgen. Dit komt neer op een bedrag van ongeveer € 425.000 per jaar. Het is nog niet duidelijk of het ministerie Sociale zaken en werkgelegenheid (SWZ) deze extra kosten (deels) gaat dekken via de integratie-uitkering Wmo. Echter hebben we jaarlijks een voordeel in verband met daling van het aantal deelnemers die gebruik maakt van deze regeling. Dit kunnen we eventueel gebruiken om een deel van de extra kosten af te dekken. <i>Beheersmaatregel</i> We blijven de cliënten aantallen monitoren en houden de stand van zaken in de gaten omtrent een eventuele afdekking van de kosten door het ministerie van SWZ. In 2018 gaan wij een nieuwe berekening maken aan de hand van de nieuwe aantallen en kunnen dan een beter beeld schetsen over de mogelijk hogere kosten.					

¹ In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Aanbesteding WMO Voorzieningen	S	278	80%	223	223
Er zijn aanhoudende klachten over de dienstverlening (levering van Wmo hulpmiddelen) van Welzorg. Deze klachten hebben te maken met telefonische bereikbaarheid, lange wachttijden, levertijden, doorlooptijden en kwaliteit. In maart 2017 zijn er met Welzorg afspraken gemaakt over een verbeterplan voor de samenwerkende gemeenten Bernheze, Boekel, Landerd, Oss en Uden. Welzorg had tot 1 juli 2017 de tijd om de verbeteringen over de gehele bedrijfsvoering door te voeren. We zien op verschillende onderdelen verbeteringen maar helaas nog niet op de gehele dienstverlening. Verder zijn er onvoldoende garanties dat de verbeteringen van blijvende aard zijn. De gemeenten die nog te veel klachten van burgers hebben, Bernheze, Uden en Oss, hebben gekozen voor een nieuwe aanbesteding van Wmo hulpmiddelen, in plaats van verlenging van het contract met nog 1 jaar. De gemeente Boekel en Landerd kiezen voor een contractverlenging van 1 jaar met Welzorg. De samenwerkende gemeenten gaan gezamenlijk een nieuwe aanbesteding Wmo hulpmiddelen voorbereiden waarbij de gemeente Boekel en Landerd een jaar later instappen. Het beeld dat de brancheorganisatie heeft, is dat alle leveranciers bij aanbestedingen in de afgelopen 6 jaar onder hun kostprijs hebben ingeschreven om opdrachten/contracten binnen te halen. Door te kiezen voor een nieuwe aanbesteding zullen de kosten van Wmo hulpmiddelen een jaar eerder stijgen terwijl er geen garantie is dat de problemen worden opgelost of zich niet meer voordoen. Op dit moment is het beeld dat het huidige contract 30% onder de reële kostprijs ligt. Er is een kans aanwezig dat vanaf datum ingang nieuwe aanbesteding hogere kosten in rekening worden gebracht. Als de aanbesteding 30% duurder uitvalt dan is het financiële effect 30% van € 926.000 = € 278.000. <i>Beheersmaatregel</i> Aanbesteding wordt voorbereid. De resultaten van de aanbesteding worden gevolgd en indien nodig zullen extra budgetten aangevraagd worden.					

2.2 Risico's in de oranje categorie

Risico en beheersmaatregel	S/I ²	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
Belastingaanpassing parkeren	S	400	50%	200	200
<i>Risico</i> De procureur-generaal (PG) van de Raad van State heeft een advies uitgebracht waarin hij aangeeft dat gemeentes over de parkeerbelasting BTW moeten afdragen. Feitelijk zegt de Raad van State dat er BTW over een belasting moet worden betaald, ondanks het feit dat een gemeente vrijgesteld is van BTW. In het advies gaat de PG er vanuit dat het straatparkeren (en daarmee de parkeerbelasting en naheffingsaanslagen) ook door commerciële partijen kan worden uitgevoerd. Die moeten wel BTW afdragen en gemeenten niet. Hierdoor ontstaat oneerlijke concurrentie en zouden gemeenten dus ook BTW moeten betalen over deze parkeerbelasting. Als de BTW wordt ingevoerd dan moet over het parkeertarief 21% worden afgedragen aan de belastingdienst. Wat de effecten hiervan zijn (verhoging parkeertarief?, compensabele kosten?, e.d.) is op dit moment niet te overzien. Het risico is naar schatting € 400.000 per jaar. Als de btw ingevoerd wordt, zal het ook gevolgen gaan hebben voor de vennootschapsbelasting omdat straatparkeren dan mogelijk een winstgevendende activiteit wordt. <i>Beheersmaatregel</i> We zullen de ontwikkelingen blijven volgen.					

² In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Vervangingen openbare ruimte	S	PM	PM	PM	PM
<i>Risico</i> Om de kwaliteit van de openbare ruimte te behouden, investeert de gemeente ieder jaar veel in beheer en onderhoud. Deze 'groot onderhoudswerkzaamheden' zijn nodig om de veroudering van de stad Oss tegen te gaan, alle investeringen in de openbare ruimte in stand te houden en om de technische levensduur te bereiken. De levensduur van investeringen in de openbare ruimte is eindig, daarom is vervanging van de openbare ruimte nodig. Voor de langere termijn verwachten we een stijging van vervangingsinvesteringen. Op dit moment zijn de budgetten voldoende. <i>Beheersmaatregel</i> We gaan in 2018 aan de slag met het uitwerken van mogelijke scenario's waarin in beeld wordt gebracht welke vervangingsbudgetten voor de verdere toekomst nodig zijn. Voor de dekking kunnen we ook gebruik maken van de beschikbare stelpost die meerjarig nog aanwezig is als gevolg van de BBV wijziging. Bij deze BBV wijziging is een stelpost gecreëerd omdat investeringen in de openbare ruimte geactiveerd moesten gaan worden.					
Vennootschapsbelasting 2016	I	PM	25%	PM	PM
<i>Risico</i> Met ingang van 1 januari 2016 zijn we als gemeente belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Dit betekent dat we vennootschapsbelasting moeten gaan betalen over het resultaat op activiteiten waarbij we fiscaal gezien een onderneming drijven. Dit zijn de activiteiten afval, parkeren en het grondbedrijf. De te betalen vennootschapsbelasting zal voor het grootste deel betaald worden vanuit het grondbedrijf. Omdat er nog veel onduidelijk is over de exacte uitvoering van de wet, is er voor de berekening van de Vpb last van het grondbedrijf een aantal standpunten ingenomen. Deze standpunten zijn als defensief te kenmerken, de verwachting bestaat dan ook dat de Belastingdienst deze standpunten zal accepteren. Op basis van deze standpunten zou het grondbedrijf in 2016 naar verwachting een fiscaal verlies behalen. Dit verlies kan verrekend worden met de overige activiteiten afval en parkeren, waardoor de totale verwachte Vpb in 2016 op nul uit zal komen. Mocht de Belastingdienst uiteindelijk toch andere standpunten innemen, kan dit resulteren in een afwijkende fiscale winst voor het grondbedrijf en mogelijk een bedrag aan verschuldigde vennootschapsbelasting. <i>Beheersmaatregel</i> Er zijn reeds twee overleggen met de Belastingdienst geweest waarin we hebben aangegeven wat de basis is voor onze inschatting over de Vpb en aangifte. Verder overlegt met name de belangengroepering Samenwerking Vennootschapsbelasting Lokale Overheden (SVLO) met de Belastingdienst over diverse fiscale onderwerpen. De uitkomst uit deze overleggen zullen we gaan volgen bij onze aangifte 2016 die uiterlijk in mei 2018 ingediend moet zijn.					

2.3 Risico's in de groene categorie

Risico en beheersmaatregel	S/I ³	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
Leegstand en verminderde huurinkomsten	S	100	50%	50	50
<i>Risico</i> Vanwege ontgroening, de individualisering van de samenleving en minder subsidies neemt de behoefte aan maatschappelijke ruimte af. Hierdoor dalen de huurinkomsten op de vastgoedportefeuille. De verwachting is dat er de komende jaren sprake is van steeds dalende huuropbrengsten. <i>Beheersmaatregel</i> Om het risico te beperken hebben we de volgende maatregelen getroffen: - het verkleinen van de vastgoedportefeuille en het clusteren van activiteiten (Voorzieningenkaart 2030) - het verlagen van de kosten (prestatiecontracten onderhoud, minder beheer, energimanagement) - investering in capaciteitsafname van onderwijsgebouwen en beter benutten van bestaande capaciteit.					
Realisatie van bezuinigingen	S	200	20%	40	40
<i>Risico</i> In de programmabegroting 2014-2017 is voor een bedrag van € 6,4 miljoen aan bezuinigingen opgenomen. Alle bezuinigingen zijn inmiddels planmatig uitgewerkt. Risicovollere bezuinigingen hierbinnen zijn de bezuinigingen op het gebied van cultuur. Voor de Muzelinck is een taakstelling opgenomen van € 200.000 structureel. Deze is opgesplitst in € 100.000 in 2017 en vanaf 2018 nogmaals € 100.000. Muzelinck verwacht op dit moment dat ze de taakstelling voor dit jaar gaan realiseren. We blijven met hen in gesprek om de realisatie te volgen. Hiermee zijn de belangrijkste risico's voor de realisatie van de bezuinigingen goed in beeld en nog beperkt te noemen. <i>Beheersmaatregel</i> Zoals alle bezuinigingen worden ook deze bezuiniging kritisch gevolgd. Het risico is relatief beperkt.					

³ In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Heesch West	I	PM	50%	PM	PM
<i>Risico</i> De gemeente Bernheze, 's-Hertogenbosch en Oss hebben, samen met de provincie Noord-Brabant als mede-opdrachtgever, een masterplan opgesteld voor een bedrijventerrein dat uiteindelijk 76 hectare kan worden. Er zal een gefaseerde ontwikkeling plaatsvinden. In eerste instantie wordt 50 hectare ontwikkelt met een verdeling van 30 hectare voor zeer grootschalige logistiek en 20 hectare voor andere vormen van ruimte-extensieve bedrijvigheid. De overige 26 hectare wordt doorgeschoven naar een tweede fase. Op grond hiervan is bij de grondexploitatieberekening 26 hectare afgewaardeerd naar agrarische grondwaarde van € 6 per vierkante meter. Het verwachte verlies van Heesch West bedraagt eind 2028 € 43,7 miljoen (eindwaarde). De deelnemende gemeenten hebben bij de jaarrekening 2016 de verliesvoorziening met € 25 miljoen moeten verhogen. In zijn totaliteit bedraagt de verliesvoorziening per 31 december 2016 € 43,7 miljoen. Onze verliesvoorziening bedraagt € 13,1 miljoen per 31 december 2016 (30% aandeel). De boekwaarde per 31-12-2016 van Heesch-West is ongeveer € 67 miljoen (gezamenlijke boekwaarden bij de gemeenten). De exploitatieberekening bevat risico's op het gebied van rente-ontwikkelingen, gronduitgifte tempo, grondprijzen en kostenstijgingen. <i>Beheersmaatregel</i> Aanvullend op de verliesvoorziening hebben we ook een risicoreserve Heesch West van € 2,0 miljoen per 31 december 2016. Bij de jaarrekening 2017 zal de grondexploitatieberekening opnieuw geactualiseerd worden.					
Wachtgeld wethouders	I	1.150	30%	345	345
<i>Risico</i> In 2018 zijn er gemeenteraadsverkiezingen. Na een wethouderschap ontvangt een wethouder een ontslaguitkering, tenzij de pensioengerechtigde leeftijd is bereikt. Dat is geregeld in de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (Appa). Voor de voormalige wethouders hebben we een voorziening wachtgeld wethouders. Voor de zittende wethouders is niet in te schatten of ze aanspraak gaan maken op het wachtgeld. Als ze aanspraak maken kunnen we niet met een redelijke mate van zekerheid het bedrag schatten. Daarom is een directe storting in de voorziening wachtgeld wethouders niet toegestaan. Als compensatie voor deze onzekere toekomstige wachtgeldverplichtingen wordt jaarlijks vanaf 2016 een bedrag in de bestemmingsreserve wachtgeld wethouders gestort. Binnen de begroting hebben we een jaarlijkse storting van € 103.000 opgenomen. De maximale wachtgeldverplichting van de huidige vijf wethouders bedraagt circa € 1,5 miljoen. Bij het daadwerkelijk ontstaan van de wachtgeldverplichting zal moeten blijken of de reserve wachtgeld wethouders volstaat voor het aanvullen van de voorziening wachtgeld wethouders. Eind 2018 zit er ongeveer € 350.000 in de reserve wachtgeld wethouders. <i>Beheersmaatregel</i> In de begroting wordt jaarlijks een bedrag van € 103.000 gestort in de reserve wachtgeld wethouders.					

Boete Attero	I	PM	5%	PM	PM
<i>Risico</i> De Brabantse gewesten hebben de arbitragezaak over de naheffingsfacturen over de jaren 2011 t/m 2014 van Attero gewonnen. Daartegen is geen beroep mogelijk. Maar Attero vindt dat de arbiters de arbitrageprocedure niet goed hebben toegepast en heeft daarom bij het gerechtshof Den Haag een procedure aangespannen om de beslissing van de arbiters te laten vernietigen. Onlangs is ook de procedure bij het gerechtshof door de Brabantse gewesten gewonnen. Attero overweegt nu om in cassatie te gaan bij de Hoge Raad. De kans dat Attero door de Hoge Raad in het gelijk zal worden gesteld wordt als laag ingeschat. Maar het kan niet volledig worden uitgesloten. Als Attero in cassatie gaat, is een uitspraak van de Hoge Raad pas in 2019 te verwachten. Inmiddels heeft Attero ook over het jaar 2015 een arbitragezaak aangespannen. Een uitspraak daarover wordt in september 2017 verwacht. De kans dat Attero deze arbitragezaak zal winnen wordt als laag ingeschat omdat de zaak nauwelijks afwijkt van de eerdere arbitragezaak. Maar het kan niet volledig worden uitgesloten. Ook over het jaar 2016 en de eerste maand van 2017 kan Attero nog een arbitragezaak starten. Het contract met Attero is op 1 februari 2017 geëindigd. <i>Beheersmaatregel</i> We onderzoeken juridische mogelijkheden en we voeren gesprekken met betrokken partijen.					
Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf (ABR)	I	PM	20%	PM	PM
<i>Risico</i> De ABR van het grondbedrijf dient voor de conjuncturele risico's op te vangen. Vertraging in de uitgifte van gronden door een lagere woningvraag of een verlaging van de grondprijzen door een slechtere economie zijn voorbeelden van conjuncturele risico's. Per 31 december 2016 bedraagt de ABR € 0,4 miljoen. De minimale ondergrens van de ABR is op € 1 miljoen bepaald. Dit minimaal beschikbare bedrag moet beschikbaar blijven, zelfs in het meest negatieve scenario. In dat meest negatieve scenario gaan we uit van de fictie dat alle winstnemingen 50% lager uitvallen. Dit percentage is een combinatie van het vertragen van de verkoop en lagere grondprijzen. De algemene reserve heeft tijdelijk als achtervang voor het tekort van de ABR gediend. Wij verwachten dat de ABR de komende jaren fors zal toenemen. Deze positieve ontwikkeling is voor een groot deel te wijten aan de gewijzigde winstnemingen bij de grondexploitaties. Op grond van de notitie Grondexploitaties 2016 van de commissie BBV dient winst genomen te worden op basis van het "percentage of completion" (POC). Hierdoor wordt eerder tot winstneming overgegaan dan voorheen. Als de geprognosticeerde winstnemingen daadwerkelijk gerealiseerd worden dan bedraagt de ABR € 7,7 miljoen per 31 december 2017. Indien dit bij de jaarrekening 2017 blijkt dan kan wellicht afroaming van de ABR plaatsvinden. Dit hangt mede af van de voorgenomen uitwerking van de vernieuwde risico-inschatting welke we in de loop van 2018 willen invoeren. Voorzichtigheidshalve handhaven we de ABR nog in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing omdat de nieuwe cijfers van de programmabegroting 2018 ramingen betreffen en omdat we in 2018 willen werken met een vernieuwde risico-inschatting. <i>Beheersmaatregel</i> Grondexploitaties worden twee keer per jaar gemonitord en doorgerekend op basis van actuele uitgangspunten. Voor een nadere toelichting op de uitgangspunten die hierbij gehanteerd zijn verwijzen we naar het najaarsbericht van het grondbedrijf en de paragraaf grondbeleid binnen deze begroting.					

Overdracht beheer Horizonscholen	I	100	50%	50	50
<i>Risico</i> In 2014 heeft de raad besloten het beheer van de Horizonscholen aan stichting OOG en SKBO over te dragen. Hieraan lag een overdrachtsdocument ten grondslag dat is opgesteld in samenwerking met alle gebruikers van de huidige Horizonscholen. Er zijn zorgen over de planning, de kosten van aanpassingen van de gebouwen en over de exploitatielasten van de gebouwen. De schoolbesturen willen dat de gebouwen voorafgaand aan overname worden aangepast om de exploitatiekosten van de gebouwen te verlagen door verkleining en verduurzaming van de gebouwen. Diverse scenario's zijn samen met de scholen onderzocht, maar dit heeft niet tot een passende oplossing geleid. De financiële consequenties hiervan kunnen op dit moment nog niet worden overzien. <i>Beheersmaatregel</i> Er worden nu alternatieve scenario's onderzocht. We verwachten hier meer duidelijkheid over in het laatste kwartaal van 2017.					
Planschade claim Hofmans	I	PM	100%	PM	PM
<i>Risico</i> De Raad van State heeft op 9 december 2015 een uitspraak gedaan dat Hofmans schade heeft geleden. Op 19 juli 2016 heeft het college een planschadevergoeding toegekend. Hofmans heeft tegen dit besluit beroep ingesteld bij de rechtbank. Bij uitspraak van 17 augustus 2017 heeft de rechtbank ons opgedragen om binnen twaalf weken een gebrek in ons besluit te herstellen. <i>Beheersmaatregel</i> De uitspraak zou kunnen leiden tot een ander bedrag aan planschadevergoeding. We zullen het college dan zo snel mogelijk in een voorstel informeren over de omvang van de kosten.					

3. Vervallen risico's

De volgende risico's die in de jaarrekening 2016 nog naar voren kwamen zijn nu vervallen.

Risico	Actie
Essentaksterfte	Vervanging is opgenomen als 3O-ontwikkeling.
Realisatie van bezuinigingen	Vanaf 2017 is een bezuiniging op de buitensport ingeboekt van € 237.000 per jaar. Er zijn drie maatregelen genomen die hebben geleid tot besparingen: andere afschrijvingsmethode voor sportvelden, werkzaamheden in eigen beheer overdragen en afstoten van velden. Hiermee is de bezuiniging grotendeels gerealiseerd. Een bedrag van € 12.000 wordt niet gerealiseerd en dit bedrag is als 3O-ontwikkeling opgenomen in de programmabegroting 2018-2021.
Realisatie van bezuinigingen	In de programmabegroting 2018- 2021 is op het gebied van cultuur voorgesteld om € 30.000 van de eerder opgelegde gezamenlijke (Muzelinck, bibliotheek en de Lievekamp) taakstelling kwijt te schelden. Het idee was door slimmer samen te werken een besparing van € 50.000 te realiseren. We moeten vaststellen dat deze bezuiniging niet in zijn volle omvang is te realiseren. Bij alle drie de instellingen is het vet van de botten. Daarom schelden we € 30.000 kwijt.

4. Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Onder het begrip weerstandsvermogen verstaan we het vermogen van de gemeente om risico's op te kunnen vangen, zodat het afgesproken gemeentelijke takenpakket toch onverkort uitgevoerd kan worden.

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wordt aangegeven dat het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen enerzijds:

- de weerstandscapaciteit: de middelen waarover we (kunnen) beschikken om niet begrote kosten te kunnen dekken, en anderzijds:
- alle risico's waar nog geen voorzieningen voor gevormd zijn en die van materiële betekenis kunnen zijn.

Voor de gemeente is de weerstandscapaciteit van belang. Een sluitende begroting geeft weliswaar aan dat er evenwicht is tussen de uitgaven en inkomsten, maar ook dat er beperkte ruimte is voor het opvangen van tegenvallers. De weerstandscapaciteit bestaat uit twee onderdelen; de structurele en de incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit dient voor het opvangen van risico's met een meerjarig effect. Deze middelen worden gevormd door de onbenutte belastingcapaciteit en de post onvoorzien.

Op basis van de OZB-tarieven per 1 januari 2017 en de waarde van de onroerende zaken naar de toestand per 1 januari 2016 zullen de OZB-opbrengsten met € 1,0 miljoen moeten stijgen voordat het zogenaamde 'redelijk peil' van het belastingpakket bereikt is. Hierbij is nog geen rekening gehouden met toekomstige inflatiecorrecties zoals vastgesteld in eerdere begrotingen.

De post onvoorzien (€ 300.000) is structureel in de begroting opgenomen en maakt ook onderdeel uit van de structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

- het vrij aanwendbare deel van de algemene vrije reserve (inclusief de algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf)
- de niet beklemd bestemmingsreserves (overige bestemmingsreserves)
- de stille reserves

- algemene vrije reserve

In het verleden stelde de provinciale toezichthouder een norm voor de hoogte van de algemene vrije reserve. Deze norm was 10% van de algemene uitkering. Tegenwoordig kan elke gemeente zelf een norm stellen voor de noodzakelijke omvang. Hierbij zijn de volgende aspecten van belang:

- heeft de gemeente alle risico's in beeld?
- welke beheersmaatregelen heeft de gemeente inmiddels genomen om risico's te beperken?
- welke risico's zijn nog niet afgedekt?

Alle risico's hebben we naar verwachting voldoende herkend. Het grootste deel van deze risico's hebben we ook voorzien van beheersmaatregelen en waar nodig afgedekt door middel van een voorziening of reserve (bijvoorbeeld het grondbedrijf). Ook de risico's die zich kunnen voordoen bij grote projecten, zoals Heesch-West, hebben we in beeld gebracht. Hiervoor hebben we bovendien beheersmaatregelen geformuleerd en deels dekkingsmiddelen gereserveerd.

Daarnaast hebben we risico's geïdentificeerd waarvan we het bedrag en de kans van optreden met onvoldoende zekerheid kunnen bepalen. Deze komen ten laste van de weerstandscapaciteit.

Uitgaande van de oorspronkelijke provinciale norm, de hiervoor genoemde 10% van de algemene uitkering, dient de algemene vrije reserve ongeveer € 16 miljoen te zijn (per 1 januari 2016). Hierbij is rekening gehouden met de stijging van de algemene uitkering vanwege de decentralisaties in het sociaal domein. De algemene reserves hebben per 31 december 2017 naar verwachting een omvang van € 26,6 miljoen (€ 19,1 miljoen algemene vrije reserve en € 7,4 miljoen algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf (ABR)). Dit is exclusief het jaarrekeningresultaat van 2017.

- niet bekleemde bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves bevatten middelen die de gemeenteraad voor een bepaalde doelstelling geormerkt heeft. De gemeenteraad is bevoegd om de bestemming van deze reserves te wijzigen of te besluiten tot extra mutaties ten laste of ten gunste van deze reserves. De bestemmingsreserves kunnen hiermee dus ingezet worden voor het opvangen van risico's als die zich voordoen.

We kennen twee soorten bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d. en de overige bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d. zijn niet beschikbaar voor de incidentele weerstandscapaciteit, omdat deze structureel zijn ingezet voor de afdekking van (kapitaal)lasten in de begroting. De overige bestemmingsreserves kunnen wel ingezet worden voor het afdekken van risico's als de raad hiertoe besluit. Dit betekent wel dat deze middelen in dat geval niet meer beschikbaar zijn voor het oorspronkelijke doel waarvoor de bestemmingsreserves gevormd zijn.

- stille reserves

Stille reserves zijn activa waarvan de boekwaarde lager is dan de werkelijke waarde en die direct verkoopbaar zijn. Een volledig beeld is niet voorhanden.

Totale weerstandscapaciteit

Samengevat is de huidige weerstandscapaciteit:

bedragen in euro's

Structurele weerstandscapaciteit	Bedrag
Onbenutte belastingcapaciteit	1.000.000
Post onvoorzien	<u>300.000</u>
Totaal	1.300.000
Incidentele weerstandscapaciteit (31-12-2017)	
Algemene reserves	26.621.000
Niet bekleemde bestemmingsreserves	39.979.000
Stille reserves	<u>PM</u>
Totaal	66.600.000

5. Financiële kengetallen

Op basis van een wijziging van het BBV nemen we voortaan een aantal financiële kengetallen in deze paragraaf op, zowel in de begroting als in het jaarverslag. Eerst geven we een analyse van de financiële positie op basis van deze kengetallen. Daarna lichten we toe wat de kengetallen betekenen.

Omschrijving	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	52,41%	61,75%	62,72%	72,63%	70,44%	71,84%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	36,53%	45,61%	47,13%	56,24%	54,90%	56,00%
Solvabiliteitsratio	32,11%	33,08%	31,21%	30,78%	32,08%	33,42%
Structurele exploitatieruimte	0,81%	1,49%	1,38%	1,35%	1,63%	1,09%
Grondexploitatie	17,79%	18,47%	14,41%	13,61%	11,40%	10,00%
Belastingcapaciteit	95,53%	92,95%	92,95%	92,95%	92,95%	92,95%

Analyse kengetallen en financiële positie

Op basis van deze kengetallen concluderen we dat onze financiële positie gezond is.

De netto schuldquotes en de solvabiliteitsratio geven aan dat we met voldoende eigen middelen (reserves) gefinancierd zijn. Onze afhankelijkheid van externe financiering is niet te groot. De netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen vallen binnen de norm. De omvang van de schulden ten opzichte van de baten neemt af. De solvabiliteitsratio ligt stabiel boven de norm. Onze bezittingen op de balans zijn in voldoende mate gefinancierd met eigen vermogen.

De structurele exploitatieruimte is positief. Dit betekent dat we structurele tegenvallers kunnen opvangen.

Het kengetal grondexploitatie is een voorgeschreven kengetal. Het kengetal op zich is niet bruikbaar om conclusies te trekken over de risico's in de grondexploitatie. De paragraaf grondbeleid en het MPG zijn daarvoor betere instrumenten.

Met de belastingcapaciteit zitten we onder het landelijk gemiddelde. We hebben nog ruimte om de belastingen te kunnen verhogen om financiële risico's af te dekken als dit nodig is.

Nadere toelichting indicatoren

Netto schuldquote

De netto schuld geeft informatie over de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de baten in de begroting. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het is normaal als de netto schuldquote tussen de 20% en 70% ligt. Tussen de 70% en de 80% dreigt de schuld omvang te hoog te worden. Boven de 80% zijn alle bezittingen zwaar belast met schulden.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Via deze ratio wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Voor deze ratio gelden dezelfde normen als bij de netto schuldquote.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij deze ratio dreigt de schuld van de gemeente te hoog te worden als deze zich tussen de 20% en 30% bevindt. Onder de 20% zijn de bezittingen zwaar belast met schulden. Een ratio boven de 30% is aanvaardbaar.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de structurele en incidentele lasten. Als dit kengetal positief is, is er ruimte om structurele tegenvallers op te vangen.

Kengetal grondexploitatie

De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze bij verkoop terugverdiend moet worden. Door de BBV-wijziging is de systematiek van winstneming vanaf 2017 aangepast. Hierdoor neemt de boekwaarde komende jaren af.

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om de belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn vermogens die zijn vastgelegd in objecten met een nut over meerdere jaren. Voor deze objecten is tijdens de levensduur geld nodig om de kwaliteit en het functioneren in stand te kunnen houden.

We onderscheiden in deze paragraaf drie categorieën kapitaalgoederen:

- Voorzieningen in de openbare ruimte
- Buitensportaccommodaties
- Gemeentelijke gebouwen (inclusief gebouwen basisonderwijs)

Deze kapitaalgoederen vertegenwoordigen een grote waarde. Samenvattend zijn we als gemeente eigenaar van de volgende kapitaalgoederen:

- 621 hectare verhardingen in wegen, straten en pleinen met bijbehorende voorzieningen als trottoirs, lichtmasten, wegmeubilair, verkeersregelininstallaties en bruggen. De totale weglengte is 865 kilometer.
- 2 parkeergarages en diverse terreinen ingericht voor betaald parkeren.
- 493 kilometer hoofdriolen onder vrij verval met aansluitleidingen, 193 kilometer persleidingen, 731 mini gemalen, 87 hoofdgemalen en 69 vacuümputten.
- 1.082 ha openbaar groen in parken, plantsoenen, bermen en natuurgebieden (exclusief bossen) waarvan 487 ha binnen de bebouwde kom en 595 ha buiten de bebouwde kom.
- 68.756 bomen, exclusief bossen.
- 751 hectare bosgebied
- 154 gebouwen
- 19 sportparken

1. Voorzieningen in de openbare ruimte

Beheerplannen vormen de basis voor beheer, onderhoud en vervanging van voorzieningen in de openbare ruimte. Beheerplannen stellen we op aan de hand van beleidskeuzes die zijn vastgelegd in visiedocumenten, beleidsplannen en beleidsbeslissingen. Op termijn worden bij invoering van de Omgevingswet de relevante kaders in een omgevingsvisie en omgevingsplan opgenomen en wordt de invulling van beheer meer in (gebieds- of thema-)programma's ondergebracht.

Als algemene definitie voor het beheer van voorzieningen hanteren we: het zorgen voor de afgesproken prestaties en kwaliteiten bij aanvaardbare risico's en tegen minimale kosten.

Groot onderhoud en vervangingsinvesteringen hebben we in het Integraal Uitvoeringsprogramma voor de openbare ruimte (IUP) in de tijd op elkaar afgestemd. Dit betekent dat we bepaalde werkzaamheden uit de beheerplannen naar voren halen of soms naar achteren schuiven omdat daarmee een financieel of maatschappelijk voordeel behaald kan worden. Dagelijks of klein onderhoud staat veel meer op zichzelf en wordt waar relevant gebiedsgericht afgestemd en uitgevoerd.

De beheerplannen bestrijken een beperkte periode. Deze periode is afhankelijk van de beschikbare financiële middelen, nieuwe ontwikkelingen en bestuurlijke of maatschappelijke relevantie. Naast reguliere middelen in de begroting is geld beschikbaar uit reserves en voorzieningen, incidenteel geld dat via de programmabegroting is vrijgemaakt en geld dat via subsidies wordt verkregen.

In 2013 heeft de gemeenteraad met de Kadernota Openbare Ruimte een kwaliteitscatalogus en kwaliteitsprofiel voor het onderhoud van de openbare ruimte vastgesteld. De budgetten in de begroting zijn daarop gebaseerd.

Het volgende overzicht vermeldt actuele beleids- en beheerplannen, in welk jaar ze zijn vastgesteld en (indien gepland) wanneer we deze actualiseren.

Beleidsplan/beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Mobiliteitsplan	2011	2017 (evaluatie)
Parkeerbeleidsplan	2005	
Beleidsnota openbare verlichting	2014	
Kadernota, visie en leidraad openbare ruimte	2013 en 2015	
Kwaliteitsprofiel onderhoud openbare ruimte	2013	
Speelruimtebeleid	2017	
Boomstructuurplan	2016	
Beheerplan wegen	2015	2019
Beheerplan groen en spelen	2017	
Beheerplan openbare verlichting	2014	2018
Beheerplan verkeersregelininstallaties	2015	2019
Beheerplan Gladheidsbestrijding	2015	2019
Beheerplan kunstobjecten	2012	
Beheerplan parkeren (betaald)	2015	2020
Meerjareninvesteringsprogramma Mobiliteit (MIPMo)	2016	
Plan gemeentelijke watertaken (vGRP)	2012	
Beheerplan riolering/kostendekkingsplan (vGRP)	2012	2017
Beheerplan haven	2015	2019
Beheerplan recreatie havens	2017	
Integraal Uitvoeringsprogramma openbare ruimte (IUP)	2017	

De vastgestelde minimale kwaliteitsniveaus (uit de Osse kwaliteitscatalogus) voor onderhoud van de openbare ruimte zijn:

Omschrijving	Kwaliteitsniveau
Centrum	Goed
Wonen	Sober
Werken	Sober
Hoofdroutes	Sober
Parken/grote groengebieden	Sober
Sportcomplexen	Sober
Bos/natuurgebied	Sober
Buitengebied	Sober

Voor woongebieden is rekening gehouden met extra budget voor een plus op het onderhoudsniveau Sober. Eind 2016 voerden we een beleidsschouw uit. Er is in 2016 een geringe verbetering op het gemiddeld gerealiseerde onderhoudsniveau voor de openbare ruimte ten opzichte van 2015. Gemiddeld over alle gebieden bereikten we net het niveau Basis. Voor de centrumgebieden lag het niveau op het grensvlak van Sober en Basis. Met uitzondering van de centrumgebieden voldoen we hiermee aan het vastgestelde kwaliteitsprofiel. Inspanningen zijn erop gericht om het kwaliteitsniveau in de centrumgebieden te verbeteren.

Financiële consequenties

Per 2017 zijn de BBV voorschriften aangepast. Ten aanzien van kapitaalgoederen in deze paragraaf hebben rentetoerekening, overheadkosten en met name een verplichte afschrijving van investeringen met maatschappelijk nut financiële consequenties. Deze investeringen werden in onze beheerplannen gefinancierd uit budget voor groot onderhoud.

Per 2017 maken we onderscheid tussen groot onderhoud en vervangingsinvesteringen. Groot onderhoud draagt eraan bij om het object in stand te houden. Hiervoor dient structureel voldoende geld beschikbaar te zijn. Een vervangingsinvestering dient ervoor om het object aan het einde van zijn levensduur te vervangen. In de oude opzet werden deze vervangingsinvesteringen in één keer uit de groot onderhoudsgelden afgedekt. Met ingang van 1 januari 2017 activeren we deze investeringen en drukken de kapitaallasten op de exploitatiebegroting. Deze kapitaallasten zullen de komende jaren door toename van de investeringen ook toenemen. Voor vervanging zijn op termijn niet voldoende middelen beschikbaar. We maken toekomstige kosten door toename van vervangingsvolumes inzichtelijk. Op basis daarvan kunnen besluiten genomen worden.

Aanwezige reserves en voorzieningen voor kapitaalgoederen in de openbare ruimte zijn:

- Reserve openbare verlichting
- Reserve verkeersregelininstallaties
- Egalisatiereserve rioleringsbeheer
- Spaar- en egalisatievoorziening rioolvervanging
- Reserve Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP)
- Reserve mobiliteit
- Reserve kapitaallasten investeringen mobiliteit
- Reserve parkeren
- Voorziening groot onderhoud haven en brug

2. Buitensportaccommodaties

Het beheerplan buitensportaccommodaties (2009) is het beheerinstrument voor onderhoud en renovatie van sportterreinen. Dit plan geeft aan hoe we de sportvelden, verhardingen, beplanting, hekwerken, verlichting en inrichtingsmaterialen tijdens de planperiode onderhouden, vervangen en renoveren.

Beleidsplan/beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Beheerplan buitensportaccommodaties	2015	2021

Financiële consequenties

Middelen voor groot onderhoud zijn via de voorziening onderhoud sportparken beschikbaar.

3. Gemeentelijke gebouwen

Voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen sloten we vanaf 2012 voor de duur van 6 jaar een prestatiecontract af op basis van vooraf vastgestelde kwaliteitscriteria. Daarnaast stelden we in 2012 voor de hele vastgoedportefeuille een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning (MOP) op. Jaarlijks worden de gebouwen geïnspecteerd. Het opstellen van de MOP en de uitvoering van de inspectie is gebaseerd op de methodiek conditiemeten (NEN2767). Na het afronden van de MOP vertaalden we de resultaten daarvan in het beheerplan gemeentelijke gebouwen 2013-2018. We onderhouden de gebouwen op conditieniveau 3: sober en doelmatig.

Beleidsplan/beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Beheerplan gemeentelijke gebouwen	2013	2017

Financiële consequenties

De onderhoudskosten voor gemeentelijke gebouwen nemen we op in de meerjarige onderhoudsplannen. In de begroting nemen we jaarlijks structureel budget op voor de uitvoering van het noodzakelijk onderhoud. Deze budgetten reserveren we per gebouw in een onderhoudsvoorziening.

Als er op basis van Voorzieningenkaarten/het MIP toekomstplannen voor een gebouw zijn onderhouden we deze in eerste instantie op basis van het MOP. We maken dan wel slimme keuzes en werkzaamheden schuiven mogelijk naar voren of naar achteren, onder andere afhankelijk van het verwachte tempo van de ontwikkelingen.

Als een project concreet geworden is en het college en de raad bijvoorbeeld besloten hebben een bestaand gebouw opnieuw te gebruiken nemen we onderhoud mee in de verbouwingswerkzaamheden. Als besloten wordt een gebouw af te stoten analyseren we de financiële consequenties voor de betreffende onderhoudsvoorziening.

De volgende onderhoudsvoorzieningen zijn aanwezig:

- Onderhoud Ir. Diddewerf
- Onderhoud brandweerkazernes Oss
- Onderhoud accommodatie emancipatie
- Onderhoud gebouwen begraafplaatsen
- Onderhoud accommodatie openluchtrecreatie
- Onderhoud Horizonscholen/gymlocaties in scholen
- Onderhoud sociaal-culturele accommodaties
- Onderhoud Museum Jan Cunen
- Onderhoud sporthallen en -zalen
- Onderhoud gemeentehuis
- Onderhoud monumenten

Paragraaf financiering

[Naar inhoudsopgave](#)

Inleiding

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's. Treasury gaat over de financiering van beleid en het aantrekken van het geld dat daarvoor nodig is.

1. Algemene ontwikkelingen

Het proces van economisch herstel in de eurozone was in de afgelopen jaren broos en is nu breed gedragen en sterk.

De economische vooruitzichten worden steeds beter maar de ECB vindt het nog te vroeg om het monetaire beleid aan te passen omdat nog niet wordt voldaan aan de doelstelling om in het kader van de prijsstabiliteit voor de middellange termijn een inflatie te realiseren van rond de 2%.

De Europese Centrale Bank heeft daarom besloten om de rente waartegen banken kunnen lenen te handhaven op het historisch lage niveau van 0% en de rentevergoeding op tegoeden die banken bij de ECB aanhouden eveneens te handhaven -0,4%.

De Nederlandse overheid en daarmee de decentrale overheden profiteren eveneens van deze lage rente. In augustus 2017 waren de tarieven voor 1-maands kasgeld -0,4% en voor rekening-courant krediet 0,35%. Voor 10-jaars leningen liggen de tarieven onder de 1%. Kort financieren blijft voorlopig dus zeer aantrekkelijk.

2. Financieringsbehoefte en leningenportefeuille

We hebben de liquiditeitsplanning bijgesteld. Dat hebben we onder andere gedaan aan de hand van het overzicht met de kasstromen van het grondbedrijf van maart 2017.

De volgende tabel laat de verwachte financieringsbehoefte in de jaren 2017 tot en met 2021 zien. Omdat de financieringsbehoefte aanzienlijk lager is dan het bedrag aan jaarlijkse aflossing op leningen neemt onze totale schuld af. Dat is terug te zien in de tweede tabel.

Kanttekening is dat de financieringsbehoefte sterk afhangt van de grondexploitatie, met name van de grondverkoop. Bij vertraging in de geraamde verkoop neemt de financieringsbehoefte meer toe dan de tabel laat zien. Daarnaast hebben we inschattingen van het investeringsvolume gemaakt (zie de paragraaf investeringsplan verderop) die in werkelijkheid kunnen afwijken.

We blijven de ontwikkelingen volgen. Beslissingen over investeringen verwerken we in het totaalbeeld.

Liquiditeitsplanning

In de volgende tabel laten we de liquiditeitsplanning zien op basis van de gegevens van 1 augustus 2017.

bedragen x € 1.000					
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Exploitatie 2017-2021					
Saldo kasstromen	-19.850	-22.431	-23.645	-24.773	-24.409
Investeringsplan 2017-2021					
Lopende investeringen 2017	11.029				
Investeringsplan 2017-2021	12.770	26.693	21.622	17.500	17.500
Financiering voorz. risico's Heesch-West		6.553	6.553		
Financiering Centrumplannen			6.000	4.000	
Grondbedrijf					
Investeringsplan	9.253	11.813			
Grondverkoop	-16.669	-20.978			
Leningen o/g					
Aflossing	33.378	31.692	20.322	23.676	24.328
Rente	3.154	2.869	2.587	2.300	2.014
Financieringsbehoefte	33.065	36.211	33.439	22.703	19.433

Uit bovenstaande tabel blijkt dat we onze financieringsbehoefte in 2017 circa € 33 miljoen is. Dit bedrag is nagenoeg gelijk aan de aflossing van bestaande leningen. Hierdoor blijft de totale schuld ongeveer gelijk. Voor 2018 verwachten we dat de financieringsbehoefte groter is, waardoor de totale schuld met circa € 5 miljoen stijgt. De lasten hiervan zijn uiteraard afgedekt binnen de begroting.

Schuldpositie

bedragen x € 1.000					
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Totale schuld*	172.394	176.913	190.030	189.057	184.162

* langlopende leningen en kasgeldlening

3. Rente

De gewijzigde BBV-voorschriften schrijven voor dat we voortaan ook inzicht geven in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de manier waarop we rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden toerekenen.

Renteschema

Omschrijving	Bedrag
Externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 3.636.331
Externe rentebaten	- € 1.575.396
Saldo door te rekenen externe rente	€ 2.060.935
Rente die aan de grondexploitatie doorberekend <i>moet</i> worden	- € 776.909
Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld toegerekend <i>moet</i> worden	€ 0
Totaal door te rekenen externe rente	€ 1.284.026
Rente over eigen vermogen	€ 2.103.290
Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	€ 83.860
Totaal aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente	€ 3.471.176
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	- € 4.322.576
Renteresultaat op het taakveld treasury	- € 851.400

Zowel de omslagrente als de rente over de grondexploitatie hebben we naar boven afgerond en vastgesteld op respectievelijk 2% en 1,5%.

Bij de verdeling van de externe rente naar de verschillende taakvelden ontstaat een positief exploitatieresultaat van € 851.400 op de activiteit kapitaallasten. Dit rentevoordeel is als voordeel opgenomen binnen deze programmabegroting.

4. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum aan gemiddelde netto vlottende schuld dat een gemeente in een kwartaal mag hebben. Bij netto vlottende schuld gaat het om financieringen met een looptijd korter dan 1 jaar.

De minister heeft de kasgeldlimiet op 8,5% van het begrotingstotaal vastgesteld. Voor Oss is dat in 2018 afgerond € 25,1 miljoen. In de huidige markt kunnen we optimaal profiteren van het renteverskil met lang geld door maximaal gebruik te maken van de kasgeldlimiet.

5. Renterisiconorm

Bij het bepalen van de duur van de geldleningen die we aantrekken moeten we rekening houden met de renterisiconorm die in de Wet Fido wordt voorgeschreven. De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering van langlopende geldleningen te beheersen. Het renterisico wordt daarbij bepaald als de som van de renteherzieningen en de aflossingen. Het is van belang dat renteherzieningen en aflossingen in de tijd gespreid zijn. De renterisiconorm is vastgesteld op 20% van het begrotingstotaal. Dat is voor Oss in 2018 afgerond € 59,1 miljoen. Dit is het bedrag dat we in 1 jaar maximaal mogen herfinancieren op langlopende leningen.

6. Schatkistbankieren

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden van decentrale overheden worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft het Rijk minder geld te lenen op de financiële markten en zal de staatsschuld dalen. Op basis van ons begrotingstotaal 2018 mogen we per dag afgerond maximaal € 2,2 miljoen (0,75% van begrotingstotaal) aan overtollige middelen aanhouden. Het eventuele meerdere aan overtollige middelen romen we dagelijks af en brengen we onder bij de Nederlandse schatkist. Hiervoor krijgen we een vergoeding die gelijk is aan de rente die het Rijk betaalt op leningen die ze op de markt aangaat.

7. Wet HOF/EMU-saldo

Het doel van de Wet HOF is er voor te zorgen dat Nederland voldoet aan de binnen Europa afgesproken norm van maximaal 3% tekort op de begroting. De 3%-norm is daarbij doorvertaald naar een aandeel voor de decentrale overheden. Het Rijk hanteert een zogenaamde 'macronorm' voor de drie decentrale overheden gezamenlijk.

Voor het kabinet is er geen aanleiding om in te zoomen op sectoren (en dus ook niet op individuele overheden) zolang de norm voor de decentrale overheden als geheel niet wordt overschreden. Derhalve worden er geen referentiewaarden meer voor individuele overheden bepaald, in tegenstelling tot de jaren tot en met 2015.

De huidige EMU-tekortruimte voor gemeenten krimpt van 0,5% in 2015, 0,4% in 2016 naar 0,3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) in 2017.

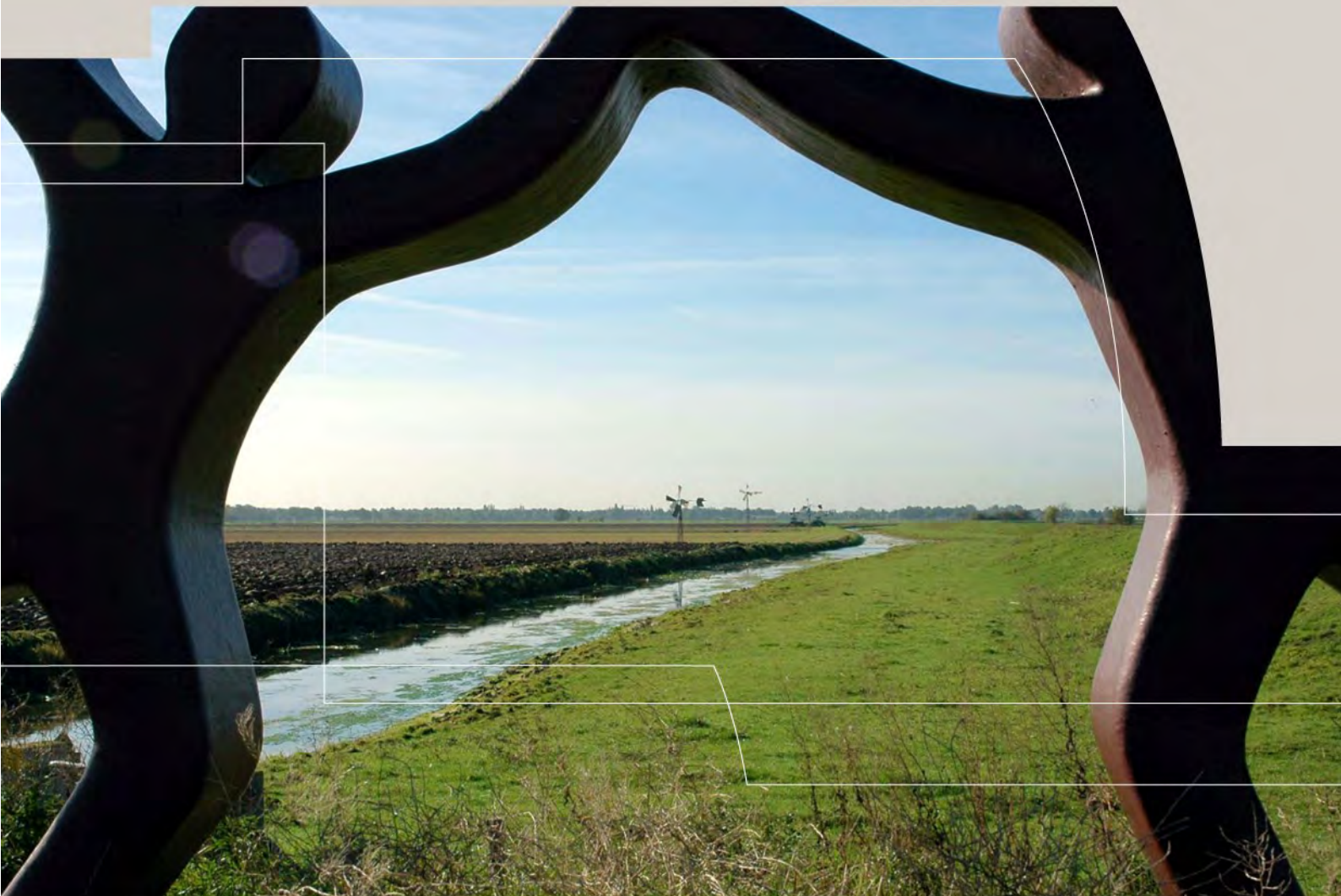
Het kabinet heeft bevestigd dat de decentrale overheden hun geplande investeringen gewoon kunnen uitvoeren. Het Rijk treft in ieder geval tot en met 2017 géén maatregelen, sancties en dergelijke indien dit leidt tot overschrijding van de ruimte.

Geprognosticeerde balans

Op basis van een wijziging van het BBV nemen we voortaan een meerjarig geprognosticeerde balans op in deze paragraaf. Hierbij hebben we rekening gehouden met de ontwikkeling in de investeringen, het inzetten van reserves en voorzieningen en onze financieringsbehoefte.

bedragen x € 1.000					
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Activa					
Vaste activa	282.999	301.320	313.669	322.169	331.445
Voorraad grond	51.794	40.892	35.892	30.892	25.892
Saldo activa	334.793	342.213	349.561	353.061	357.337
Passiva					
Eigen vermogen	105.748	106.997	106.764	106.486	107.775
Voorzieningen	49.947	43.394	36.841	36.841	36.841
Schulden rentetypische looptijd > 1 jaar	172.395	176.914	190.030	189.058	184.163
Financieringstekort (saldo kortlopende vorderingen en schulden)	6.703	14.908	15.926	20.676	28.558
Saldo passiva	334.793	342.213	349.561	353.061	357.337

Paragraaf verbonden partijen

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de gemeentelijke financiële verordening (artikel 212 Gemeentewet) schrijven voor dat het college in de programmabegroting en in het jaarverslag een overzicht van de verbonden partijen geeft. Het gaat om een overzicht van de externe rechtspersonen waar Oss een bestuurlijke en financiële band mee heeft. Dat kunnen de volgende instellingen zijn:

- Gemeenschappelijke regelingen (GR): bestuursrechtelijke samenwerkingsverbanden tussen gemeenten onderling en/of andere overheidsinstanties. Een lid van het college maakt veelal deel uit van het algemeen of dagelijks bestuur.
- Vennootschappen waarin de gemeente financieel deelneemt (naamloze of besloten vennootschap). De gemeente is daarin via de vergadering van aandeelhouders of een raad van commissarissen vertegenwoordigd.
- Verenigingen waar de gemeente lid van is.
- Stichtingen waarin de gemeente een bestuurszetel heeft.

Op basis van het BBV en de verordening geeft het college per verbonden partij inzicht in:

- De naam en de vestigingsplaats.
- Het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt.
- De veranderingen die zich tijdens het begrotingsjaar hebben voorgedaan in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft.
- Het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar. Als dat niet bekend is, vermelden we de meest recente cijfers die bekend zijn.
- Het resultaat van de verbonden partij.

1. Toelichting

Een paragraaf verbonden partijen dient twee doelen:

1. Duidelijkheid geven of de doelstellingen van de verbonden partij en de gemeente nog steeds overeenkomen en of de verbonden partij die doelstellingen ook realiseert. Verbonden partijen voeren vaak beleid uit dat tot de verantwoordelijkheid van de gemeente behoort. De gemeente is opdrachtgever en verantwoordelijk voor de doelstellingen en programma's.
2. Het geven van inzicht in de risico's en budgettaire gevolgen van verbonden partijen.

Verbonden partijen verdelen wij in twee categorieën: de publiekrechtelijke vorm en de privaatrechtelijke regeling. De publiekrechtelijke regeling is een samenwerkingsverband dat gebaseerd is op de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het heeft een eigen algemeen bestuur. De deelnemende gemeenten benoemen de leden van dat bestuur. Het algemeen bestuur benoemt het dagelijks bestuur. Oss heeft zitting in een aantal besturen van gemeenschappelijke regelingen.

De bestuursleden hebben een informatie- en verantwoordingsplicht naar de gemeenteraad over hun inbreng in deze samenwerkingsverbanden. In Oss hebben we daarom de gemeenschappelijke regelingen steeds als vast agendapunt bij de raadscommissies staan. Verder behandelt de gemeenteraad de kadernota's, begrotingen en jaarrekeningen van de gemeenschappelijke regelingen (zie het overzicht van regelingen verderop in deze paragraaf) in een aparte vergadering.

In het position paper 'Oss en de regio' staan onze beleidsuitgangspunten rondom samenwerking (en dus ook verbonden partijen). We richten ons op effectieve en efficiënte samenwerkingsorganisaties, waarbij we uitgaan van autonomie van organisaties. Daar waar een nieuw samenwerkingsverband wenselijk is kiezen we bij voorkeur voor een zo licht mogelijke vorm van samenwerking. De vorm moet passen bij de maatschappelijke opgave.

Naast samenwerking binnen gemeenschappelijke regelingen werken we in toenemende mate samen op basis van privaatrechtelijke rechtsvormen, zoals vennootschappen, verenigingen, stichtingen en convenanten. Deze beschrijven we hierna ook in tabelvorm, na het overzicht van gemeenschappelijke regelingen.

2. Bijzondere ontwikkelingen/risico's

Omgevingswet

De toekomstige Omgevingswet (Ow) wordt één van de grootste wijzigingen in de wetgeving voor het fysieke domein van de afgelopen decennia. De wet bundelt 25 wetten, 120 sectorale AMvB's (Algemene Maatregelen van Bestuur) en honderden ministeriële regelingen. De uitgangspunten van deze wet zijn participatie en integrale aanpak op basis van vertrouwen, met als doelen minder en overzichtelijkere regels, meer ruimte voor initiatieven van inwoners en bedrijven en lokaal maatwerk.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu geeft aan dat het eerst mogelijke moment van inwerkingtreding van de Omgevingswet het voorjaar van 2019 is.

Voor het zover is zullen de provincie Noord-Brabant, wij als gemeente en de ODBN (Omgevingsdienst Brabant Noord) veel inspanning moeten leveren om deze wet binnen de eigen organisatie in te voeren.

In 2016 zijn we gestart met een verkenning naar de gevolgen van de invoering van de Omgevingswet. Dit is voortgezet in 2017 en krijgt ook in 2018 een vervolg. Daarbij richten we ons ook op een intensivering van de samenwerking tussen partijen binnen en buiten de Omgevingsdienst.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

Als gevolg van de uittreding van de voormalige gemeente Veghel bij de BSOB zijn we met de BSOB in gesprek over mogelijke nieuwe toetreders. Dit met als doel een toekomstbestendige belastingorganisatie te behouden. Een vijftal Peelgemeenten sluit zich waarschijnlijk bij de BSOB aan.

Daarnaast heeft de gemeente Bernheze aangegeven wellicht toe te treden tot de BSOB.

3. Ontwikkelingen per samenwerkingsverband

A. Publiekrechtelijke samenwerkingen: gemeenschappelijke regelingen (GR)

Programma 1: Zorg en welzijn

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel	Toelichting	Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat
Gezondheidsdienst Hart voor Brabant (GGD)		
Brabant-Noord, de Meierij en regio Tilburg, totaal 25 gemeenten. <i>Zetel:</i> Tilburg <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder A. van de Ven, lid dagelijks bestuur. <i>Website:</i> www.ggdhvb.nl	De GGD Hart voor Brabant is een GR van 25 gemeenten in de regio Midden-Brabant, regio de Meierij en regio Brabant Noordoost. De GGD voert voor ruim 1 miljoen inwoners van haar werkgebied taken uit op het gebied van de openbare gezondheidszorg in opdracht van de gemeente(n). Dit gebeurt op basis van de Wet Publieke Gezondheid (WPG). ‘Een gezonde basis. Voor iedereen’ is de nieuwe missie van de GGD. Gezondheid is het thema van de GGD, want als mensen gezond zijn, kunnen zij actief zijn en meedoen aan de samenleving. De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van alle inwoners, met speciale aandacht voor risicogroepen. Zij levert hiermee een bijdrage aan de gemeentelijke doelen binnen het sociaal domein: zelfredzaamheid, participatie en veilig opgroeien. De transities in het sociale domein hebben tot nieuwe verantwoordelijkheden voor de gemeente geleid. Door het verbinden van de publieke gezondheid met het sociale domein wordt het mogelijk om deze goed op te pakken. Het uitgangspunt is de eigen kracht van de burger. <i>Financieel</i> Onze reguliere bijdrage in 2017 is € 2.604.687 en voor 2018 € 2.681.456.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 12.237.000 31-12-16: € 11.087.000 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 10.466.000 31-12-16: € 10.334.000 Resultaat: 2016: € 402.000

Kleinschalig Collectief Vervoer		
11 gemeenten in Brabant-Noordoost*, samen met de provincie Noord-Brabant. <i>Zetel:</i> Uden <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder G. Wagemakers	Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor deur-tot-deur vervoer voor geïndiceerden en alle andere reizigers. In 2017 is Zorgvervoercentrale B.V. als nieuwe vervoerder gestart. Vanuit de Bestuurlijke Visie 2016-2020 zijn de uitgangspunten geformuleerd voor het sturen vanuit een regierol op minder en efficiënter doelgroepenvervoer: meer flexibiliteit om te kunnen anticiperen op nieuwe ontwikkelingen ('stip op de horizon'). In 2017 heeft het projectteam de mogelijkheden en aanpak verder onderzocht. In 2018 wordt besloten hoe om te gaan met de uitkomsten van dit onderzoek. <i>Financieel</i> Onze bijdrage in 2017 is € 56.685 (GR) en € 957.515 (beleidsuitvoering) Onze bijdrage in 2018 is € 60.820 (GR), € 853.380 (na verwerking van deze programmabegroting) (beleidsuitvoering)	Eigen vermogen: 01-01-16: € 1.134.288 31-12-16: € 871.416 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 491.343 31-12-16: € 592.294 Resultaat: 2016: € 52.076
Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden, West en Noord (RAV)		
45 gemeenten in Brabant-Noord, Midden en West. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder A. van de Ven, tevens lid dagelijks bestuur. <i>Website:</i> www.ravbrabantmwn.nl	De RAV is een gemeenschappelijke regeling van 45 gemeenten in Brabant-Noord, Midden en West en heeft als doel om kwalitatief hoogwaardige ambulancezorg te leveren. <i>Financieel</i> De gemeentelijke bijdrage is vanaf 2012 op € 0 gesteld. De RAV heeft voldaan aan de belangrijkste voorwaarde: de begroting is sluitend en kan worden gebruikt om de activiteiten uit te voeren.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 9.836.000 31-12-16: € 12.569.000 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 26.410.000 31-12-16: € 21.193.000 Resultaat: 2016: € 2.731.667

Werkvoorzieningschap Noordoost-Brabant		
11 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost*. <i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder K. van Geffen, tevens lid dagelijks bestuur. <i>Website:</i> www.wvs-nb.nl	Het Werkvoorzieningschap is ingesteld door 11 gemeenten in de regio Noordoost-Brabant. Het openbaar lichaam is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) voor deze gemeenten. De materiële uitvoering van de Wsw is opgedragen aan de IBN Holding B.V. Het Werkvoorzieningschap is namens 11 gemeenten enig aandeelhouder en eigenaar van IBN. De kosten van de gemeenschappelijke regeling bestaan uit bestuurskosten van het Werkvoorzieningschap en een klein deel van de uitvoeringskosten Wsw, namelijk die kosten die voortvloeien uit het formeel werkgeverschap van Wsw-werknemers en ambtelijk personeel. <i>Financieel</i> De gemeentelijke bijdrage daalt van € 0,29 per inwoner in 2017 naar € 0,25 per inwoner in 2018. Omdat de instroom in de Wsw is gestopt en de gemeenten zelf afspraken hebben gemaakt over de uitvoering van de Participatiewet (inclusief beschut werk), zijn de werkzaamheden van het Werkvoorzieningschap afgenomen. Voor de gemeente Oss komt de gemeentelijke bijdrage neer op ongeveer € 26.000 in 2017 en € 22.500 in 2018. Het saldo van de zogenaamde Algemene Gemeentelijke Reserve (AGR) is voor de gemeente Oss op 31-12-2016 een bedrag van € 1.718.200. Van dit bedrag is € 1.229.000 reeds bestemd. De gemeente kan de AGR weer inzetten voor opdrachten bij IBN.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 29.119.200 31-12-16: € 27.592.900 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 0 31-12-16: € 0 Resultaat: 2016: € 0

Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO)

11 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost*. <i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder K. van Geffen, tevens voorzitter dagelijks bestuur. <i>Website:</i> www.rblbno.nl	Het Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO) voert voor 11 gemeenten de Leerplichtwet en de RMC-wet uit. Het bureau ziet erop toe dat kinderen tussen de 5 en 18 jaar onderwijs volgen en dat kinderen tussen de 18 en 23 jaar een startkwalificatie halen. Een startkwalificatie is een mbo-diploma op minimaal mbo-niveau 2. <i>Financieel</i> In 2016 is voor de periode van augustus 2016 tot augustus 2020 een nieuw convenant met het Rijk afgesloten ter voorkoming van voortijdig schoolverlaten. Met ingang van 1 januari 2016 is structureel 1 fte RMC-trajectbegeleiding toegevoegd aan de formatie van het RBL BNO. Hiermee is het structurele formatietekort voor trajectbegeleiding opgeheven. De meerkosten van € 16.000 voor Oss zijn in de begroting verwerkt. De fusiegemeente Meierijstad heeft besloten met ingang van 1 januari 2017 voor de uitvoering van leerplicht- en RMC-taken aan te sluiten bij het RBL BNO.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 134.881 31-12-16: € 142.405 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 0 31-12-16: € 0 Resultaat: 2016: € 7.524
--	--	--

Openbaar Basisonderwijs

<i>Zetel:</i> Veghel <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder K. van Geffen, tevens bestuurslid.	Deze GR vormt het bestuur van deze stichting en houdt op afstand toezicht op openbaar onderwijs voor zover het de wettelijke taken van de gemeente betreft. Bevoegd gezag van openbare scholen in Bernheze, Boekel, Landerd, Meierijstad (voorheen Veghel en Sint-Oedenrode), Oss en Uden, dat is ondergebracht bij de Stichting Openbaar Onderwijs Groep (Stichting OOG). Vanwege de fusie tussen de Stichting Openbaar OnderwijsGroep (OOG) en Stichting Katholiek Basisonderwijs Oss (SKBO) bezien in 2017 en begin 2018 de samenwerkende gemeenten wat de rol en vorm van de GR Openbaar Onderwijs in de toekomst moet zijn. Het voorzitterschap van deze regeling rouleert. Voor de komende 3 jaar is de gemeente Landerd de penvoerder en voorzitter.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 0 31-12-16: € 0 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 0 31-12-16: € 0 Resultaat 2016: € 0
--	---	---

Programma 3: Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten

Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)		
17 gemeenten in Brabant-Noordoost, de provincie Noord-Brabant en waterschap Aa en Maas. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok, tevens lid dagelijks bestuur. <i>Website:</i> www.bhic.nl	Dit betreft het beheer van archieven in Brabant-Noordoost. Deze organisatie is ontstaan uit een fusie van het Streekarchief Brabant-Noordoost met het Rijksarchief. <i>Financieel</i> In 2017 is onze bijdrage € 305.700 en in 2018 € 311.000.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 2.033.518 31-12-16: € 2.906.805 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 1.980.000 31-12-16: € 1.870.000 Resultaat: 2016: € 42.107

Programma 4: Veiligheid

Veiligheidsregio Brabant-Noord		
17 gemeenten in Brabant-Noord (conform gebied politieregio). <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens lid dagelijks bestuur en plv. voorzitter van de Veiligheidsregio. <i>Website:</i> www.vrbn.nl	De Veiligheidsregio heeft 4 hoofdtaken: - Regionale brandweezorg (BBN) - Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR) - Gemeenschappelijk meldcentrum voor politie (GMC) - Bevolkingszorg <i>Financieel</i> Het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio heeft op 11 april 2016 besloten de verdeelsleutel aan te passen. Daarbij is gekozen voor een bijdrage per inwoner. Tevens is besloten om een ingroeiperiode van zes jaar te hanteren waarin de nadeelgemeenten worden gecompenseerd ten laste van de voordeelgemeenten. De gemeente Oss is een nadeelgemeente. Op grond daarvan stijgt ons gemeentelijk aandeel jaarlijks met € 83.000 tot en met 2022. In 2017 bedraagt onze bijdrage € 3.709.673 en in 2018 € 3.914.226.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 10.758.000 31-12-16: € 9.468.000 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 20.430.000 31-12-16: € 26.776.000 Resultaat: 2016: € 786.000

Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)		
19 gemeenten in Brabant Noord en de provincie Noord-Brabant. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot, tevens lid dagelijks bestuur. <i>Website:</i> www.odbn.nl	De ODBN heeft als taak om de kwaliteit van vergunningverlening en toezicht en handhaving bij de uitvoering van het milieudeel van de Wabo te verbeteren. De belangrijkste ambities liggen op het vlak van aanpak ketens, milieucriminaliteit en risicovolle bedrijven. Ook heeft de ODBN de opdracht de innovatie en efficiëntie van de taakuitvoering te bevorderen. In het jaar 2018 bereidt de organisatie zich met de gemeenten en provincie verder voor op de invoering van de Omgevingswet. Het is nog onduidelijk welke kosten hiermee gepaard gaan. Het kan leiden tot extra investeringen in de komende jaren. Verder speelt er nog een groot aantal zaken: financieringssystematiek, herziening van de gemeenschappelijke regeling, afsprakenkader, verantwoordingsdocumenten, VTH-uitvoeringsniveau, mandatering en het actueel houden van het inrichtingenbestand. Daarnaast komt er in de loop van 2017 helderheid over de huisvesting. Bijzondere risico's: - De financiële situatie is nog erg kwetsbaar. - De organisatieontwikkeling is nog niet afgerond. - Er zitten nog veel onzekerheden in de begroting omdat niet alle ontwikkelingen vertaald zijn in de begroting. <i>Financieel</i> De begrote bijdrage op basis van het werkprogramma voor de begroting is 1.464.293 in 2017 (na verwerking van deze programmabegroting) en € 1.726.700 in 2018. Daarnaast komt het voor dat vanuit projecten ook opdrachten worden weggezet bij de ODBN.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 8.233.000 31-12-16: € 7.077.000 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 17.211.000 31-12-16: € 15.265.000 Resultaat: jaarrekening 2016 € 402.000 verlies.
Milieustraat		
<i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot, tevens voorzitter. <i>Website:</i> www.loket.oss.nl	Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor het beheer van de Milieustraat voor Oss en Landerd. Landerd betaalt hiervoor een vergoeding naar rato van het aantal inwoners. Beheer en exploitatie van de Milieustraat Oss is geregeld via: 1. GR Milieustraat 2. Reglement Milieustraat Oss en Groencompostering Oss	Bijdrage van Landerd: 2016: € 200.808 2017: € 188.000

Afvalinzameling in Landerd

<i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot, tevens voorzitter. <i>Website:</i> www.landerd.nl/inwoners/afvalinzameling	Onze inzameldienst zamelt in opdracht van de gemeente Landerd huishoudelijk restafval, GFT en PMD (Plastic) in bij huishoudens en brengt het ingenomen afval naar het overslagstation. GR: Afvalinzameling gemeenten Landerd en Oss. Oss is in de GR aangewezen als centrumgemeente. Dvo: nadere uitwerking GR via 'Dienstverleningsovereenkomst gemeenten Landerd en Oss voor het inzamelen en vermarkten van huishoudelijke afvalstoffen'.	Bijdrage van Landerd: 2016: € 296.408 2017: € 306.590
--	---	--

Heesch-West		
Gemeenten Bernheze, Oss en 's-Hertogenbosch. <i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder G. Wagemakers, tevens lid dagelijks bestuur en wethouder F. den Brok, tevens lid algemeen bestuur. <i>Website:</i> www.oss.nl/gemeente/inwoners/actueel/plannen-en-projecten/bedrijventerrein-heesch-west	Deze GR is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het regionaal bedrijventerrein Heesch-West en is in 2014 opgericht. Deze GR is financieel nog beperkt gevuld. De gronden (boekwaarden) zijn nog niet ingebracht bij de GR. Daarom heeft de GR nog geen geld aangetrokken. De GR bereidt het bestemmingsplan en MER (Milieu Effecten Rapportage) voor. De grondgebonden gemeenten voeren de procedure. Bij de overdracht van het ontwerp bestemmingsplan tekenen de GR en de grondgebonden gemeenten de gebiedsovereenkomst en gaan de gronden over naar de GR. Bestaande leningen zullen overgenomen worden of opnieuw afgesloten moeten worden. <i>Financieel</i> Er vindt geen jaarlijkse gemeentelijke bijdrage plaats. De gezamenlijke boekwaarde (bij de gemeenten) per 31-12-2016 van Heesch-West is ongeveer € 67 miljoen. Daar staat tegenover dat de deelnemende gemeenten een verliesvoorziening van bijna € 44 miljoen hebben getroffen per 31 december 2016. De gemeente Bernheze participeert voor 12%, 's-Hertogenbosch voor 58% en Oss voor 30% in het geheel. De deelnemende gemeenten en de provincie Noord-Brabant hebben een masterplan opgesteld. In dit plan staat dat het bedrijventerrein uiteindelijk gefaseerd kan groeien naar 76 ha. De GR en de provincie Noord-Brabant zien Heesch-West als een bijzonder bedrijventerrein met veel aandacht voor duurzaamheid en energie. In eerste fase gaat het om 50 ha: 30 ha voor zeer grootschalige logistiek en 20 ha voor bedrijven uit andere sectoren, zoals de bouw, die veel ruimte nodig hebben. Bij de tweede fase (26ha) kijken we wat de actuele vraag zal zijn. Dit vertalen we dan in onze plannen.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 0 31-12-16: - € 44.831 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 2.694.500 31-12-16: € 2.694.275 Resultaat: 2016: - € 32.973

Belastingssamenwerking Oost-Brabant (BSOB)		
Gemeenten Boekel, Deurne, Oss, Uden en waterschap Aa en Maas (Veghel tot 1-1-2017) <i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok, tevens lid dagelijks bestuur. <i>Website:</i> www.bs-ob.nl	De BSOB voert voor onze gemeente taken uit op het gebied van het waarderen van onroerende zaken en het heffen en innen van belastingen. De kostenverdeling tussen alle deelnemers (gemeenten en waterschap) wordt jaarlijks bijgesteld. Een werkgroep, waarin Oss zitting heeft, is op zoek naar een andere methodiek van de kostenverdeling. Het is de bedoeling dat nieuwe regeling per 2019 wordt ingevoerd. Als gevolg van de uittreding van de voormalige gemeente Veghel bij de BSOB zijn we met de BSOB in gesprek over mogelijke nieuwe toetreders. Dit met als doel een toekomstbestendige belastingorganisatie te behouden. Een vijftal Peelgemeenten sluit zich waarschijnlijk bij de BSOB aan. Daarnaast sluit de gemeente Bernheze wellicht aan bij de BSOB. In 2017 heeft de Waarderingskamer het oordeel 'goed' gegeven voor de wijze waarop de wet WOZ wordt uitgevoerd. Dit is de hoogste score die de Waarderingskamer kan geven. Dat geeft aan dat de bedrijfsvoering van de BSOB op orde is gekomen. <i>Financieel</i> Bijdrage 2017 en 2018 € 1.296.105.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 0 31-12-16: € 0 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 0 31-12-16: € 0 Resultaat: 2016: € 0

B. Privaatrechtelijke rechtspersonen

Hierbij gaat het om deelnemingen in naamloze of besloten vennootschappen en stichtingen voor de behartiging van oorspronkelijk gemeentelijke taken. Lidmaatschappen van verenigingen, die zijn gericht op belangenbehartiging en kennisoverdracht, zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Vereniging van Bouwrecht, zijn buiten beschouwing gelaten.

Vennootschappen en corporaties

Rechtspersoon	Doel	Betrokkenheid
Oss Life Sciences Park Vastgoed BV		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok. <i>Website:</i> www.pivotpark.nl	Het doel is het aankopen (al gebeurd) en beheren van registergoederen ten behoeve van het Pivot Park. OLSP Vastgoed BV is een samenwerking van de gemeente Oss en de provincie Noord-Brabant. OLSP Vastgoed BV is eigenaar van de gebouwen. De gronden zijn in erfpacht verkregen van de eigenaar, de gemeente Oss. De totale gemeentelijke bijdrage bestaat uit een investering van € 2,3 miljoen voor de verwerving en verbouwing van het vastgoed van het Pivot Park (vroeger Life Sciences Park). Daarvoor hebben we aandelen verkregen in OLSP Vastgoed BV. Er is een voorziening getroffen van € 2,3 miljoen. Begin 2017 zijn door de provincie Noord-Brabant aanvullende leningsfaciliteiten beschikbaar gesteld. Onder andere om extra te investeren in het vastgoed om een marktconforme exploitatie mogelijk te maken. In juli 2017 is tussen OLSP Holding en OLSP Vastgoed en de eigenaren daarvan een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Deze regelt met name gezamenlijke besluitvorming van beide partijen over onderwerpen die hen gezamenlijk aangaan. Zodat meer als één organisatie kan worden gewerkt.	Eigen vermogen: 01-01-16: € 257.753 31-12-16: € 456.768 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 9.527.127 31-12-16: € 9.864.747 Resultaat: 2016: € 199.015

Coöperatieve Vereniging Midwaste		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot. <i>Website:</i> www.midwaste.nl	Midwaste is een vereniging waarvan alleen publiekrechtelijke inzameldiensten met meer dan 50.000 aansluitingen lid kunnen worden. Zij ondersteunt de leden bij de bedrijfsvoering, zowel op het gebied van duurzaamheid als de exploitatie.	De gemeente is een jaarlijkse vaste managementfee van € 40.000 verschuldigd. Daarnaast is er een opslag (variabele fee) van € 0,75 per ton voor de bij Midwaste ingebrachte tonnages. Deze kosten worden ruimschoots gecompenseerd door de schaalvoordelen die Midwaste biedt.

Bank Nederlandse Gemeenten		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok. <i>Website:</i> www.bngbank.nl	Bankier van de Nederlandse gemeenten en huisbankier van de gemeente Oss.	De gemeente Oss is aandeelhouder (64.646 aandelen). Jaarlijks ontvangen we dividend. De dividenduitkering over 2016 was € 106.019. Eigen vermogen: 01-01-16: € 4.163 miljoen 31-12-16: € 4.486 miljoen Vreemd vermogen: 01-01-16: € 145.348 miljoen 31-12-16: € 149.514 miljoen Resultaat: 2016: € 369 miljoen
NV Brabant Water		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok, tevens vertegenwoordiger van de gemeente bij de algemene vergadering van aandeelhouders. <i>Website:</i> www.brabantwater.nl	Watervoorziening in de provincie Noord-Brabant.	De gemeente Oss is aandeelhouder (82.901 aandelen). Er wordt geen dividend uitgekeerd. Eigen vermogen: 01-01-16: € 525 miljoen 31-12-16: € 561 miljoen Vreemd vermogen: 01-01-16: € 398 miljoen 31-12-16: € 400 miljoen Resultaat: 2016: € 35,9 miljoen

Rechtspersoon	Doel	Betrokkenheid
Stichting Agrifood Capital		
<i>Persoonlijke titel:</i> W. Buijs-Glaudemans, lid stichtingsbestuur. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Website:</i> www.agrifoodcapital.nl	Noordoost-Brabant wordt dé topregio in Agrifood. De accenten liggen hierbij op een excellente arbeidsmarkt (People), krachtige bedrijvigheid (Business), betekenisvolle vernieuwingen (Innovation) en een aantrekkelijke woon-werkomgeving (Basics). In 2017 levert Agrifood Capital een bijdrage aan de met de provincie gemaakte afspraken over een versnellingsagenda. Er wordt door beide partijen extra inzet gepleegd om versneld tot resultaten te komen. Het gaat dan vooral om verbinden van Brabantse innovatieve hotspots, een Agrifood Executive Global Program en innovatieve aanpak van vrijkomende agrarische gebouwen.	De stichting is onafhankelijk en opgericht door personen met een achtergrond in het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid. De vertegenwoordigers met een verbinding naar de overheid informeren en raadplegen de bestuurlijke regiegroep Convenant Brabant-Noordoost over de activiteiten van de stichting.
Stichting Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf (RVML)		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens penningmeester van de stichting. <i>Website:</i> www.veiligheidshuizen.nl	De stichting is opgericht om een betere afstemming tussen partners op het terrein van veiligheid te bereiken (politie, gemeenten, Openbaar Ministerie en diverse welzijnsinstellingen).	De 11 deelnemende gemeenten dragen jaarlijks bij in de kosten. In 2017 en 2018 is onze bijdrage € 87.135. Eigen vermogen: 01-01-16: € 131.043 31-12-16: € 183.856 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 127.133 31-12-16: € 60.500 Resultaat: 2016: € 52.813

Vereniging Talentencampus Oss		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens voorzitter van de vereniging en wethouder K. van Geffen, tevens bestuurslid van de vereniging. <i>Website:</i> www.talentencampusoss.nl	Als netwerkorganisatie richt de Vereniging Talentencampus zich vooral op het streven naar een toekomstbestendige arbeidsmarkt. Vanuit deze opdracht organiseert en coördineert de Talentencampus zowel fysieke als online ontmoetingen op het snijvlak van onderwijs en arbeidsmarkt. Deelnemende partijen binnen het netwerk zijn de co-creators van een inspirerend en aantrekkelijk programma voor een leven lang leren, werken en ontwikkelen.	De gemeente draagt jaarlijks bij in de kosten. In 2016 was onze bijdrage € 150.000. Voor 2017 en 2018 dragen we € 150.000 als gemeente bij en vanaf 2019 is structureel € 30.000 opgenomen in onze begroting. Eigen vermogen: 01-01-16: € 3.419 31-12-16: € 85.294 Vreemd vermogen: 01-01-16: € 53.603 31-12-16: € 159.941 Resultaat: 2016: € 81.876

Rechtspersoon	Doel	Betrokkenheid
Convenant Brabant-Noordoost		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, lid bestuurlijke regiegroep. <i>Website:</i> www.vng.nl/files/vng/20170125_convenant_vsv_en_kwetsbare_jongeren_2016-2020.pdf	Samenwerking op basis van een convenant tussen de inmiddels 17 gemeenten en 2 waterschappen in Brabant-Noordoost met een brede taakopvatting: ruimtelijke ordening, economie, werkgelegenheid en bereikbaarheid.	In 2013 is voor het eerst een convenant afgesloten dat de samenwerking van de overheden in Noordoost-Brabant binnen Agrifood Capital regelt. Gekoppeld aan dit convenant hebben de overheden ook een regiofonds ingesteld, waarin jaarlijks € 3 per inwoner wordt gestort. In 2016 hebben de partijen besloten het convenant te verlengen tot 2020. Onze gemeenteraad heeft daar op 9 juni 2016 mee ingestemd. <i>Eigen vermogen:</i> 01-01-16: - € 90.106 31-12-16: € 290.285 <i>Vreemd vermogen:</i> 01-01-16: € 2.270.904 31-12-16: € 2.076.263 <i>Resultaat:</i> 2016: € 380.391
Samenwerking As50		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens voorzitter van de As50. <i>Website:</i> www.as50.nl	Samenwerking op basis van een convenant tussen de gemeenten Oss, Uden, Meierijstad, Bernheze en Landerd op het terrein van werkgelegenheid en economie.	We werken aan concrete acties samen met het bedrijfsleven, onderwijs en Agrifood Capital Werkt! om voldoende en goed gekwalificeerd personeel in de As50 gemeenten aan te trekken en behouden.

Bestuurlijke regiegroep Maashorst

Convenant tussen Bernheze, Landerd, Oss, Uden, Waterschap Aa en Maas en Staatsbosbeheer

Portefeuillehouder:
Wethouder J. van der Schoot, tevens lid van de stuurgroep.

De samenwerking is gericht op de ontwikkeling en het beheer van natuurgebied De Maashorst, inclusief Herperduin en het zuidelijk uitloopgebied Oss.

De deelnemende partijen vormen samen het Bestuurlijk Regieteam (BRT). Het BRT is opdrachtgever van Stichting Maashorst in Uitvoering. De stichting wordt ambtelijk ondersteund door het Programmabureau de Maashorst. Oss draagt bij aan de bekostiging van de jaarplannen (ongeveer € 100.000 per jaar) en levert personele capaciteit aan het programmabureau de Maashorst. De Maashorst is in 2012 benoemd tot een Landschap van Allure. Daarin moet de ontwikkeling van natuur, leefbaarheid, economie en landschap hand in hand gaan. Ook is veel provinciaal geld gestopt in het realiseren van het NatuurNetwerk in de Maashorst. Daarvoor is een integraal inrichtingsplan gemaakt (IBeP) met een looptijd tot 2020.

Toelichting

Brabant-Noordoost:

17 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Haaren, 's-Hertogenbosch, Heusden, Landerd, Meierijstad, Mill, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden en Vught.

* Brabant-Noordoost-oost:

11 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad, Mill, Oss, Sint Anthonis en Uden.

Paragraaf grondbeleid

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft op hoofdlijnen het grondbeleid, de financiële positie en het weerstandsvermogen van het grondbedrijf. Parallel aan de paragraaf grondbeleid hebben we ook het Najaarsbericht 2017 opgesteld. Het Najaarsbericht gaat een slag dieper dan de paragraaf en geeft inzicht op een lager detailniveau. Voor meer informatie over het grondbedrijf verwijzen we naar dit Najaarsbericht.

1. Grondbeleid

1.1 Economische ontwikkelingen

(Gegevens NVM, ABN en CBS – augustus 2017)

Het gaat goed met de Nederlandse economie. Dit blijkt uit alle cijfers. Er is sprake van een economische groei die uitkomt op 2,4% in 2017 en 2,0% in 2018. Volgens het CPB zijn dit vergelijkbare groeicijfers als voor de crisis. De consumptie groeit onder invloed van een toename van het reëel beschikbaar inkomen. De investeringen trekken aan en hierbij gaat de woningbouw aan kop. Daarnaast is het consumentenvertrouwen op het hoogste punt in bijna 10 jaar.

De cijfers van de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM) zijn positief. In het tweede kwartaal 2017 stijgt de gemiddelde woningprijs landelijk met 9% ten opzichte van een jaar eerder. Daarnaast neemt het aantal woningen dat in Nederland te koop staat snel af. Qua transacties lijkt de top wel bereikt. Landelijk is sprake van een krappe woningmarkt. Belangrijke factoren hiervoor zijn het economische herstel en de lage hypotheekrente.

De economie in Noordoost-Brabant blijft in 2017 groeien. De verwachte groei ligt met 2,3% rond het landelijk gemiddelde (bron ING). Voor het grondbedrijf is met name de logistieke sector van groot belang in verband met bedrijventerrein Vorstengrafdonk. Op Vorstengrafdonk is nog 46,3 ha beschikbaar, dit is 78% van het totaal aan uitgeefbare bedrijfsgronden binnen de gemeente.

1.2 Beleid

Grondbeleid

Wij zijn continu bezig met zoeken naar mogelijkheden om de financiële positie van het grondbedrijf te verbeteren. Dit is een doorlopend proces. Veel trajecten hebben we opgestart in de crisistijd, maar zijn zeker ook een goede, structurele verbetering van ons werkproces.

- Wonen in Oss: Dit is een samenwerking tussen de verschillende woonpartners (bouwers, hypotheekverstrekkers, makelaars, corporaties en gemeente). Het doel van wonen in Oss is het versterken van de kracht van het Osse wonen en het verbeteren van de duurzaamheid bij de woningbouw.
- Zelfbouwcoach: Bij de gemeente hebben we iemand beschikbaar om potentiële kopers te helpen bij het kopen van grond voor zelfbouw.
- Erfpacht: De gemeente biedt kopers de mogelijkheid om hun grond te kopen via een erfpachtconstructie. Het eigendom blijft dan deels bij de gemeente. Kopers betalen een maandelijkse canon (soort van huur) voor het gebruik.
- Accountmanagement. We benaderen actief nieuwe groepen van afnemers, zoals woon-zorg, beleggershuur, consumentgericht ontwikkelen, enz.

Naast de maatregelen, gericht op de verkoop, zijn we ook bezig met een nieuw grondbeleid voor de gemeente zelf. Zaken die wij hierin meenemen zijn ontwikkelingen naar de toekomst toe, het duurzaamheidsvraagstuk, de vergroening van de gemeente, enz.

Grondprijsbeleid

In 2016 is het gemeentelijk grondprijsbeleid vernieuwd. Uitgangspunt is dat de gemeente Oss voor de grond vraagt wat deze waard is: niet meer en niet minder. Grondprijsbeleid is immers geen doel op zich en moet ruimtelijke ontwikkelingen niet frustreren, noch impliciet subsidiëren.

Vennootschapsbelasting (Vpb) voor gemeenten

Vanaf 2016 moeten gemeenten en andere overheden vennootschapsbelasting (Vpb) gaan betalen over de winst die ze met hun ondernemingsactiviteiten maken. Deze plicht komt voort uit klachten vanuit het bedrijfsleven over oneerlijke concurrentie bij het uitvoeren van bedrijfsmatige, commercieel getinte activiteiten van (onder andere) gemeenten. Ook het grondbedrijf valt onder de werking van de Vpb.

Voor alle complexen hebben we de openingsbalans opgesteld. Op basis van die informatie gaan we er voorsnag vanuit dat we binnen de looptijd van de programmabegroting (2018-2021) geen Vennootschapsbelasting hoeven te betalen. Naar de toekomst toe zal er wel sprake zijn van een verhoging van de lasten. De feitelijke belastingdruk hangt echter ook af van de werkelijke situatie. Omdat nog onduidelijk is wat op een aantal cruciale vraagstukken het standpunt van de inspecteur zal gaan worden, kunnen we nu nog geen concrete uitspraken doen over de hoogte van de last. Dit zal de komende jaren duidelijk moeten worden.

Nieuwe regels Besluit Begroting en Verantwoording 2016 (BBV)

De commissie BBV heeft de regels voor grondexploitaties in 2016 aangescherpt en geactualiseerd. Dat heeft te maken met een aantal ontwikkelingen. Namelijk: de forse afboekingen van gemeenten op grondposities in de afgelopen jaren, de aanbevelingen uit het rapport Vernieuwing BBV over transparantie en vergelijkbaarheid van gemeenten en de aankomende Omgevingswet.

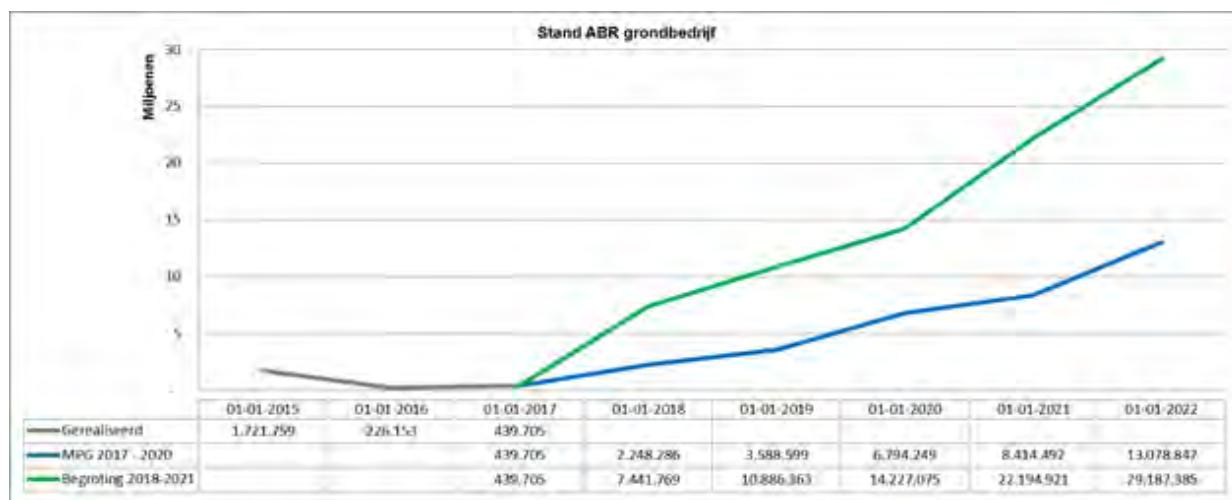
Verder heeft de commissie een aantal uitgangspunten voor de grondexploitaties gelijkgetrokken met de regels voor de Vpb en het exploitatieplan. De commissie is van mening dat een aanscherping van de regels kan helpen in de fiscale discussie over de afbakening van de ondernemersactiviteit en de toe te rekenen kosten en opbrengsten. Wij hebben deze nieuwe regels verwerkt in onze grondexploitaties.

2. Financiële positie

Hierna volgt een overzicht van de financiën van het grondbedrijf op portefeuilleniveau.

2.1 Stand van de ABR

De volgende tabel geeft inzicht in het verloop van de ABR van het grondbedrijf.

Op 1 januari 2017 bedraagt de stand van de ABR € 439.705 positief. Per 1-1-2018 is de verwachting dat deze uit komt op € 7,44 mln. positief. Dit is fors hoger dan de prognose uit het vastgesteld MPG (€ 2,25 mln.). Ook de komende jaren stijgt de ABR tot een stand van € 29,2 mln. op 1-1-2022.

Dit alles wordt niet veroorzaakt door autonome ontwikkelingen binnen de verschillende complexen maar door een nieuwe methode van winstnemingen, de zogenoemde percentage of completion (POC) methode. Deze methode resulteert niet in meer winstnemingen over de gehele looptijd. Wel mogen we volgens deze methode eerder winst nemen. In het najaarsbericht (paragraaf 4.3) wordt deze nieuwe methode verder toegelicht.

Hieronder geven we kort aan wat de grootste verschillen zijn ten opzichte van het MPG. In het najaarsbericht geven we een uitgebreidere toelichting.

- Eerder winst nemen: de stijgende lijn van de ABR wordt met name veroorzaakt door het eerder nemen van winsten in de industrieprojecten Vorstengrafdonk en De Geer Oost-Zuid. In het MPG was voor het plan Vorstengrafdonk geen winstneming gepland in de komende 4 jaar. Gelet op de nieuwe regels nemen we eerder winst.
- Verhoging reserve programmaprojecten (€ 130.000 negatief). Bij de begroting hadden we € 350.000 geraamd ter dekking van de kosten voor de IMVA's. Het grootste deel (€ 250.000) was gereserveerd voor het afdekken van de kosten van de centrumontwikkeling in Oss. Deze kosten vallen naar verwachting € 130.000 hoger uit dan voorzien in het MPG.
- Mutatie voorziening te verwachten exploitatieverliezen (€ 93.500 negatief). We verwachten een beperkt hoger verlies bij de complexen Megen-Zuid, Centrumplan Lith en Talentencampus. Dit is vooral het gevolg van een vertraging van de projecten.
- Verhoging reserve planeconomische risico's (€ 90.650 negatief). Projectrisico's dekken we af vanuit de te verwachten winsten in de complexen. Als er niet (voldoende) winst in het project te verwachten is, dan dekken we de extra lasten af met de reserve planeconomische risico's. Bij een aantal projecten neemt het risico beperkt toe of hebben we ze anders in de tijd geplaatst. Dit maakt dat we de reserve beperkt moeten ophogen ter dekking van de risico's.
- Beheerscomplexen (€ 147.000 negatief, eenmalige uitgave). In het verleden werden alle beheersgronden beheert vanuit het Grondbedrijf. De opbrengsten en kosten kwamen ten laste van de ABR. De beheersgronden en daarmee samenhangende kosten en opbrengsten (o.a. ambtelijke uren) worden overgenomen door de Algemene Dienst. Dit jaar hebben we nog beperkt kosten. Vanaf 2018 hebben we geen lasten meer te dekken vanuit de ABR.

ABR naar de toekomst toe - kanttekeningen

De komende jaren verwachten we een forse stijging van de ABR. Deze stijging komt door eerdere winstnemingen bij zowel de woningbouwcomplexen als bij de bedrijventerreinen. Deze stijging maakt dat we mogelijk winst kunnen afromen naar de Algemene Dienst.

Bij deze stijging moeten we een aantal belangrijke kanttekeningen plaatsen.

Met de invoering van het nieuwe BBV is het niet meer toegestaan om in de grondexploitatie ruimte (o.a. post onvoorziene uitgaven) te reserveren om risico's op te vangen. Deze risico's moeten nu binnen de ABR opgevangen kunnen worden. In de loop van 2018 willen we onze methode van risico-inschatting vernieuwen. De verwachting is dat we meer geld moeten reserveren om de risico's voldoende af te dekken. Dit heeft een negatief effect op de mogelijkheid om de ABR af te romen.

Verder is het gemeentelijk grondbedrijf VPB-plichtig. Het is op dit moment nog niet helder hoe dit exact gaat uitpakken voor Oss. De verwachting is dat we binnen de planperiode van deze programmabegroting nog geen Vennootschapsbelasting hoeven te betalen. Naar de toekomst toe is het nog onduidelijk wat de financiële gevolgen zullen zijn voor het grondbedrijf.

In 2018 vindt er een storting plaats vanuit de ABR in de bestemmingsreserve voor de Brede School in Lith. Dit betreft de uitvoering van een raadsbesluit over de financiering van de nieuwe Brede School. De eerste storting is in 2018 (€ 1,2 miljoen). De tweede storting is in 2023 (€ 2,8 miljoen). Dit heeft een dempend effect op de ABR.

2.2 Verkopen

Woningbouw

In de onderstaande tabel geven we inzicht in het verloop van de totale uitgifte van bouw kavels in Oss van de afgelopen jaren en voor de komende jaren. Dit zijn de kavels die wij bouwrijp verkopen. Dit is exclusief gronden die wij aan ontwikkelaars verkopen in huidige staat en dus niet zelf bouwrijp maken (denk hierbij aan de woningen binnen het project Koornstraat-Begijnenstraat, De Kolk en de te realiseren woningen van Park en People binnen het project Talentencampus).

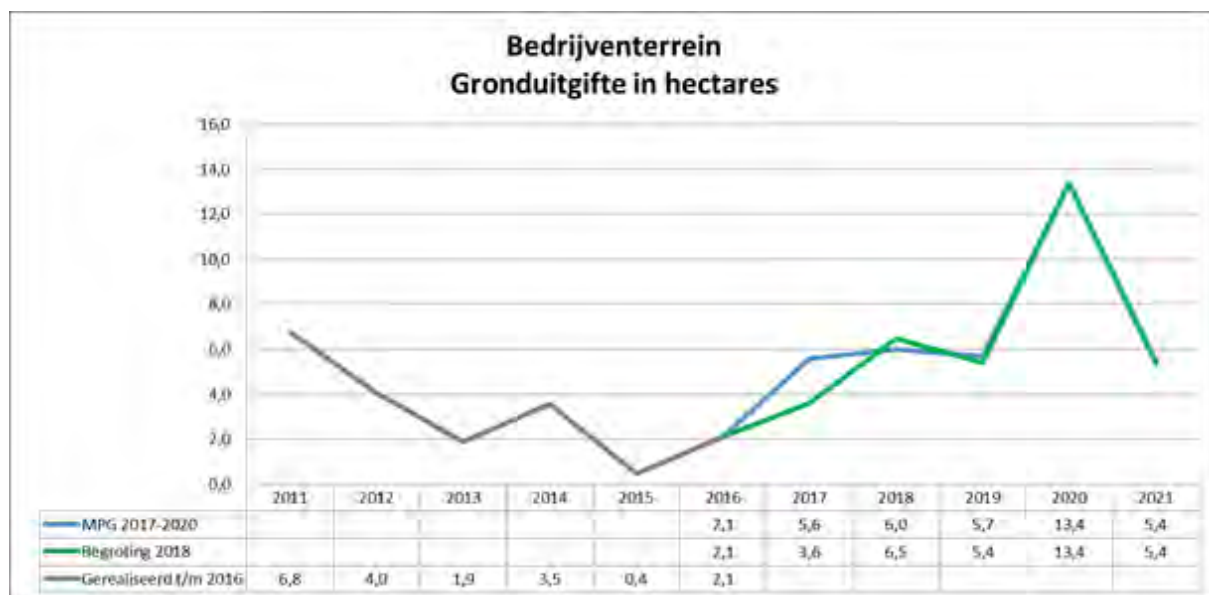

Wij schatten in dat we aan het eind van dit jaar 303 bouw kavels zullen verkopen. Dit zijn 21 kavels meer dan we hadden verwacht bij het opstellen van het MPG. Ten opzichte van het MPG zijn dit de grootste verschillen:

- Soos '66: vertraging 1 jaar, uitgifte in 2018 en verder. Dit heeft direct gevolgen voor het verwachte aantal bouw kavels in 2017 (-42).
- Horzak: meer woningen dan gepland als gevolg van snellere uitgifte door verbetering economische situatie in Nederland (+25).
- Piekenhoef: meer woningen dan gepland als gevolg van snellere uitgifte door verbetering economische situatie in Nederland (+32).
- Weverstraat: snellere uitgifte door grotere behoefte aan zelfbouw kavels in Geffen (+4).

Bedrijventerreinen

In de navolgende tabel geven we inzicht in het verloop van de totale uitgifte van bouwgrond voor industrie (in hectares) in Oss van de afgelopen jaren en voor de komende jaren. De planning voor de verkoop van bedrijventerreinen is aangepast ten opzichte van het MPG 2017-2020.

Vorstengrafdonk is één van de harde plannen in Noord-Brabant en is al volledig bouwrijp. De uitgifteprognose is afgestemd met de regio en onderbouwd door een onafhankelijk adviesbureau. Dit jaar zien we veel vraag naar kavels op Vorstengrafdonk. Dit heeft ook al concreet geleid tot één transactie en een aantal opties. De verwachting is dat er in de loop van 2017 nog een aantal transacties volgen. Het lijkt er dan ook op dat de uitgifteprognose van 2017 gehaald gaat worden.

Op De Geer-Oost hebben we ook een kleine verkoop gehad. Ten opzichte van het MPG gaan we daar wel verder uitfaseren. Dit jaar verwachten we daar ca. 1,24 ha minder grond te kunnen verkopen dan waar we vanuit gingen bij het MPG.

Het restcomplex industrieterreinen ronden we dit jaar financieel af. De restpercelen worden overgedragen naar de beheersgronden. Als in de toekomst één van deze percelen wordt verkocht, leidt dat tot een directe inkomst voor het grondbedrijf.

2.3 Projectenportefeuille

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende complexen binnen het grondbedrijf en de wijzigingen ten opzichte van het MPG 2017-2020. Met het in werking treden van de nieuwe BBV-regels worden de kosten van IMVA's op de algemene balans gezet. Formeel maken ze dan ook geen deel meer uit van het grondbedrijf. Omdat het grondbedrijf wel belast is met de projectvoering van deze plannen, staan ze nog wel op het projectenoverzicht.

	61905 IMVA - herstructurering	61905 IMVA - woningbouw	61905 IMVA - industrieterreinen
IMVA	80260 V&D-locatie 80410 Schaepekskooi 80430 Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat 80440 Voormalig belastingkantoor 82120 Herontwikkeling Gemeentehuis Geffen	80530 Oijense Zij Noord	80710 Binnenhaven Elzenburg 80680 Heesch-West
	62401 herstructureringsplannen	62201 woningbouwcomplexen	62302 industrieterreinen
BIE	80110 Bergoss 80120 Koornstraat-Begijnenstraat 80140 Elzeneind - Slowcare 80190 Centrumplan Berghem 80200 Talentencampus Oss 80220 Megen Zuid 80230 Groenstraat Haren 80240 De Kolk Ravenstein 80390 Soos '66 81120 Centrumplan Lith 81140 Dorpshart Oijen 82110 Centrumplan Geffen	80310 Piekenhoef 80330 Wilgendaal 2-4 80520 Horzak- Noord 80590 Restcomplex woningbouw 81400 Lith Oost 81420 Liesdaal 2 en 3 82320 Verlengde De Run Geffen 82310 Oude Baan Geffen 82330 Weverstraat Geffen 82340 Den Herd Geffen 80420 Spaander Straatsche Akkers	80620 De Geer Oost/Zuid 80630 Vorstengrafdonk 80660 De Bulk 2-3 80690 Danenhoef Zuid 80790 Restcomplex industrie

Wijzigingen tov MPG 2017		
80420	Spaander Straatsche Akkers	Nieuwe BIE (per 1-9-2017)
80430	Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat	Nieuwe IMVA
80440	Voormalig belastingkantoor	Nieuwe IMVA
80530	Oijense Zij Noord	Nieuwe IMVA

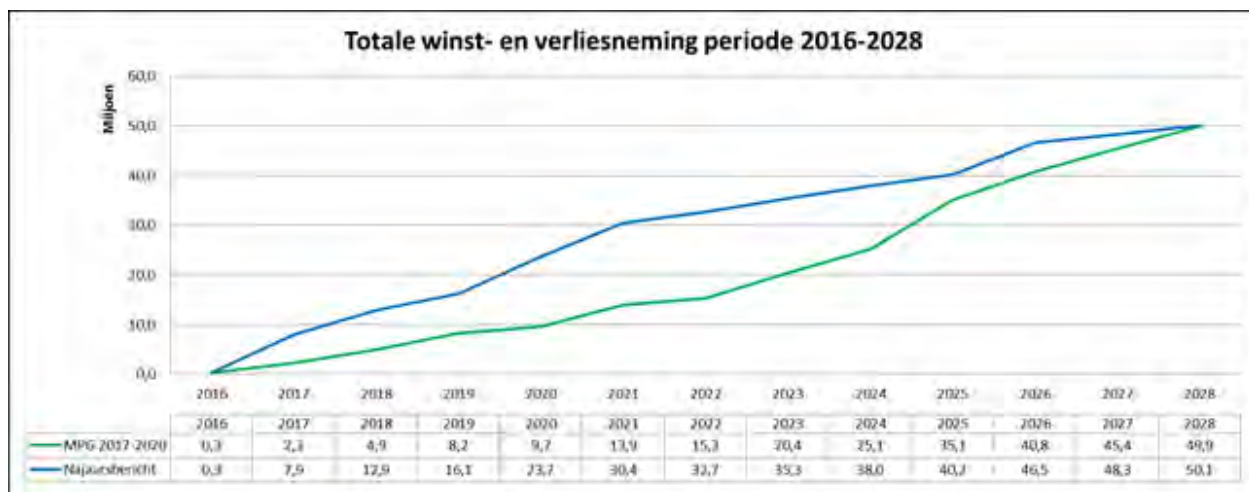
Nb. De beheerscomplexen hebben we niet opgenomen in deze tabel. Deze worden in 2018 overgezet naar de Algemene Dienst.

2.4 Winstnemingen

In het verleden was er onduidelijkheid over hoe en wanneer de verwachte en gerealiseerde winst genomen moest worden. De commissie heeft in het nieuwe BBV een duidelijk standpunt ingenomen: je mag geen winsten nemen als die nog niet gerealiseerd zijn, maar je moet winst nemen als daar sprake van is. Oppotten naar het einde toe mag niet meer.

Op grond van de notitie Grondexploitaties 2016 van de commissie BBV dient winst genomen te worden op basis van het zogenoemde principe van "percentage of completion (POC)". Rekening houdende met de stand van de gerealiseerde uitgaven en inkomsten ten opzichte van de totale uitgaven en inkomsten dient tussentijds winst genomen te worden.

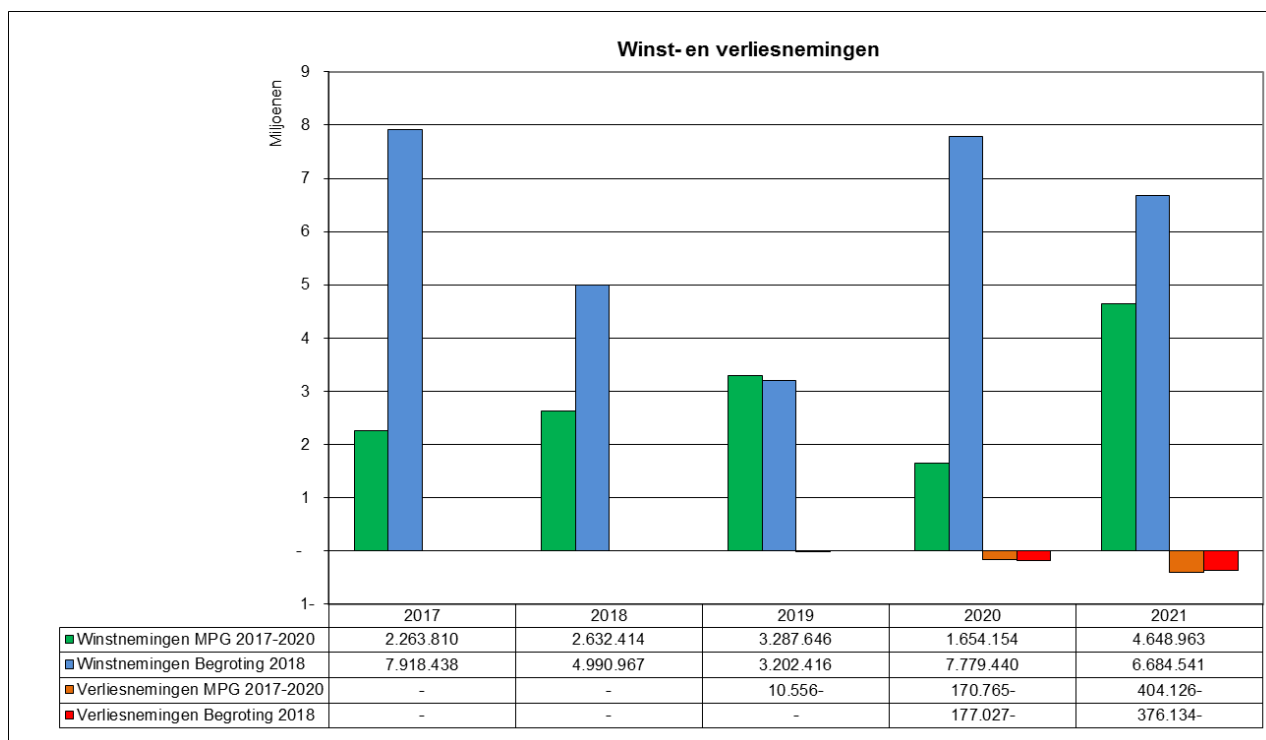
De nieuwe methode leidt overigens niet tot een hogere winstneming, alleen tot een eerdere winstneming. De hierna volgende grafiek geeft aan hoe de winst- en verliesneming de komende 10 jaar verloopt volgens de oude methode van winstneming (MPG 2017-2020) en de nieuwe methode (huidig najaarsbericht). De lijn geeft het cumulatieve verloop aan van de winstneming. Uitgaande van de huidige grondexploitaties hebben we tot 1-1-2028 nog € 50 miljoen aan totale winst te nemen. Dat bedrag blijft hetzelfde. Bij het MPG gingen we er van uit dat de helft van die winst zou binnenkomen in de periode 2024 – 2028. Nu komt die winst met name in de eerste jaren sneller en daarna geleidelijker over de resterende looptijd.

De grootste bijdrage wordt daarin geleverd vanuit het project Vorstengrafdonk. Omdat deze onduidelijkheid er in het verleden wel was is er bij het complex Vorstengrafdonk enkele jaren geen winstneming meer geraamd. Deze terughoudendheid is nu niet meer toegestaan. Dit jaar nemen we al een aanzienlijke winst bij dit plan.

De hierna volgende tabel geeft een overzicht van de te verwachten winst- en verliesnemingen voor de periode 2017-2021 binnen de grondexploitaties (BIE's) (bedragen in miljoenen euro's). Deze winst- en verliesnemingen zijn verwerkt in de prognose van de ABR.

Als wij bij onze exploitaties een verlies verwachtte dan namen we dat verlies altijd direct bij de jaarrekening. Hierdoor sloten de exploitaties altijd op nul bij verlieslatende of neutrale exploitaties of positief bij winstgevendende exploitaties, maar nooit negatief. In de notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV is een uitdrukkelijke voorkeur aangegeven voor het treffen van een voorziening om het te verwachte verlies te kunnen dekken. Vanaf 2016 nemen we niet meer direct een verlies in de exploitaties maar vormen we een voorziening te verwachten exploitatieverliezen.

3. Weerstandsvermogen

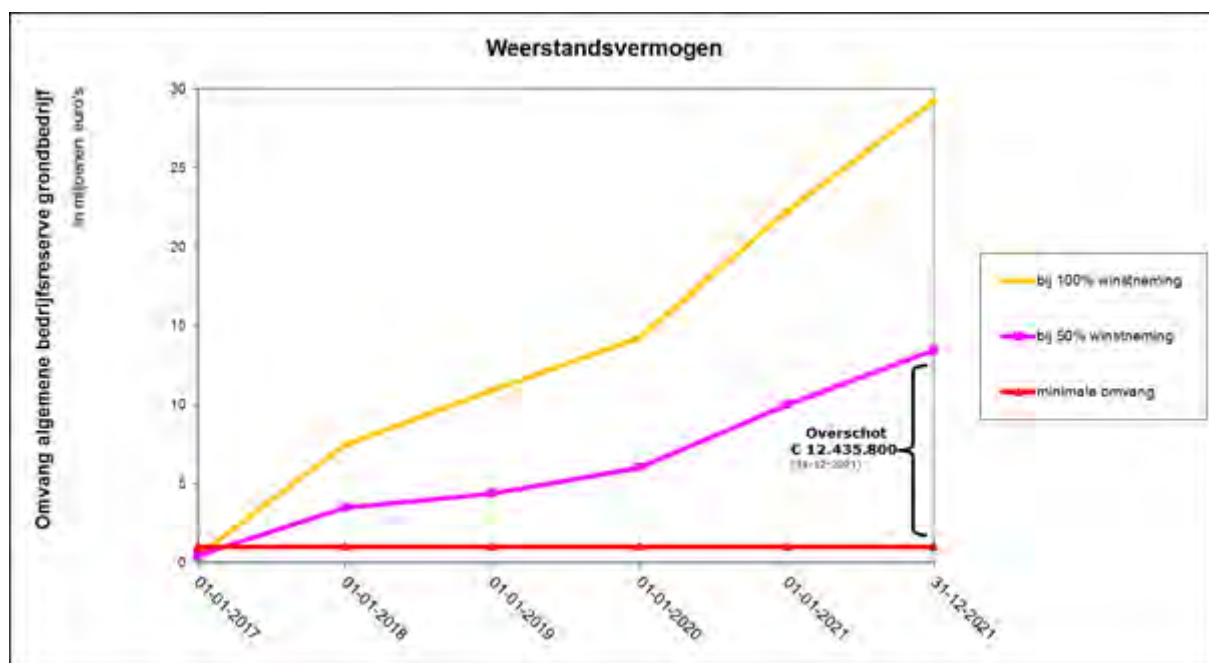
3.1 Risico's en voorzienbare verliezen

Bij de complexen onderscheiden we twee soorten risico's, namelijk de conjuncturele risico's en de projectrisico's. Vertraging in de uitgifte door een lagere woningvraag of een verlaging van de grondprijzen door een slechtere economie zijn voorbeelden van conjuncturele risico's. Projectrisico's komen alleen in het specifieke plan voor. Dat kan bijvoorbeeld een mogelijke vervuiling zijn of extra kosten die we moeten maken voor een verbetering van de ontsluiting van de wijk.

Conjuncturele risico's

De minimale ondergrens van de ABR is op € 1 miljoen bepaald. Dat bedrag moet beschikbaar blijven, zelfs in het meest negatieve scenario. Bij dit negatieve scenario gaan we uit van de fictie dat alle winstnemingen 50% lager uitvallen. Dit percentage is een combinatie van het vertragen van de verkoop en lagere grondprijzen. Op basis van dit negatieve scenario zou de ABR eind 2021 uitkomen op ruim € 13,0 miljoen.

Als de thans geprognosticeerde winstnemingen gerealiseerd worden dan kan wellicht in de toekomst afroaming van de ABR plaatsvinden.

Vernieuwing risicomanagement

In de loop van 2018 willen we onze methode van risico-inschatting vernieuwen. Dit is nodig omdat met de invoering van het nieuwe BBV het niet meer is toegestaan om in de grondexploitaties ruimte te reserveren om risico's op te vangen. Deze risico's dienen nu binnen de ABR opgevangen te kunnen worden. Dit zal effect hebben op de mogelijkheid om de ABR af te romen.

Projectrisico's

Naast de conjuncturele risico's spelen projectrisico's. Projectrisico's voor ontwerp- en uitvoeringsprojecten worden gedragen door de grondexploitaties zelf. Dat is alleen als er voldoende winstpotentie in het project aanwezig is. De risico's van projecten die onvoldoende of geen winstpotentie bezitten worden ongewijzigd afgedekt met de reserve planeconomische risico's.

bedragen in euro's

Risico's per 1 januari 2018	Werkelijk MPG 2017-2020	Verwachting begroting 2017-2020	Verschil
Grondexploitaties BIE	1.180.382	1.271.028	90.646 hoger

Kosten IMVA

Projectrisico's bij IMVA's berekenen we anders. De gemaakte (plan)kosten dekken we direct af in de voorziening programmaprojecten. Gelet op de nieuwe BBV, moeten de gemeenteraad binnen 5 jaar besluiten om een IMVA om te zetten naar een BIE. In dat geval worden de gemaakte kosten overgedragen aan de BIE. Anders moeten we de kosten afboeken.

Stand van zaken per 1 januari 2018	Werkelijk MPG 2017-2020	Verwachting begroting 2017-2020	Verschil
Voorziening programmaprojecten	1.641.447	1.771.447	130.000 hoger

Voor 2017 gingen we in het MPG uit van een kostenpost van € 250.000 voor de herontwikkeling van het centrum in Oss. De verwachting is dat we meer geld daar voor nodig hebben. Deze post is opgehoogd met € 130.000.

Recent zijn we gestart met de projecten Oijense Zij Noord, Gemeentehuis Geffen en het voormalige belastingkantoor. Deze plannen vallen onder de categorie IMVA. De plankosten worden gedekt via deze voorziening, indien de plannen geen doorgang vinden. Indien een plan wel doorgang vindt, mogen de reeds gemaakte plankosten worden overgenomen in de GREX.

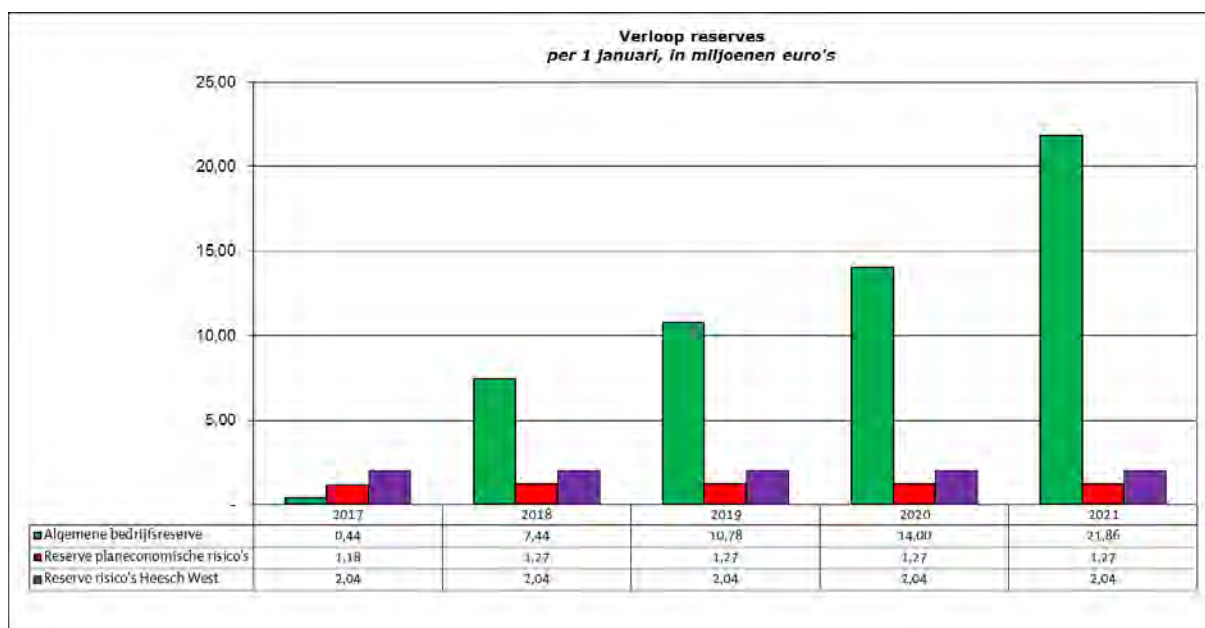
3.2 Reserves en voorzieningen

De risico's binnen het grondbedrijf vangen we op met de volgende reserves en voorzieningen:

- Algemene Bedrijfsreserve Grondbedrijf (ABR)
- Reserve risico's Heesch West
- Reserve planeconomische risico's
- Voorziening te verwachten exploitatieverliezen
- Voorziening programmaprojecten
- Voorziening exploitatieverlies Heesch-West
- Voorziening erfpachtovereenkomsten

Reserves

De onderstaande staafdiagram geeft het verloop van de reserves van het grondbedrijf weer. De stand van 2017 betreft de reserves, zoals gevormd op 1-1-2017. De standen voor de jaren 2018 tot en met 2021 zijn een inschatting. Het verloop van de reserves is een weerspiegeling van geactualiseerde prognoses en de geactualiseerde risicoanalyse.

ABR

Deze reserve vormt het weerstandsvermogen van het grondbedrijf en dient om conjuncturele risico's op te vangen. Conjuncturele risico's zijn algemeen van aard en hebben betrekking op de gehele projectenportefeuille. Het zijn risico's die samenhangen met macro-economische ontwikkelingen. Vertraging in de uitgifte door een lagere woningvraag of een verlaging van de grondprijzen door een slechtere economie zijn voorbeelden van conjuncturele risico's.

Reserve risico's Heesch-West

De exploitatieberekening van Heesch-West wordt gemaakt door de gemeenschappelijke regeling. Naast deze berekening hebben wij zelf een risicoanalyse uitgevoerd. Hierbij worden specifieke uitgangspunten, kennis en omstandigheden vanuit Oss in aanmerking genomen. Het gaat dus om een Osse inschatting, zoals de andere gemeenten die deelnemen aan Heesch-west ook een eigen inschatting maken.

Op basis van onze risicoanalyse is een alternatieve schatting gemaakt door middel van een doorrekening. Deze alternatieve schatting op basis van onze risicoanalyse maakt dat we een reserve moeten vormen van € 2,0 miljoen. Omdat Heesch-west geen Osse grondexploitatie is, is een afzonderlijke reserve gevormd in plaats van het risico op te nemen in de reserve planeconomische risico's.

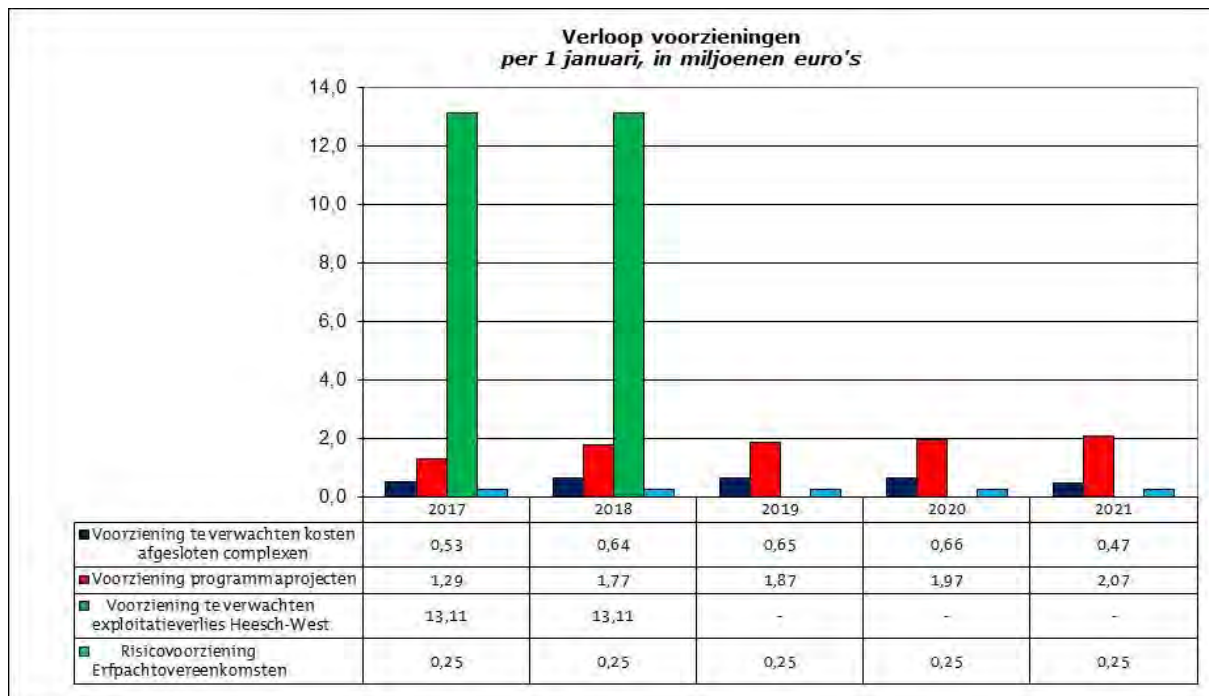
Reserve planeconomische risico's

De ontwerp- en uitvoeringsprojecten brengen projectrisico's met zich mee. Deze projectrisico's dekt het grondbedrijf binnen de projecten af of met de reserve planeconomische risico's.

Om de benodigde hoogte van de reserve te bepalen voert het grondbedrijf twee keer per jaar een risicoanalyse uit. Projectrisico's worden opgevangen binnen de grondexploitatie van het project als er voldoende winstpotentie in het project aanwezig is. Hierbij wordt voorzichtigheidshalve alleen gekeken naar de negatieve risico's. De positieve risico's worden wel benoemd, maar niet verrekend met de negatieve risico's. De negatieve risico's van projecten die onvoldoende of geen winstpotentie bezitten worden afgedekt met de reserve planeconomische risico's.

Voorzieningen

De onderstaande staafdiagram geeft het verloop van de voorzieningen van het grondbedrijf weer. De stand van 2017 betreft de reserves, zoals gevormd op 1-1-2017. De standen voor de jaren 2018 tot en met 2021 zijn een inschatting. Het verloop van de voorzieningen is een weerspiegeling van geactualiseerde prognoses en de geactualiseerde risicoanalyse.

Voorziening te verwachten exploitatieverliezen

Zoals aangegeven, hebben we per 1 januari een voorziening om de verwachte verliezen bij de complexen af te kunnen dekken. Deze voorziening wordt gevormd in het jaar dat een complex een negatief resultaat laat zien. Als het verlies zich daadwerkelijk voordoet (bij afsluiting van het betreffende complex), vindt er een onttrekking plaats uit de voorziening ter hoogte van het verlies.

Voorziening programmaprojecten

Projectrisico's bij IMVA's dekken we direct af in de voorziening programmaprojecten. Gelet op de nieuwe BBV regels, moet de gemeenteraad binnen 5 jaar besluiten om een IMVA om te zetten naar een BIE. In dat geval worden de gemaakte kosten overgedragen aan de BIE. Anders moeten we de kosten afboeken.

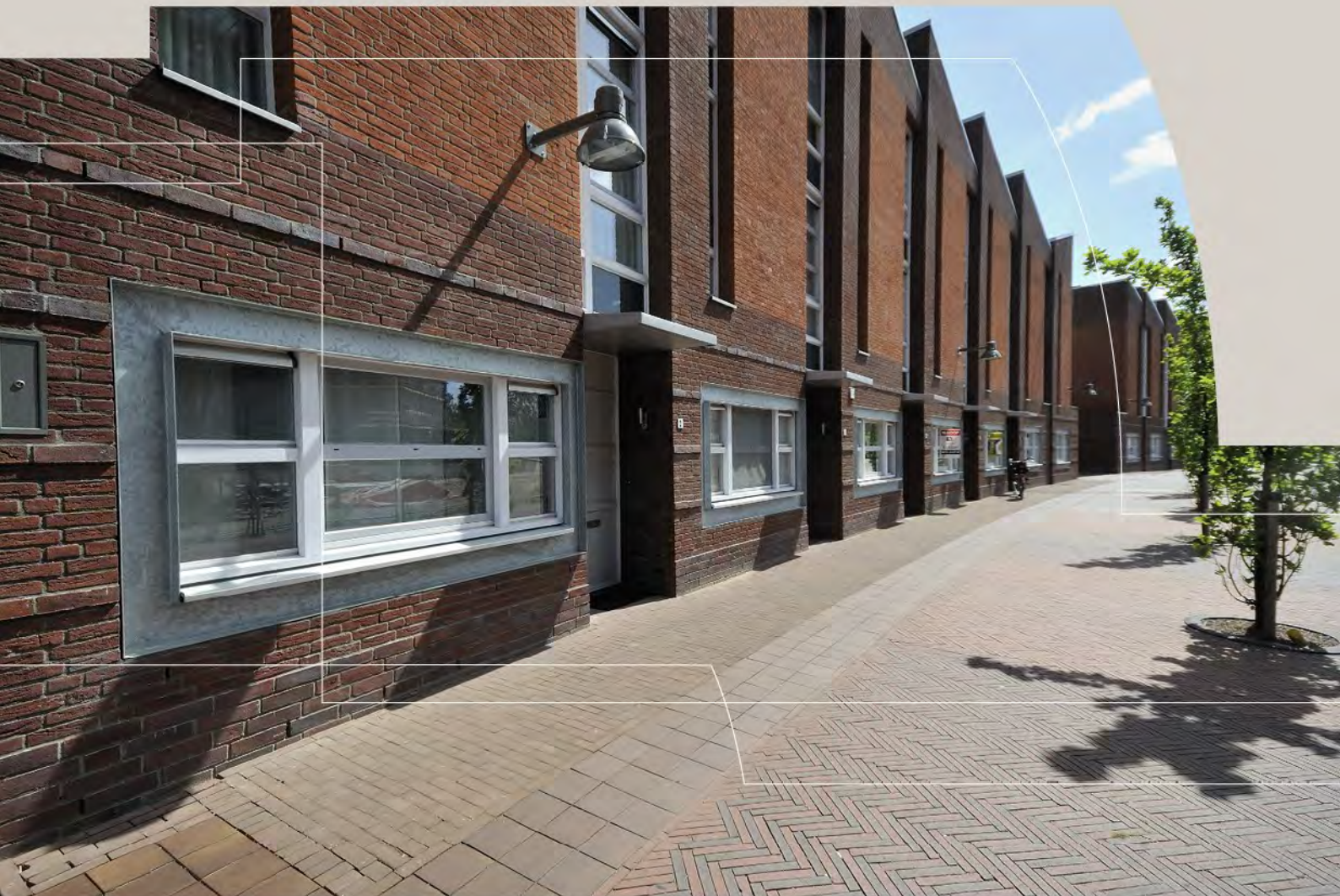
Voorziening te verwachten exploitatieverlies Heesch-west

Deze voorziening dient om het te verwachten verlies van de gemeenschappelijke regeling Heesch-West op te vangen. Uitgaande van de huidige planning, dragen we deze voorziening eind 2018 over aan de Gemeenschappelijke Regeling Heesch-west

Voorziening erfpachtovereenkomsten

De gemeente gaat steeds meer erfpachtovereenkomsten aan. Dat geldt zowel voor woningbouw als voor bedrijventerreinen. Erfpacht heeft veel voordelen. De gemeente loopt echter wel een beperkt risico mocht een erfpachter niet meer betalen. Bijvoorbeeld omdat hij de herziening van de canon betwist. Om die risico's goed op te vangen hebben we een voorziening getroffen.

Paragraaf lokale heffingen

[Naar inhoudsopgave](#)

1. Algemene ontwikkeling

Het COELO onderzoekt jaarlijks de lastendruk met betrekking tot de gemeentelijke belastingen en heffingen. Het gaat om belastingen en heffingen die tot woonlasten voor gebruikers van woningen leiden (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing).

In het volgende overzicht hebben we de cijfers uit de COELO-atlas opgenomen.

De uitgangspunten daarbij zijn:

- voor Oss ligt de gemiddelde WOZ-waarde tussen € 200.000 en € 225.000
- de landelijk gemiddelde WOZ-waarde is € 228.000
- het tarief voor de afvalstoffenheffing is gebaseerd op een container van 240 liter voor restafval in combinatie met een container van 140 liter voor GFT-afval.
- het tarief voor de rioolheffing bestaat uit het eigenaarstarief plus het gebruikerstarief van een woning.

Op basis van de werkelijke cijfers 2017 ziet het overzicht voor Oss er als volgt uit:

Lastendruk standaardwoning 2017	Oss	Landelijk werkelijk
Onroerende zaakbelastingen	€ 260	€ 272
Afvalstoffenheffing	€ 253	€ 260
Rioolheffing	€ 168	€ 192
Totaal	€ 681	€ 724

Uit deze cijfers blijkt dat de lastendruk in Oss in 2017 € 43 onder het werkelijke landelijk gemiddelde ligt.

2. Uitgangspunten tarieven

Het is ons vaste beleid om de Osse lastendruk onder het landelijk gemiddelde te houden. Voor het landelijk gemiddelde gaan we uit van de cijfers van het COELO.

Onze uitgangspunten voor de tarieven in 2018 zijn:

- We wijzigen de tarieven voor de OZB als volgt:
 1. Een aanpassing als gevolg van de verwachte waardeontwikkeling.
 2. Voor de jaren 2017-2020 gaan we uit van een jaarlijkse verhoging van de OZB-opbrengst gekoppeld aan de prijsontwikkeling. Voor 2018 rekenen we met 2%.
- We veranderen de tarieven voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing niet.
- Op de tarieven voor de overige belastingen en leges passen we geen inflatiecorrectie toe.

De OZB wordt jaarlijks verhoogd met de verwachte inflatie. De verwachting is gebaseerd op cijfers van het Centraal Planbureau. Zij presenteren specifieke inflatiecijfers voor de sector overheid (personeel en materieel). De werkelijke inflatie kan afwijken, maar de raming wordt in principe niet gecorrigeerd. In de kadernota wordt de verwachte inflatiecijfers vastgesteld en is daarmee de basis voor de tarieven.

Onderstaand een overzicht van de verwachte inflatie vanuit het centraal planbureau in vergelijking met de werkelijke (actuelere) inflatiecijfers.

Inflatie	Verwacht	Werkelijk
Jaar 2015	1,88%	0,50%
Jaar 2016	1,50%	1,70%
Jaar 2017	1,55%	1,85%
Jaar 2018	2,00%	-

Opgemerkt wordt opgemerkt dat de inflatiecijfers soms pas na twee jaar definitief worden.

In de rest van de paragraaf gaan we uit van deze uitgangspunten voor de tarieven. De definitieve voorstellen voor de tarieven behandelt de gemeenteraad in december bij het vaststellen van de belastingverordeningen.

Uitgangspunten kostentoerekening aan heffingen en leges

Alle kosten, die direct toegerekend kunnen worden aan heffingen en leges, komen ten laste van deze producten. Voor indirecte kosten, ook wel overhead genoemd, is dit niet mogelijk. Deze indirecte kosten bestaan onder andere uit kosten voor ICT, huisvesting, inkoop en financiën. Deze kosten begroten we volgens de nieuwe verslagleggingsvoorschriften (BBV) centraal in programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening. Voor het berekenen van tarieven brengen we een deel van de indirecte kosten ten laste van de tarieven. Dit doen we met een opslag van de overhead als percentage op de directe loonkosten. Dit is nu 88%. Voor de heffingen zien we het onderdeel BTW ook als kosten. Deze rekenen we daarom door in de tarieven.

Kostendekkendheid heffingen

In de volgende tabel laten we zien voor welk percentage de tarieven voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing kostendekkend zijn.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing
Netto kosten	9.552	7.014
Overhead	599	585
BTW	1.104	655
Totale kosten	11.255	8.254
Totale opbrengsten heffing	11.255	8.254
Kostendekkendheid	100%	100%

Kostendekkendheid leges

In de volgende tabel laten we de kostendekkendheid van de leges zien. Deze kostendekkendheid is gebaseerd op de uitgangspunten die we hiervoor beschreven hebben.

Omschrijving	Kostendekkendheid
Legesverordening Titel 1	
Geboorten, huwelijken en overlijden	51,63%
Gemeentelijke basisadministratie	13,69%
Reisdocumenten	82,75%
Rijbewijzen	78,10%
Legesverordening Titel 2	
Omgevingsvergunningen	74,37%
Legesverordening Titel 3	
APV en bijzondere wetten	5,45%
Marktgeden	89,93%
Overige leges	
Begraven	73,33%

Binnen de legesverordening onderscheiden we zogenaamde titels. De mate van kostendekkendheid bekijken we op het niveau van deze titels. Binnen deze titels kan sprake zijn van zogenaamde kruissubsidiëring, bijvoorbeeld grote bouwwerken zijn relatief goedkoper dan kleinere bouwwerken.

3. Prognose lastendruk 2018

Bij de prognose voor de landelijke lastendruk zijn we uitgegaan van 2% inflatiecorrectie.

Lastendruk standaardwoning 2018	Oss prognose	Landelijk prognose
Onroerende zaakbelastingen	€ 265	€ 277
Afvalstoffenheffing	€ 253	€ 265
Rioolheffing	€ 168	€ 196
Totaal	€ 686	€ 738

Op basis hiervan ligt de verwachte lastendruk 2018 in Oss € 52 onder het geschatte landelijk gemiddelde.

4. Kwijtschelding

De in de wet geboden ruimte om het kwijtscheldingsbeleid vorm te geven gebruiken we maximaal, wat betekent dat de kwijtscheldingsnorm op 100% ligt. Kwijtschelding kennen we voor de volgende belastingen toe:

- Onroerende zaakbelastingen (na de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen komt deze vorm van kwijtschelding nog slechts een enkele keer voor)
- Rioolheffing
- Afvalstoffenheffing
- Hondenbelasting

In de volgende tabel staan de aantallen kwijtscheldingsverzoeken in de jaren 2016 en 2017.

Kwijtscheldingsverzoeken	2016	2017
Meerjarige kwijtschelding	954	801
Incidentele verzoeken	1.194	1.099
Totaal	2.148	1.900

5. Overzicht belangrijkste belastingen en heffingen

	Opmerking	Tarief 2017	Tarief 2018
Onroerende zaakbelastingen			
- gebruikers niet-woningen	1	0,1923	0,1961
- eigenaren woningen	1	0,1288	0,1314
- eigenaren niet-woningen	1	0,2379	0,2427
Afvalstoffenheffing	2	€ 253,20	€ 253,20
Rioolheffing			
- woningen	3	€ 168,48	€ 168,48
- niet-woningen	4	€ 168,48	€ 168,48
Hondenbelasting	5	€ 55,80	€ 55,80
(Water)toeristenbelasting	6	€ 1,10	€ 1,10

Toelichting

1. Het tarief 2018 is berekend door het tarief 2017 met 2% te verhogen.
2. Het tarief is gebaseerd op het hebben van een grijze container met een inhoud van 240 liter en een groene container met een inhoud van 140 liter.
3. Het tarief van € 168,48 is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:
 - a. € 140,28 voor een eigenaar van een woning met een kavelgrootte tot 1.000 m2. Bij een grotere kavel is het tarief hoger.
 - b. € 28,20 voor de gebruiker.
4. Voor kavels tot 1.000 m2 is het tarief voor niet-woningen gelijk aan het tarief van woningen. Bij een grotere kavel geldt een opslag op het basistarief.
5. Het tarief is gebaseerd op het tarief voor de 1e hond.
6. Het tarief voor toeristenbelasting is € 1,10 per overnachting. Het tarief voor watertoeristenbelasting is € 1,10 per persoon per etmaal, waarbij een factor voor de lengte van het vaartuig wordt toegepast.

Paragraaf bedrijfsvoering

[Naar inhoudsopgave](#)

Inleiding

Voor de actuele ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering verwijzen we naar programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening.

Paragraaf Integraal Voorzieningenbeleid (IVB)

Inleiding

De activiteiten die plaatsvinden in schoolgebouwen, sportaccommodaties en wijk- en dorpshuizen dragen bij aan de leefbaarheid in onze wijken en kernen. In december 2009 stemde de gemeenteraad in met de Procesaanpak Integraal Voorzieningenbeleid Oss 'Vooruitzien in Voorzieningen' (IVB). In de programmabegroting 2012-2015 is vervolgens besloten om het IVB gebiedsgericht uit te werken. Dit besluit staat bekend als de 'Voorzieningenkaart 2030'. Binnen de Voorzieningenkaart overleggen we niet alleen binnen één domein, bijvoorbeeld sport, maar met alle inwoners, verenigingen en professionele instellingen in één gebied. Daarnaast is in 2013 de uitvoeringsnota maatschappelijk vastgoed vastgesteld. Hierin werken we nader uit hoe we deze doelen kunnen bereiken.

Inmiddels heeft de gemeenteraad de voorzieningenkaartadviezen voor Herpen, Ravenstein, Oss Noord-West, Centrum-Krinkelhoek-Mettegeupel, Zuid, Lith en Geffen vastgesteld. De adviezen voor Haren-Megen-Macharen en Ruwaard zitten in de afrondende fase. In Berghem en Schadewijk moeten we nog starten.

De voorzieningenkaartadviezen zijn richtinggevend voor de investeringsbesluiten. Het domeinoverleg met de gebruikers van accommodaties heeft na de start van het voorzieningenkaartproces de functie van elkaar informeren en netwerken. Een uitzondering vormt het domeinoverleg onderwijs, omdat hieraan een wettelijke grondslag is gekoppeld.

In 2016 zijn we ook gestart met de uitwerking van de vastgestelde adviezen. Daarbij werken we op basis van een bestuurlijke opdracht. De belangrijkste elementen daarvan zijn cocreatie en werken met één investeringsbudget voor het hele gebied. Inwoners adviseren over de verdeling van het budget over de genoemde opgaven in de voorzieningenkaart. De investeringsvoorstellen die hieruit voortkomen leggen we ter besluitvorming aan de gemeenteraad voor.

1. Visie op gemeentelijk vastgoed

Voorzieningen zoals schoolgebouwen, sportaccommodaties en wijk- en dorpshuizen kosten de gemeenschap geld. De kosten van de exploitatie drukken voor een lange periode (40 jaar) op de begroting. Na 40 jaar is er opnieuw een investering nodig voor renovatie of vervangende nieuwbouw. In de komende 10 jaar is 35% van de vastgoedportefeuille hieraan toe. De bedragen die we hiervoor nodig hebben schatten we in en nemen we op in het meerjarig investeringsplan maatschappelijk vastgoed (MIP MV). Het gaat om grote investeringen die leiden tot een stijging van de exploitatiekosten voor accommodaties (nieuwe gebouwen zijn duurder dan oude gebouwen, onder andere door aanvullende kwaliteitseisen).

Aan de andere kant zien we dat er minder vraag naar ruimte is en vooral ook een andere vraag. Namelijk een behoefte naar meer informeel en minder georganiseerd ontmoeten, type 'huis van de wijk'. Dit is in lijn met de samenleving die meer individualiseert. Dat zie je ook terug in het aantal leden van de KBO dat, afgezet tegen het aantal ouderen, relatief afneemt (door de vergrijzing neemt het aantal leden in absolute zin nog toe). Daarnaast zorgt ontgroening voor een afname van de ruimtebehoefte bij onderwijs, kinderopvang en sport. We hebben hierdoor te maken met meer leegstand en minder huurinkomsten bij de Horizonscholen. We verwachten dat deze trend van een dalende ruimtevraag en minder huuropbrengsten de komende jaren doorzet. Bij het opstellen van het MIP MV houden we rekening met deze ontwikkelingen.

Gelet op deze ontwikkelingen is inzetten op het behoud van de bestaande vastgoedportefeuille niet alleen kostbaar, maar ook een maatschappelijk onverantwoorde strategie. Er is nu al overcapaciteit en een veranderende ruimtebehoefte en dit wordt de komende jaren alleen maar groter. De exploitatie van onderbezette accommodaties is op termijn niet meer houdbaar. Dat geldt niet alleen voor de gemeente, maar ook voor verenigingen en beheerstichtingen.

Daarom zijn we gestart met het opstellen van voorzieningenkaarten per gebied. Samen met inwoners stellen we plannen op om vervangingsinvesteringen zoveel mogelijk te voorkomen met behoud of waar mogelijk versterking van de leefbaarheid. De uitgangspunten voor de voorzieningenkaart zijn:

1. het optimaliseren van het gebruik van bestaande accommodaties (goede spreiding, betere bezetting, multifunctioneel gebruik en inzet van niet-gemeentelijke gebouwen).

Wat op termijn moet leiden tot:

2. minder vierkante meters gemeentelijke voorzieningen (minder meters).
3. een hoger maatschappelijk resultaat en betere exploitatie (meer opbrengsten en minder kosten).

Bij de uitvoering van de voorzieningenkaartadviezen werken we met gebiedsbudgetten. Het geld voor het gebiedsbudget komt uit het MIP MV.

2. Meerjarig Investeringsplan maatschappelijk vastgoed

Wat is opgenomen in het MIP maatschappelijk vastgoed?

In het MIP maatschappelijk vastgoed (MIP MV) zijn verwachte investeringen in de maatschappelijke vastgoedportefeuille voor de komende vier jaar opgenomen. Deze investeringen komen onder andere voort uit de voorzieningenkaartadviezen, behoefte-onderzoek bij gymzalen en leerlingenprognoses in relatie tot de leeftijd en staat van de gebouwen. De MIP MV is een globale raming met een globale planning.

We maken op basis van de gegevens die we nu hebben een schatting van de benodigde meters. Deze vermenigvuldigen we met prijzen per meters voor het bouwen van een school, een sporthal of een dorpshuis. In het MIP MV hebben we alleen ramingen van de vastgoedkosten (het gebouw) opgenomen. Kosten zoals grondaankoop, sloopkosten en boekwaarden van een achterblijvend pand zijn niet in het MIP MV opgenomen. Dat geldt ook voor kosten voor de (her)inrichting van de openbare ruimte en mogelijke infrastructurele maatregelen.

De raad heeft het MIP voor onderwijs voor het eerst in 2013 vastgesteld. Het eerste MIP voor sport en ontmoeten is bij de programmabegroting van 2016-2019 vastgesteld. In de programmabegroting 2017-2020 is via het MIP MV extra budget beschikbaar gesteld voor duurzaamheidsmaatregelen.

We actualiseren het MIP MV jaarlijks. Dat doen we door de globale planning van de projecten bij te stellen op basis van actuele ontwikkelingen. Dat leidt tot verschuivingen van budgetten tussen de verschillende jaren. Daarnaast voegen we altijd een nieuw jaar toe. Als er extra investeringsruimte nodig is voor de uitvoering van het MIP MV dan blijkt dat ook uit de actualisatie. De budgetaanvraag hiervoor loopt via de programmabegroting.

Vaststelling van bouwbudgetten

Op basis van het MIP MV werken we samen met onze partners en inwoners de plannen verder uit. We maken de voorstellen uit de voorzieningenkaarten en andere lopende projecten concreet door het beantwoorden van verschillende vragen. Bijvoorbeeld welke doelgroepen gaan we huisvesten? Hoe groot moet het gebouw dan worden? Gaan we renoveren of is nieuwbouw beter en zo ja, op welke locatie moet de nieuwbouw dan komen? Op basis van de gesprekken hierover maken we haalbaarheidsstudies en werken we de globale ramingen uit het MIP MV uit tot concrete investeringsvoorstellen. Hierbij houden we ook rekening met eventuele aanvullende kosten (verwerving, sloop e.d.) en prijsstijgingen door marktwerking. De raad stelt op basis van deze investeringsvoorstellen definitieve bouwbudgetten vast. Als een benodigd bouwbudget groter is dan het geraamde bedrag in het MIP MV vragen we bij de programmabegroting aanvullende middelen aan.

MIP MV in programmabegroting

In de investeringsparagraaf verderop in deze programmabegroting staat een overzicht van de geraamde investeringen in het MIP MV (naast alle andere gemeentelijke investeringen). Concrete bouwprojecten worden met een apart budget genoemd. Bij de 30-ontwikkelingen in de programma's lichten we de actualisaties binnen het MIP MV nader toe.

3. Ontwikkelingen per domein

3.1 Onderwijs

Iedere twee jaar worden de leerlingenprognoses gemaakt. De meest recente zijn in juni 2017 samen met het onderwijs vastgesteld. De trend is dat leerlingenaantallen dalen. Ontgroening is een onderwerp dat op dit moment alle schoolbesturen bezighoudt. In 2016 zijn de schoolbesturen voor het basisonderwijs met subsidie van het Rijk een onderzoek naar dit onderwerp gestart.

Ontgroening/krimp leidt in toenemende mate tot fusies en samenwerkingen. De stichtingen OOG en SKBO gaan fuseren. Het ministerie van OCW heeft groen licht gegeven. Vanaf 2018 is er een nieuwe stichting.

De krimp leidt tot overcapaciteit. Daarom hebben we in 2013 onze visie op onderwijshuisvesting aangepast. We hebben in deze visie opgenomen dat we samen met schoolbesturen blijven investeren in de kwaliteit van onderwijs en onderwijshuisvesting, maar wel gericht op capaciteitsafname. Een lastig element is dat scholen niet evenredig krimpen. We zien een wisselend beeld van groeiende en krimpende scholen. Hoewel er sprake is van een forse overcapaciteit moeten we als gemeente ook nog investeren in tijdelijke en permanente uitbreiding bij een aantal scholen.

Primair onderwijs

Dit schooljaar is vrije school 't Kleurenbos van start gegaan.

De tijdelijke huisvesting voor een aantal groepen van de Nicolaasschool is verplaatst van de voormalige St. Jansmavo in de Koornstraat naar Horizonschool Noorderlicht.

De Nieuwe Link heeft een inpanidige uitbreiding gerealiseerd in verband met groei van de school. Daarmee kon het IKC behouden blijven.

Daarnaast wordt op dit moment gewerkt aan de MFA Lith, waarin de Meander gehuisvest zal worden. Omdat dit traject wat meer tijd in beslag heeft genomen is in 2017 besloten alsnog warme overdracht toe te passen op de bestaande Meander.

Verder werken we op basis van het MIP MV op dit moment samen met het onderwijs aan de planvorming voor 't Schrijverke in Herpen, het Baken en de Nicolaasschool. Stichting Filios, OOG en SKBO hebben een eigen plan ingediend, waarin ze verkennen hoe de komende jaren geïnvesteerd moet worden in onderwijshuisvesting. Hierover zijn we met hen in gesprek.

Voortgezet onderwijs

Dit jaar heeft het Hooghuis de nieuwe huisvesting van praktijkschool De Singel in gebruik genomen. Daarnaast hebben we in 2017 besloten een investeringskrediet beschikbaar te stellen voor de huisvesting van een aantal leerlingen van Koninklijke Kentalis in de nieuwe praktijkschool. Hieraan ligt een meerjarige samenwerking tussen stichting Het Hooghuis en Koninklijke Kentalis ten grondslag.

In verband met ontgroening heeft het Hooghuis dit jaar de deuren gesloten van de locatie in Ravenstein. Voor dit schoolgebouw onderzoeken we de mogelijkheden voor herbestemming in samenhang met de uitkomst van de voorzieningenkaart Ravenstein.

De ontgroening/krimp is voor het Hooghuis aanleiding geweest een huisvestingsplan op te stellen. We verwachten dat het Hooghuis op termijn nog één gebouw aan ons zal overdragen, waarschijnlijk het gebouw van De Bongerd.

Speciaal onderwijs

Het speciaal onderwijs is een regionale voorziening. In combinatie met de wetswijzigingen voor het passend onderwijs is het lastig om leerlingenprognoses te maken die goed aansluiten bij de ontwikkelingen. Het duurt waarschijnlijk nog tot 2020 voordat de effecten van deze wetswijziging duidelijker worden. Dat geldt ook voor de effecten van de Participatiewet die nieuwe uitdagingen met zich meebrengt voor de doelgroep van het speciaal onderwijs. Daarnaast leidt het passend onderwijs tot nieuwe samenwerkingsverbanden en regionale verhuizingen (bijvoorbeeld de hiervoor genoemde samenwerking tussen Kentalis en het Hooghuis). Het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs is in het kader van een huisvestingsplan voor speciaal onderwijs met elkaar in gesprek gegaan. Gezien de vele aanvragen die de gemeente op dit moment vanuit diverse schoolbesturen krijgt voor het passend onderwijs in combinatie met de urgentie om tot een huisvestingsplan voor het Baken te komen, zal op korte termijn met alle schoolbesturen passend onderwijs in Oss een overleg gestart worden om tot één plan voor onze gemeente te komen.

Implementatie beleidsregels verhuur en overdracht beheer Horizonscholen

De beleidsregels verhuur zijn geïmplementeerd. Het implementatietraject voor de overdracht van het beheer van horizonscholen heeft per 1 januari 2016 geleid tot overdracht van het dagelijks beheer, het klachten- en storingsonderhoud en deels de overname van het IBN-personeel (de beheerders). Het planmatig binnen- en buitenonderhoud is nog niet overgedragen. De schoolbesturen en de gemeente zijn nog met elkaar in overleg over plannen om de exploitatiekosten van de gebouwen te verlagen. De gemeente wil meewerken aan deze plannen en heeft in het kader van een warme overdracht investeringsruimte om de gebouwen aan te passen. De financiële ruimte is echter beperkt en er is nog geen overeenstemming over de plannen.

3.2 Sport

De demografische ontwikkelingen en de individualisering van de samenleving zijn ook merkbaar bij de sport. Het aantal jeugdleden bij sportclubs daalt. Sporten die populair zijn bij ouderen groeien juist als gevolg van de vergrijzing. Ook sporten mensen meer buiten verenigingen om (individualisering). Dat zien we terug in een afnemende bezetting van onze sportaccommodaties. Specifieke sportaccommodaties voor ongeorganiseerde sport zijn niet nodig of worden via particulier initiatief gerealiseerd. We willen stimuleren dat ook de groep individuele sporters de bestaande (sport)voorzieningen meer gebruikt. Bijvoorbeeld door sportparken voor hen interessanter te maken en door verenigingen te helpen een breder (sport)aanbod te ontwikkelen. We zien bij de Talentencampus concrete mogelijkheden om daarmee een start te maken.

Naast dalende ledenaantallen geven verenigingen ook aan moeite te hebben om vrijwilligers voor een langere periode aan zich te binden. Tegelijkertijd worden sportverenigingen steeds vaker gevraagd een maatschappelijke bijdrage te leveren, bijvoorbeeld aan het onderwijs. Het tekort aan vrijwilligers in combinatie met meer maatschappelijke verwachtingen legt een druk op de verenigingen. Tenslotte is ook de sporter kritischer op de kwaliteit van sportaccommodaties en worden de (wettelijke) eisen aan sportvoorzieningen steeds hoger.

Deze ontwikkelingen maken het voor veel verenigingen moeilijker om (in de nabije toekomst) vitaal te blijven. We stimuleren verenigingen daarom om samen te werken en eventueel samen te gaan. De in 2017 afgeronde bezuinigingen bij de buitensport versterken de noodzaak en het belang hiervan. Verenigingen beseffen dit steeds meer en nemen hierin ook zelf initiatieven. Dat zijn vaak ingewikkelde en tijdrovende processen. Zo vergt de beoogde fusie tussen de voetbalclubs in Ravenstein en Demen-Dieden meer uitwerkingstijd tussen de clubs dan vooraf gedacht. Eventuele maatregelen en investeringsvoorstellen onderzoeken we in samenhang met de uitwerking van de voorzieningenkaart Ravenstein. We hebben de intentie om met de verenigingen toekomstscenario's voor de sportparken verder uit te werken. In navolging van de beleidskeuze voor centrale sportparken in het stedelijk gebied willen we hier ook in het buitengebied kaders voor ontwikkelen. De uitkomsten van de voorzieningenkaarten betrekken we hierbij.

Binnensport

Bij onze binnensportaccommodaties is sprake van een beperkte overcapaciteit voor gymonderwijs. De overcapaciteit komt vooral door een lage bezettingsgraad in de kleine kernen. Als we kijken naar de bevolkingsontwikkeling en leerlingenprognoses verwachten we hier geen verbetering in. We willen de overcapaciteit de komende periode in goed overleg verminderen.

De komende jaren zijn extra investeringen in binnensportaccommodaties noodzakelijk, met name in de gymzalen. Hier kiezen we in zijn algemeenheid voor renovatie in plaats van nieuwbouw. Als we wel kiezen voor nieuwbouw hebben we een voorkeur voor sportzalen in plaats van gymzalen. Sportzalen zijn namelijk niet alleen geschikt voor het onderwijs, maar ook beter te gebruiken door sportverenigingen.

In 2018 renoveren we gymzaal Ruwaard II en de binnenzijde van de gymzalen in de Verdijkstraat en Staringstraat. Renovatie van de gymzalen Krakenburg, Staringstraat, Grindlaan en Hoefeind I is gepland voor 2019. Bij de uitwerking van de voorzieningenkaarten nemen we de renovatie van sportzaal Ussenstelt (Oss Noord-West) en vervanging/renovatie van gymzaal 't Schrijverke (Herpen) mee. Hierbij gaan we ook een relatie leggen met de Hoge Geer in Ravenstein, waarvan de bezetting met het sluiten van de locatie Ravenstein van het Hooghuis slecht is. Door de nog onduidelijke toekomstplannen van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs zijn we terughoudend met eventuele maatregelen bij de gymzaal van de Bernadetteschool en de gymzaal bij de Sonnewijser.

3.3 Wijk- en dorpshuizen

We hebben ruim twintig wijk- en dorpshuizen in de gemeente. Er zijn verschillen in eigendom, beheer en gebruik van deze voorzieningen. Voor wijk- en dorpshuizen spelen dezelfde demografische en maatschappelijke ontwikkelingen als bij sport, cultuur en onderwijs: we ontgroenen en vergrijzen, de samenleving individualiseert en de kwaliteitseisen die we stellen aan gebouwen nemen toe. Bij wijkhuizen is er een terugloop van de inzet van vrijwilligers. Daarentegen zie je bij de dorpshuizen een groot animo van vrijwilligers.

De bezetting van wijk- en dorpshuizen is overdag vaak mager, terwijl de doordeweekse avonden meestal goed bezet zijn. Een aandachtspunt is hoe we voorzieningen voor alle inwonersgroepen, jong en oud, met of zonder verenigingsverband, toegankelijk houden. Betaalbaarheid en een gezonde exploitatie van de gebouwen spelen daarbij doorlopend een rol.

We hebben op dit moment nog drie aandachtsexploitaties. Dit zijn accommodaties met financiële tekorten (Berchplaets) of beheerstichtingen die nog in de (her)startfase zitten (Koppellinck en Schadewijk). We zijn extra in gesprek met deze beheerstichtingen en ondersteunen hen. We beoordelen jaarlijks of we deze accommodaties ondersteunen door een eenmalige bijdrage in een deel van het exploitatietekort. Voorwaarde hierbij is dat de beheerstichtingen (samen met het verenigingsleven, wijk- en dorpsraden en de inwoners) zelf werken aan een structurele oplossing om deze tekorten te minimaliseren. We hebben afgesproken dat de aandachtsexploitaties binnen 3 jaar opgelost moeten zijn. Als dat niet gebeurt kijken we naar mogelijkheden om het gebouw aan te passen, bijvoorbeeld door te compartimenteren of te verkleinen.

In Geffen en Oijen staan MFA's waarin onderwijs en ontmoetingsfuncties samen gebruik maken van voorzieningen. MFA Lith gaat gebruikt worden door stichting sociaal cultureel centrum de Hoeve, basisschool de Meander, de GGD, kinderdagopvang Henhaan en de bibliotheek. De samenwerkingsovereenkomst is getekend en veelbelovend voor een mooie samenwerking in de toekomst.

In 2016 is wijkcentrum de Metoor geopend. In de Metoor is een wijkhuis 'nieuwe stijl' gevestigd. De focus ligt meer op informeel en laagdrempelig ontmoeten. Er zijn een huiskamer en een buurtkeuken. Deze meer informele manier van inrichten zie je ook bij 'Het huis van de wijk' in de Ruwaard. Dit is in december 2016 geopend. In het huis van de wijk kunnen wijkbewoners zelf bepalen waarvoor ze het gebouw willen gebruiken. Ze zijn ook zelf verantwoordelijk voor het beheer en de gang van zaken in het gebouw.

In Haren en Maren-Kessel wordt intensief samengewerkt met lokale horeca. Ook in Noord West, Oss Zuid, Ravenstein, Megen-Haren-Macharen, Neerloon-Overlangel-Keent en Herpen werken we aan plannen voor ontmoeten. Dat doen we integraal en gebiedsgericht in het proces uitvoering voorzieningenkaart.

We overleggen minimaal twee keer per jaar met de beheerstichtingen. Om de exploitaties te versterken liggen er kansen door meer samen te werken met plaatselijke horeca, samen te werken met andere wijk- en dorpshuizen op diverse onderdelen, activiteiten te clusteren of juist te verdelen over andere accommodaties, en door alle ruimtes multifunctioneel te gebruiken. Hierbij faciliteren we de beheerstichtingen. Daarnaast werken we aan een herijking van het beleid op ontmoeten.

3.4 Cultuur

Bij cultuur onderscheiden we de (boven)stedelijke, professioneel beheerde voorzieningen, zoals theater De Lievekamp, Museum Jan Cunen, Muzelinck en De Groene Engel en de voorzieningen voor het culturele verenigingsleven. Het streefbeeld voor de totale professionele kunst- en cultuursector is behoud van het brede scala aan culturele functies in Oss. Kernwaarden zijn cultuureducatie en toegankelijkheid met focus op de culturele samenwerking en verbondenheid met de Osse samenleving.

In het culturele verenigingsleven spelen dezelfde ontwikkelingen zoals we hiervoor hebben beschreven bij wijk- en dorpshuizen en sport. Sommige organisaties, zoals harmonieën en fanfares, hebben moeite om jeugdleden te vinden. Andere organisaties, zoals zang- en toneelverenigingen, kennen deze ontwikkeling niet. Deze verenigingen hebben echter soms moeite om geschikte oefenruimte te vinden.

De bibliotheken hebben met grote veranderingen te maken door de 'ontlezing' als gevolg van de digitale ontwikkelingen. Zij hebben daarom minder behoefte aan grote vaste voorzieningen. Bibliotheken ontwikkelen zich in toenemende mate tot culturele informatiebemiddelaars. Ze steunen de leesontwikkeling van jongeren in samenwerking met het onderwijs. Een breed toegeruste centrale voorziening, een aantal flexibele kleinere verdeelpunten en een modern distributiesysteem passen bij deze ontwikkelingen. De bibliotheek in Oss sluit goed aan bij deze ontwikkelingen.

Paragraaf investeringsplan

[Naar inhoudsopgave](#)

Inleiding

In deze paragraaf staat het meerjareninvesteringsplan centraal. Het plan heeft 2 doelen:

- het geven van inzicht in de lopende investeringen
- het voorleggen van voorgenomen investeringen aan de gemeenteraad

Het vaststellen van de begroting (en daarmee het investeringsplan) is de basis voor het uitvoeren van de investeringen. Daarbij is het totale investeringsbedrag per programma leidend. De opgenomen investeringsbedragen in 2017 en 2018 zijn na het vaststellen van deze begroting direct beschikbaar voor uitvoering. De investeringen in de jaren daarna zijn meer een doorkijk.

Investeringskaders waarvan de kaders nog onvoldoende duidelijk zijn leggen we apart aan de gemeenteraad voor. Ook als in 2018 extra investeringen nodig zijn leggen we afzonderlijke voorstellen aan de gemeenteraad voor.

1. Wat is een investering?

Investeren is het aanschaffen van goederen met een meerjarig nut. Bij investeringen is er een onderscheid tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Vanaf 1 januari 2017 moeten we investeringen met een maatschappelijk nut activeren. Dat staat in de gewijzigde verslagleggingsvoorschriften (BBV). Tot die tijd activeerden we alleen investeringen met een economisch nut. Investeringskaders met een maatschappelijk nut schreven we in één keer af. Dat betekent dat we de kosten van investeringen met maatschappelijk nut sinds 2017 dus spreiden over de levensduur van de investering, in plaats van ze in één keer als last te verwerken.

Daarnaast is er een onderscheid in vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen.

Vervangingsinvesteringen worden gedaan ter vervanging van oude investeringen. Alle overige investeringen zijn nieuwe investeringen.

2. Investeringsplan 2017-2020

Het investeringsplan bestaat uit twee onderdelen:

Lopende investeringen

Dit zijn investeringen die we op dit moment uitvoeren. Deze heeft de raad eerder al vastgesteld.

Geplande investeringen

Dit zijn investeringen die we van plan zijn te gaan doen.

We maken onderscheid tussen investeringen die al uitgevoerd worden en investeringen die we van plan zijn te gaan doen. Dat geeft inzicht in wat er al loopt en wat nog planvorming is. Dat geeft ook een beeld van waar nog keuzes in te maken zijn en waar niet.

3. Lopende investeringen

In de volgende tabel geven we een overzicht van de lopende investeringen per 15 augustus 2017. We laten per programma zien hoe groot de investeringsbedragen zijn, hoeveel we daarvan tot nu toe besteed hebben en welk bedrag we nog moeten uitgeven.

bedragen in euro's			
Programma	Investering	Besteed	Nog uit te geven
2. Werk, inkomen en onderwijs	11.111.279	5.033.495	6.077.784
3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	7.533.207	3.073.188	4.460.019
4. Veiligheid	1.012.000	97.146	914.854
5. Mobiliteit en openbare ruimte	12.195.000	10.984.566	1.210.434
8. Economie en vrije tijd	770.000	770.000	0
9. Bestuur, organisatie en dienstverlening	758.550	631.398	127.152
Totaal	33.380.036	20.589.793	13.560.243

Toelichting lopende investeringen

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs

De belangrijkste lopende investeringen binnen dit programma zijn de renovatie van de Singel (€ 5,3 en € 0,4 Kentalis) en de brede school Lith (€ 4,5 miljoen). Het bedrag voor de Singel hebben we voor € 4,2 miljoen uitgegeven. Het bedrag dat we nog moeten uitgeven is dus vooral voor de brede school in Lith, daarvoor is nog € 3,7 miljoen te besteden.

In deze investeringen zijn ook de investering in de Nieuwe Link, het Kleurenbos, de Poolster en de Singel/Kentalis opgenomen. Deze zijn toegelicht als 3O-ontwikkeling bij programma 2 in deze programmabegroting.

Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten

De investeringen binnen dit programma zijn als volgt te clusteren: € 4,3 miljoen voor sport, € 2,4 miljoen voor ontmoeten en € 853.000 voor de verbouwing van Museum Jan Cunen.

Bij sport is bijna een derde deel van het bedrag al uitgegeven, namelijk € 1,3 miljoen. De investeringen die hieronder vallen zijn de revitalisering van de Koppelsteeg, het clubhuis van SV Top Oss en de renovatie van de kleedaccommodatie van MHC.

De projecten onder ontmoeten zijn het wijkcentrum de Metoor (€ 1,2 miljoen) en het buurtcentrum in de brede school van Lith (€ 595.000). Daarnaast zijn hier voorbereidingskredieten opgenomen vanuit het investeringsplan Vastgoed voor de MFA Herpen en Ontmoeten Ruwaard en is een krediet beschikbaar voor de verbouwing van het Zuiderlicht ten behoeve van de GGD. Van het investeringsbedrag voor de Metoor is € 966.000 uitgegeven. Voor het buurtcentrum in Lith hebben we nog geen uitgaven gedaan. Ook de voorbereidingskredieten zijn nog niet uitgegeven.

Programma 4. Veiligheid

Onder dit programma valt één investering, namelijk de nieuwbouw van de kazerne Ravenstein. Hier is € 1 miljoen voor beschikbaar. Er is inmiddels € 97.000 uitgegeven.

Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte

De grootste lopende investering in dit programma is de activering van een deel van de N329/Weg van de Toekomst, namelijk € 12,2 miljoen. Uit de tabel blijkt dat een groot deel van dit bedrag ook al uitgegeven is.

Programma 8. Economie en vrije tijd

We hebben het gebouw van het voormalig belastingkantoor aangekocht. Via deze programmabegroting wordt het krediet formeel vastgesteld.

Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening

De lopende investeringen in dit programma zijn grotendeels te verdelen in ICT (€ 345.000) en rollend materieel (€ 250.000). De investeringen ICT zijn nagenoeg afgerond, aan rollend materieel is meer besteed dan geraamd. We hebben al uitgaven gedaan voor een vuilniswagen waarvan het krediet nog in het plan is opgenomen. Dit past binnen het gesloten systeem. Bij rollend materieel gaat het vooral om de aanschaf van vuilniswagens.

4. Geplande investeringen

bedragen x € 1.000								
Investering	Besluit	Type	2017	2018	2019	2020	2021	Bijdrage reserves
2. Werk, inkomen en onderwijs*								
Huisv. 't Schrijverke	R	N	279					Nee
MIP onderwijs algemeen	R	N			13.521	1.000		Nee
Totaal programma			279		13.521	1.000		
3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten*								
Renovatie kleedacc. Rijsbos	C	N	140					Nee
MFA Herpen	R	N	357					Nee
MFA Ravenstein	R	N	193					Nee
MFA Ussen	R	N	335					Nee
Ontmoeten Ruwaard	R	N	300					Nee
Onder d'n plag	R	N		500				
Toplaag kunstgras Rusheuvel	R	V		330				
Renovatie gebouwen binnensport	R	N		823	200			
MIP ontmoeten	R	N		2.700	8.505	1.125		Nee
MIP binnensport	R	N			2.446			Nee
Verduurzaming MIP	R	N	316	1.251	1.915	39		Ja
Totaal programma			1.641	5.604	13.066	1.164		
4. Veiligheid								
Herbouw of nieuwbouw brandweerkazerne Oss	R	N	500		5.000			Nee
Totaal programma			500		5.000			
5. Mobiliteit en openbare ruimte								
Groen	C	V	1.368	628	628	628		Nee
Openbare verlichting	C	V	1.032	585	585	660	660	Nee
Parkeren	C	V	24	20	469	469	469	Nee
Verkeersregelinstallaties	C	V	951	59	59	58	58	Nee
Wegen	C	V	854	949	299	325	325	Nee
MIPMO	C	V	813					Ja
Cruijfcourt	R	N		50				Nee
Totaal programma			5.042	2.291	2.040	2.140	1.512	

bedragen x € 1.000

Investerings	Besluit	Type	2017	2018	2019	2020	2021	Bijdrage reserves
6. Duurzaamheid, milieu en natuur								
Uitbreiding software afval	A	V	28					
Ir. Diddewerf	C	N	333	1.309				Nee
Duurzaamheidsplein	C	N		2.320				
Klein chemisch afval unit	A	V		40				Nee
Niet huishoudelijk afval	A	V		70				Nee
Vloeistofdichte vloeren milieustraat	A	V		30				Nee
Vervanging minicontainers	R	V			2.100			Nee
Totaal programma			361	3.769	2.100			
7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen								
Uitbreiding standplaatsen woonwagens	C	N		575				Nee
Totaal programma				575				
9. Bestuur, organisatie en dienstverlening								
ICT hardware	A	V	375	1.624	430	20	110	Nee
ICT software	A	V	114	668	684	202	959	Nee
Intranet	A	N	50					Nee
B.I.S. digitale informatie infrastructuur						45		Nee
Meubilair gemeentehuis	C	V			258			Nee
Rollend materieel	C	V	427	1.087	581	708	602	Nee
Totaal programma			966	3.379	1.953	975	1.671	
TOTAAL ALLE PROGRAMMA'S			8.789	15.618	37.680	5.279	3.183	

* De investeringen in deze programma's betreffen investeringen vanuit het meerjaren investeringsplan (MIP) vastgoed. Hierover rapporteren we ook in de paragraaf Integraal Voorzieningenbeleid.

Toelichting geplande investeringen

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs

De investeringen binnen dit programma hebben betrekking op onderwijshuisvesting. Dit betreft de geraamde investeringsbedragen uit het meerjarig investeringsplan (MIP) voor onderwijs. Als we deze vertalen naar projecten leggen we dat aan de gemeenteraad voor. Het bedrag voor 't Schrijverke betreft een voorbereidingskrediet.

Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten

De investeringen in dit programma komen uit het meerjarig investeringsplan (MIP) voor onze maatschappelijke voorzieningen. We verwachten de grootste investeringen binnen het domein ontmoeten. Ook hier geldt dat we voorstellen aan de gemeenteraad voorleggen als we de totaalbedragen naar projecten gaan vertalen. De bedragen voor projecten die in 2017 geraamd zijn betreffen voorbereidingskredieten. In 2018 renoveren we een aantal gymzalen (Ruwaard II en Verdistraat). Het vervangen van twee toplagen van kunstgrasvelden zijn ook voor 2018 gepland. Een meer gedetailleerde toelichting is opgenomen in de toelichting bij de 30-ontwikkelingen in programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten in dit boekwerk.

Programma 4. Veiligheid¹⁵

In dit programma staan een investering in de kazerne in Oss. Het gaat om de realisatie van een basisspuithuis. Het dagelijks bestuur van de Veiligheidsregio heeft dat besloten. In de programmabegroting 2017-2020 is deze als nieuw beleid opgevoerd.

Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte

In dit programma staan de investeringen uit het IUP openbare ruimte (integraal uitvoeringsprogramma) en een aantal investeringen vanuit het Meerjaren investeringsplan mobiliteit (Mipmo). Sinds 2017 schrijven de verslaggevingsvoorschriften (BBV) voor dat investeringen in de openbare ruimte geactiveerd moeten worden. Het college stelt de investeringen in de openbare ruimte vast via het IUP en de voortgangsrapportages hierover. Vanuit het IUP activeren we de bedragen die we uitgeven aan vervanging van wegen, groen, openbare verlichting, verkeersregelinstallaties en parkeren. Bedragen uit het IUP die betrekking hebben op onderhoud komen rechtstreeks ten laste van programma 5.

De investering in het Allard van Herpenplein uit het nieuw beleid bij hetzelfde programma is voor een krediet van € 650.000 opgenomen onder wegen 2018.

Voor een nieuwe Cruiffcourt is een bedrag van € 50.000 opgenomen.

De investeringen uit het Mipmo betreft de Julianasingel, de carpoolplaats Vorstengrafdonk en de drempel Raadhuislaan. De kaptiaallasten van deze projecten deken we af uit een reserve. Dit is verwerkt en toegelicht in een 3O-ontwikkeling in programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte.

Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur

De investeringen in dit programma hebben allemaal te maken met afval/de milieustraat. De investering in de Ir. Diddewerf via duurzame vernieuwbouw is opgeschoven naar 2018. Verder gaan we in 2018 een investering doen in het Duurzaamheidsplein. Dit is in deze programmabegroting als nieuw beleid toegelicht bij programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur.

Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

In dit programma staat een investering in de uitbreiding van standplaatsen voor woonwagens. Bij programma 7 in deze begroting is dit toegelicht als nieuw beleid.

Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening

Net als bij de vorige tabel hebben de grootste investeringen in dit programma te maken met ICT en rollend materieel. Verder hebben we in dit programma een investering voor de vervanging van het meubilair in het gemeentehuis opgenomen.

Bijlagen

Bijlage 1. Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte

Inleiding

De uitvoering van projecten, zeker van complexe projecten, is en blijft een dynamisch proces. Door het constant blijven volgen van de projecten tijdens de voorbereiding en uitvoering krijgen we een goed inzicht in het uiteindelijke resultaat, de kosten en de inzet van subsidies.

In deze voortgangsrapportage geven we de financiële situatie en de voortgang van de IUP-projecten per eind juni 2017 op hoofdlijnen weer. Daarbij hebben we ook een doorkijk gemaakt naar de totale looptijd van de projecten.

1. Technische voortgang van de projecten (alle IUP-projecten)

In het volgende overzicht geven we aan welke technische mutaties de afgelopen periode hebben plaatsgevonden. Daarbij wordt gekeken of eventuele afwijkingen gevolgen hebben voor de planning van de uitvoering.

Status	Aantal
Startmoment uitvoering loopt volgens planning	116
Startmoment uitvoering wijzigt mogelijk	0
Startmoment uitvoering is bijgesteld	0
Nieuw project	3
Vervallen project	1
Project is gereed	13
Totaal	133

De volgende nieuwe projecten zijn toegevoegd aan het uitvoeringsprogramma:

Project	Toelichting
Vorstengrafdonk carpool	Voor de aanleg van een carpoolplaats nabij Vorstengrafdonk is uit het mobiliteitsfonds een bijdrage beschikbaar gesteld.
Gewandeweg asfaltonderhoud	Uit recente inspecties is naar voren gekomen dat de Gewandeweg dringend toe is aan asfaltonderhoud. Met name het deel vanaf de Huizenbeemdweg tot aan de brug over de Hertogswetering is er slecht aan toe.
Geffen speeltuin de Elshof	Uit de Reserve speeltuinen Maasdonk wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor de herinrichting van speeltuin de Elshof in Geffen.

Het volgende project is vervallen:

Project	Toelichting
Looproute langs sheddaken	Bij de Programmabegroting 2017-2020 is extra geld vrij gekomen om de looproute langs het sheddakencomplex veiliger en aantrekkelijker te maken. Dit project is uit het uitvoeringsprogramma genomen en ingebracht in het raadsvoorstel revitalisatie de Wal e.o. en centrumontsluiting.

2. Voortgang op projectniveau

In de volgende tabel zijn alle projecten opgenomen waar een verandering heeft plaatsgevonden. Per project lichten we de verandering toe.

De onderscheiden projectfasen zijn:

A = Programmafase

B = Ontwerpfase

C = Bestekfase

D = Uitvoeringsfase

E = Technisch gereed

F = Financieel gereed

Projectnaam	Project-fase	Toelichting
Openbare verlichting groot onderhoud	F	Het project wordt afgesloten: Het wordt verrekend met activiteit Vervanging OV.
Asfaltonderhoud 2016 gebied 1 - 2 - 3	E	De overlopende werkzaamheden zijn toegevoegd aan het programma 2017. Het wordt nog niet afgesloten omdat het programma 2016 nog niet volledig financieel is afgewikkeld met de aannemer.
Asfaltonderhoud 2017 gebied 1 - 2 - 3	D	Overlopende werkzaamheden van programma 2016 zijn toegevoegd en we hebben € 140.830 extra ingezet van het projectresultaat 1e Voortgangsrapportage IUP-projecten 2017.
Markeringen 2014 t/m 2017	D	Een deel van het markeringenbudget voegen we toe aan het project Gewandeweg asfaltonderhoud van Huizenbeemdweg tot brug.
Berghem Julianastraat aanbrengen DSI putten	F	Het project wordt afgesloten: Het wordt verrekend met activiteit Investerings Riolerings.
Haven oeverbescherming VBI	F	Het project wordt afgesloten: Het wordt verrekend met activiteit Havendiensten. Het overschot van € 147.145,- wordt in beheerplan opnieuw toebedeeld aan oeverbeschermingsprojecten.
Hertogenbuurt Zuid	D	Project is opgewaardeerd omdat de riolering grootschaliger wordt vervangen en afgekoppeld. Daardoor vallen ook de kosten van groen en wegen duurder uit.
Horzak fietsverbinding met centrum fase 2	F	Het project wordt afgesloten. Het oorspronkelijke plan is in overleg met de wijkraad aangepast.
Peperstraat herinrichting	F	Het project wordt afgesloten.
Spoorlaan oost e.o.	A	Hier is een aanbestedingsvoordeel. Dit valt voor een deel vrij ten gunste van rioleringsbeheer.
Terwaenen < Eikenboomgaard	F	Het project wordt afgesloten.
Zevenbergseweg	D	De aanpassing van de overweg valt duurder uit. Het project is uitgevoerd door ProRail.
Gewandeweg afaltonderhoud (Huizenbeemdweg tot brug)	A	Dit is een nieuw project. We zetten het projectresultaat 1e Voortgangsrapportage IUP-projecten 2017 in ten behoeve van asfaltonderhoud Gewandeweg van Huizenbeemdweg tot brug.
N603 Nieuwe Hescheweg fase 2	E	Het project is in de afrondende fase. De projectkosten zijn veel lager uitgevallen omdat bij de raming gerekend is met forse kosten voor kabels en leidingen. Bij de uitwerking van het project bleek dit niet nodig.
Ruusbroecgaarde	F	Het project wordt afgesloten.
Vorstengrafdonk aanleg carpoolplaats	B	We zijn in overleg met Rijkswaterstaat.

Projectnaam	Project- fase	Toelichting
Wagenaarstraat e.o.	F	Het project wordt afgesloten. Herstraatwerk was veel goedkoper dan vooraf was ingeschat.
Willibrordusweg	D	Het project wordt anders uitgevoerd. Een gedeelte van de Heidelaan wordt alsnog buiten het project gelaten. Ook zullen minder inspectieputten worden teruggeplaatst waardoor de kosten van riolering lager uitkomen.
Bolwerkroute Ravenstein	D	Het projectbudget wordt opgehoogd t.b.v. aanleg trap Landpoortstraat.
Geffen Heesterseweg (incl rijbaan bovenste deel)	D	In het werk stuitte we op veel problemen. Met name de post kabels en leidingen heeft veel meer gekost. De kabels en leidingen lagen anders dan was verwacht. Dat gaf ook weer problemen met het verwijderen van bomen. Ook moest er meer teerhoudend asfalt worden afgevoerd dan vooraf was ingeschat. Er was sprake van een slechte ondergrond. Veel grove puin moest afgevoerd worden.
Geffen speeltuin de Elshof	B	Uit de reserve speeltuinen Maasdonk wordt een budget vrijgemaakt voor de herinrichting van de Elshof in Geffen.
Geffen bomen	F	Het project wordt afgesloten. Het voordeel wordt ingezet ten gunste van de Bolwerkroute (trap Landpoortstraat)
Weverstraat/Heikestraat/Sassenstraat	F	Het project wordt afgesloten.
Lithse Ham alternatief stroomlijn	F	Het project wordt afgesloten. Het wordt verrekend met activiteit Havendiensten. Het overschot van € 87.570 wordt in beheerplan opnieuw ingezet voor recreatieve havens.
Lithse Ham verdieping	F	Het project wordt afgesloten.
Maren-Kessel knotwilgen	F	Het project wordt afgesloten.
Megen Bernhardstraat en Engstraat	F	Extra riolerings- en bestratingswerkzaamheden. Het slechte ondergrond heeft extra werk tot gevolg gehad.
Pastoor Roesweg	F	Het project wordt afgesloten.
Ravenstein centrum	F	Het project wordt afgesloten. Het voordeel wordt ingezet ten gunste van 20328 Bolwerkroute (trap Landpoortstraat)
St Laurensstr ged. / Ossstraat ged.	F	Het project wordt afgesloten. Er zijn aanvullende rioleringswerkzaamheden uitgevoerd.
CAR verz. IUP projecten 2017	D	Budget kan bijgesteld worden. Premie is lager vastgesteld dan was geraamd.

3. Financiën

Op dit moment is er een voordelig resultaat van € 906.144 op de IUP-projecten. Dit resultaat analyseerden we naar de dekkingsbron. Een project kan namelijk gevoed worden uit de middelen voor riolering, de middelen voor bodemsanering, uit het mobiliteitsfonds Mipmo, het grondbedrijf en beheergelden. Om een zuiver beeld te schetsen herleiden we het resultaat naar deze groepen terug.

In dit geval is sprake van een overschot op de beheergelden (€ 615.830) en een overschot op de middelen voor rioleringsbeheer (€ 290.314). Dit is een afwijking van circa 6%. Het overschot op beheergelden willen we aanwenden om extra asfaltonderhoud uit te kunnen voeren. Het overschot op riolering brengen we ten gunste van rioleringsbeheer.

De Gewandeweg is dringend aan onderhoud toe. Met name het deel vanaf de Huizenbeemdweg tot de brug over de Hertogswetering vraagt opnieuw de aandacht. Vorig jaar zijn kleine onderhoudsmaatregelen uitgevoerd aan deze weg maar nu blijkt dat er weer scheurvorming optreedt. Daarom wordt er nu voor een structurele maar ook duurdere oplossing gekozen. Er wordt een nieuwe laag met wapening aangebracht. De kosten hiervan worden geraamd op € 475.000. Het restant van de beheergelden willen we toevoegen aan het asfaltprogramma 2017. Bij de prioritering zijn een aantal wegvakken die ook voor asfaltonderhoud in aanmerking kwamen, doorgeschoven naar de wensenlijst omdat er niet voldoende geld beschikbaar was. Deze kunnen nu alsnog worden uitgevoerd.

Het overschot op rioleringsgelden wordt veroorzaakt door een aanbestedingsvoordeel op het project Spoorlaan en een voordeel op het project Willibrordusstraat. Het project Willibrordusstraat wordt anders uitgevoerd. De Heidelaan is buiten het project gelaten en er zullen minder inspectieputten worden geplaatst. Genoemde projecten hebben ook tot gevolg dat de beheergelden beduidend lager uitkomen. Daarnaast is er ook sprake van een fors voordeel op het project Nieuwe Hescheweg omdat er oorspronkelijk rekening was gehouden met een aanzienlijke post voor de verplaatsing van kabels en leidingen. Dit viel uiteindelijk veel goedkoper uit.

Bijlage 2: Overzicht incidentele baten en lasten

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de incidentele baten en lasten weer en presenteren we het structurele begrotingssaldo.

In de volgende tabel geven we een overzicht van de incidentele baten en lasten. Incidenteel houdt in dat het gaat om baten en lasten die een tijdelijk karakter hebben. Deze zitten slechts één of enkele jaren in de begroting.

Dit overzicht geeft niet alleen inzicht in de incidentele baten en lasten, maar is ook een hulpmiddel bij het beoordelen van het structurele begrotingssaldo. De baten en lasten die niet incidenteel zijn, zijn immers structureel van aard. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht.

Een overzicht van de geraamde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves, zoals het BBV voorschrijft, is in het financieel overzicht van de begroting opgenomen (bijlage 5 in dit document). In de nota reserves, die tegelijk met deze programmabegroting in de gemeenteraad wordt behandeld, zijn de reserves uitgebreid toegelicht.

+ is incidentele lasten
- is incidentele baten
bedragen x € 1.000

Progr.	Bron *	Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
1	PB 2016-2019	Vorming brede welzijnsinstelling	50				
1	PB 2016-2019	Impuls Wet Maatschappelijke Ondersteuning	500				
1	KN 2018-2021	Wonen met ondersteuning	500	798			
1	KN 2018-2021	Onttrekking algemene reserve	-500	-798			
1	TR 2017	Afrekening Jeugd	125				
1	PB 2018-2021	Lagere kosten loonkostensubsidie	-525	-200			
1	PB 2018-2021	WMO 2015	-673				
1	PB 2018-2021	Huishoudelijke hulp	-200				
1	PB 2018-2021	Afrekening SVB PGB	69				
1	PB 2018-2021	Maatschappelijke opvang	-119				
1	PB 2018-2021	Transformatieagenda jeugd	1.100	965			
1	PB 2018-2021	Onttrekking algemene reserve	-1.100	-965			
1	PB 2018-2021	Nadeel jeugdhulp budgetten	1.900				
1	PB 2018-2021	Onttrekking algemene reserve	-1.900				
1	PB 2018-2021	Wijkverpleegkundige		40	40		
2	PB 2016-2019	Talentencampus	120	120			
2	PB 2016-2019	Kwetsbare jongeren	200	200			
2	PB 2017-2020	Onderwijsvernieuwing	75	75			
2	KN 2018-2021	BIM5: HBO in Oss	400				
2	KN 2018-2021	Onttrekking algemene reserve	-400				
2	PB 2018-2021	Investerings onderwijs		-90	-517		
2	PB 2018-2021	Storting reserve onderwijshuisvesting	238				
2	PB 2018-2021	Hogere kosten BUIG	700				
2	PB 2018-2021	Peuterspeelzalen	-100				
3	PB 2016-2019	Omroep Maasland	70	70			
3	TR 2017	STER ZLM Toer	63				
3	PB 2018-2021	Investerings ontmoeten en sport		-28	-137		
3	PB 2018-2021	Voorziening ontmoeten en sport NOK		300			
3	PB 2018-2021	Onttrekking uit reserve IVB		-300			
4	PB 2017-2020	Voortzetting Taskforce Brabant- Zeeland	25	25	25		
4	PB 2018-2021	Investerings veiligheid			-248		
5	VJN 2014	Duurzame openbare verlichting	300				
5	PB 2017-2020	Kwaliteitsslag straten rondom centrum	400				
5	PB 2016-2019 en PB 2017- 2020	Bomenbeleid	210				
5	PB 2018-2021	Verduurzaming openbare ruimte		38	38	38	
5	TR 2017	Verlaging reserves openbare ruimte	-1.670				
6	PB 2016-2019 en PB 2017- 2020	Duurzaamheid	150	150			
6	TR 2017	Procedure mestfabriek	150				
6	PB 2018-2021	Omgevingsdienst Brabant Noord	-150				

+ is incidentele lasten
- is incidentele baten
bedragen x € 1.000

Progr.	Bron *	Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
6	PB 2018-2021	Vernieuwbouw Ir. Diddewerf		-68	-29		
7	PB 2017-2020	Ontwikkelen motorsportcircuit Nieuw Zevenbergen	50				
7	PB 2017-2020	Extra storting reserve stadscentrum	200	200			
7	PB 2018-2021	Ontwikkeling stadscentrum	1.670	400	570	1.650	850
7	PB 2017-2020	Vorbereiding Omgevingswet en nieuwe omgevingsvisie	135	735	150		
7	PB 2017-2020	Waterveiligheid Maas			1.300		
8	PB 2017-2020	Bijdrage aan Kracht van Oss	300				
8	PB 2017-2020	Impuls vrijetijdseconomie	80	80			
8	PB 2018-2021	Evenementen coördinator		54	54	54	
8	TR 2017	Kosten extra onderzoek nachtspoor	60				
9	PB 2017-2020	Vrijval reserve meubilair	-216	-216	-216		
9	PB 2017-2020	Capaciteit opstellen en uitvoeren voorzieningenkaartadviezen	144	144			
9	PB 2018-2021	Wet Basisregistratie Ondergrond (BRO)		25			
9	PB 2018-2021	BLOU	90	50	50		
9	PB 2018-2021	E-Dienstverlening		200	150		
10	TR 2017	Nog te betalen reclamebelasting	77				
10	TR 2017	Verlaging deelnemersbijdrage BSOB	-72				
10	PB 2017-2020	Onttrekking algemene reserve	-50	-185			
10	PB 2018-2021	Afrekening algemene uitkering 2016	-769				
divers	divers	Overige incidentele baten en lasten	31	20	20	20	
		TOTAAL	1.738	1.839	1.250	1.762	850

* VJN = voorjaarsnota, PB = programmabegroting, TR = financiële tussenrapportage

Structureel begrotingssaldo

Om een goed oordeel te kunnen vormen over de begroting is het van belang om het saldo te corrigeren met incidentele baten en lasten. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht.

In de volgende tabel geven we het saldo per programma, de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves en het geraamde resultaat. We verrekenen het geraamde resultaat met de incidentele baten en lasten, dit geeft het structureel begrotingssaldo weer.

De algemene baten en lasten, de (eventuele) heffing vennootschapsbelasting en de post onvoorzien zijn onderdeel van programma 10. Financiën en belastingen. De overhead is onderdeel van het programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Programma 1	74.522	76.284	73.380	73.265	73.439
Programma 2	41.444	40.155	38.955	37.803	38.160
Programma 3	14.511	14.916	14.595	15.195	15.095
Programma 4	4.886	5.639	5.717	6.021	6.099
Programma 5	11.971	12.990	13.681	12.842	12.970
Programma 6	1.171	1.228	585	797	666
Programma 7	3.295	3.621	3.006	2.818	-216
Programma 8	-2.716	-1.055	524	-4.136	-279
Programma 9	29.326	28.182	27.696	27.486	27.132
Programma 10	-180.695	-180.813	-180.445	-179.797	-179.585
Totaal van de programma's	-2.285	1.149	-2.305	-7.705	-6.516
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	2.213	-1.176	2.276	7.688	6.484
Geraamd resultaat	-72	-27	-29	-17	-32
Incidentele baten en lasten	1.738	1.839	1.250	1.762	850
Structureel begrotingssaldo	-1.810	-1.866	-1.279	-1.779	-882

De conclusie uit deze tabel is dat de begroting in alle jaren structureel sluitend is.

Bijlage 3: Budgettaire neutrale wijzigingen

In de programma's staan in de tabel bij onderdeel 9 budgettaire neutrale wijzigingen. Dit zijn wijzigingen die niet inhoudelijk van aard zijn en per saldo geen geld kosten. Soms gaat het over wijzigingen binnen één programma, in andere gevallen zijn de wijzigingen programma-overstijgend. Volgens de voorschriften van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten we deze wijzigingen zichtbaar maken en rapporteren.

Dat doen we op de volgende manier:

In de programma's waarbij budgettaire neutrale wijzigingen voorkomen hebben we in de tabel bij onderdeel 9 steeds één totaalregel opgenomen. In deze bijlage staat het totaaloverzicht, waarbij we wijzigingen boven de € 50.000 toelichten.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten

- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Programma 1. Zorg en welzijn	155	-56	40	40	40
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	-216	-77	-77	-77	-77
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	3	53	53	53	55
Programma 4. Veiligheid	0	122	122	122	122
Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte	-703	41	241	67	72
Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur	17	-138	-23	-89	-60
Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	833	0	0	0	0
Programma 8. Economie en vrije tijd	-45	2	2	2	2
Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening	71	373	227	227	227
Programma 10. Financiën en belastingen	-115	-320	-586	-345	-380
Totaal wijzigingen	0	0	0	0	0

Toelichting wijzigingen boven de € 50.000

De belangrijkste wijzigingen zijn:

- We hevelen budget voor het uitvoeringsprogramma Zorg & Welzijn over van programma 1 naar programma 9. Het gaat om een bedrag van € 135.000. Daarnaast hebben we voor personeel dat gesprekken voert met cliënten die in 2017 van de HVT naar de maatwerkvoorziening gaan over van programma 1 naar programma 9, dit betreft een bedrag van € 70.000.
- We passen de fasering van de storting van de reserve kosten en risico herindeling Maasdonk van € 250.000 in de algemene reserve aan. Deze vindt nu een jaar eerder plaats.
- We hebben een budget van € 60.000 gekregen om de overlast van de ritten nachtspoor te onderzoeken. Dit budget staat in het programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte en brengen dit over naar het programma 8. Economie en vrije tijd.
- We verhogen de subsidies voor de jaarlijkse loonstijgingen bij de professionele instellingen (bijvoorbeeld bibliotheek, Ons Welzijn, museum Jan Cunen). De loonstijgingen zijn afhankelijk van de specifieke CAO-ontwikkelingen per sector. De structurele extra kosten bedragen vanaf 2018 € 112.781. Deze worden betaald uit de stelpost loon- en prijscompensatie.
- De gemeentelijke bijdragen 2018 aan de GGD Hart voor Brabant, de Veiligheidsregio Brabant Noord, het Brabants Historisch Informatie Centrum en het Werkvoorzieningschap (gemeenschappelijke regelingen) zijn ook geïndexeerd voor loon- en prijscompensatie. De extra kosten hiervan bedragen € 199.989 en worden eveneens uit de stelpost loon- en prijscompensatie betaald.
- We hevelen gelden over vanuit het IUP voor de rotonde nabij het Museum Jan Cunen. Het gaat om een bedrag van € 193.000. Hierdoor worden de toekomstige kapitaallasten in de begroting lager.
- Binnen het product openbare verlichting bleek dat de nieuwe wijziging van BBV niet juist verwerkt was. De kosten voor vervanging zijn destijds omgezet naar investeringen. Een onttrekking uit de reserve openbare verlichting is echter abusievelijk blijven staan in 2019. Dit is nu gecorrigeerd (€ 200.000) ten laste van post financieel beheer.
- Het budget voor onderzoeken in verband met het nachtspoor (€ 60.000) worden overgeboekt van programma 5. Mobiliteit & openbare ruimte naar programma 8. Economie & vrije tijd.
- Vanuit het programma 5. Openbare ruimte worden gelden ingezet voor infrastructurele investeringen in het centrum. Deze gelden worden gestort in de reserve stadscentrum. Het gaat over bestaande gereserveerde middelen voor de Oostwal (€ 400.000), bomenstructuur centrum (€ 50.000) en reserve mobiliteit (€ 190.000). Zie hiervoor ook de toelichting nieuw beleid over het stadscentrum in programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen.
- Vanuit de reserve Verkeersregelinstanties, Openbare verlichting en voorziening Riolerings worden bedragen onttrokken en gestort in de reserve IUP. Deze bedragen hebben betrekking op het groot onderhoud dat nog in 2017 zal worden uitgevoerd. Het gaat om een totaalbedrag van € 1,8 miljoen.
- Relatief kleine investeringen, bijstellingen in budgetten die betaald worden uit reserves zijn ook verwerkt binnen de budgettaire neutrale wijzigingen. Het gaat bijvoorbeeld over kleine investeringen in onderwijs uit de reserve onderwijs.
- Conform de verslagleggingsvoorschriften (BBV) hebben we de begrotingsjaarschijven van het grondbedrijf meegenomen in deze begroting. Hiervoor verwijzen we naar het Najaarsbericht van het grondbedrijf en de paragraaf grondbeleid.

Bijlage 4: Uitkomsten septembercirculaire 2017

Samenvatting

In deze bijlage geven we een totaaloverzicht van de uitkomsten van de septembercirculaire 2017. We beginnen met een samenvattend overzicht in de tabel. Daarna lichten we elk onderwerp toe. De afzonderlijke effecten zijn ook als 3O-ontwikkelingen bij de desbetreffende programma's opgenomen. In het tweede deel van de bijlage geven we een nadere analyse van de uitkomsten.

Septembercirculaire 2017

Samengevat is de uitkomst van de septembercirculaire als volgt:

		+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Septembercirculaire 2017	711	-14	162	198	516
Af te zonderen posten					
Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering	0	127	127	127	127
Voorschoolse voorziening peuters	0	0	0	0	50
Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK)	0	12	10	10	10
Maatschappelijke opvang	-20	-20	-20	-20	-20
Wmo 2015	172	-140	-164	-249	-164
Jeugdzorg	-12	0	0	0	0
Participatiewet	0	0	0	149	-275
Totaal af te zonderen posten	140	-21	-47	17	-272
Saldo septembercirculaire	851	-35	115	215	244

Septembercirculaire 2017

Het effect van de septembercirculaire 2017 van de algemene uitkering uit het gemeentefonds laat ten opzichte van de meicirculaire 2017 een daling zien van € 711.000 in 2017. De jaren erna variëren de cijfers maar is het uiteindelijke effect in 2021 € 516.000 negatief. Van deze bedragen worden posten afgezonderd omdat de extra inkomsten ook leiden tot extra uitgaven in onze begroting. Daarnaast worden kortingen op landelijke budgetten ook door vertaald in lagere budgetten in onze begroting.

Af te zonderen posten

Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering

We zonderen voor de bijdrage voor het fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU) een extra bedrag af ten opzichte van de meicirculaire 2017. Bij de meicirculaire hebben we al een bedrag afgezonderd voor de GGU. Voorheen werd dit rechtstreeks aan de VNG betaald. Vanaf 2018 worden er geen rechtstreekse betalingen gedaan aan derden vanuit het gemeentefonds. Het fonds GGU voorziet in de behoefte van gemeenten om gezamenlijk aan de slag te gaan met verbeteringen in gemeentelijke dienstverlening. De bijdrage aan het fonds GGU is hoger dan in mei voorzien. Daarom zonderen we structureel € 127.000 extra af vanaf 2018.

Voorschoolse voorziening peuters

Bij de meicirculaire 2016 hebben we extra budget ontvangen om opvang te bieden aan peuters zonder recht op kinderopvangtoeslag die nu niet naar een voorschoolse voorziening gaan. We hebben daarom € 100.000 in 2017, € 150.000 in 2018, € 200.000 in 2019 en € 250.000 vanaf 2020 afgezonderd. In deze begroting is de jaarschijf 2021 meegenomen, het bedrag voor voorschoolse voorziening voor peuters voor 2021 bedraagt € 300.000. Voor 2021 zonderen we nu het verschil van € 50.000 extra af.

Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK)

Voor de wet IKK krijgen we in 2018 € 12.000 en vanaf 2019 € 10.000 structureel. Deze middelen zijn bestemd om meerkosten te compenseren die het toezicht op de nieuwe kwaliteitseisen, zoals pedagogisch beleid en veiligheid, vanwege de wet IKK met zich meebrengt.

Maatschappelijke opvang

Voor maatschappelijke opvang is de uitkering gewijzigd door het gebruik van actuelere maatstaven. De uitkering voor 2018 en verder is gelijk gesteld aan de uitkering voor 2017. Het gaat om een beperkt nadeel van €20.000.

Wmo 2015

We ontvangen voor 2017 extra budget ter hoogte van € 172.000. Dit bedrag ontvangen we als centrumgemeente voor beschermd wonen. De jaren erna wordt het budget verlaagd met € 140.000 in 2018 oplopend tot € 164.000 in 2021. Dit heeft een aantal oorzaken. Als eerste wordt de algemene uitkering verlaagd voor de extra uitvoeringskosten die de sociale verzekeringsbank moet maken voor de PGB's. Dit geldt zowel voor WMO 2015 als voor jeugdzorg. Ten tweede worden per 2018 de voorzieningen voor Doventolk en anonieme hulplijn "luisterend oor" gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Ook voor de uitvoeringskosten hiervan wordt de algemene uitkering gekort. Als laatste vindt er in 2020 vindt een extra korting van de algemene uitkering plaats voor het zogenaamde transformatiefonds.

Jeugdzorg

Via de septembercirculaire ontvangen we jaarlijks minder geld voor jeugdzorg. In 2018 betreft dit een bedrag van € 134.000. De jaren erna is dit bedrag ongeveer € 65.000. Normaal gesproken vertalen we deze korting door in onze budgetten voor jeugdzorg. Dit doen we nu niet. In plaats daarvan vangen we het nadeel binnen onze begroting op. Gezien de huidige verwachtingen binnen de jeugdzorg vinden we het niet verantwoord om op deze korting op de budgetten van jeugdzorg door te voeren. De rijksuitkering voor jeugdzorg wordt overigens lager voor de extra uitvoeringskosten die de sociale verzekeringsbank moet maken voor de PGB's. Dit geldt zowel voor WMO 2015 als voor jeugdzorg. Daarnaast worden per 2018 de voorzieningen voor kindertelefoon en vertrouwenswerk jeugd gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Participatiewet

Voor de uitvoering van de participatiewet ontvangen we in 2020 € 149.000 extra budget. In het jaar 2021 ontvangen we weer €275.000 minder. In 2020 ontvangen we jaarlijks € 149.000 extra door een algemene bijstelling van het landelijke budget. Voor 2021 geldt dat de verantwoordelijkheid voor de no-riskpolis verschuift van de gemeente naar het rijk. Dit is voor de doelgroep banenafpraak en voor beschermd werken. Dit zorgt voor de daling van het budget.

Saldo septembercirculaire 2017

De septembercirculaire 2017 van de algemene uitkering uit het gemeentefonds geeft, na verrekening van de af te zonderen posten, de volgende uitkomsten:

- in 2017 een negatief effect van € 851.000
- in 2018 een positief effect van € 35.000
- in 2019 een negatief effect van € 115.000
- in 2020 een negatief effect van € 215.000
- in 2021 een negatief effect van € 244.000

In 2017 wordt het nadeel vooral veroorzaakt door lagere accressen (lagere rijksuitgaven). Door de beleidsarme circulaire zien we dat het effect op de accressen de jaren erna zeer beperkt is. Doordat we voor aantal toekomstige kosten wel middelen moeten reserveren, zien we dat het effect van de septembercirculaire per saldo negatief is. Wat het toekomstig effect is van een nieuw landelijk regeerakkoord is op dit moment niet te overzien.

Analyse op hoofdlijnen

+ is negatief: minder inkomsten

- is positief: extra inkomsten

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Samen de trap op/ af (accres)	354	-297	60	0	-60
Overige rijksontwikkelingen	297	128	-10	128	239
Afrekening 2016	200				
Totaal	851	-169	50	128	179

Samen de trap op/ af

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Het accres 2017 is nadeliger ten opzichte van de meicirculaire 2017. Dit komt door uitvoeringsmeevallers op de begroting van Sociale zaken en werkgelegenheid en vertraging van enkele grote infrastructurele werken afgesproken. De daling in uitkeringsjaar 2017 werkt in het systeem van het gemeentefonds structureel door.

2018 heeft een positief accres ten opzichte van de meicirculaire 2017. Dit komt door extra uitgaven voor salarissen voor leerkrachten in het primair onderwijs, Belastingdienst, Voedsel en Warenautoriteit alsmede veiligheid. De meerjarenraming 2019 is negatief ten opzichte van de meicirculaire 2017. De jaren 2020 en 2021 hebben beperkte effecten.

Overige rijksontwikkelingen

Binnen de overige ontwikkelingen treden diverse effecten op door onder andere:

- Aanpassing van diverse maatstaven
- Een hogere uitkeringsbasis (landelijke toename van aantallen en bedragen per eenheid)
- Diverse overige mutaties

Afrekening 2016

Over het jaar 2016 ontvangen we in 2017 een negatieve afrekening van € 200.000. Dit wordt veroorzaakt door een bijstelling van het aantal bijstandsontvangers.

Belangrijke toekomstige ontwikkeling groot onderhoud gemeentefonds

Implementatie richtlijn EED

Voor de structurele lasten voor de uitvoering Energy Efficiency Directive (EED) worden we in 2018 gecompenseerd. Deze compensatie wordt opgenomen in de decembercirculaire 2017.

Generieke Digitale Infrastructuur (GDI)

De structurele financiering van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) wordt in de meicirculaire 2018 meegenomen. Het gaat om de kosten voor DigiD en MijnOverheid.

Bijlage 5: Financieel overzicht totale begroting

Het volgende overzicht laat de lasten en baten per programma zien, inclusief alle mutaties uit deze programmabegroting.

bedragen x € 1.000

Producten	2017		2018		2019		2020		2021	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1. Zorg en welzijn										
Wmo individuele voorzieningen	9.349	-2.757	9.555	-2.757	9.692	-2.757	9.693	-2.757	9.696	-2.757
Wmo collectieve voorzieningen	9.723	-271	9.775	0	9.617	0	9.557	0	9.557	0
Jeugd en Opbouwwerk	503	-21	497	-21	496	-21	450	-21	449	-21
Jeugdzorg	26.996	-41	26.952	-41	24.086	-41	24.226	-41	24.335	-41
Wmo/AWBZ	27.763	-45	28.854	-15	28.916	-15	28.851	-15	28.914	-15
Gezondheidszorg	2.768	-29	2.891	-29	2.829	-29	2.829	-29	2.829	-29
Beleidsontwikkeling zorg en welzijn	794	-210	625	0	608	0	523	0	523	0
Totaal programma	77.896	-3.374	79.148	-2.864	76.244	-2.864	76.129	-2.864	76.303	-2.864
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs										
Basisonderwijs	3.863	-518	4.138	-549	4.123	-549	4.089	-549	4.615	-549
Voorschoolse educatie	791	-14	831	-14	879	-14	929	-14	975	-14
Inkomensvoorziening	31.952	-24.448	31.312	-24.032	31.332	-24.032	31.302	-24.032	31.582	-24.032
Participatiebudget	24.035	0	23.083	0	22.113	0	20.990	0	20.522	0
Schuldhulpverlening	778	0	868	0	868	0	868	0	868	0
Beleidsontwikkeling Onderwijs	1.600	-888	1.195	-888	980	-888	980	-888	979	-888
Speciaal onderwijs	280	0	278	0	277	0	276	0	274	0
Voortgezet onderwijs	1.806	0	1.784	0	1.772	0	1.759	0	1.733	0
Onderwijsondersteunende activiteiten	1.813	-18	1.810	-18	1.810	-18	1.810	-18	1.810	-18
Beleidsontwikkeling werk en inkomen	231	0	166	0	112	0	112	0	112	0
Volwasseneneducatie	136	-54	137	-54	137	-54	137	-54	137	-54
Kinderopvang	99	0	108	0	108	0	108	0	108	0
Totaal programma	67.384	-25.939	65.711	-25.555	64.511	-25.555	63.359	-25.555	63.716	-25.555
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten										
Sport	6.721	-1.582	7.062	-1.711	6.985	-1.658	7.029	-1.606	6.991	-1.606
Kunst	440	-84	412	-80	383	-80	383	-80	382	-80
Sociaal-cultureel werk	1.895	-290	2.203	-290	2.129	-290	2.593	-290	2.633	-290
Overige voorzieningen	304	-37	309	-37	306	-37	306	-37	304	-37
Sportstimulering	892	0	877	0	743	0	743	0	743	0
Bibliotheek	1.890	0	1.897	0	1.897	0	1.897	0	1.897	0
Cultuur	4.350	-98	4.261	-89	4.192	-76	4.228	-73	4.075	-19

bedragen x € 1.000

Producten	2017		2018		2019		2020		2021	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Beleidsontwikkeling Kunst en cultuur	110	0	102	0	102	0	102	0	102	0
Totaal programma	16.603	-2.092	17.123	-2.207	16.736	-2.141	17.280	-2.086	17.127	-2.032
Programma 4. Veiligheid										
Toezicht en handhaving openbare orde	841	-32	1.102	-32	1.102	-32	1.102	-32	1.102	-32
Integrale veiligheid	299	0	441	0	442	0	417	0	417	0
Veiligheidsregio	3.880	-102	4.129	0	4.205	0	4.534	0	4.613	0
Totaal programma	5.020	-134	5.672	-32	5.749	-32	6.053	-32	6.132	-32
Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte										
Begraven	255	-239	252	-239	251	-239	251	-239	251	-239
Parkeren	2.182	-2.670	2.178	-2.622	2.059	-2.575	2.126	-2.517	2.152	-2.469
Riolering	6.551	-7.956	6.575	-8.069	6.575	-8.069	6.575	-8.069	6.575	-8.069
Natuurgebieden	230	-68	245	-68	245	-68	245	-68	245	-68
Verkeer	1.114	-16	1.630	-16	2.250	-16	1.311	-16	1.316	-16
Hondenwacht	377	-535	381	-535	381	-535	381	-535	381	-535
Wegen, straten en pleinen	7.826	-398	7.941	-398	8.054	-398	8.065	-398	8.118	-398
Openbaar groen	5.221	-16	5.638	-16	5.689	-16	5.653	-16	5.652	-16
Projecten Openbare ruimte	2.546	-2.433	114	0	93	0	93	0	93	0
Totaal programma	26.302	-14.331	24.954	-11.964	25.597	-11.916	24.700	-11.858	24.781	-11.811
Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur										
Afvalverwijdering particulieren	10.119	-11.884	10.212	-11.925	9.998	-11.920	10.223	-11.920	10.169	-11.920
Afvalverwijdering bedrijven	429	-533	410	-533	409	-533	409	-533	409	-533
Advisering en handhaving milieu	1.758	0	1.623	0	1.633	0	1.621	0	1.594	0
Projecten milieu en buitengebied	1.281	0	1.441	0	998	0	998	0	948	0
Beleidsontwikkeling Afval	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	13.587	-12.417	13.686	-12.458	13.038	-12.453	13.250	-12.453	13.119	-12.453
Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen										
Ruimtelijke ordening	2.478	-461	2.897	-181	2.312	-181	2.162	-181	2.162	-181
Volkshuisvesting	3.767	-2.879	3.437	-2.879	3.471	-2.879	3.463	-2.879	3.457	-2.879
Woningbouwcomplexen	13.822	-14.446	7.329	-8.305	5.277	-6.179	4.619	-5.447	1.306	-5.061
Strategische projecten/samenwerking	988	0	704	0	756	0	746	0	671	0
Projecten Openbare ruimte	26	0	13.725	-13.106	429	0	334	0	309	0
Totaal programma	21.081	-17.786	28.092	-24.471	12.246	-9.239	11.325	-8.507	7.905	-8.121
Programma 8. Economie en vrije tijd										
Evenementen en stadspromotie	886	-13	860	0	813	0	813	0	759	0
Kermissen en Markten	222	-339	234	-327	234	-327	234	-327	214	-327
Recreatie en toerisme	840	-37	841	-37	761	-37	760	-37	760	-37

bedragen x € 1.000

Producten	2017		2018		2019		2020		2021	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Haven	805	-497	742	-507	746	-517	746	-525	747	-526
Overige bedrijfsmatige activiteiten	9.280	-8.842	5.524	-6.880	3.872	-3.974	1.460	-1.451	1.005	-989
Industrieterreinen	1.200	-8.060	6.102	-8.932	5.142	-7.512	11.458	-18.592	4.528	-7.648
Beleidsontwikkeling Lokale economie	1.839	0	1.326	0	1.326	0	1.326	0	1.236	0
Totaal programma	15.072	-17.788	15.628	-16.683	12.892	-12.368	16.797	-20.932	9.249	-9.528
Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening										
Resultaat kostenplaatsen	27.099	-2.172	25.446	-1.866	25.021	-1.837	24.808	-1.713	24.448	-1.707
Raad en raadscommissies	1.228	0	1.271	0	1.251	0	1.251	0	1.251	0
Dienstverlening	2.685	-1.670	2.672	-1.670	2.487	-1.495	2.367	-1.495	2.367	-1.495
College	1.109	0	1.109	0	1.109	0	1.109	0	1.109	0
Wijkgericht werken	922	0	1.000	0	1.000	0	1.000	0	1.000	0
Rekenkamer	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0
Verkiezingen	75	0	170	0	110	0	110	0	110	0
Totaal programma	33.168	-3.842	31.718	-3.536	31.028	-3.332	30.695	-3.208	30.334	-3.202
Programma 10. Financiën en belastingen										
Dividend en winstuitkering	0	-106	0	-75	0	-75	0	-75	0	-75
Treasury	-273	-1.772	-553	-1.575	-412	-1.530	-443	-1.483	-476	-1.434
OZB belasting	1.010	-17.462	1.202	-17.892	1.202	-17.905	1.202	-17.942	1.202	-17.947
Algemene uitkering	0	-161.589	0	-163.167	0	-162.928	0	-162.638	0	-162.487
Overige belastingen	292	-512	215	-512	215	-512	215	-512	215	-512
Algemene baten en lasten	267	-840	2.002	-812	1.951	-806	2.332	-808	2.383	-808
Onvoorzien	237	0	300	0	300	0	300	0	300	0
Reserveringen	54	0	54	0	54	0	54	0	54	0
Totaal programma	1.587	-182.281	3.220	-184.033	3.311	-183.756	3.660	-183.457	3.678	-183.262
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	277.700	-279.985	284.952	-283.803	261.351	-263.656	263.248	-270.953	252.344	-258.860

bedragen x € 1.000

Producten: mutaties in reserves	2017		2018		2019		2020		2021	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1. Zorg en welzijn										
Wmo collectieve voorzieningen	620	-763	0	-118	0	-60	0	0	0	0
Wmo individuele voorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wmo/AWBZ	150	-530	0	-798	0	0	0	0	0	0
Jeugd en Opbouwwerk	0	-30	0	-45	0	-45	0	0	0	0
Jeugdzorg	0	-1.271	0	-2.865	0	0	0	0	0	0
Beleidsontwikkeling zorg en welzijn	0	-295	0	-45	0	-45	0	0	0	0

bedragen x € 1.000

Producten: mutaties in reserves	2017		2018		2019		2020		2021	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Gezondheidszorg	0	-23	0	-62	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	770	-2.912	0	-3.933	0	-150	0	0	0	0
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs										
Beleidsontwikkeling Onderwijs	0	-471	0	-54	0	-32	0	-32	0	-32
Basisonderwijs	305	-243	0	-126	0	-124	0	-121	0	-119
Voortgezet onderwijs	238	-44	0	0	0	0	0	0	0	0
Inkomensvoorziening	0	0	0	-30	0	-30	0	0	0	0
Participatiebudget	0	0	0	-50	0	-50	0	0	0	0
Voorschoolse educatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Speciaal onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsontwikkeling werk en inkomen	0	-54	0	-54	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	543	-811	0	-314	0	-236	0	-153	0	-151
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten										
Sport	122	-297	178	-187	0	-184	0	-177	0	-175
Cultuur	0	-212	0	-73	0	-58	0	-99	0	0
Kunst	0	-76	0	-38	0	-37	0	-36	0	-36
Sociaal-cultureel werk	46	-130	46	-300	46	0	46	0	46	0
Sportstimulering	0	-35	0	-134	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	168	-749	224	-732	46	-280	46	-313	46	-211
Programma 4. Veiligheid										
Veiligheidsregio	72	0	443	-466	0	-23	0	-22	0	-22
Totaal programma	72	0	443	-466	0	-23	0	-22	0	-22
Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte										
Openbaar groen	0	-740	0	0	0	0	0	0	0	0
Wegen, straten en pleinen	877	-1.539	0	-124	0	-114	0	-113	0	-72
Parkeren	258	-46	245	-72	290	-46	245	-125	245	-198
Verkeer	2.038	-2.213	250	-445	250	-1.058	250	-82	250	-81
Riolering	852	-734	255	0	255	0	255	0	255	0
Projecten Openbare ruimte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Begraven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Natuurgebieden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	4.026	-5.272	750	-641	794	-1.218	750	-320	750	-350
Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur										
Projecten milieu en buitengebied	0	-55	0	-355	0	-50	0	-50	0	0
Afvalverwijdering particulieren	53	0	0	-62	264	0	0	-8	56	0
Beleidsontwikkeling Afval	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

bedragen x € 1.000

Producten: mutaties in reserves	2017		2018		2019		2020		2021	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Advisering en handhaving milieu	0	-147	0	-131	0	-133	0	-133	0	-88
Totaal programma	53	-202	0	-548	264	-183	0	-191	56	-88
Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen										
Ruimtelijke ordening	280	-304	185	-185	1.300	0	0	0	0	0
Woningbouwcomplexen	649	-25	2.191	-1.215	926	-25	853	-25	3.780	-25
Volkshuisvesting	692	-985	0	-11	0	-9	0	-9	0	-9
Strategische projecten/samenwerking	200	-300	200	-85	0	-85	0	-75	0	0
Projecten Openbare ruimte	2.503	0	715	0	1.024	0	2.199	0	1.424	0
Totaal programma	4.324	-1.614	3.291	-1.496	3.250	-119	3.051	-109	5.203	-34
Programma 8. Economie en vrije tijd										
Industrieterreinen	6.876	-16	2.594	-16	2.134	-16	6.897	-16	2.884	-16
Overige bedrijfsmatige activiteiten	923	-1.337	1.395	0	142	0	237	-207	21	0
Evenementen en stadspromotie	0	-50	0	-50	0	0	0	0	0	0
Haven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsontwikkeling Lokale economie	0	-225	0	-25	0	-25	0	-25	0	-25
Recreatie en toerisme	0	-50	0	-4	0	-4	0	-4	0	-4
Totaal programma	7.799	-1.677	3.990	-95	2.276	-45	7.134	-252	2.905	-45
Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening										
Resultaat kostenplaatsen	123	-854	35	-229	35	-455	35	-424	35	-193
College	103	0	103	0	103	0	103	0	103	0
Raad en raadscommissies	0	-11	0	0	0	0	0	0	0	0
Rekenkamer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	226	-864	138	-229	138	-455	138	-424	138	-193
Programma 10. Financiën en belastingen										
Reserveringen	250	-3.639	350	-3.597	0	-3.105	0	-2.952	0	-2.810
Treasury	1.326	0	1.291	0	1.321	0	1.305	0	1.289	0
Dividend en winstuitkering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OZB belasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Algemene baten en lasten	398	0	398	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	1.974	-3.639	2.039	-3.597	1.321	-3.105	1.305	-2.952	1.289	-2.810
TOTAAL MUTATIES RESERVES	19.955	-17.741	10.875	-12.050	8.089	-5.813	12.423	-4.736	10.387	-3.903
RESULTAAT	297.655	-297.727	295.826	-295.853	269.440	-269.469	275.671	-275.689	262.731	-262.763

Bijlage 6: Financieel overzicht totale begroting volgens taakvelden

Het volgende overzicht laat de lasten en baten per programma zien, inclusief alle mutaties uit deze programmabegroting.

bedragen x € 1.000

Taakvelden		2017		2018		2019		2020		2021	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
0. Bestuur en ondersteuning											
0.1	Bestuur	1.278	0	1.321	0	1.301	0	1.301	0	1.301	0
0.2	Burgerzaken	2.024	-1.670	2.156	-1.670	1.921	-1.495	1.921	-1.495	1.921	-1.495
0.4	Overhead	30.586	-2.679	29.173	-2.404	28.732	-2.375	28.499	-2.252	28.124	-2.246
0.5	Treasury	-273	-1.878	-553	-1.650	-412	-1.605	-443	-1.558	-476	-1.509
0.61	OZB woningen	0	-10.530	0	-10.808	0	-10.818	0	-10.855	0	-10.860
0.62	OZB niet-woningen	0	-6.933	0	-7.084	0	-7.087	0	-7.087	0	-7.087
0.63	Parkeerbelasting	123	-2.210	124	-2.178	125	-2.146	162	-2.103	198	-2.072
0.64	Belastingen overig	1.674	-814	1.793	-814	1.793	-814	1.793	-814	1.793	-814
0.7	Algemene uitkering en overige uitker	0	-161.589	0	-163.167	0	-162.928	0	-162.638	0	-162.487
0.8	Overige baten en lasten	558	-840	2.356	-812	2.306	-806	2.686	-808	2.737	-808
Totaal groep		35.970	-189.142	36.369	-190.587	35.766	-190.073	35.918	-189.609	35.597	-189.377
1. Veiligheid											
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	3.880	-102	4.129	0	4.205	0	4.534	0	4.613	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	2.295	-32	2.777	-32	2.778	-32	2.753	-32	2.753	-32
Totaal groep		6.175	-134	6.906	-32	6.983	-32	7.287	-32	7.366	-32
2. Verkeer, vervoer en waterstaat											
2.1	Verkeer en vervoer	8.189	-2.847	6.422	-414	7.151	-414	6.148	-414	6.201	-414
2.2	Parkeren	2.059	-460	2.054	-445	1.934	-429	1.964	-413	1.954	-398
2.4	Economische havens en waterwegen	805	-497	742	-507	746	-517	746	-525	747	-526
Totaal groep		11.053	-3.805	9.218	-1.366	9.831	-1.361	8.858	-1.353	8.902	-1.339
3. Economie											
3.1	Economische ontwikkeling	1.839	0	1.326	0	1.326	0	1.326	0	1.236	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	8.630	-15.326	10.566	-14.555	7.954	-10.230	11.859	-18.787	4.475	-7.381
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	69	-93	89	-93	89	-93	89	-93	69	-93
3.4	Economische promotie	5	-233	5	-233	5	-233	5	-233	5	-233
Totaal groep		10.544	-15.651	11.986	-14.881	9.374	-10.556	13.279	-19.113	5.786	-7.707
4. Onderwijs											
4.2	Onderwijshuisvesting	3.616	-10	3.629	-10	3.616	-10	3.588	-10	4.100	-10
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	4.460	-957	4.105	-957	3.934	-957	3.984	-957	4.028	-957
Totaal groep		8.076	-968	7.734	-968	7.550	-968	7.572	-968	8.129	-968

bedragen x € 1.000

Taakvelden		2017		2018		2019		2020		2021	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
5. Sport, cultuur en recreatie											
5.1	Sportbeleid en activering	2.962	-276	2.886	-276	2.746	-276	2.741	-276	2.741	-276
5.2	Sportaccommodaties	4.702	-1.360	5.104	-1.489	5.032	-1.436	5.081	-1.383	5.043	-1.383
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie	4.461	-98	4.364	-89	4.294	-76	4.330	-73	4.177	-19
5.4	Musea	440	-84	412	-80	383	-80	383	-80	382	-80
5.6	Media	2.700	0	2.597	0	2.587	0	2.467	0	2.467	0
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recrea	10.030	-369	10.453	-344	10.379	-344	10.420	-344	10.368	-344
Totaal groep		25.295	-2.188	25.815	-2.278	25.421	-2.212	25.422	-2.157	25.179	-2.103
6. Sociaal Domein											
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	8.439	-522	8.883	-312	8.630	-312	8.987	-312	9.026	-312
6.2	Wijkteams	5.337	-41	5.053	-41	4.183	-41	4.183	-41	4.183	-41
6.3	Inkomensregelingen	34.104	-24.462	34.306	-24.047	34.682	-24.047	34.579	-24.047	34.837	-24.047
6.4	Begeleide participatie	20.604	0	18.961	0	17.729	0	16.506	0	15.989	0
6.5	Arbeidsparticipatie	3.662	0	4.288	0	4.497	0	4.597	0	4.646	0
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	4.256	-140	4.181	-140	4.317	-140	4.317	-140	4.317	-140
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	14.571	-2.617	14.600	-2.617	13.802	-2.617	13.803	-2.617	13.806	-2.617
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	18.920	0	19.105	0	17.205	0	17.345	0	17.454	0
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	21.451	-301	21.841	0	22.233	0	22.156	0	22.241	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	2.786	0	2.786	0	2.786	0	2.786	0	2.786	0
Totaal groep		134.132	-28.083	134.002	-27.157	130.062	-27.157	129.257	-27.157	129.284	-27.157
7. Volksgezondheid en milieu											
7.1	Volksgezondheid	2.768	-29	2.891	-29	2.829	-29	2.829	-29	2.829	-29
7.2	Riolering	6.551	-7.956	6.575	-8.069	6.575	-8.069	6.575	-8.069	6.575	-8.069
7.3	Afval	10.548	-12.417	10.622	-12.458	10.407	-12.453	10.631	-12.453	10.577	-12.453
7.4	Milieubeheer	2.585	0	2.275	0	2.113	0	2.101	0	2.074	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	255	-239	252	-239	251	-239	251	-239	251	-239
Totaal groep		22.706	-20.641	22.615	-20.796	22.175	-20.791	22.387	-20.791	22.305	-20.791
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing											
8.1	Ruimtelijke ordening	4.298	-461	18.469	-13.287	4.369	-181	4.114	-181	3.964	-181
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerr	15.685	-16.033	8.401	-9.572	6.349	-7.446	5.690	-6.713	2.376	-6.327
8.3	Wonen en bouwen	3.767	-2.879	3.437	-2.879	3.471	-2.879	3.463	-2.879	3.457	-2.879
Totaal groep		23.750	-19.373	30.307	-25.738	14.189	-10.506	13.268	-9.774	9.798	-9.388
SALDO VAN BATEN EN LASTEN		277.700	-279.985	284.952	-283.803	261.351	-263.656	263.248	-270.953	252.344	-258.860

bedragen x € 1.000

Taakvelden - mutaties reserves		2017		2018		2019		2020		2021	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
0. Bestuur en ondersteuning											
0.4	Overhead	531	-1.084	138	-355	138	-580	138	-545	138	-312
0.8	Overige baten en lasten	648	-3.639	748	-3.597	0	-3.105	0	-2.952	0	-2.810
0.5	Treasury	1.326	0	1.291	0	1.321	0	1.305	0	1.289	0
0.1	Bestuur	0	-11	0	0	0	0	0	0	0	0
0.64	Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal groep		2.505	-4.733	2.177	-3.952	1.459	-3.685	1.442	-3.497	1.427	-3.122
1. Veiligheid											
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	72	0	443	-466	0	-23	0	-22	0	-22
Totaal groep		72	0	443	-466	0	-23	0	-22	0	-22
2. Verkeer, vervoer en waterstaat											
2.1	Verkeer en vervoer	2.915	-3.752	250	-569	250	-1.172	250	-195	250	-152
2.2	Parkeren	258	-46	245	-72	290	-46	245	-125	245	-198
2.4	Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal groep		3.173	-3.798	495	-641	540	-1.218	495	-320	495	-350
3. Economie											
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	7.360	-664	3.990	0	2.276	0	7.134	-207	2.905	0
3.1	Economische ontwikkeling	0	-225	0	-25	0	-25	0	-25	0	-25
Totaal groep		7.360	-889	3.990	-25	2.276	-25	7.134	-232	2.905	-25
4. Onderwijs											
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	0	-471	0	-54	0	-32	0	-32	0	-32
4.2	Onderwijshuisvesting	238	-57	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal groep		238	-528	0	-54	0	-32	0	-32	0	-32
5. Sport, cultuur en recreatie											
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	-840	0	-54	0	-4	0	-4	0	-4
5.2	Sportaccommodaties	122	-297	178	-187	0	-184	0	-177	0	-175
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	-212	0	-73	0	-58	0	-99	0	0
5.4	Musea	0	-76	0	-38	0	-37	0	-36	0	-36
5.6	Media	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1	Sportbeleid en activering	0	-35	0	-134	0	0	0	0	0	0
Totaal groep		122	-1.460	178	-486	0	-284	0	-317	0	-215
6. Sociaal Domein											
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	166	-1.018	46	-463	46	-105	46	0	46	0

bedragen x € 1.000

Taakvelden - mutaties reserves		2017		2018		2019		2020		2021	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
6.3	Inkomensregelingen	150	0	0	-75	0	-75	0	0	0	0
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	-30	0	0	0	0	0	0	0	0
6.5	Arbeidsparticipatie	0	0	0	-50	0	-50	0	0	0	0
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	500	-700	0	-798	0	0	0	0	0	0
6.2	Wijkteams	0	-1.271	0	-2.865	0	0	0	0	0	0
6.4	Begeleide participatie	0	-54	0	-54	0	0	0	0	0	0
Totaal groep		816	-3.073	46	-4.304	46	-230	46	0	46	0
7. Volksgezondheid en milieu											
7.3	Afval	53	0	0	-62	264	0	0	-8	56	0
7.2	Riolering	852	-734	255	0	255	0	255	0	255	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.4	Milieubeheer	0	-202	0	-153	0	-133	0	-133	0	-88
7.1	Volksgezondheid	0	-23	0	-62	0	0	0	0	0	0
Totaal groep		905	-959	255	-277	519	-133	255	-141	311	-88
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing											
8.1	Ruimtelijke ordening	2.983	-604	1.100	-603	2.324	-135	2.199	-125	1.424	0
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	1.088	-713	2.191	-1.230	926	-40	853	-40	3.780	-40
8.3	Wonen en bouwen	692	-985	0	-11	0	-9	0	-9	0	-9
Totaal groep		4.763	-2.302	3.291	-1.844	3.250	-184	3.051	-174	5.203	-49
SALDO VAN BATEN EN LASTEN		19.955	-17.741	10.875	-12.050	8.089	-5.813	12.423	-4.736	10.387	-3.903
RESULTAAT											
		297.655	-297.727	295.826	-295.853	269.440	-269.469	275.671	-275.689	262.731	-262.763

Bijlage 7: Totaaloverzicht subsidies

Hierna geven we een overzicht van alle subsidieregelingen per programma en per product (bedragen in euro's).

Omschrijving	Begroting 2018
Programma 1. Zorg en welzijn	
Beleidsontwikkeling zorg en welzijn	
R-1244 Instellingen Tegen Armoede	249.200
R-187 Subsidies innovatie armoedebeleid	135.000
Totaal beleidsontwikkeling zorg en welzijn	384.200
Gezondheidszorg	
R-1191 Stichting VPTZ Oss - Maasland	19.933
R-1231 vakantieproject Rode Kruis	8.609
R-181 Subsidies innovatie sociaal domein	100.000
Totaal gezondheidszorg	128.542
Jeugd en Opbouwwerk	
R-1001 Jeugd- en jongerenactiviteiten	30.438
R-1002 Kindervakantieactiviteiten	25.828
R-1003 Plattelandsjongeren ((KPIs)	8.747
R-1005 Wijkstgn Samenlevingsopbouw	69.988
R-1022 Scoutinggroepen	60.647
R-1046 NVIH/COC	7.000
R-1063 Sahelp	2.531
R-1075 Vivaan Straatspeeldag	3.750
R-1083 Projectbudget Jongerenraad	9.565
R-1143 Jeugdorganisatie Aktie Fix	214
R-1144 Stichting Puntkomma	18.845
R-1145 Legaat van Cooth	6.219
R-1199 Mondiale Bewustwording	247
R-1209 Kinder Aktie Komite Ruwaard	10.053
R-1220 lening t Kempke Scout Ravenstein	4.610
R-1224 Eigen budget Jongerenraad	1.000
R-1236 Huurkosten Jongerenraad	8.669
R-167 St Dorpsblad Torenklanken	1.481
R-1095 Mondiale Bewustwording	2.623
R-1229 Jeugdparticipatie	4.329
Totaal jeugd en Opbouwwerk	276.784
Wmo collectieve voorzieningen	8.075.357
R-100 Radar Antidiscriminatie	33.441
R-1023 EHBO-verenigingen	2.148
R-1024 Hulpdiensten	471
R-1026 Migrantenorganisaties	36.306
R-1027 Instellingen Beschermd Wonen	18.930
R-1028 Ouderenbonden	70.891
R-1047 Telefooncircels (Rode Kruis)	411
R-1050 Bureau Slachtofferhulp	17.885

Omschrijving	Begroting 2018
R-1064 KBO-kring Oss	1.851
R-1065 Maaslandgilde	3.447
R-1066 Seniorenraad (O.S.O.)	7.900
R-1072 Ypsilon regio Oss	561
R-1078 Woontussenvoorzieningen	6.354
R-1097 lokale afdelingen Zonnebloem	4.207
R-1109 Stichting Ons Klupke	454
R-1114 Lokale Activiteiten Novadic-K	68.266
R-1137 Vluchtelingenwerk Oss	190.313
R-1195 Annevi	3.003
R-1200 Huurkosten (indirecte subsidies)	76.181
R-1213 WMO Wijkhulpdiensten	23.298
R-1214 handwerkgroepen ouderen	633
R-1215 Bonte Hoef / H.Hart	7.666
R-1223 verdeelplan Projecten WMO	18.822
R-1234 maatschap dienstverlening	81.879
R-1243 Blink	80.668
R-1249 NAH4US	2.500
R-1251 Adviesraad Sociaal Domein	90.000
R-178 Subsidie ONS welzijn jeugd	2.905.999
R-179 Subsidie ONS welzijn volwassenen	4.198.469
R-180 Subsidie regionale actieve maatschappelijke opvang	62.403
R-184 Subsidie Indigo Dementie	60.000
Totaal Wmo collectieve voorzieningen	8.075.357
Wmo/AWBZ	48.537
R-176 Subsidie Stichting MEE	48.537
Totaal Wmo/AWBZ	48.537
Totaal programma 1. Zorg en welzijn	8.913.420
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	
Beleidsontwikkeling Onderwijs	4.076
R-165 VVE Ravengaarde	4.076
Totaal beleidsontwikkeling Onderwijs	4.076
Volwasseneneducatie	86.227
R-1127 Volksuniversiteit	86.227
Totaal volwasseneneducatie	86.227
Totaal programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	90.303
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	
Bibliotheek	
R-1124 Openbare Bibliotheek Oss	1.896.788
Totaal Bibliotheek	1.896.788
Cultuur	
R-1007 Gilden en Schutterijen	866
R-1009 Heemkundeverenigingen	34.178
R-1025 Sublokale Omroepen	22.605

Omschrijving	Begroting 2018
R-1033 Orgelkring FC Smits	806
R-1034 Parochie MOO aanlichten kerk	130
R-1054 Omroep Maasland	349.924
R-1082 Fantastival	37.260
R-1125 Theater De Lievekamp	1.114.059
R-1126 Muzelinck	845.958
R-1192 Museum voor Vlakglas	6.887
R-1196 Ravensteinse Molen Huren en Onderhoud	25.000
R-1217 Werkgroep Woord	5.789
R-168 Verenigingen Molenaars	7.729
R-172 Subsidie Groene Engel	300.394
Totaal Cultuur	2.751.585
Kunst	
R-1008 Harmonieën en Fanfares	104.139
R-1012 Opera en Operetteveren	18.276
R-1014 Toneelgezelschappen	38.594
R-1016 Zelfstandige Zangkoren	12.074
R-1036 Rollend creatief (Megen)	1.485
R-1053 Programmaraad t Slotje	1.018
R-1088 Stimulering Kleine Veren	18.099
R-1102 Popkollektief regio Oss	16.801
R-1138 OKVO	32.199
R-1166 Genootschap Beeldende kunst	2.196
R-1206 Big Bands en Muziekkapellen	9.035
R-1207 Regionaal Symfonieorkest	3.027
R-1219 Interculturele activiteiten	4.058
R-1232 Stichting Reanimatie Oss	2.391
R-1089 Brabant Wonen Cup	1.361
Totaal Kunst	264.753
Overige voorzieningen	
R-1135 Dierenopvang Maasland	226.516
Totaal Overige voorzieningen	226.516
Sociaal-cultureel werk	
R-1018 Vrouwenorganisaties	7.303
R-1160 Acropolis Personeel	28.984
R-1161 Stichting Wijkcentrum Ruwaard	59.987
R-1176 Wijkcentrum Ruwaard-kap.last	36.796
R-1256 Sichtung Rechtswinkel Oss	9.000
R-127 Acropolis Huur	4.730
R-170 Subsidies Beheerstichtingen	40.306
R-1165 Cursussen Vrouwenorganisaties	2.478
Totaal Sociaal-cultureel werk	189.584
Sport	
R-1030 Jeugdleden Sportverenigingen	84.060
R-1085 Stratenlopen c.a.	2.652
R-1090 sportstimulering c.a.	6.222
R-1136 Golfbad Exploitatie BV	1.588.191
R-1183 Top Oss Cup	1.913

Omschrijving	Begroting 2018
R-183 Sportbedrijf Talentencampus	49.378
Totaal Sport	1.732.416
Sportstimulering	
R-1257 Sport Expertise Centrum	806.777
Totaal Sportstimulering	806.777
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	7.868.419
Programma 4. Veiligheid	
Integrale veiligheid	
R-1153 Juvans Huiselijk geweld	11.750
R-169 Integrale veiligheid	25.000
Totaal Integrale veiligheid	36.750
Totaal programma 4. Veiligheid	36.750
Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte	
Verkeer	
R-1029 Buurtbusverenigingen	5.399
Totaal Verkeer	5.399
Totaal programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte	5.399
Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur	
Projecten Milieu en buitengebied	
R-186 Subsidie Platform Global Goals	10.000
Totaal Projecten Milieu en buitengebied	10.000
Totaal programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur	10.000
Programma 8. Economie en vrije tijd	
Evenementen en stadspromotie	
R-1019 Carnavalsverenigingen	3.287
R-1020 Oranjecomitees	5.387
R-1021 St.Nicolaascomitees	2.973
R-1037 Herpen in woord en beeld	327
R-1038 Stichting Kiosk	7.771
R-1039 Stichting Oss Cultureel	11.597
R-1040 Ravenstein bij Kaarslicht	6.023
R-1041 Werkgroep Cultuur	2.913
R-1079 Geschiedschrijving Oss	920
R-1080 Koninginnedag Basisscholen	2.152
R-1096 Eenmalige Evenementen	78.624
R-1111 Stg-en Carnavalsvieringen	13.676
R-1112 Imkerverenigingen	323
R-1178 Het vierde beeld	3.647
R-1254 Winterland	50.000

Omschrijving	Begroting 2018
R-166 St Boerenbruidsparen	250
R-173 Subsidie Maasdijk Marathon	15.500
R-174 Subsidie Kunst aan de Maas	15.000
Evenementen en stadspromotie	220.370
Recreatie en toerisme	
R-1061 Stichting Landschapsbeheer	5.461
R-1062 IVN	5.510
R-1067 De Beestenbergh	10.972
R-1068 Speeltuin Elckerlyc	53.931
R-1133 Regio-VVV	93.716
R-1134 Bezoekerscentrum Slabroek	106.087
R-1198 ToerismeOss.nl	13.695
R-1250 lokale recreatie en toerisme	28.599
R-1261 Maasmeanders	16.000
Totaal Recreatie en toerisme	333.971
Totaal programma 8. Economie en vrije tijd	554.341
Eindtotaal	17.478.632